

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KUR'ÂN-I KERİM OKUMA VE KIRAÂT İLMİ BİLİM DALI**

**İBN KESİR KIRAATI İLE ÂSİM KIRAATI'NİN
MUKAYESESİ**

MUSA YAŞAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. RECEP KOYUNCU**

KONYA-2024

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KUR'ÂN-I KERİM OKUMA VE KIRAÂT İLMİ BİLİM DALI**

**İBN KESİR KIRAATI İLE ÂSİM KIRAATI'NİN
MUKAYESESİ**

MUSA YAŞAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. RECEP KOYUNCU**

KONYA-2024

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Musa Yaşar		
	Numarası	22810601966		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı / Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraât İlmi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		Tezli Yüksek Lisans
		Doktora		
Tezin Adı	İbn Kesir Kıraati ile Âsım Kıraati'nin Mukayesesi			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Musa Yaşar

İmzası

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Musa Yaşar		
	Numarası	22810601966		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı / Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraât İlmi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		Tezli Yüksek Lisans
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Recep KOYUNCU		
Tezin Adı	İbn Kesir Kıraati ile Âsım Kıraati'nin Mukayesesi			

Kıraâtı aşere imamlarından olan Abdullah b. Kesîr b.Muttalib, Hicaz kıraât ekolüne mensuptur. Mekkeliler onun kıratı etrafında birleşmişlerdir. Mekke halkının kıraât imamıdır. Zeyd b. Sâbitve Ömer b. Hattab kanalıyla Rasulullah'a ulaşan isnad zinciri vardır. Âsım b. Behdele kıraâtı aşere imamlarından olup, Kûfe kıraât ekolüne mensuptur. Hz. Ali kanalıyla Rasulullah'a ulaşan isnad zinciri vardır.

Çalışmamızda kıraât tarihine genel bir bakış yapılarak kıraât farklılıklarının sebepleri, faydaları mülâhaza edilmiştir. Kıraât farklılıklarının okuma ve anlama kapsamında değerlendirildiğinde Müslümanlara bir kolaylık ve ilmi zenginlik sağladığı görülmektedir. İbn Kesîr Kıraâtı ve Âsım Kıraâtinin genel özellikleri, meşhur ravileri ve isnadları hakkında bilgi verilmiştir. İki kıraât arasında yedi harf kaynaklı usul ve ferş yönünden farklılıklar ele alınmıştır. Kur'an-ı Kerim'in tamamında iki kıraât arasındaki farklılıklar tablo halinde gösterilmiştir.

Kıraât imamları arasında Âsım kıraâtinden sonra İbn Kesîr kıraâtinin okunmasının kolay olduğunu çok fazla kıraât farklılığı olmadığını, İmam Âsım'ın ravisi olan Ebû Bekr Şu'be'nin rivayetlerinin bir kısmının İbn Kesîr kıraâtindeki rivayetlere benzerliği okuyuşlara yansımıştır.

Bu çalışma ile İbn Kesîr kıraâtinin zor olmadığını, bu imamların çalışmalarının herkes tarafından okunabileceğini göstermeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Kıraât, İbn Kesîr, Âsım, Ravi, Yedi Harf, Lehçe, Ekol

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Musa Yaşar		
	Student Number	22810601966		
	Department	Department of Basic Islamic Sciences/Reading the Holy Quran and the Science of Recitation		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		Master's Degree
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Recep KOYUNCU		
Title of the Thesis/Dissertation	Comparison Of Ibn Kathir Recitation And Asim Recitation			

Abdullah b. Kesîr b. Muttalib, one of the imams of ashara recitation, belongs to the Hejaz recitation school. Meccans united around his recitation. He is the recitation imam of the people of Mecca. Zayd b. Sabit and Ömer b. Hattab is a chain of isnad reaching the Messenger of Allah through Khattab. Âsım b. Behdele is also one of the imams of Asherah recitation and belongs to the Kufa school of recitation. There is a chain of transmission that reaches the Messenger of Allah through Hazrat Ali.

In our study, an overview of the history of recitation was made and the reasons and benefits of recitation differences were discussed. When evaluated within the scope of reading and understanding, it is seen that the differences in recitation provide convenience and scientific richness to Muslims. Information is given about the general characteristics, famous narrators and isnads of Ibn Kesîr's Recitation and Âsım's Recitation. Differences between the two recitations in terms of tempo and ferş originating from seven letters are discussed. The differences between two recitations are shown in a table throughout the Holy Quran.

Among the recitation imams, it is stated that the recitation of Ibn Kathir is easy to read after the recitation of Asim, there is not much difference in recitation, and the similarity of some of the narrations of Abu Bakr Shu'be, the narrator of Imam Âsım, to the narrations in the recitation of Ibn Kathir is reflected in the readings.

With this study, we tried to show that Ibn Kesîr's recitation is not difficult and that the works of these imams can be read by everyone.

Key Words: Recitation, Ibn Kesîr, Âsım, Narrator, Seven Letters, Polish, School

İÇİNDEKİLER

Önsöz	ix
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KIRAÂT İLMİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Kırâat İlminin Tanımı	8
1.2. Kırâat İlminin Konusu	8
1.3. Kırâat İlminin Faydası	9
1.4. Kırâat İlminin Tarihi	10
1.4.1. Kırâat İlminin Doğuşu	10
1.5. Yedi Harf Meselesi	24
1.6. Yedi Harf – Kırâat Mukayesesi	31
1.7. Kırâatlerin Öğretim Metodu	39
1.8. Sahih Kırâatlerde Aranan Şartlar	42
1.8.1. Kırâat Çeşitleri	46
1.8.1.1. Mütevâtir Kırâatler	46
1.8.1.2. Meşhur Kırâatler	46
1.8.1.3. Ahad Kırâatler	46
1.8.1.4. Şâzz Kırâatler	47
1.8.1.5. Müdrec Kırâatler	47
1.8.1.6. Mevzû Kırâatler.....	47
1.9. Kırâat İmamlarının Usul Farklılıkları	49
1.9.1. Hemzenin Okunuş Şekilleri	49
1.9.2. Medd	49
1.9.3. Harflerin Tefhîm ve Terkîk ile Okunuşları	49
1.9.4. İmâle.....	50
1.9.5. İzafet Yâ'sı.....	50
1.10. Bazı Kırâat İstılahları ve Tarifleri.....	51

İKİNCİ BÖLÜM İBN KESİR VE İMAM ÂSİM HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. İbn Kesîr	59
2.1.1. İbn Kesîr'in Hayatı.....	59
2.1.2. İbn Kesîr'in İlmi Şahsiyeti	60
2.1.3. İbn Kesîr'in Kırâat İlmindeki Yeri.....	60
2.1.4. İbn Kesîr'in Ravileri	63
2.1.4.1. Bezzî.....	63
2.1.4.2. Kunbül	65
2.1.5. İbn Kesîr'de Tekbir Konusu	66
2.1.5.1. Tekbirin Sebebi	67
2.1.5.2. Tekbirin Hükmü	68
2.1.5.3. Tekbirin Sığası	69
2.1.5.4. Tekbirin Başlama ve Bitiş Yeri	69

2.1.5.5. Tekbir ile İlgili Vecihler.....	71
2.2. İmam-ı Âsım	73
2.2.1. İmam-ı Âsım'ın Hayatı	73
2.2.2. İmam-ı Âsım'ın İlmi Şahsiyeti	74
2.2.3. İmam-ı Âsım'ın Kıraât İlmindeki Yeri	75
2.2.4. Âsım Kıraâtinin İsnadı	76
2.2.5. İmam-ı Âsım'ın Hocaları	78
2.2.5.1. Ebû Abdurrahman es-Sülemî	78
2.2.5.2. Zir b. Hubeyş.....	79
2.2.5.3. Ebû Amr eş-Şeybânî.....	80
2.2.6. İmam-ı Âsım'ın Ravileri	81
2.2.6.1. Ebû Bekr b. Ayyaş	81
2.2.6.2. Hafs b. Süleyman	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBN KESİR KIRAÂTİ VE ÂSİM KIRAÂTİNİN MUKAYESESİ

3.1. İbn Kesîr Kıraâtî Özellikleri	87
3.1.1. İstiâze	87
3.1.2. Besmele	87
3.1.3. Medler	90
3.1.4. Hemze	93
3.1.5. İmâle.....	97
3.1.6. Yâ Harfinin Okunuşu	98
3.1.7. Sıla	100
3.1.8. Kinaye Hâ'sı	101
3.1.9. Vakf.....	103
3.1.10. Sakin Harflerin İdgamı.....	103
3.2. Âsım Kıraâtinin Özellikleri	104
3.2.1. İstiâze	104
3.2.2. Besmele	106
3.2.3. Medler	107
3.2.4. Hemze	110
3.2.5. İmâle.....	112
3.2.6. Teshîl.....	113
3.3. İbn Kesîr ve Âsım Kıraâtî Arasındaki Kıraât Farklılıkları	114
3.4. İbn Kesîr Kıraâtî ile Âsım Kıraâtî Arasındaki Okuyuş Farklılıklarını Gösteren Tablo	120
Fâtiha Sûresi (1)	121
Bakara Sûresi (2).....	122
Âl-i İmrân Sûresi (3)	125
Nisâ Sûresi (4).....	127
Mâide Sûresi (5).....	128
En'âm Sûresi (6)	129
Arâf Sûresi (7).....	131
Enfâl Sûresi (8)	133

Tevbe Sûresi (9)	133
Yûnus Sûresi (10).....	134
Hûd Sûresi (11)	135
Yusuf Sûresi (12)	136
Ra'd Sûresi (13)	138
İbrahim Sûresi (14)	138
Hicr Sûresi (15).....	139
Nahl Sûresi (16)	139
İsrâ Sûresi (17)	140
Kehf Sûresi (18).....	141
Meryem Sûresi (19)	143
Tâ-Hâ Sûresi (20).....	144
Enbiyâ Sûresi (21).....	145
Hac Sûresi (22).....	146
Mü'minûn Sûresi (23).....	147
Nûr Sûresi (24).....	148
Furkân Sûresi (25).....	149
Şuarâ Sûresi (26).....	150
Neml Sûresi (27)	151
Kasas Sûresi (28)	152
Ankebût Sûresi (29)	153
Rûm Sûresi (30)	154
Lokmân Sûresi (31).....	154
Secde Sûresi (32)	155
Ahzâb Sûresi (33).....	155
Sebe' Sûresi (34).....	156
Fâtır Sûresi (35)	157
Yâsin Sûresi (36).....	157
Sâffât Sûresi (37)	158
Sâd Sûresi (38).....	159
Zümer Sûresi (39)	159
Mü'min Sûresi (40).....	160
Fussilet Sûresi (41).....	161
Şûrâ Sûresi (42).....	161
Zuhruf Sûresi (43).....	162
Duhân Sûresi (44)	163
Câsiye Sûresi (45)	163
Ahkaf Sûresi (46)	163
Muhammed Sûresi (47).....	164
Fetih Sûresi (48).....	164
Hucurât Sûresi (49)	165
Kâf Sûresi (50)	165
Tûr Sûresi (52)	166
Necm Sûresi (53)	166
Kamer Sûresi (54)	167
Rahmân Sûresi (55).....	167
Vâkı'a Sûresi (56).....	167

Hadîd Sûresi (57)	168
Mücâdele Sûresi (58)	168
Haşr Sûresi (59)	169
Mümtebine Sûresi (60).....	169
Saff Sûresi (61)	169
Münâfikûn Sûresi (63)	170
Talâk Sûresi (65).....	170
Tahrîm Sûresi (66)	170
Mülk Sûresi (67)	170
Hâkka Sûresi (69).....	171
Meâric Sûresi (70).....	171
Nûh Sûresi (71)	171
Cin Sûresi (72)	172
Müddessir Sûresi (74)	172
Kıyame Sûresi (75)	173
İnsan Sûresi (76)	173
Mürselât Sûresi (77).....	174
Nebe' Sûresi (78).....	174
Nâziât Sûresi (79).....	174
Abese Sûresi (80).....	175
Tekvîr Sûresi (81)	175
İnfitâr Sûresi (82).....	175
Mutaffifîn Sûresi (83)	176
İnşikâk Sûresi (84)	176
Târik Sûresi (86)	176
Ğâşiye Sûresi (88).....	176
Fecr Sûresi (89).....	177
Beled Sûresi (90).....	177
Alak Sûresi (96)	177
Hümeze Sûresi (104).....	177
Kâfirûn Sûresi (109).....	178
Tebbet Sûresi (111).....	178
İhlâs Sûresi (112)	178
Sonuç	179
Kaynakça	181

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	Adı Geçen Eser
b.	Bin, İbn
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
cc	Celle Celâluhû
çev.	Çeviren
DİA.	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB.	Diyanet İşleri Başkanlığı
h.	Hicrî
Hz.	Hazreti
İFAV	İlahiyat Fakültesi Vakfı
İSAM.	İslâmi Araştırma Merkezi
İSAV.	İslâmi Araştırmalar Vakfı
m.	Miladî
nşr.	Neşreden
ö.	Ölümü
s. a. v.	Sallallahü Aleyhi Ve Selem
a.s..	Aleyhisselam
thk.	Tahkik
TDV Yayınları	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
ts.	Tarihsiz

ÖNSÖZ

Kur'an-ı Kerim Allah tarafından Cebrâil vasıtasıyla ve vahiy yoluyla Hz. Peygamber'e indirilmiş, vahiy kâtipleri tarafından mushaflarda yazılmış kiraâti ile ibadet edilen ve tevatür yoluyla ezberlenerek nesilden nesile aktarılan muciz bir kelimedir. Lafız ve manasıyla icazı inkâr edilemeyen Kur'an aynı zamanda bir rehber ve kılavuzdur. Kiraât ilmi ise Cibrîl tarafından indirilen vahyin, Peygamberin öğrettiği gibi telaffuz edilerek kıyamete kadar taşıma çabasının adıdır.

Sahâbe-i Kiram, Peygamberimizden öğrendiği tilaveti, sonraki nesillere yazı ve hâfızada muhafaza ederek öğretmişlerdir. Hz. Osman zamanında bazı bilinen problemler nedeniyle “İmam Mushaf” ve Kureyş lehçesi esas alınarak istinsah edilmiştir. Yedi harf ruhsatlı müteradif okumalara izin verilmemiştir. Çoğaltılan Mushaflar; Mekke, Kûfe ve Şam gibi önemli beldelere bu alanda ehliyet sahibi öğreticilerle birlikte gönderilmiştir.

Tâbiîn dönemi ve sonraki süreçte Hz. Osman zamanında çoğaltılıp gönderilen mushaflar etrafında, sahih rivayetlerle okuttukları kiraâtte şöhret bulan ve “Kıraât-ı Seb‘a” diye bildiğimiz imamlar ön plana çıkmıştır. Nihayetinde bu okuma o imamla anılır hale gelmiştir. Kiraâtin sağlam olması için; Hz. Osman mushafına uyum sağlaması, senedi sağlam ve Arap diline uygun olması gibi şartlar getirilmiştir. Bu sayılan şartlara uygun olarak kiraât eğitimi yapan birçok kiraât otoritesi; yani kiraât imamları çoğalmıştır. Hicri 4. asırda İbn Mücahid sahih olan bu rivayetler arasından en yaygın ve halk arasında en meşhur olan yedi kiraâti seçerek “*Kitabü's-Seb‘a*” adlı eserine almıştır. Daha sonra İbnü'l-Cezerî buna üç kiraât daha ilave yaparak bugünkü bildiğimiz “Kıraât-i Aşere”yi belirgin hale getirmiştir. Kiraât ilmi, Hz. Peygamber ile başlayıp günümüze kadar devam eden ve üzerinde hem Müslümanların hem de oryantalistlerin çalışma yaptığı önemli bir ilimdir.

İbn Kesîr Mekke kiraât ekolünün temsilcisi, İmam Âsım ise Kûfe ekolünün temsilcilerinden birisidir. İki kiraât imamı da Tâbiîn tabakasındandır. Aynı dönemde

yaşadıkları bilinmektedir. İbn Kesîr'in ravileri Bezzî ve Kunbül'dur. İki ravide İbn Kesîr'den birebir ders almamış, imamın vefatından sonraki dönemlerde, isnad yoluyla alarak ravileri olmuşlardır. İmam Âsım'ın ravileri ise Ebû Bekr Şu'be ve üvey oğlu Hafs'tır. Ancak iki ravi arasında 520 yerde kıraât farklılığı vardır. Bunun sebebi olarak da; İmam Âsım hocası Abdurrahman es-Sülemi'nin Hz. Ali kanalıyla aldığı vecihleri Hafs'a; diğer hocası Zir b. Hubeyş'in, Abdullah b. Mesud'dan aldığı vecihleri Ebû Bekr Şu'be'ye öğretmesindedir.

Çalışmamızda öncelikli olarak kıraât ilmi ile alakalı genel bilgiler verilmiştir. Kıraât ilminin tarihi gelişimi kıraâtlerin sahih olma durumları ve kıraât ihtilaflarının kaynağını oluşturan yedi harfle ilgili çalışmalara yer verdik. Kıraât farklılıklarının bir kısmı lehçe temeline dayanan ve Kur'an'da geçtiği yerlerde aynı şekilde uygulanan; teshîl, sıla, imâle, ihfa, med gibi yazıda olmayan telaffuzda olan kavramlardır. Diğer bir kısmı da Kuran'da dağınık bir şekilde bulunan belli bir okuma kalıbına girmeyen lehçe'ye dayanmayan ihtilaflardır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümünde; “Kıraât İlmi” başlığı altında, kıraât ilminin tanımı ve özet tarihçesi verilecek, yedi harf meselesi, kıraâtlerin tasnifi, kıraât çeşitleri ile ilgili bilgiler verildikten sonra kıraât ve kıraât farklılıklarıyla alakalı bazı istihlaklar hakkında bilgi verilecektir.

İkinci bölümde; “İbn Kesîr'in Hayatı, İlmi Şahsiyeti ve Kıraâtî” başlığı altında, İbn Kesîr'in hayatı, dönemi, hocaları, ilmi kişiliği, isnatları ve ravileri hakkında bilgi verilecektir. Yine aynı şekilde “İmam Âsım'ın Hayatı, İlmi Şahsiyeti ve Kıraâtî” başlığı altında, İmam Âsım'ın hayatı, dönemi, hocaları, ilmi kişiliği, isnatları ve ravileri hakkında bilgi verilecektir. Yine bu bölümde iki imamın kıraât kaidelerininin kısa bir karşılaştırması yapılacaktır.

Tezimizin asıl konusunu teşkil eden üçüncü bölümde ise; “İbn Kesîr Kıraâti ve Âsım Kıraâti’nin Mukayesesi” başlığı altında, İbn Kesîr kıraâtinin özellikleri, kaideleri yani hüccetleri ele alınacaktır. Yine aynı şekilde İmam Âsım’ın kıraât özellikleri, kıraâtinin hüccetleri ele alınıp iki kıraâtin mukayesesi yapılacaktır. İki kıraât arasında farklılık arz eden sûreler ve ayetler tek tek açıklanıp, bazı yerlerde manaya tesir eden yönleri alıntılarla gösterilecektir.

Son olarak bu çalışmamızda değerli bilgi ve tecrübelerini bizden esirgemeyen danışman hocam Doç.Dr. Recep KOYUNCU’ya, Doç.Dr. Ali ÇİFTÇİ’ye kıymetli meslektaşım doktora öğrencisi Mehmet Sami SAYAR’a, görüşlerinden istifade ettiğim diğer akademisyen arkadaşlarıma ve kıymetli eşim Fadime YAŞAR’a şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

1.Araştırma Konusu ve Önemi

Kur'an-ı Kerim, Allah Teâlâ tarafından insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu elde etmek için indirilmiş rehber bir kitaptır. Kur'an, Peygamberimizin dilinde Arapça olarak indirilmiştir. Arap dilinde indirilen Kur'an'ın farklı lehçelerle okunmasına Peygamberimiz tarafından izin verilmiştir. Bu da farklı kıraâtlarin doğmasına dolayısıyla kıraât ilminin bir ilim dalı olmasına zemin hazırlamıştır. İlimlerin en şerefli sayılan Kur'an ilimlerinin kaynağı olan kıraât ilmi, birçok ilim dalına hizmet etmiş bir bilimdir. Kıraâtlardaki ihtilaflar, tefsir ve fıkıh alanında da farklı görüşlere imkân vermiştir.

Kur'an-ı Kerim'in korunması ve manasının muhafazası ancak kıraât ilmi ile mümkündür. Kıraâtlar, Kur'an-ı Kerim'in yorum zenginliğine katkıda bulunmuştur. Kıraâtlardaki vecihler Kur'an-ı belagat ve icazın zirvesine taşımıştır. Manaya etki eden her kıraât vechi ile ayrı bir ayet gibi değişik yorumlar mümkün olmuştur. Bu ilimdeki isnad sayesinde kıraât imamlarından Hz. Peygamber'e kadar ulaşan kıraât vecihleri bilinir.

Kıraât ilmi, Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başlamasından itibaren var olmuş ve yine Kur'an-ı Kerim ile yaşamaya devam edecektir. Kıraât ilminin bu özellikleri kendisinin her zaman aktif bir ilim olarak revaçta kalmasını sağlamıştır.

Kıraât, Kur'an lafızlarının farklı okuma şekillerini (vecih), kelimelerin şeddeli şeddesiz eda keyfiyetlerini bildiren bir ilimdir.¹

Kur'ân-ı Kerim'in en iyi şekilde anlaşılması ve yorumlanması öncelikle Arapça'nın inceliklerine vâkıf olmakla başlar. Kur'ân'ın inzalından bir süre sonra yazılmaya başlanması ve sonrasında ortaya çıkan kıraât ihtilafları Kur'ân'ın anlam

¹ Muhammed Salim Muhaysın, *el-Muğnî fî Tevcîhi 'l-Kıraâti 'l-Aşri 'l-Mütevâtireh* (Beyrut, 1993).

ve yorumunda bazı farklılıkları doğurmuştur. Bu farklılıklardan Arap diline uyanlar ve sahih bir senede sahip olanlar yanında bu özellikleri taşımayanlar da mevcuttur. Hz. Peygamber'den (sav) rivayet eden kurrâ'nın bu rivayetleri ise muhtelifdir. Kıraâte dair telif edilen eserlerden: İbn Mücahid'in (324/935) *Kitâbü's-Seb'a*, Ebû Amr ed-Dânî (444/1053), *el-Camiû'l-Beyan* ve İbnü'l-Cezerî'nin (833/1429) *en-Neşr'inde* bu ihtilaflar zikredilmiştir.

Kıraât ilminin araştırma konusu Kur'an'ın okunuşuyla ilgili farklılıklar ve bunların kimlerden nakledildiğidir. Kıraât ilmi sayesinde kıraât imamlarından Hz. Peygamber'e kadar ulaşan kıraât vecihleri bilinir. Kıraâtler denilince akla Kıraât-ı Seb'a ve Kıraât-ı Aşera gelmektedir. Bu kıraâtlerle alakalı başta Arap âlemi olmak üzere İslam dünyasında pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda kıraât tarihi, sahih kıraâtler, şâz kıraâtler ve bunların sahih ve şâz olma nedenleri, meşhur olan kıraât âlimleri ve isnadları üzerinde çokça durulmuştur. Kıraât imamlarının yaşadığı bölge, hayatları, ravileri bunlar ele alınmıştır. Yani kıraât alanında çalışmaları iki şekilde değerlendirmek mümkündür. Bunlardan biri tarihi ve teorik çalışmalar diğeri de şahıs ve eser merkezli çalışmalardır.

Bu çalışmada ağırlıklı olarak şahıs merkezli bir çalışma yapıldı ama bunun yanında tarihi ve teorik çalışmalara da yer verilecektir. Kıraât tarihi hakkında kısa bir bilgi verilecektir. İbn Kesîr Kıraâti ile Âsım Kıraâtini ele alınacaktır. Burada iki ekol de karşılaştırılmış olacaktır. İbn Kesîr (ö.120/738) Mekke ekolünü, İmam Âsım (ö.127/745) Kûfe ekolünü temsil etmektedirler. İbn Kesîr ve Âsım kıraâtlerinin bir mukayesesi yapılacaktır. Kıraât farklılıklarının anlam üzerinde etkileri var mı yok mu bunlardan bir kısmı gösterilecektir.

Çalışmamız esnasında kıraâtle ilgili klasik ve modern eserlere bakılacaktır. Varsa bunların tahkikleri gözden geçirilecektir. Yapılacak tez şahıs merkezli olduğu için tabakat kitaplarına bakılacaktır. Bu alanda yazılmış kitaplar ve tezler dikkate alınacaktır. Kıraât özelliklerini ve kıraât ile terimleri aktarabilmek için Ulumu'l-Kur'an ile ilgili kaynaklardan faydalanılacaktır. Konumuza ışık tutacak diğer eserleri, makaleleri ve bu alanda yapılmış tezleri incelenilecektir.

Kıraât imamlarının genel değerlendirmesini yapan eserlerin yanı sıra; birtakım kıraât imamlarının kıraâtlarını mukayese eden çalışmalar bulunmaktadır. Ancak İslam ülkelerinde en yaygın kıraât olan Âsım Kıraâti ile selefi okuyuşu temsil eden İbn Kesîr kıraâtinin bir mukayesesini bulunmamaktadır. Bu çalışmamız sayesinde Kûfe şehrinden ve hicri IV. asırdan itibaren bütün İslam âlemine yayılan İmam Âsım okuyuşunun temel kıraâtler ile benzerliği ve muhtemel farklılıklarının görülmesine katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

2. Araştırmanın Amacı

Konumuz kıraâtler ve kıraâtlerin farklılıkları olunca bunun dayanağı olan yedi harf meselesine geçmişten günümüze bakış açılarını irdeledik. Yine bunun yanında kıraâtın tanımı, kıraât ilminin tarihi süreci ve kıraâtle ilgili ıstılahlar hakkında bilgi verilecektir.

Çalışmamızda hedef aldığımız kıraât imamlarımızdan İbn Kesîr ve Âsım'ın kıraâtteki tercihlerini, düşünce yapılarını hocalarını, ravilerini, yaşadıkları çevrenin etkilerini aktarmayı bir zorunluluk olarak gördük. Bu amaçla İbn-i Mücahid'in "*Kitâbu's-Seb'a*" , ed-Dânî'nin "*Câmiu'l-Beyân*", İbnü'l-Cezerî'nin "*en-Neşr, Tayyibetu'n-Neşr fi'l-Kıraâti'l-Aşr ve Takrîbü'n-Neşr*", "Ebû Bekr Ahmed b. el-Cezerî'nin "*Şerhu Tayyibeti'n-Neşr*", ed-Dimyâti'nin "*İthâf*", Pâluvi'nin "*Zübdetü'l-İrfan*", Molla Emin Efendi'nin "*Umdet'ül Hallan*" Hamdullah b. Hayreddin Efendi'nin "*Fuyûzü'l-İtkân*", Yusuf Efendizâde'nin "*el-İ'tilâf fi Vücûhi'l-İhtilaf*" adlı eserlerine bakarak kıraât tarihi, yedi harf meselesi ve İbn Kesîr kıraâti ile Âsım kıraâti arasındaki farklılıklar tespit edilecektir.

Konuyla alakalı olduğu için Dr. Tayyar Altıkulaç tarafından neşredilen Ebû Şâme'nin "*el-Mürşidü'l-Vecîz*" adlı çalışmaya ve kıraât imamları ve ravileriyle ilgili bilgilere ulaşmak içinde Zehebî'nin "*Marifetü'l Kurrai'l- Kibar ale't-Tabakat ve'l-A'sâr*" adlı eserinin neşrine bakılacaktır. Kıraât farklılıklarının tefsirlerde nasıl aktarıldığını görmek içinde Tefsir'ul -Kurtubi, et-Tefsir'ul- Kebir, Hak Dini Kur'an Dili adlı eserler incelenecektir.

Kıraât imamlarının tercihleri karşılaştırılacağı için kıraâtle ilgili; sıla, hulf, kâri, beyne, imâle, ihtilâs vb. kavramlar öncelikle tanıtılıp kıraâtte bunların karşılığının ne olduğu ve hangi imamın bu terimlerden hangisini kıraâtinde yaptığı aktarılacaktır.

Bu çalışmada kıraât ilminin tarihi süreci, kıraâtle ilgili terimler, kıraât farklılıkları, kıraâtte meşhur olan, Kıraât-ı Seb'a içerisinde yer alan aslında kolay kıraâtlardan biri olan Haremeyn imamlarından İbn Kesîr ile şu an dünyada en fazla okunan Âsım kıraâtinin tanıtılması ve mukayesesi hedeflenmiştir.

Özelde hedef ise Kur'an kıraâtinin zenginliğini ve bu zenginliğin anlamca da bir zenginlik oluşturup Kur'an'ın mana bütünlüğünü bozmadığını daha da zenginleştirdiğini göstermektir. Kıraâtlere onları okuyan imamların içtihatları değildir. Kıraât imamları nakle göre okumaktadırlar.² Farklı okuyuşların keyfi bir okuyuş olmadığını hepsinin Peygamberimiz tarafından okunmuş olduğunu, birinin diğerine karşı üstünlüğünün olmadığını, kıraât imamlarımızın tercihlerini yaparken yaşadığı çevre ve isnadında bulunan sahâbenin okuyuşuna göre öğrenip, öğrettiği tespit edilecektir.

Bu araştırmadaki amaç: Kur'an kıraâtinin güzelliklerini, geçmişte yapılan çalışmaları, biri meşhur bir kıraât olan Âsım kıraâti ile Mekke İmamı olan ama şu an kıraâti sadece bu işin uzmanlarınca bilinen ve okunan İbn Kesîr kıraâtlerini tanıma, tanıma ve bu iki kıraât arasındaki farklı okuyuş güzelliklerini ve varsa bu farklılıkların anlama etkisi nasıl olmuş bunları gösterme gayretidir.

Çalışma sırasında kıraâtle ilgili klasik eserler, tabakât kitapları ve Ulûmu'l-Kur'an ile ilgili kaynaklarla günümüzde bu konular üzerine yapılan çalışmalara ağırlık verilerek, konu ile ilgili diğer eserlerden, makalelerden ve tezlerden de

² Cemil Küçük, "Mütevâtir Kıraat İmamlarının Kıraatleri Tercih Yöntemi", *Van İlahiyat Dergisi* 10/17 (2022), 64.

faydalanılacaktır. Netice olarak ise iki kıraâtle ilgili geniş bilgiler ve hüccetleri hüccetlerinin delilleri gösterilerek farklılıklar ortaya konarak Kur'an'ın icazı ve yorum zenginlikleri gösterilecektir.

3. Araştırmanın Yöntemi, Kuramsal Çerçeve ve Yapılan Çalışmalar

Bu çalışmada, daha çok Kur'an, Ulumû'l-Kur'an ve özellikle Kıraât ilmine dair eserlerde kullanılan kavramları kullanılacaktır. Kıraât tarihi ve özellikle “yedi harf” konusuna dair bilgiler verilmeye çalışılacaktır. Kıraât farklılıklarına kaynaklık eden, yedi harf ruhsatıdır. İbn Kesîr ve Âsım kıraâtleri hakkında klasik eserlerde ve modern eserlerde ele alınış biçimleri araştırılacaktır.

Kaynak taraması ilk aşamada kıraât tarihi ve kıraât-ı Seb'a üzerinde yapılacaktır. Bu kaynaklarda konu ile alakalı olan İbn Kesîr ve Âsım kıraâtleri ile ilgili bütün bilgiler ve izahlar fişlenip toplanacaktır. Kıraât farklılıklarına etki eden bölge, isnad durumlarına bakılacaktır. Kıraâtteki tercih sebepleri izah edilecektir. Kıraâte olan katkıları ve varsa eleştirildikleri noktalar açıklanacak, bu noktada tesbit edilen görüşler aktarılacaktır.

Kur'an metni Hz. Osman'ın yazdırdığı Mushaflar doğrultusunda bize kadar ulaşmıştır. Mevcut metnin okunması ise kurrânın okumasıyla gerçekleşmiştir. Onlardan her biri kendilerine ulaşan rivayetlerle bu okuyuşlarını gerçekleştirmişlerdir. Bazen bu okuyuşlarda ihtilaflar meydana gelmiştir. Şunu iyi bilmeliyiz ki kurrâ, Kur'an'ı büyük ölçüde aynı şekilde okumuşlar ancak bazı yerleri farklı okumuşlardır. Bu farklılıkların çoğunluğu da manaya etkisi olmayan usûl farklılıklarıdır. Bunun dışında kalan farklı okuyuşlarda ise mana üzerinde az bir değişiklik söz konusu olmaktadır. İşte bu çalışmada farklılıklar tesbit edilerek manaya etki eden okuyuşlarla ilgili de açıklamalar için de tefsir kitaplarına bakılacaktır.

Bütün bu aşamalardan sonra bu iki değerli kıraât imamımızın kıraâtlerinin karşılaştırması yapılacaktır. Bu farklılıklardan muradın; insanların Allah'ın kelamını okuma hususunda onlara gösterilen kolaylığı, Kur'an metninin zenginliğini ve icazını tekrar hatırlatmak olacaktır.

Araştırmada literatür çalışmasına dayanan nitel yöntem kullanılacaktır. Kültür analizi yapılarak, kıraâtların belli bölgelerde öne çıkmasını ve daha sonraki süreçte de bu önemini devam ettirip ettirmediği araştırılacaktır. Kûfe Kıraâtine etki eden durumlara bakılacaktır. Olgusal olarak Mekke vahyin merkezinde olmasına rağmen niçin meşhur değil? Kıraâtlerin meşhur olmasında halkın kıraâtlerdeki okuyuş vecihlerini kolay veya zor olarak değerlendirmesi mi etkili oldu. Yoksa meşhur olmada, o günün siyasi eğiliminin bir etkisi oldu mu? Bunlar tespit edilecektir. Bu konulardaki dokümanlar incelenilecek ve olgu ve olaylar kendi doğal ortamında bütüncül bir şekilde ortaya konulacaktır.

Kur'an-ı Kerim'in korunmasına yönelik olan kıraât ilmi konusunda Müslüman ilim adamları pek çok eser telif etmişlerdir. Bunun yanında kıraât meselesinde de müsteşrikler boş durmamışlardır. Bu sebeple kıraât ilmi İslamî ilimler alanında her zaman ilgi odağı olmuştur. Kıraât alanında çalışmalara baktığımızda bunu iki kategoride değerlendirmek mümkündür. Bunlardan biri tarihi ve teorik çalışmalar, diğeri de şahıs ve eser merkezli çalışmalardır. Konumuzla alakalı kıraât imamlarının ve bazı ravilerin kıraât özellikleri konusunda yüksek lisans ve doktora seviyesinde çalışmalar yapılmıştır. Bütün bu çalışmalarda kıraât imamları tanıtılmış, kıraât hüccetleri ve özelliklerinden bahsedilmiştir.

Bunlardan bazıları şunlardır: Mehmet Adıgüzel, “*İmam Nafi ve Kıraâtının Özellikleri*”, Fatih Çollak, “*Hafs Rivayetiyle Gelen Vecihler ve Hüccetleriyle Âsım Kıraâtî*”, Ziya Şen, “*İbn-i Kesîr ve Kıraâtî*”, İhsan İlhan, “*İmam Hamza'nın Kıraâtî ve Kıraâtinin Hüccetleri*”, Abdülmecit Okçu, “*İbn Âmir'in Kıraâtî ve Kıraâtinin Hüccetleri*”, Remzi Ateşyürek, “*el-Kisâi ve Kıraâtinin Hüccetleri*”, Fatmanur Kayaoğlu, “*Âsım ile Kisâi Kıraâtlerinin Mukayeseli Değerlendirilmesi*” ve buna benzer bütün kıraât imamları ve kıraâtteki hüccetleriyle alakalı çalışmalar yapılmıştır.

Genel anlamda kıraât konusundaki çalışmalarda; Dr. Tayyar Altıkulaç'ın Diyanet İslam Ansiklopedisinde kıraât imamları ve bunların ravilerinin hayatlarıyla ilgili maddeleri ve ez-Zehebî'nin, “*Ma'rifetü'l-Kurrâi'l-Kibar alâ Tabakâti ve'l-A'sâr*” adlı eserinin tahkiki ile ilgili çalışmaları vardır. Prof. Dr. Abdurrahman

Çetin'in, "*Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraâtlar*" ve *Kur'an'ın Farklı Yorumlanmasına Tesir eden Kıraâtlar*" adında konumuzla alakalı çalışmaları vardır. Sirâcettin Öztoprak'ın "*Kur'an Kıraâti Kıraât-ı Aşere*" isimli çalışması vardır. Aynı zamanda İsmail Karaçam, Mehmet Ünal, Mehmet Dağ, Abdülhamit Birışık ve Abdullah Yücel'in çalışmaları mevcuttur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIRAÂT İLMİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Kırâat İlminin Tanımı

Kırâat, Kur'an ayetlerinin nasıl okunduğunun ve bunları bize nakleden imamlara isnadederek, kırâat âlimlerine nisbet edilen okuyuşları ve kırâat farklılıklarını öğreten bir ilimdir.³ Sözlükte kırâat, “okumak, tilâvet etmek, telâffuz etmek” anlamında masdar; “sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okuma, tilavet etme anlamında isimdir.⁴ Aynı kökün Kur'ân şeklinde gelen masdarı da kırâat ile eş anlamlıdır.⁵ Terim olarak kırâat ise, kırâat imamlarından her birinin, belirli rivayet ve tariklerini kullanarak kendilerince bir takım kurallar koyarak, diğer kırâat imamlarından farklı olarak Kur'an'ı okumalarına denir.⁶

Kırâat kelimesinden ayrı olarak bir de tilavet vardır ki bu da okumak, tabi olmak anlamındadır.⁷ Tilavet, herhangi bir kelâmı okumak manasına geldiği gibi, daha çok ilahi kitabı ve özellikle Kur'an-ı Kerim'i okumak anlamındadır.⁸ Kur'an'ı bir kırâat üzere okumaya tilavet; Kırâat-i Seb'a veya kırâat-i aşere vecihlerini bir arada göstererek okumaya da kırâat denmiştir.⁹

1.2. Kırâat İlminin Konusu

Kırâat ilmi, Kur'an ayetleridir. Kur'an kelimelerinin okunuşu ve eda edilmiş

³ Yavuz Fırat, *Tecvid ve Kiraat İlmi Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Hacıvevîszade İlim ve Kültür Vakfı, 2018), 166.

⁴ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Seyyid Kilânî (Beyrut: Dâru'l-Marife, ts.), 402.

⁵ Abdülhamit Birişik, “Kiraat”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2022).

⁶ Mehmet Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kiraat Farklılıklarının Rolü* (Ankara: Fecr Yayınları, 2005), 12.

⁷ Muhammed b.Mükerrem İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab* (Beyrut, ts), 102.

⁸ Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: D.İ.B. Yayınları, 2007), 201.

⁹ Abdurrahman Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kiraatlar* (İstanbul: Ensar, 2013), 212.

şekli ile hangi okuyuşlarda ittifak edildi, hangilerinde ihtilaf olup bu ihtilafın rivayet vechi ve nakleden kimseyi inceler. Kıraât çeşitleri, kıraât ilminin tarihsel süreci, bu sürecin devamındaki ekollerde bu ilmin konusuna dâhildir.¹⁰ Kur'an'ı Kerim'in nazım şekillerinden ve tevatür yoluyla günümüze kadar gelen, kıraât ihtilaflarından da bahseder.¹¹ Kur'an-ı Kerim'in okunuş tarzları ve icra ediliş bakımından Kur'an kelimeleridir.¹²

1.3. Kıraât İlminin Faydası

Kıraât ilminin birden fazla faydası söz konusudur. Bunlardan biri, Kur'an kelimelerini okurken hata yapmaktan, O'nu indiriliş gayesinden farklı bir biçimde ve şekilde okumaktan, değiştirmekten korumaktır. Peygamberimizin okuduğu gibi okumayı öğrenerek ve bunu bize ulaştıran kurranın okuduğu kıraâti hocalar vasıtasıyla ta'lim edip, isnadlarıyla bilmeli ve kabul edilen kıraâtle, kabul edilmeyen şâz, mevzu kıraâtlerin farkını bilmemize yarar. Fıkhi hükümlerin çıkarılmasında farklı okuyuşların farklı hükümler doğurduğu gerçeğinden hareketle fıkıh üstadlarına dayanak teşkil eder. Kur'an-ı Kerim'i okumada zorlanan, lehçesel farklılıklar sebebi ile yeni indirilen veya yeni tanıştığı bu kutsal metni okuyabilmek için kendilerine Hz. Peygamber'in (sav) izin verdiği ölçüde kolaylıkta bu ilmin faydalarından biri sayılır.

Kıraâtler, Kur'an'ın anlaşılmasında önemli rol oynamıştır. Bazı anlaşılmayan kelimeler, müphem ifadeler, kıraâtler sayesinde izaha kavuşmuştur. Bu konuda örnek olması açısından Mücahid b. Cebr'in (ö.103/721) sözü dikkate şayandır. Abdullah b. Mes'ûd'un (ö.32/652-53) kıraâtini okuyunca Kur'an'a dair kafasında oluşan sorulara kıraât cevap verince, geçmişte Abdullah b. Abbas'a (ö.68/687-88) sorduğu sorular

¹⁰ Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 15.

¹¹ Celalettin Karakılıç, *Tecvid İlmi* (Ankara: Ayyıldız, 1963), 163.

¹² Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV, 2024), 115.

aklına gelmiştir.¹³ Bu bakımdan kıraâtler ayetlerin yorumlanmasında ve hüküm çıkarmada, çelişkili olmayan değişik anlayışların doğmasına da sebep olmuştur. Böylece farklı okuyuşlar ve zengin bir içerikle anlamlar ifade eden mânâlar ile Kur'ân-ı Kerim'in anlamı daha da ziyadeleşmiş ve her devirde her seviyedeki insanların her birinin farklı farklı lezzet aldıkları, yararlandıkları ilâhi bir sofraya ve hazine olmuştur. Kıraâtler, Kur'ân'ın Allah (cc) sözü olduğunun en bariz göstergesidir. Kıraâtın ortaya çıkmasına farklı lehçelerde okunmasına izin verilmesine rağmen ve yine bu konuda oryantalistlerin dört gözle bu ilahî kelâmın küçük bir açığını yakalamak için yoğun mesai harcadığı her dönemde ilahî kelâm olan Kur'an'da herhangi bir tezatın olmadığı görülmüştür. Tezâtı bir yana bırakalım bu ümmet için rahmet, bereket olmuş ve Müslümanlar bu zenginlikten faydalanmışlardır. Aynı şekilde Arapça'ya, Arap dili ve edebiyatına da önemli katkılar sağlanmıştır. Arapça ve kaideleri her Müslümanın gönül ve zihin dünyasına ilmi çalışmalarına katkıda bulunurken Arapça bir dünya dili haline gelmiştir.¹⁴

1.4. Kıraât İlminin Tarihi

1.4.1. Kıraât İlminin Doğuşu

Kur'an, Allah (cc) tarafından Cebrâil (as) vasıtasıyla Hz. Peygamber'e (sav) peyderpey yirmi üç senede indirilmiştir.¹⁵ Vahyin başlangıcından itibaren Hz. Peygamber (sav) inen ayetleri sahâbeye okumuş ve onları yazdırmıştır. Sahâbe bu ayetleri almış, ezberlemiş, namaz veya başka ibadetler vesilesi ile gece gündüz tekrar tekrar okumuşlardır. Kıraâtlerin oluşması hakkında âlimlerin kesin olarak belirttikleri bir tarih yoktur. Kur'an-ı Kerim'in, ilk olarak Hira mağarasında, hicretten yaklaşık 13 yıl önce indiği bilinmektedir.

¹³ Muhammed Huseyn Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Müfessirun*, çev. Aydın Temizer (İstanbul: Beka, 2018), 1/41.

¹⁴ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 236.

¹⁵ Muhammed Hamidullah, *Kur'an-ı Kerim Tarihi* (İstanbul: Beyan, 2005), 12.

İnzal olunan ayet ve sûreleri önce Peygamber Efendimiz Allah'ın yardımıyla ezberliyor ve bu ayetleri yazması için vahiy kâtiplerini çağırıyordu. Gelen vahiy kâtiplerine hangi ayetin hangi sûrenin neresine yazılacağını söylüyor ve bunun bizzat takibini de yapıyordu. Vahiy kâtibinin yazdıklarını daha sonra kendisi dinliyor ve bir şekilde ayetlerin sağlamasını yapıyordu. Daha sonrada bunu ashâbına namazda veya başka ortamlarda okuyor ve tebliğ vazifesini yerine getiriyordu. Bunu yaparken aynı zamanda bize ders de veriyordu. Kıyamete kadar varlığını sürdürecektir olan Kur'an bu şekilde elden ele dilden dile gönüllere nakşediliyordu. Mekke'de o zorlu şartlarda Kur'an öğretme, tebliğ etme imkânı bulunduğu her durumda Peygamber Efendimiz ve onun güzide ashâbı bu kutsal vazifeyi yerine getiriyordu. Hz. Ömer'in Müslümanlıkla şereflendiği olayda bunu görebiliyoruz. Medine İslam devletinin kurulmasıyla her şey sistemli hale gelmişti. Kur'an öğretimi de Mescid-i Nebi'nin inşasıyla birlikte hemen yanı başında İslamın ilk üniversitesi konumunda olan ve ilerleyen zamanda Kur'an öğretmenlerinin yetiştirildiği Ashâb-ı Suffe'de gerçekleşiyordu. Peygamber mescidinde, Ashâb-ı Suffe'de yetişen sahâbe bu onurlu vazifeyi layıkıyla yerine getiriyordu. Buhârî'de geçen bir hadiste bu işte uzman olanları Allah Rasûlü ashâbına bildiriyordu. Kur'an'ı öğrenmek isteyenlere Abdullah b. Mes'ud'u, Salim'i, Muaz b. Cebel'i ve Übey b. Ka'b'ı işaret ediyordu."¹⁶

Her ne kadar bazı bilginlere göre dört kişiden Kur'an öğrenilmesine vurgu yapılmış olması, Kur'an'ın cem'inde bunlara bir işaret olarak yorumlayanlar olmuştur.¹⁷ Nitekim Kur'an öğretme konusundaki uzmanlık sadece bu isimlerle sınırlı kalmamıştır. Bi'r-i Maüne olayında birçok hâfız sahabinin şehit edilmesinden de hareketle, içlerinde bayan hâfız sahabinin bile bulunduğu çok sayıda hâfız sahabi

¹⁶ Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail Bûharî, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, çev. Mehmed Sofuoğlu (İstanbul: Ötüken, 1988), 11/Kitabu Fadaili'l-Kur'an,8,5094.

¹⁷ Celaleddin Süyûtî, *el-İtkân fi Ulûmi'l- Kur'ân*, çev. Sakıp Yıldız - Hüseyin Avni Çelik (İstanbul: Madve, 1983), 168-169.

Peygamber döneminde yetişmişti. Yetmiş yakın sahâbinin o günün şartlarında kıraât alanında uzman olduğu bilgisi rivâyetler arasındadır.¹⁸

Bu alandaki araştırmacıların ifadesine göre Kur'an'ın kıraâtı konusunda Mekke döneminde Kur'an kıraâtı ile ilgili bir problem göze çarpmıyor. Peygamberden öğrendiklerini kimisi sadece ezbere, kimileri de hem ezbere hem de yazıya kaydederek bu şekilde Kur'an'ı öğreniyor ve becerisi varsa öğretiyordu. Asıl mesele Medine döneminin son yıllarında olmaya başlıyor.

İslamın çağrısına kulak verip, başka memleketlerden Medine'ye gelip Müslüman olan ve dili ve lehçesi farklı olan bu kimseler, Kur'an'ı okuma anlamında özellikle bazı kelimeler noktasında zorlandıkları görüldü. Bu sebepten yol göstermesi için Hz. Peygambere başvurdular. Peygamberimiz'de (sav) onları, nasıl okumaları konusunda bilgilendiriyordu. Aynı zamanda bu durumla alakalı farklı kıraâtlarla okumaları için Cenab-ı Haktan izin istiyordu.

Bu konuda ilk rivâyet, Hz. Ömer'in (ö.23/644) Hişâm b. Hâkim'le (ö.15/636) yaşamış olduğu olay hakkında Hz. Ömer tarafından rivâyet edilen hadiste geçmektedir. Hz. Ömer (ra) mescid'de iken birisinin mescide gelip namaz kılararken Furkan sûresinin ayetlerini Hz. Ömer'in kendisine Peygamberin okuduğu gibi değil de farklı okuduğunu işitince yakasından tutup, durum tahlili yapıyor ve verdiği bilgileri yeterli bulmayıp, Peygambere götürüyor. Peygamber Efendimiz, huzurunda ikisinin de okuyuşunu dinleyip, ikisine de” *انزلت* bu sûre böyle nazil oldu” diyerek okuyuşlarını doğruluyordu. Bunun üzerine “ *إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ أَنْزَلَ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرَفٍ* “Şüphesiz bu Kur'ân, yedi harf üzere nâzil oldu. Ondan kolayınıza geleni okuyun” buyurdu.”¹⁹ Yedi harften kastedilen, sahâbenin farklı lehçelerden olması ve kendi lehçesinde ona izin verilen ölçüde okunması kastediliyorsa; Hz.

¹⁸ Mehmet Dağ - İbrahim Tetik, *Nüzûl Dönemi Kur'an Tarihi* (İstanbul: KURAMER, 2023), 183.

¹⁹ Bûharî, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, 11/Fedailü'l-Kur'an,5-27,5134.

Ömer'in ve Hişam b. Hakîm'in aynı lehçeyi konuşan kişiler olduğu rivayeti dikkate alındığı zaman, burada kastedilen lehçenin başka bir anlamı olmalıdır.

Burada ifade edilen mana; her kabileye kolaylık olsun diye kendi lehçesinde okumaya izin verildi. Bu, her Arap lehçesiyle istediği gibi okusun, demek değildir. Rasulullah (sav) neye müsaade ettiyse, mervi olan kıraâtler okunabilir.²⁰

Zehebî, Kur'an'ı tek bir kıraât üzere okumakla meşhur olan yedi sahâbeden bahsediyor. Osman bin Affân (ö.35/656), Alî b. Ebî Tâlib (ö.40/661), Übey b. Ka'b (ö.33/654), Abdullah b. Mes'ud (ö.32/652-53), Zeyd b. Sâbit (ö.45/665), Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ö.42/662-63), Ebû'd Derdâ Uveymir b. Zeyd (ö.32/652). Sonra Zehebî şöyle devam etmektedir:“Hz. Peygamber hayatta iken bu sahâbeler Kur'an'ı ezberlemişler ve Kur'an'ın ilk muallimi olan Resûlullah'da (sav) onları dinlemiştir. Kıraât imamlarının senedleri bu isimler etrafında yoğunlaşmaktadır. Kur'an'ı, burada ismi geçen sahâbelerden başka diğer sahâbî efendilerimizde ezberlemişti. Lakin onların okuyuşları bize kadar ulaşmamıştır. Bunun için kıraâtler, bu yedi kişi ile sınırlı kalmıştır.”²¹

Kıraâtler arasındaki farklılıklarda, öncelikle Hz. Peygamber'den işitilmesi, sonrasında bunun okunup ezberlenmesi sırasında, ashâbın Hz. Peygamber'den kıraâtî alış şekillerinin farklı olduğu, onlardan kiminin bir, kiminin de iki ve daha fazla kıraât aldığı ifade edilmiştir. Kıraâtî elde edişteki bu farklılık Hz. Peygamber döneminde başlamış, tâbiûn ve etbaü't-tabiûn devrinde de devam etmiştir.²²

²⁰ Osman Keskiöğlü, *Kur'an Tarihi* (İstanbul: Nebioğlu, 1953), 103.

²¹ Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmet et-Türkmenî Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, thk. Tayyar Altıkulaç (İstanbul: İsam, 1995), 1/39.;Fehd b. Abdurrahman er-Rûmî, “Kıraatler ve Kurrâ”, çev. Ali Öge 2 (2010), 217-234.

²² Alican Dağdeviren, “Kıraatlerin Kur'anîyeti ve Sayısına Yönelik Bir Değerlendirme”, *EKEV Akademi Dergisi* 68 (2016), 35-52.

Kur'ân-ı Kerim'de de “vahyin âyet âyet indirilişinin amacı” Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kalbine iyice yerleştirilmesi şeklinde açıklanmaktadır.²³ Böyle bir durumda Hicr Sûresi'nde ifade edilen koruma sürecinin yukarıdaki âyette de belirtildiği gibi önce Rasûlullah'ın (s.a.v.) ezberlemesi, akabinde vahiy kâtiplerine yazdırması, en son ²⁴olarak da yazılanların diğer sahabîler tarafından ezberlenmesi şeklinde işlediğini anlamaktayız. Kur'an ayetlerinin toplu bir şekilde değilde peyderpey indirilmesinde, yeni Müslüman olanlar için kolaylıklar sağlanmıştır.

Eğer Kur'an'ın tamamı birden nazil olmuş olsaydı, Müslümanlar bu hükümlerin hepsiyle aynı anda mükellef olacaktı. Vahyedilen ayetlerin kolay bir şekilde ezberlenmesi, anlaşılması ve tatbik edilmesi zorlaşacaktı. Vahyin indiği dönemde okuma yazma bilmeyen çoğu ümmî olan Araplar onu ezberleme, muhafaza etme konusunda aciz kalacaktı.²⁵ Bu şekilde Kur'an'ın ilk muhatablarının da, Kur'an'ı kolaylıkla anlayıp, öğrenip hayatına rahatlıkla uygulaması sağlanmış oluyordu.

Ashâb, Rasûlullah'tan Kur'ân eğitimini nasıl aldıysa, Peygamber (as) onlara nasıl öğretmişse, onlarda Hz. Peygamberin kıraâtini, gittikleri yerlerde aynı usûlle aynı metotla kendi öğrencilerine öğretmişlerdi. Hz. Osman'ın Mushafları beldelere gönderirken, bunları o beldelerin halkına öğretecek muallimlerle gönderdiğini daha önce ifade etmiştik. İşte Mekke, Medine, Şam, Kûfe ve Basra gibi şehirlerde yaşayan insanlar, Kur'an-ı ve onun kıraâtini bu muallim sahâbilerden öğrenmişlerdir. Bu muallim sahâbiler birbirlerinden de farklı kıraâtler almışlardır. Kimi bir, kimi iki, kimisi de daha fazla kıraât öğrenmiştir. Buldukları yerlerde de öğrendikleri bu kıraâtleri insanlara öğretmişlerdir. Onlardan Kur'an-ı öğrenen tâbiîn neslide, kıraât

²³ el-Furkân, 25/32.

²⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi ve Tabakâtü'l-Müfessirîn* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 1960), 1/130.

²⁵ Recep Koyuncu, *Teoriden Pratiğe Vakf ve İbtidâ* (İstanbul: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı, 2023), 24.

imamları dönemine kadar kendi dönemindeki insanlara aynı şekilde Kur'an-ı öğretmişlerdir.²⁶ Özellikle kıraât ilminde uzmanlaşarak, kıraât imamlarının çoğunun senesinde ismi geçen, kurra makamında olan Abdullah b. Mes'ûd (ö.32/652-53) Kûfe de, Übey b. Ka'b (ö.33/654) ve Ebû'd-Derdâ (ö.32/652) Şam'da, Ebû Musa el-Eş'arî (ö.42/662-63) Basra'da, Kur'ân öğreticiliği yapmışlardır. Ashâbtan kıraât öğrenen, işlerinde bazı kıraât imamlarının da bulunduğu onlarca tâbiîn vardı.²⁷ Hz. Osman zamanında kendini gösterip Müslümanların birbirlerini dinden çıkmakla, Kur'an'ı tahrif iddialarıyla gündeme gelen kıraât ihtilafları tâbiîn devrinde İmâm Mushafın varlığıyla, Kur'an'ın Arapların asil lehçesi olan Kureyş lehçesinin esas alınmasıyla, önemli ölçüde kıraât birliği sağlamıştır. Rasûlullah'ın öğreticiliğinde olduğu gibi tâbiîn devrinde de arz ve semâ usûlü ile eğitim öğretim devam etmiştir. Mesela: Tâbiîn neslinden vede Kûfe ekolünün imamlarından birisi olan Âsım, kıraâtini arz yoluyla Zir b. Hubeys (ö.82/701) ve Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den (ö.73/692) almıştır. Tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn devrinde bazı önemli şahsiyetler kıraâtleri öğrenme ve öğretme konularında ön plana çıkarak kıraât imamı konumuna yükselmişlerdir. Bu devirde kıraât ilminin nasıl ne şekilde olacağına dair bir takım usul ve kaidelerde tespit edilmeye başlanmıştır. Sahâbenin Hz. Peygamberden aldığı usulu, Tâbiîninde ashâbtan aldığı kıraât eğitimi usûlünü onlardan sonra gelen tebeu't-tâbiîn neslinin de aynı şekilde uyguladıklarını görmekteyiz. Mesela, İbn Mes'ud kendi kıraâtini Zir b. Hubeys'e âyet-âyet öğretirken, Ebû Abdurrahman es-Sülemî'ye onar âyet şeklinde öğretiyordu.²⁸ Etbau't-tâbiîn de, tâbiîn neslinde olduğu gibi İmâm Mushafı esas almışlardır. İmâm Mushaf, Müslümanlar arasında birleştirici bir rol oynamıştır.

²⁶ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 132.

²⁷ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/43.

²⁸ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/46-47; Cemil Küçük, "Mütevâtir Kıraat İmamlarının Kıraat Öğretimindeki Usulleri", *BEÜ. Sosyal Bilimler Dergisi* 11(2) (2022), 381.

Üçüncü kuşak olan bu dönemde, kıraât ilmi de diğer dini ilimlerde gerçekleştiği gibi sistematik bir takım esas ve kurallara bağlanmış, bu usuller çerçevesinde kendine has gerek toplu gerekse de bireysel usûllerle öğrenimini devam ettirmiştir. Bu dönem geçerli ve geçerli olmayan kıraâtleri birbirinden ayıran birtakım esas ve kriterlerin oluşturulduğu dönem olduğu gibi kıraât imamlarının da ön planda olduğu bir dönemdir.²⁹ İlk dönemlerde bugünkü hali ile sınıflandırılmamış olan kıraâtler, Kur'an hâfızları ve kıraât imamları tarafından herhangi bir kategoriye girmeden şifahen naklediliyordu. Ancak daha sonraki dönemlerde sistemleşerek, tedvîn edilmeye başlanmıştır.

İlk defa kıraât-ı seb'a imamlarını bir arada İbn Mücâhid ele almıştır. İbn Mücâhid (324/936), Kitabu's-Seb'a fi'l-Kıraât adlı eseriyle otoritelerce büyük takdir kazanmıştır. İbn Mücâhid'in kitabında düzenlemesine göre Medine'de Nâfi', Mekke'de İbn Kesîr, Kûfe'de Âsım, Hamza, Kisâî, Basra'da Ebû Amr ve Şam'da İbn Âmir, kıraât-ı seb'a imamlarıdır. İbn Mücâhid'in onlarca kıraât arasından, belirlemiş olduğu kriterlere uygun olan bu tasnifi, zamanın âlimleri, ilim heyeti tarafından gayet beğenilmiş, kabul görmüş ve onun yapmış olduğu bu tasnif, günümüze kadar devam etmiştir. Daha sonraları İbn Mihran en-Nisabûrî (ö.381/992) tarafından Ebû Ca'fer (ö.130/747-48), Ya'kûb (ö.205/821) ve Halef'te (ö.229/844) sahîh kıraâtler kategorisine alınmış ve özellikle İbnü'l-Cezerî (ö.833/1429) ile birlikte sahîh kıraâtler içinde sayılmış ve bu kıraâtler "Kıraât-ı Aşere" olarak ümmet tarafından benimsenmiş ve bundan sonraki süreçte ve günümüzde, kıraât eğitimi de bu belirlenmiş olan sahîh kıraâtler üzerinden devam etmektedir.³⁰

Kıraât imamları, Kur'an-ı Kerîm'in okunuşu ile alakalı birçok hususta ittifak halindedirler. Bazı konularda farklı uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Kıraât

²⁹Küçük, "Mütevâtir Kıraat İmamlarının Kıraat Öğretimindeki Usulleri", 382.

³⁰ Mekki b. Ebû Talib el-Kaysî, *el-İbâne an meâni'l-kıraât*, çev. Abdulfettah İsmail Şibli (Dâru'n-Nahdâ, ts.), 64; Abdülhamit Birişik, *Kıraât İlmi ve Tarihi* (Bursa: Emin Yayınları, 2004), 64.; Küçük, "Mütevâtir Kıraat İmamlarının Kıraat Öğretimindeki Usulleri", 383.

ulemâsı, okuyuştaki bu telaffuz farklılıklarını usûlî ve ferşî farklılıklar olmak üzere iki grupta ele almışlar. Kur'ân nazımının telaffuzu hususunda okuyuş farklılıklarının söz konusu olduğu bu durumlarda her kırâat imamının kendine mahsus belli bir yöntem dâhilinde tercihte buldukları okuyuş şekilleri kırâat literatüründe usûl farklılıkları olarak ifade edilmektedir.

Usûl farklılıkları seslendirme ile alakalı olan; tefhîm, terkîk, iskat, idğâm, beyne, med, gunne, imâle ve revm gibi kelimelerin seslendirilmeleriyle ilgili farklılıklara denir. Bu tür farklılıklar daha çok seslendirme ile ilgili oldukları için, bunlara fonetik farklılıklar da denir. Fonetik farklılıklar deyince usul farklılıklarını anlayacağız. Örnek verecek olursak İbn Kesîr kırââtinde ve diğer kırââtlere seslendirmeye alakalı okumaların hepsini Hz. Peygamber'in okuduğunu zannetmiyorum. Kur'an'da her geçtiği yerde cemi mim'ini, kişi zamiri olan "he" veya "hu" zamirini okuması, teshîl veya imâle yapması zihnimde soru işareti olarak duruyor. Aynı zamanda bu okuyuşların anlam üzerinde de bir etkisi yoktur. Fonetik farklılıklar lehçeye dayanır, lehçe kaynaklıdır. Ferşî farklılıklar ise Mushaf'ta dağınık bulunan, kelimelerin iskeletlerinde ve okunuşlarında meydana gelen ve bir kurala bağlı olmaksızın yalnızca nakle dayanarak okunan farklılıklardır. Ferşî farklılıklarda kolaylık ve zorluk bulunmaz. Kur'an'da her geçtiği yerde aynı şekilde okunmadığı için Hz. Peygamberin bunları tek tek okumuş olması lazımdır ki; Hz. Osman, ferşî farklılıkların hepsini Mushaflara yazdırmıştır.³¹

Kırââtler, Mekke-i Mükerra'de nazil olmuştur. Çünkü Kur'an'daki bazı âyetler Mekkî bazı âyetler Medenî'dir. Medenî âyetlerde bulunmayıp Mekkî âyetlerde bulunan çeşitli kırâât farklılıkları vardır. Medine'de Mekkî kırââtlerin nüzulu ve tek olarak indiği konusunda herhangi bir delil yoktur. Hz. Ömer'in (ra) (ö.23/644), Hişâm b. Hakîm (ra) (ö.15/636) ile olan ihtilafını konu alan hadîs buna işaret eder. Çünkü onlar Furkan sûresinin kırââtinde ihtilaf etmişlerdir. Olay

³¹Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kiraat Farklılıklarının Rolü*, 70-72.

Medine’de yaşanmış olsa da Furkan sûresi Mekkîdir. Bu da kıraâtlerin vahyedilişinin Mekke’de olduğuna işaret eder.

Kıraâtler, Medine’de Mekke’nin fethinden sonra inmiştir. Çünkü kıraâtler lehçelerin farklılığı nedeniyle ümmete kolaylık olması için inmiştir. Buna ise ancak Medine döneminde yakın ve uzak kabilelerin fetihler ve başka şekilde İslam’a girmesinden, kendi lehçeleri dışındaki bazı lafızları anlamada zorlanmalarından sonra ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü sahâbenin kıraâtler konusundaki ihtilafı Medine döneminde ortaya çıkmıştır. Bu konuda Mekke döneminde kıraât farklılığı ile ilgili herhangi bir şeyin meydana geldiği sabit değildir. Kıraâtlerin nüzûlu Mekke’de Kur’an’ın nâzil olmasıyla birlikte başlamıştır. Ancak ihtiyacın Mekke’de ve civarında (Kureyş lehçesi) tek lehçe olduğundan dolayı bu kıraâtleri kullanmaya gereksinim kalmadığını, lehçelerin farklılığının Medine’de hicretten sonra farklı lehçelerle konuşan çeşitli kabilelerin İslam’a girdikleri zaman meydana geldiğini iddia edip her iki görüşü bir araya getiren kimseler de vardır.

Hiz. Peygamber’e vahiy toptan değil peyderpey olayların durumuna göre, sahâbenin sorusuna göre parça parça indirildiği için vahiy gelmeye devam ederken Kur’an’ın iki kapak arasına alınması doğru değildi. Hiz. Peygamber’de Kur’an’ın ne zaman tamamlanacağını bilmiyordu. Ancak her sene Ramazan ayında Cibrîl ile Hiz. Peygamber arasındaki arz’da sahâbenin bunu dinlemesi, bazı sahabîlerin kendileri için oluşturdukları yazılı metinler ve vahiy kâtiplerinin derlemiş olduğu metinler mevcuttu. Hiz. Peygamber devrinde her ne kadar Kur’an-ı kitabeten derleme tam manasıyla mümkün olmamışsa da, tilaveten derleme tam ve mükemmel bir şekilde gerçekleşmiştir.³²

Rasûlullah’ın (sav) ahirete irtihalinden sonra Arap kabilelerinden birçoğu dinden dönmeye başladılar. Müslümanların emiri Hiz. Ebû Bekir (ra) (ö.13/634),

³² Muhsin Demirci, *Kur’ân Tarihi* (İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 2011), 114.

dinden dönen bu gruplarla savaşmak için ordular çıkardı. Bu savaşlar sırasında birçok Kur'an hâfızı şehit edildi. Hz. Ömer (ra), Kur'an'ı ezberleyen hâfızların yok olup gitmesiyle, Kur'an'ın geleceği açısından endişelenmiştir. Bu kaygıdan dolayı, hilafet makamında olan Hz. Ebû Bekir'in, Kur'an-ı iki kapak arasına alan çalışmayı yaptırması kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Bu sebeble Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e gelerek Kur'an'ı iki kapak arasında cem' etmesini teklif etmiştir.³³

Böylece Kur'an'ı bütün kıraâtleriyle birlikte tek bir mushafta topladılar. Hz. Ebû Bekir zamanında Zeyd b. Sâbit (ö.45/665) başkanlığında gerçekleştirilen Kur'an'ın toplanma işi tamamlanınca eldeki nüshaya "el-Mushaf"³⁴ ismi verilmiştir. Ebû Bekir'in Kur'an'ı iki kapak arasına alma işinde İslam ümmetinin icması vardır. İki kapak arasına alma hususu tevatür derecesine ulaşmıştır. Âlimlerin çoğuna göre de yazılış şekli, Kur'an'ın onlarla indiği yedi harfe şamildir. Son yönüyle, Rasulullah (s.a.v) zamanında ki cem' diyebileceğimiz hâfıza ve kitabette olduğu gibi tevatüre benzemiş oldu.³⁵ Dinden dönen mürtedlerin ortadan kaldırılması ve "Ridde" olaylarının sona ermesinden sonra, müslüman orduları İslam'ı yaymaya yöneldiler. Çeşitli milletler İslam'a girdi. Sahâbe efendilerimiz, fethettikleri bölgelerde, o bölgenin halkına Kur'an öğretmek için büyük bir gayret gösterdi. Her sahâbe, Rasûlullah'tan (sav) öğrenmiş olduğu haliyle Kur'an'ı öğretiyordu.

Hz. Osman zamanına gelindiğinde ise üçüncü bir cem' gerçekleşmiş oldu. Buhârî "Sahih"inde İbn Şihâb (ö.124/742) senediyle Enes b. Malik'in (ö.93/711) şöyle dediğini rivayet eder: Ermenistan ve Azerbaycan seferine iştirak eden farklı milletlerden islama girmiş olan askerler arasında kıraât farklılıkları ile alakalı tartışmaların çok ciddi boyutları ulaşması üzerine, Huzeyfe b.Yeman (ö.36/656), durumu dönemin halifesi Hz. Osman'a gelip bu konuda duyduğu endişeyi, farklı din mensuplarının aynı sebeplerden ihtilafa düşüp problemler yaşadığını aktardı.

³³ Koyuncu, *Teoriden Pratiğe Vakf ve İbtidâ*, 28.

³⁴ Koyuncu, *Teoriden Pratiğe Vakf ve İbtidâ*, 30.

³⁵ Subhi Salih, *Kur'an İlimleri*, çev. M.Said Şimşek (Konya: Esra Yayınları, 1994), 81.

Durumun ciddiyetini anlayan Hz. Osman, Mü'minlerin annesi Hz. Hafsa (ö.45/665)'ya haber göndererek; Kur'an'la alakalı yapacağı çalışmayı ve çalışmanın sonunda yine aldığı emaneti kendisine iade edeceğini bildirdi. Konuyla alakalı hemen bir heyet kurulup, çalışma esasları ve heyetin görevleri hakkında genel bilgiler verildi. Bir heyet oluşturuldu. Heyet verilen emri yerine getirerek Kur'an nüshalarını çoğalttı. Halife çoğaltılan Kur'an nüshalarını o günün önemli beldelerine gönderdi. Bu cem' olayından sonra kimin yanında Kur'an'a dair her hangi bir nüsha varsa onlarında yakılıp ortadan kaldırılmasını istedi.³⁶

Hz. Peygamber zamanında gerçekleştirilen bu faaliyette, ayetlerin Hz.Peygamber gözetimi ve denetiminde yazdırılarak belli bir düzene konması ve sûrelerdeki yerlerine yerleştirilmesinden ibaret iken; ikinci cem' ayetlerin ve sûrelerin düzenli bir şekilde sahifelerde bir araya getirilmesinden ibarettir. Hz. Osman döneminde gerçekleştirilen üçüncü cem' ise Hz. Ebû Bekir döneminde sahifelerde bir araya getirilen malzemenin Kureyş lehçesi üzerine Mushaflarda istinsah edilmesi ve İslam merkezlerine gönderilmesinden ibarettir. Hz. Osman zamanında yapılan cem' ile İslam coğrafyasında ortaya çıkan kıraât ihtilaflarını ortadan kaldırmak ve kıraâtleri disipline etmek ve ümmeti düştüğü ihtilaftan kurtarmak mümkün olmuştur.³⁷

Tabiîn ve Tebe-i tâbiînden bir topluluk Kur'an okuma ve okutma, öğretme ve öğrenme konusuna hayatlarını adadı ve bütün çabalarını bu uğurda sarf ettiler. Kur'an lafızlarını kelimelerin tecvidini tutmak, rivayetleri gerçekleştirmek için bütün dikkatlerini verdiler. Bu onların meşguliyeti ve asıl hedefleri idi. Nihayet bu konuda takip edilen imamlar oldular. Onlara gidiliyor, onlardan bu ilim alınıyordu.

³⁶ Salih, *Kur'an İlimleri*, 82.

³⁷ Koyuncu, *Teoriden Pratiğe Vakf ve İbtidâ*, 30.

Müslümanlar onların kıraâtlerini kabul etme konusunda icma' ettiler. Onlar hakkında iki kişi bir araya gelip ihtilaf etmedi.³⁸

Sahâbe kendine verilen vazife icabı veya iş icabı gittiği yerlerde boş durmadı. Rasûlullah'tan duyduğu, öğrendiği ilahî kelâmı, Peygamber izninin kendilerine verdiği çerçevenin dışına çıkmadan okumakta, kimi bir harf, kimi de diğer bir harf üzerine kıraât etmeydi. Hz. Osman idaresinde çoğaltılan ve o gün merkezi durumda bulunan Mekke, Şam, Kûfe, Basra, Yemen ve Bahreyn'e gönderilen ve bu nüshalarla birlikte o beldenin halkına Kur'an'ı öğretecek hâfiz sahabîlerde gönderilerek Kur'an'ın öğretilmesi hedeflenmişti. İmam adı verilen nüsha ise Medine'de bırakılmıştır. Bu merkezlerle gönderilen kâriiler oralardaki insanlara, Peygamberden öğrendikleri ve kendisiyle gönderilen nüshaya göre, Kur'an'ı öğretiler.³⁹

Sahâbeden sonraki ikinci halka olan tabiîn tabakası da, sahâbe hocalarından aldıkları, öğrendikleri okuyuşları daha da yaygınlaştırdı.⁴⁰ Bu şekilde silsile yoluyla Kur'an'a ve dine hizmet dusturuyla sahâbe efendilerimiz, Tâbiîn'in büyükleri kıraâtleri geniş halk kitlelerine yaygınlaştırdı. Bu öğretim esnasında onların kıraâtlerini öğrenen halktan herhangi bir şekilde şikâyet, itiraz vuku bulmadı. Hatta kıraâtler, kıraâtî öğreten hocalara nisbet edilmeye başladı. Artık o bölgede o kârinin okuyuşu meşhur olmaya başlamıştır.⁴¹ Kıraât ilminin doğuşuda bu dönemde olmuştur, denilebilir.⁴² Zira hicri II. asırda kıraâtlerle ilgili fevkalade gelişmeler yaşandı. Bu dönemde alanında uzman olan, ön plana çıkan kıraât uleması kıraâtlerle alakalı vecihtir, rivayettir ne varsa hepsini bir araya getirip, sistemini belirleyip tabi

³⁸ Dr.Şaban İsmail, *Meâ'l-Kur'ani'l-Kerim*, s.390; es-Sündî, *Safahât fi Ulûmi'l-Kıraât*, s.37

³⁹ Celaleddin Abdurrahman es-Suyuti, *el- İtkan fi Ulumil Kur'an*, çev. Sakıp Yıldız - Hüseyin Avni Çelik (İstanbul: Madve, 1983), 1/8.

⁴⁰ es-Süyûtî, *el- İtkân fi Ulûmi'l- Kur'ân*, 1/75.

⁴¹ Muhammed b.Muhammed İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l - aşr* (Beyrut: Mektebet'ül-Asriyye, 2010).s.52

⁴² Muhammed Abdülazim ez-Zürkani, *Menahi'lü'l İrfan*, ed. Ahmed b. Ali (Kahire, 2001), 1/413.

olduğu kırâat imamlarını göstermişlerdir. Belirlemiş olduğu sistemde tercihini ve usulünü ortaya koyarak kırâatleri sahih olan, şâz olan kırâatler şeklinde kayda geçmişlerdir.⁴³ Bu belirlemelerde, Peygamber Efendimizin Kur'an'ı öğrenme yolunda isimlerini vererek şereflendirdiği ashâb ve de vahiy kâtiplerinin etkisi kendini göstermektedir. İbn Mücahid (ö. 324/936), h. III. asrın başlarında da kırâatleri, belki de Hz. Muhammed'in (as) Kur'an'ın yedi lehçe üzerine indirildi, rivayetinden hareketle, yedi kırâat şeklinde topladı.⁴⁴

İbn Mücahid'in belirlemiş olduğu kırâatler içerisinde: Nafi'i Medine'de, Abdullah b. Kesîr Mekke'de, Âsım, Hamza ve Kisai Kûfe'de, Abdullah b. Âmir Şam'da, Ebû Âmir Basra'da meşhur olmuşlardır.⁴⁵

Çağdaş âlimlerden Kettânî'nin Türkçe'ye "Hz. Peygamberin Yönetimi" şeklinde tercüme edilen eserinde konuyla alakalı bilgiler verilmiştir: "Kendilerinden kırâat vechi nakledilen imamların çokluğundan bahsetmekte ve şu isimleri vermektedir. Muhacirlerden: Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman, Talha, Sad, İbn Mes'ûd, Ebû Huzeyfe'nin azadlısı Salim, Huzeyfe, İbn Ömer, İbn Abbas, Amr b. el-As ve oğlu Abdullah, Muaviye, İbn Zübeyr, Abdullah b. Sa'ib, Aişe, Hafsa, Ebû Seleme. Ensar'dan: Ubey b. Kâ'b, Muâz b. Cebel, Zeyd b. Sabî, Ebû'd-Derda, Ebû Zeyd, Mücemma b. Harise, Enes b. Malik.⁴⁶ Yukarıda ismi verilen sahâbelerin çoğunluğu aynı zamanda vahiy kâtipliği de yapmışlardır. Kırâat farklılıkların menşesine baktığımızda bunun Hz. Peygamber zamanına kadar gittiğini görüyoruz. O dönemle alakalı farklı okumalarla ilgili rivayetlerin kaynağında, ruhsatla ilgili haberler vardır. Hz. Peygamber (as) dönemiyle başlanılan ve h. 1. asrın sonları ile 2.asrın başlarında ilmi derinliği olan kırâat menşeli tartışmalar her zaman

⁴³ İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l - aşr*, 9.

⁴⁴ Subhî Sâlih, *Mebâhis fi ulûmi'l-Kur'ân* (Beirut: Dar'ul İlmü'l Melayin, 1968), 247.

⁴⁵ Sâlih, *Mebâhis fi ulûmi'l-Kur'ân*, 248.

⁴⁶ Kettânî, *et-Teratibu'l-İdariyye*, Muhammed Abdülhay Kettânî, *et-Teratibu'l-İdariyye*(Hz. Peygamberin Yönetimi), çev. Ahmet Özel (İstanbul: İz, 2003), 1/186.

güncelliğini korumuştur. İslâm coğrafyasının genişlemesi, Kur'an'a hizmet için farklı coğrafyalara giden kırâat âlimleri, kaynağı Hz. Rasûlullah (s.a.s.) olan; ama yedi harf özelliği taşıyan bu okuyuşları buldukları yerlerde okumuşlardır. H. 3. ve 4. asırda ise yedi kırâat kavramı resmiyet kazanmış olmasına rağmen tartışmalar h.5. ve 8. asırlarda da devam etmiştir. Bundan dolayı İbnü'l- Cezerî'nin çabalarıyla h. 9. asırda Kırâat-ı Aşere kabul edilip yaygınlık kazandı ve hala günümüzde de bu şekilde devam etmektedir. Bu verilen bilgilerden sonra şöyle bir özetleyecek olursak:

Rasûlullah (sav), Kur'an dışındaki şeyleri Cebrâil'den (as) aldığı gibi kırâatleri de almıştır. Allah, Kur'an'ı insanlara okumasını emretmiştir:

“Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et.”⁴⁷“Biz onu, Kur'an olarak, insanlara dura dura okuyasın diye (âyet âyet, sûre sûre) onu peyderpey indirdik.”⁴⁸

Rasûlullah (sav), Kur'an'ı tebliğ etmesi gerektiği gibi tebliğ etti. Onlara beş âyet sabah beş âyet de akşam okutuyordu. Belki bir sahabiye bir harf diğer bir sahabiye başka bir harf okuttu. Her sahâbî Kur'an'ı Rasûlullah'tan (sav) duyduğu şekilde okuyordu. Rasûlullah (sav), onların birbirlerine okutmalarını emrediyordu. Bir adam müslüman olduğunda, Kur'an'ı öğretmesi için onu sahâbelerden birine gönderiyordu. Bu dönemde Mus'ab b. Umeyr (ö.3/625), Mu'az b. Cebel (ö.17/638), Amr b. Hazm (ö.53/673) ve Ebû Ubeyde b. Cerrah (ö.18/639) gibi Kur'an konusunda adeta ihtisas sahibi olmuş bazı sahâbîlerin Peygamberimizin izniyle hocalık yaptığını görmekteyiz.⁴⁹ Mus'ab b. Umeyr ve Mu'az b. Cebel gibi bazı sahâbîlerini, Kur'an'ı kendilerine öğretmeleri için kabilelere gönderiyordu. Bir adam, Medine'ye hicret ettiğinde Rasûlullah (sav) onu Kur'an'ı ezberleyen bir sahâbîye gönderirdi. Böylelikle sahâbeden kurra' olarak tanınan bir topluluk oluştu. Sahâbeden birçok kişi Kur'an'ı ezberlemişti.

⁴⁷ Maide, 5/ 67.

⁴⁸ İsrâ, 17/106.

⁴⁹ Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 20.

Bu bilgilerden sonra kıraât farklılıklarının en önemli kaynaklığını teşkil eden Yedi Harf meselesi hakkında bilgi vereceğiz.

1.5. Yedi Harf Meselesi

Son ilahi Kitab'ın uslubu öncelikle ilk muhatapları açısından onların kendi dilleri olan Arapça ölçüler içerisinde anlayabilecekleri bir yapı ve muhtevada şekillenmiştir. Kur'an, okunması, anlaşılması ve getirdiği prensipler itibariyle kolaylıklar üzerine oturmaktadır. Kur'an eğitiminde bu kolaylıklara ulaşmadaki metod, tedriciliktir. Kur'an'ın dili, kıraâtı ve anlaşılmasına yönelik birçok hususu ilgilendirdiği için, Kur'an'ın nuzul döneminden bu tarafa birçok araştırmacının mahiyeti itibariyle ele alıp kolaylık adına ne getirdiğini bulmaya çalıştığı ve bunu halledilmesi gereken bir problem olarak gördüğü nadir konulardan birisidir.

Kur'an'ı Kerim'in Yedi Harf üzerine indirilmesi olayı, çok sayıda ravi kanalıyla ve bunların sahihliğinden şüphe edilmediği gerçeğiyle doğrulanmaktadır. Tabi ki bu mesele Hz. Peygamber tarafından net bir şekilde açıklanmadığı ve bazı rivayetlerde böyle bir durumla karşılaştığı zaman Peygamberimizin yüz ifadesinin değiştiği gibi durumlarda dikkate alındığında bu konuyu çok fazla irdelemenin doğru olmadığı kanaati zuhur ediyordu. Yine de kıraât farklılıkları ile gelen sorulara "Kur'an, yedi harf üzere indi" şeklinde ve azap ayetini rahmet ayeti ile değiştirmeden kendi lehçesindeki müteradif kelimelerle okuyabileceklerini ifade ediyordu. Belki bu cevaplar o zaman diliminde sahâbeler açısından yeterliydi.

Onlar bu ruhsatı kolaylık olarak değerlendirip, bunun tefarruatına belki de ihtiyaç duymuyorlardı.⁵⁰

Yedi harfin temelinde toplumsal şartlardan kaynaklanan anlama ve telaffuza dayalı zorluk vardır. Bunda hedeflenen de bu zorluğun aşılması ve kolaylık

⁵⁰Kettânî, *et-Teratibu'l-İdariye*(Hz. Peygamberin Yönetimi), 1/186.

unsuruyla hedeflenen gayeye ulaşılmasıdır.⁵¹ Şimdiye kadar verilen örneklerden hareketle, muhtemelen sahabiler bilmedikleri kelimelerle okuma yerine, anlam beraberliğinden dolayı, kendi kabilelerince bilinen ve kullanılan kelimelerle okuyorlardı.⁵²

Kur'an'ın Yedi Harf üzere indirilmiş olması Allah'ın bu seçkin kullarına rahmetinin bir eseridir. Eğer herkese, lehçenizi terk edin bu lehçeden başkası ile okumanız mümkün değildir, denilseydi İslamla yeni tanışmış yıllarca kendi lehçesiyle konuşmuş olan bu insanlara bu uygulama ağır gelir belki de sırf bu sebepten Kur'an'ı öğrenmekte zorlanırlar veya öğrenmek istemezlerdi. İslam dini kolaylık dinidir. Kendi lehçelerinde olmayan, med, imâle, telyin, onlara zor gelirdi.⁵³ Kendi ülkemizde aynı dili konuşan insanlar kendi bölgelerindeki şive neyse anasından babasından öğrendiği dile göre konuşmakta, okumakta ve meramını rahat bir şekilde ifade edebilmektedir. Normal bir “geliyorum” yazısını Konya'lı birine okutursak “geliyom” şeklinde ifade ederken Karadenizli biri “çeliyorum” diye ifade eder. Rasulullah zamanında da buna benzer durumlar vuku bulmuştu. Yedi harf izninin verilme nedenlerinden birisi Kur'an okumada kolaylıktır. Ancak buradaki müsaade gelişigüzel müsaade değildir. İsteyenin istediği şekilde okuması da mümkün değildir. Okuyuş şekilleri veya çeşitlerini Hz. Peygamber'den duymuş olmak mutlaka şarttı.

Kur'an okumada gözetilmesi gereken Kur'an'ın nazil olduğu dil ve onun fonetiğidir. Ancak, her insanın konuştuğu dil veya ağız yapısından kaynaklanan durum nedeniyle bir takım harfler ve kelimeler vardır. Ancak bu şekildeki kelimeleri,

⁵¹ Dağ - Tetik, *Nüzûl Dönemi Kur'an Tarihi*, 338.

⁵² Demirci, *Kur'ân Tarihi*, 152.

⁵³ Bedreddin Muhammed b. Abdullah Zerkeşi, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Ebu'l Fadl Dimyâtî (Kâhire: Dâru'l-Hadis, 2006), 1/227.

manaya tesir etmeyen okuyuşlar olarak, yedi harf çerçevesinde değerlendirilerek bu ruhsat içerisinde dâhil edilmesi mümkündür.”⁵⁴

Şüphesiz tevatür derecesinde Kur'an'ın yedi harf üzerine indirildiği ile alakalı hadisler vardır. Kırka yakın görüş var, fakat bunlar arasında görüş birliği yoktur. Anlam olarak farklı ifadeler kullanılmıştır. Bunların ancak bir kısmına güvenilirdir. Kur'an-ı Kerim'in büyük bir kısmı 630 yılında Mekke fethedilinceye kadar Kureyş lehçesi üzerine inzal oluyordu. Fetihden sonra insanlar fevc fevc İslamla müşerref olmayabastadılar. Farklı lehçeleri konuşan bu Arapların İslama girmesi ile Kureyş lehçesine uyum sorunu ortaya çıktı. Bundan dolayı Allah (cc), Peygamberinin muradı üzerine kullarına bir kolaylık olarak yedi harfle okumaya izin verdi. Sahih kaynaklarımız arasında gösterilen Buhârî, Müslim, Tirmizî ve diğerlerinin kitaplarına aldığı hadislerin içerisinde, yedi harfle alakalı rivayetlerde en fazla ismi geçen Übey b. Ka'b (r.a) hadisi de buna işaret ve delalet etmektedir.

Hz. Peygamberin (s.av) "Kur 'an yedi harf üzere indirilmiştir."⁵⁵ hadisi bize hangi mesajları verdiğine dair âlimlerin beyanatlarının kanaatimizce özeti şudur: Okuyana bir genişlik kolaylık ve rahmet olsun diye indirilmiştir. Böylece Kur'an'ı, müteradif okumalarla, anlamca birbirine yakın veya aynı manayı kasteden başka kelimelerle okumak şeklinde anlaşılan, yedi harf veya yedi vecihle, okunabilsin. Sanki şöyle denilmiştir. Kur 'an bu ruhsatla veya bu genişlikte indirilmiştir. Bu da Kur'anın okunuşunun kolaylaştırılması sebebiyle olmuştur. Çünkü Kur'an'ı okuma bağlamında ümmî olan Müslümanları tek bir lehçe veya harf üzerine okunmaya zorlanılsaydı, bu onlara zor gelirdi.

Eğer yedi harften maksat her bir kelimenin yedi vecih üzerine okunacağı kastedilseydi Hz. Peygamber: "Kur'an yedi harf olarak nazil oldu" derdi. Ancak

⁵⁴ Yusuf Alemdar, "Kıraatlerin Ortaya Çıkışı Meselesine Yeni(den) Bir Bakış", *CÜİFD* 8/2 (2004), 143-170.

⁵⁵ Buhârî, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, 11/5.

buradaki maksat bazı kelimelerin bazen bir, bazen iki ve yediye kadar vecihle okunması kastedilmiş olup bir kelimedede tam yedi vecih okunur anlamı kastedilmemiştir. İbn Abdilberr (ö.463/1071) bu hususta, âlimlerin ekseriyetinin yedi harfin yedi lehçe manasına geldiği görüşünü reddettiklerini ve delil olarak da, Hz. Ömer ile Hişam b. Hakîm, her ikisinin de lehçesi Kureyş'tir. Aralarındaki okuyuş farklılığı ile ilgili hadisi zikrettiklerini, doğru olanın hadisin mananın aynı kalarak lafızlardaki farklılıktan kaynaklı, yedi vecih olduğunu ilim ehlinin çoğu kabul etmiştir. Ancak burada iki sahabînin hadise konu olan okuyuşu Peygamberimizden farklı şekilde öğrenmiş olmalıdırlar. Aynı lehçeyi konuşan bu iki sahâbe için lehçe farklılığından bahsetmek mümkün değildir.

Yedi harf ile alakalı Kur'an'ın yedi harf üzere inzal olduğuna dair hadislerin geneli kırk adettir. Kur'an'ın yedi harf üzerine indirildiğine dair yirmibir ravi ismi zikredilmekte olup, bunların hepside bizzat Hz. Peygamberden işittiklerini söylemişlerdir. Mana itibarıyla aynı olan her birinin ifade tarzı, malumdur ki birbirinden farklıdır.⁵⁶ Hz.Peygamber'in (as) kendisine vahy olunan Kur'an ayetlerini yazdırdığı vahy katipleri'nin hepsi bir kabileye mensub değildi. Bazıları Kureyş kabilesinden bazıları da diğer kabilelere mensub idiler. Herkes Kur'an'ı mensub olduğu kabilenin lehçesiyle okuyor ve hatta onlardan birisi, Peygamber'in (sav) kendisine öğrettiği okuyuşun dışında bir okuyuş duyarsa, yaka paça tutup Hz. Peygamber'in (sav) huzuruna getiriyordu. Bunun üzerine iki sahabîyi dinleyen Allah Rasûlü,"Kur'an bana, böylece nazil olmuştur." anlamında sözleriyle her iki okuyuşu da tasvib ettiğini beyan ediyordu.⁵⁷

Kıraâtler arasındaki farklılıklar yazıya geçirilirken farklı lehçelerle konuşan vahiy kâtipleri, Peygamberimiz kendilerine indirilen vahyi okurken kendi lehçelerine göre yazmış olabilirler mi? diye bir soru aklımıza gelebilir. Hz. Peygamber'in ümmî

⁵⁶ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 53.

⁵⁷ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 53; Bûharî, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, 11/5.

oluşunu da dikkate alarak, yazılan metni doğru okumuş olabilir. Bizdeki, yazımda “Konya “kelimesinin “Gonya” şeklinde okunması gibi. Yine aynı şekilde Kur’an metninin, noktasız ve harekesiz olmasından kaynaklanabilir mi?” şeklindeki bir soru doğrusu bize göre böyle bir iddia, metin kritiği açısından da mümkün görünmemektedir. Zira bu kıraâtler, noktasız ve harekesiz bir metinden kaynaklanmış farklılıklar olsaydı, o zaman her Kur’ân kelimesinin, yazının imkân sağladığı bütün vecihlerle okunabilmesi gerekirdi ki durum hiç de öyle değildir. Örneğin; Â’râf Sûresi’nin 48. ayetindeki تَسْتَكْبِرُونَ “testekbirûne” kelimesi, hattın imkânı dâhilinde olmasına rağmen تَسْتَكْسِرُونَ “testeksirûna” şeklinde okunmamıştır. Aynı şekilde Tevbe Sûresi’nin 114. ayette geçen لِيَأَهُ “iyyâhu” kelimesinin أَبَاهُ “ebâhu” şeklinde okunuşunun olmaması kıraâtlerin yazının özelliğinden değil nakilden kaynaklandığını gösterir.”⁵⁸ Yedi harfin ne olduğu ile ilgili âlimler arasında farklı görüşler, düşünceler ileri sürülmüştür. Bunlar içerisinde en çok kabul gören görüş ise yedi lehçe olması yönündeki görüştür.⁵⁹

Übey b. Ka’b’dan rivâyet edilen bir hadis-i şerifte “ Aynen Hz. Ömer’de olduğu gibi Übey mescitte iken iki kişinin namazda farklı farklı kıraât ettiklerini işitir. Bu durumdan rahatsız olur ve onlarla birlikte Rasulullah’ın huzuruna çıkarlar. Allah Rasulu her ikisinin okuyuşunu beğenir. Bunun üzerine Übey’in zihninde bir şüphede meydana geldiğini gören Hz. Muhammed (sav) elini onun göğsü üzerine koyar ve onun içindeki şüphede giderir. Sonra da Übey’e Hz. Cebrâil’le aralarında geçen konuşmasını iletir ve en sonunda yedi harfe kadar ruhsat verildiği, müjdesini haber verir.”⁶⁰

⁵⁸ Alican Dağdeviren, “Kıraâtlerin Kur’aniyeti ve Sayısına Yönelik Bir Değerlendirme”, *EKEV Akademi Dergisi* 68 (2016), 35-52.

⁵⁹ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 96.

⁶⁰ Ebu’l-Huseyn Müslim b.Haccac Müslim - Ahmed Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi* (İstanbul: Şifa, 1983), Salatü’l-Müsafirîn,273.

Yukarıda geçen hadislerden öğrendiğimiz kadarıyla Hz. Peygamber, ilahi vahyin her Müslüman tarafından okunup anlaşılması için bu şekilde bir okumaya bir izin ve kolaylık sağlamıştır. Burada sahâbenin Kur'an'a bağlılığının ve hassasiyetlerinin ne denli kuvvetli olduğunu da anlıyoruz.

Hz. Ebû Bekir döneminde Kur'an'ın iki kapak arasına alınmasında yedi harfle alakalı bir tartışma söz konusu olmuyor; bu cem' işinde belirtilen şartlara uygun nüshalar komisyon tarafından değerlendirilip yazıya geçiriliyordu. Daha sonraki dönemde Kur'an'ı bilen ve bunun ruhsatını da Hz. Peygambere dayandıran sahabîler, Allah Rasûlünden kendi lehçesine göre öğrendiği kelamı aynı şekilde bulunduğu yerlerde okutuyordu. Böylece kıraât zenginliği ortaya çıkmış, kıraâtlar çeşitlenmiş, her imam kendi tercihinine uygun okumalarla kendi bölgesinde adını duyurmuş ve kıraât deyince artık o imamın adıyla bilinir ve anılır olmuştur. Kıraâtte ön plana çıkan ve lehçe kaynaklı bu okuyuşlardan da rahatsız olan bir sahabi yoktur.⁶¹

Daha sonra Hz. Osman dönemine gelindiğinde İslam âleminin geniş bir coğrafyaya yayılması ile başlayan dilleri farklı milletlerin İslamla tanışması Kur'an kıraâtî konusunda ayrışmalara ve ithamlara varan sorunları ortaya çıkarmıştır. Kur'an'ı Übey b. Ka'b'dan öğrenen Şam ehli ile Abdullah b. Mes'ud'dan okuyup öğrenen Irak ehli arasında farklı farklı okumaların olduğu iddia ediliyordu. Herkes kendi okuduğu kıraâtin üstünlüğünü savunuyordu. Diğer bölgelerde de buna benzer durumlar yaşanıyordu.

Bu şekilde kendi bölgelerinde onlara Kur'an'ı öğreten bu sahâbeden öğrendikleri kıraâtları, biraraya geldiklerinde farklı bir şekilde değerlendiriyorlar ve birbirlerini itham ediyorlardı. Bu durumdan rahatsız olan Huzeyfe, bu sıkıntılı durumu devrin halifesi Hz. Osman'a arz etmiş ve daha önceki ümmetlerin ilahi kitaplarına yaptığı muamaelenin, Müslümanlar tarafından da yapılma endişesini dile

⁶¹ Küçük, "Mütevâtir Kıraat İmamlarının Kıraatleri Tercih Yöntemi", 56-57.

getirmiştir.⁶² Hz. Osman'da durumun vehametini kavrayıp yine Zeyd b. Sâbit başkanlığında bir heyet oluşturup, oluşan heyete Kur'an'ı sadece Kureyş lehçesi üzere yazmalarını emretmiştir. İstinsah heyetinin işi kısmen kolaydı. Hz. Ebû Bekir'in hilafeti zamanında cem' olunan mushafı Hafsa'dan alıp ondan yazmaktı.

Önemli olan, ihtilafın kaynağı imla meselesini halletmekti. O zaman imlâ kaideleri, yazı şekli farklı kıraâtlere müsait olduğundan ihtilaf bundan çıkıyordu. Mesela: (التَّابُوت - التَّابُوت) yuvarlak te (ة) ile mi yoksa uzun te (ت) ile mi yazılacaktı. Hangi lehçe ve şiveye göre yazacaklar, bu da bir meseleydi. Yoksa ayetin, Kur'an ayeti oluşunda şüphe yoktu. Bu sebepten Hz. Osman, heyete “ihtilafa düştüğünüzde onu Kureyş lehçesiyle yazınız” emrini vermişti.⁶³ Hz. Osman Mushaflarına bütün sahih kıratları ihtiva etmesi için nokta ve hareke konulmamıştı. Bu bakımdan, kıraât ihtilafları yazıdan kaynaklanmamaktadır. Nakle dayandığı için her kıraâtın imamı veya ravisi kendisine ulaştığı şekilde okumaktadır.⁶⁴ Yani bir kelimenin yazımından kaynaklanan yapısı, farklı okumalara sebebiyet veriyordu. Örneğin: Kur'an'da geçen bazı kelimelere örnek verecek olursak “مَسَاكِين” “مَلِك” “مَالِك” “يُخَادِعُونَ” “مَسْكِين” “رِيح” “رِيح” “يُخَادِعُونَ” şeklinde okunmaya müsâittir. Dilin farklı okumalara müsâit olması her kelimenin farklı bir şekilde okunacağı manası taşımaz.

Kur'an konusunda keyfilik olmaz. Yahutta kendince bir takım mülahazalarla bir çıkarımında bulunmak doğru olmaz. Kıraâtler rivayet esasına dayanmaktadır.⁶⁵ Hz. Peygamber'in “Kur'an yedi harf üzere indirildi, ondan kolayınıza gelen şekilde okuyun”⁶⁶ hadisi kıraât farklılıklarına ruhsat tanımıştır. Hz. Osman'ın yapmış olduğu istinsah çalışmasında, müteradif dediğimiz eş anlamlarla, sahâbenin kendine göre not düşüp açıklamada bulunduğu ve müdrec diye isimlendirilen okumaları kaldırmıştır.

⁶² Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 72.; Keskiöglü, *Kur'an Tarihi*, 158.

⁶³ Keskiöglü, *Kur'an Tarihi*, 159.,

⁶⁴ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 349.

⁶⁵ Yakup Yüksel, “Kıraatlerin Mâhiyeti ve Tarihi”, *Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi* 5 (2020), 1-42.

⁶⁶ Bûharî, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, 11/Fedailü'l-Kur'an, 5, 27.

Yazıyla alkası olmayan, seslendirmeler içerisinde yer alan fonetikleri kaldırmıştır. Kelimelerin değişikliğe uğradığı ferşi okumalar kaldırılmamış, Kureyş lehçesi yazı stiline uygunsuz aynen alınmış, diğer ferşi farklılıklar ise diğer Mushafalarda gösterilmiştir.⁶⁷ Çalışmanın sonunda çoğaltılan nüshalar Kûfe, Mekke, Basra, Şam, Yemen ve Bahreyn'e gönderilirken biri de Medine'de kalmış; hilafet merkezinde kalan bu nüshanın adına da "İmam Mushaf" denilmiştir.⁶⁸

Bugün yeryüzünde Müslümanlar tarafından okunan Mushaf'ların hepsi aynıdır, birdir. Bu Kur'an; Peygamberimizin Cebrâil vasıtasıyla Allah(cc) katından inzal olunan ve ümmetine tebliğ ettiği, ashâbına okutup yazdırdığı ilahi kelamın adıdır. Rasulullah'ın öğrettiği şekilde nesilden nesile aynen okunan, okutulan ve kıyamete kadar da değişmeden ve değiştirilmeden okutulacaktır. Kur'an, tevatürle sabit olduğu için Müslümanların okuduğu Mushaf'ların her harfinin doğruluğunda şüphe ve tereddüt yoktur.⁶⁹ Farklı okuyuşlarda Kurân-ı Kerim'in hükmünü değiştirici herhangi bir kıraât farklılığı bulunmaz.

1.6. Yedi Harf – Kıraât Mukayesesi

Yedi harfle alakalı hadisler ve bu konudaki rivayetlere bakıldığında yedi harf bağlamında okumaların bir kısmının eş anlamlı yani müteradif diye söylenen kelimelerden; diğer bir kısmının ise usul diye adlandırılan fonetik farklılıklardan oluşturulduğunu görüyoruz. Lehçe temeline dayanmayan kelimenin nasb, cer, harekeli, sakin, nasb ve ref hali gibi ferşi farklılıklarında kıraât birikiminde mevcuttur. Bütün bunları yedi harf kapsamındaki lehçe farkıyla açıklamak ne kadar doğrudur? Bunlar Arapça dil kuralları ile alakalı okumalardır. Dilin kuralları lehçe

⁶⁷ Yüksel, "Kıraatlerin Mâhiyeti ve Tarihi", 1-42.

⁶⁸ Demirci, *Kur'an Tarihi*, 129. ;Sâlih, *Mebâhis fî ulûmi'l-Kur'ân*, 88.

⁶⁹ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 176-177.

ile değişmez. Taberi (ö.310/923) yedi harf birikiminin lehçeye dayandırıldığını, ferşi farklılıkların ise bundan farklı olduğunu söyleyen ilk şahıdır.⁷⁰

Yedi harf kapsamında değerlendirilen eş anlamlı kullanımlar, sarf-nahiv farklılıkları, fonetik farklılıkları, ziyadelik-noksanlık farklılıkları, bab farklılıkları bunların hepsi yedi harf grubunda mı yoksa kıraât kapsamında mı değerlendirilmelidir. Lehçeyle alakalı olanlar şu şekilde sınıflandırmıştır:

Eş anlamlı kullanımlara baktığımızda; Hz. Peygamber'in, "Azap ayetini rahmet, rahmet ayetini de azap ayeti ile değerştirmediğin müddetçe bu okumaların hepsi doğrudur" ifadesiyle Allah Rasülü çok geniş bir ruhsat ortaya koymuştur. "سميعاً عليماً" veya "سميعاً عليماً" veyahut "غفوراً رحيماً" kullanılması⁷¹ yanlış olmadığı gibi. Kureyş kabilesinden olmayan Müslümanlar, Kureyş lehçesine has bir ayeti telaffuz edemeyince; Hz. Peygamber onun lehçesinde aynı anlamı içeren kelimeyi kullanmasına izin veriyordu. "Örnek: "Duhân sûresi 44.ayette geçen طَعَامُ الأَئِيمِ ayetindeki "أَئِيمِ" kelimesini okuyamayan birine "طَعَامُ الظَّالِمِ" şeklinde okuyabileceği söylenmiştir.⁷² Yine aynı şekilde sahâbe döneminde İbn Mes'ûd'un aynı ayetteki "esîm" kelimesini telaffuz edemeyen bir kişiye bunun yerine "فَاجِرٌ" kelimesini kullanmasını, söylediğini de müşahede ediyoruz.⁷³ Hz. Peygamber, ayetin manasını bozmayacak şekilde, kendi lehçesinde aynı manaya gelen kelimelerle okumasına izin vermiş; sahâbe de Abdullah b.Mes'ûd örneğinde olduğu gibi⁷⁴ bunu uygulamıştır.

⁷⁰ Mehmet Dağ, *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım* (İstanbul: İsam, 2011), 53.

⁷¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (İstanbul: Çağrı, 1992), 5,124.

⁷² Ali el-Muttaki b. Hüsameddin Hindî, *Kenzü'l-ummal fi süneni'l-akval ve'l-ef'al*, çev. Bekri Hayyani - Saffet es-Sekka (Beyrut: Müessesetü'r-risale, 1979), 2/608-609.

⁷³ Dağ, *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*. 56.

⁷⁴ es-Süyûtî, *el- İtkân fi Ulûmi'l- Kur'ân*. I,46-47.

Bu şekilde eş anlamlısı ile okumalardan bir kısmı kitaplarda “فَأَسْمُوا- فَأَمُّوا” dile getirilmiş; ancak Hz. Osman döneminde mushafa dâhil edilmemiş ve Kureyş lehçesindeki aslı yazılmıştır.⁷⁵ Bunlar, şâz kıraât kategorisinde kalmıştır.

Fonetik veya usûl farklılıklarına gelince bu farklılıklar; Kur'an'da geçtiği bütün yerlerde bir usule göre okumayı ifade ettiği için “usul farklılıkları” kelimenin ses yönü ile ilgili olduğu için de “ fonetik farklılıklar” diye isimlendirilmektedir. Tilavette uygulandığı için yazı ile alakası yoktur. Bu nedenle Mushaf'lara yansımamıştır. Kıraât imamının usulüne göre kendisinden sonraki nesillere nakledilmiştir.⁷⁶ Örnek: Tahkik-Teshîl: Hemze ile alakalıdır. Hemze normal mahrecinden çıkarılırsa “tahkik”, yumuşatılarak okunursa “teshîl” olur.⁷⁷ Teshîl, Hicaz'da, Mekke, Medine, Hüzeyl, Kinane, Sakif, Hevazin kabilelerine ait bir özelliktir.⁷⁸

İdgâm, izhâr, imâle, tefhim, terkik, teshîl, tahkik, feth, nakl ve revm gibi; usulden sayılan ihtilaflar, kendisiyle lafız ve mananın değiştiği Yedi Harf'e dâhil ihtilaflardan sayılmaz.⁷⁹ Lehçeye dayalı farklılıklar olup manaya bir etkileri yoktur.

Arapça'ya diğer dillerden giren kelimelerde de farklı okumalar mevcuttur. Bu kelimeler lehçeye dayandığı için Kur'an'da geçtiği yerlerde farklı okuyuşları bulunmaktadır. Bakara sûresi 98.ayette geçen “مِيكَال” kelimesini kıraât imamları “مِيكَال - مِيكَال - مِيكَال” şeklinde okumuşlardır.⁸⁰ زكريا - ابراهيم - جبريل vb. Buna kendimizden örnek verecek olursak; Mehmet veya Fatma isminin telaffuzunda dile kolaylık açısından Memet, Fadime, Fatma diye söylemek bizce daha kolaydır ve anlam olarak farklılık yoktur.

⁷⁵ Dağ, *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*.,57.

⁷⁶ Dağ, *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*, 58.

⁷⁷ Necati Tetik, *Başlangıçtan IX.Hicri Asra Kadar Kıraat İlminin Ta'limi* (İstanbul: İşaret Yayınları, 1990), 187.

⁷⁸ es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi'l- Kur'ân*, 1/308.

⁷⁹ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 60.

⁸⁰ İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fî'l kırâ'âti'l - aşr*, 219.

Sülâsi bâb farklılıklarında ise fiiller, lehçelere göre farklı kalıplarda kullanılabilir. Kur'an'da geçtiği yerlerde aynı bablarda kullanılmıştır. Örnek: “ ضَعْف - ” gibi. ⁸¹“حَسِبَ < يَحْسَبُ - حَسِبَ < يَحْسِبُ” gibi. Sülâsi mastar farklılıklarına örnek ise:” ضَعْف ” gibi. ⁸²

Mehmet Dağ, lehçeye dayanmayan kıraât farklılıklarını da başta sarf ve nahiv olmak üzere kendi içerisinde isim fiil olarak şu şekilde kategorize etmiştir: ⁸³

Sarfı ilgili farklılıklar; İsim farklılıkları, fiil farklılıkları ve harf farklılıkları şeklinde değerlendirilmiştir. Örnek: ⁸⁴“خطيئة - خطيئات”- مسجد- مساجد” Müfret, cemi, "موليها - مولئها" ism-i fâil "ساحر - سحر", ism-i mef'ul.

Fiil farklılıklarına örnek: "يعلمون gâib Müennes-müzekker, ولا يقبل - ولا تقبل " vb. "فؤيل" meçhûl, "قاتل" ma'lûm, "تعلمون" muhâtab "

Harf farklılıklarına örnek: olarak: “إذًا” - “إذ” veya “إن” - “أن” gibi edatlar verilebilir. Bu örneklerokunduğuyerde aynı şekilde uygulanmaz. Bundan dolayı lehçe ile alakalı değildir. ⁸⁶

Nahiv farklılıklarına örnek verecek olursak: “لكن” in “لكن” şeklinde okunması. Nahiv ma'mullerinin farklılıklarına örnek ise; Bakara sûresi 177.ayette geçen “ليس البر” ayetini Hafs ve Hamza “ليس البر” şeklinde “ra” harfini fetha ile

⁸¹ Ebu Amr ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, çev. M Kemal Atik (Kayseri: TDV Yayınları, 1999).2/59.

⁸² Hamdullah b. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, thk. Mehmet Çaba (İstanbul: Haciveyizade İlim ve Kültür Vakfı, 2019).197.

⁸³ Dağ, *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*, 64.

⁸⁴ Tevbe 17.ayette geçen “مساجد” kelimesini İbn Kesir, Ebu Amr ve Yakup müfred olarak “مسجد”; Nafi', İbn Âmir, Âsım, Hamze, Kisaî, Ebu Ca'fer ve Halefü'l-Âşir cemi olarak “مساجد” şeklinde okumuşlardır. Bkz: ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*.118.

⁸⁵ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*.155

⁸⁶ Dağ, *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*. 65.

okurken;”diğer kurrâ ise “ليس البرُّ” şeklinde “ra” harfini merfu olarak okumuşlardır.⁸⁷ Yine bu konuyla alakalı fail veya mef’ul, farklı yerlere atıf yapılarak iki farklı irapla okuma veya fail, mübteda şeklinde farklı okuyuşları da vardır.

Ziyade ve noksanlıktan kaynaklanan farklılıklarda ise kelimeye harf eklemek veya hazfetmek, yani harf eksiltmek şeklinde olmaktadır. Bu farklılıklarda Peygamber tarafından okunduğuna dair, nakil esastır ve Hz. Osman zamanında çoğaltılan Mushaflarda bulunmaktadır. Örnek verecek olursak Tevbe sûresi 100.ayetini İbn Kesîr, “ مِنْ تَحْتِهَا ” şeklinde “ مِنْ ” ilavesiyle okurken diğer kurra “تحتها” şeklinde “ مِنْ ” olmaksızın okumaktadırlar.⁸⁸Burada kurrâ Hz. Osman zamanındaki Mushafları dayanak olarak almıştır.⁸⁹

Ferşi farklılıklarda kolaylık ve zorluk yoktur. Yedi harften maksat kolaylıktı, Kur’an-ı Kerim’in okunmasıydı. Bu farklılıklar geçtiği her yerde aynı şekilde okunduğu için, bu şekildeki okuyuşları Hz. Peygamber’in okuduğu anlamına gelir.⁹⁰ Bu gerekçeden hareketle ferşi farklılıkları yedi harfle değilde, kıraâtla ilişkilendirmek lazımdır.

Yedi harf bir izindir, ruhsattır, yine Kur’an’ın kendisiyle indirildiği ve metnin yazıya geçirildiği en asil lehçe olan Kureyş lehçesi bu şekilde koruma altına alınmıştır. Abdurrahman Çetin, yedi harfin yedi lehçe olmadığını, çokluktan kinaye olduğunu söylemiştir.⁹¹

Arabistan yarımadasında İslam’ın yayılmasıyla birlikte farklı lehçelerle konuşanların Müslüman olmasıyla onlarla iletişime geçilmiştir. İslama yeni giren bu insanların ibadetlerini yerine getirebilmeleri için Kur’an’ı öğrenmeleri gerekiyordu.

⁸⁷ Şemssettin Muhammed b. Muhammed b. İbnü’l Cezerî, *Takrîbü’n-Neşr fi’l-Kırâ’âti’l-Aşr*, thk. Mehmet Çaba (İstanbul: Hacıvevîszade İlim ve Kültür Vakfı, 2024), 193.

⁸⁸ ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fi’l Kırâati’s-Seb’a’l- Meşhûre*, 2/183.

⁸⁹ Dağ, *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*, 70.

⁹⁰ Dağ, *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*, 70.

⁹¹ Çetin, *Kur’an-ı Kerim’in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*.2013,149.

Bu insanlar içerisinde özellikle ümmî, çocuk, yaşlı vb. kişilerden Kureyş lehçesiyle indirilmiş olan Kur'an'ı, onlardan bu lehçeyle okumalarını istemek bir zorluk olarak görülmüştür.⁹² Bu nedenle yeni Müslüman olanlara kolaylık sağlamak amacıyla yedi harf ruhsatından hareketle Kur'an'ın farklı lehçelerle okunmasına müsaade edilip kolaylık sağlanmıştır.⁹³ Yedi harf hadisinde geçen yedi harf kavramı tam olarak bilinmemekle birlikte yedi lehçe görüşünün daha ağır bastığı sonucuna varılmıştır. Kıraât farklılıkları bir görüşe göre Hz. Osman'ın çoğalttığı mushaflara yayılmış diğer bir görüşe göre ise farklı okumalar Hz. Osman'ın istinsahı neticesinde kaldırılmış ve tek lehçe yani Kureyş lehçesi ile yazılmıştır. Yedi harf, Kur'an vahyinde, her dilden, her milletten insanların dillerinin döndüğü, güçlerinin yettiği bir okuma kolaylığı ve anlamadaki sadeliği gerçekleştirmek için verilen bir ruhsattır.⁹⁴

Kıraât farklılıklarının kaynağı açısından bu durumu incelediğimiz zaman önümüze şöyle bir tablo çıkıyor. Kur'an'ı öğretmek için farklı yerlere dağılan ashâbtan her biri Peygamber kaynaklı öğrendikleri kıraât şekillerini öğretiyordu. Böylece birbirinden farklı kıraât şekilleri ortaya çıkmış oluyordu.⁹⁵ Kur'an kelimeleri, kıraât/okuyuş farklılıkları yönünden iki şekil arz etmektedir. Bu özellik ve farklılıkların bir kısmı Arapçanın lehçe farklılıklarına uyarken bazıları bu kuralın dışında tamamen Cebrâil'in öğrettiği şekildedir.⁹⁶ Kıraât farklılıklarının kaynaklığını teşkil eden yedi harfin mahiyetinin ne olduğu net bir şekilde izahı edilemediğinden, kıraâtlerin kaynağı konusu, Kur'an- Kerim tarihinin önemli meselelerinden birini oluşturmaktadırlar. Ancak şu tespiti burada zikretmemiz gerekmektedir. O da yedi harfin mahiyeti hakkında fikir birliği yoktur. Kıraât farklılıklarının kaynağının yedi

⁹² Muhammed Mustafa Azami, *Kur'an Tarihi*, thk. Ömer Türker - Fatih Serenli (İstanbul: İz, 2011).99.

⁹³ ez-Zürkânî, *Menâhi 'lû'l- irfân fî ulûmi'l-Kurân*.1/108

⁹⁴ Dağ - Tetik, *Nüzûl Dönemi Kur'an Tarihi*.236.

⁹⁵ İsmail Karaçam, *Kıraat İlminin Kur'an Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kıraatlerin Yorum Farklılıklarına Etkisi* (İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 1996).

⁹⁶ Zerkeşi, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'an*, 1/211-213.

harf ruhsatı olduğu konusunda görüş birliği olduğunu görmekteyiz.⁹⁷ İbn Kuteybe (ö.276/889), Ebû Bekr el-Bakillânî (ö.403/1013), Mekkî b. Ebî Tâlib (ö. 535/619) ve İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429) gibi kıraât ilmi otoritelerinin bu husustaki çalışmalarına bakıldığında yedi harf ruhsatının, lehçe farklılıklarından, müteradif kelimelerin kullanılmasına ve mana ile kıraâte kadar geniş bir alanı kapsayan bir ruhsat olduğu görülmektedir.⁹⁸ İbnü'l-Cezerî 'nin ifadesine göre Ebû'l-Abbas el-Mehdevî'nin (ö. 440/1048) yedi harften kaynaklanan kıraât farklılıklarının genelde iki gruptan oluştuğunu söylemektedir:⁹⁹

Birincisi ziyade ve noksanlığı, tebdîl yani bir kelimenin yerine başka bir kelimenin kullanılması, takdim-te'hirden meydana gelen kıraât farklılıkları ki bunlar, Kur'ân kıraâti olarak kabul edilmediklerinden üzerinde icmâ olunan Mushaf'a alınmamışlardır.

Kıraât farklılıklarının çoğunluğunu lehçe farklılıkları teşkil etmektedir. Bu da birçok kıraâtçıyı, yedi harf ruhsatının, Kur'ân'ın çeşitli lehçeler ile okumasından ibaret olduğu düşüncesine sevk etmiştir. Yedi harf ruhsatının tabii bir sonucu olarak kıraât farklılıklarının meydana geldiği görüşünde olan âlimler, Allah Rasûlü'nün bu farklılıkları bizzat göstermiş ve kıraât farklılıklarının tamamının bizatihi kendisi okumuş olduğu görüşündedirler.¹⁰⁰ Ebû Amr ed-Dânî'ye (444/1053) göre Hz. Peygamber (s.a.s) her sene Kur'ân'ı Cebrâil ile karşılıklı mukabele ederken, Cebrâil O'na her seferinde bir kıraât getirmekte ve kıraât vecihlerini okumakta idi. Hz. Peygamber ümmete bu vecih ve kıraâtlerin içinden kendilerine kolay geleni tercih etmelerini ve okumalarını müsaade etmiştir. Hepsinin Allah'tan indirildiğini

⁹⁷ Cemil Küçük, "Kur'an ve Kıraatlerin Kaynağı", *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1 (2018), 207-228.

⁹⁸ Mehmet Emin Maşalı, *Tarihi ve Temel Meseleleriyle Kıraat İlmi* (Ankara: Otto Yayınları, 2016), 17.

⁹⁹ Küçük, "Mütevâtir Kıraat İmamlarının Kıraat Öğretimindeki Usulleri". 24.

¹⁰⁰ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 169-177.

söylemiş ve hepsine iman etmelerini istemiş ve dolayısıyla bu kıraâtlerin ve vecihlerin hepsi de Hz. Peygamber tarafından hem okunmuş hem de okutulmuştur.¹⁰¹

İbnü'l Cezerî yedi harfle alakalı olarak 30 yıllık kıraât birikiminden hareketle şunları söylüyor: Peygamberimiz'in (sav) hadisinden hareketle yedi harf ihtilafı, çeşitlilik ve farklılık ihtilafıdır. Terslik ve çelişki ihtilafı değildir. Allah'ın keliminde zıtlık, tenakuz olmaz. Bakara sûresi 82.ayette mealen bu durum dile getiriliyor.” Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Eğer O, Allah'tan başkası tarafından indirilmiş olsaydı, içinde birbirini tutmayan çok şeyler bulurlardı.”

Bütün kıraât ihtilaflarının toplandığı üç ana nokta vardır. Bunlar:

1- Lafzı ayrı manası bir olan ihtilaflar: ” عَلِيَهُمْ – الصِّرَاطُ – يَحْسَبُ – ” kelimelerinde olduğu gibi.

2- Lafzın da mananın da bir şeyde toplanmaları caiz olmakla birlikte, her ikisinin de değişmesi ihtilafı: ” مَلِكٌ – مَالِكٌ ، نُنشِرُهَا – نُنشِرُهَا ، ” کَلِمَاتٍ – كَلِمَاتٍ ” kelimelerinde görüldüğü gibi.

3- Lafzında mananın da her ikisinin de değişmesi fakat çelişkiye fırsat vermeyen başka bir yönden birleşmeleri ihtilafı: İbrâhîm sûresi 46.ayette geçen “ لَتَرْوُلَ ” fiilinin “ لَتَرْوُلَ ” şeklinde okunması; Nahl sûresi 10.ayetteki “ مَا فَتَنُوا ” fiilinin “ مَا فَتَنُوا ” şeklinde okunması ve İsrâ sûresi 102.ayette geçen “ لَقَدْ عَلِمْتُمْ ” fiilinin “ لَقَدْ عَلِمْتُمْ ” şeklinde okunmaları örnek olarak verilebilir.¹⁰²

Hiz. Peygamber'in yedi harfin kapsamından dolayı, bunu tüm vecheleriyle son arzada tatbik etmesi güçtür. Peygamberimiz yedi harf ruhsatına dokunmamıştır. Çünkü yedi harf ruhsatının Hiz. Osman zamanına kadar uygulanmış olduğunu görüyoruz. Hiz. Osman döneminde ise yedi harfin amacını aşması ve Müslümanların

¹⁰¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 13-14.

¹⁰² Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 61.

birbirlerini Kur'an'ı değiştirmekle itham etmesi üzerine müteradif kelimeler Kureyş lehçesine indirgenmiştir. Fonetik unsurlarsa okunmaya devam etmiştir. Yedi harfle alakası olmayan ferşi farklılıklar ise Mushaflara dağıtılmıştır. Tilavette ise herkes kendi tercih ettiği kıraâte göre okumuş ve bunlar kıraât ilminde nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiştir.¹⁰³

1.7. Kıraâtlerin Öğretim Metodu

Hz.Peygamber'in Kur'an'ı okuması, ezberlemesi, öğretmesi ve kitabetini yazdırması vahyin kendisine indirilmesiyle başlamıştır. Vahiy meleği Cebrâil'in indirilen vahyi, nasıl okuyacağını Peygamberimize hem öğretiyor hemde açıklamasını yapıyordu. Böylelikle Kur'an tilavetini Hz. Peygambere öğretiyordu. Hz. Peygamber'in Kur'an'ı ezberlemesi kesbi değil vehbidir. Rasulullah, sema' ve arz metodu ile Cebrâil ile öğrenirken aynı zamanda ezberliyordu.¹⁰⁴ O'nun Kur'an öğretimi usulu: tedric, tertîl, sema', arz, tilavet, kitâbet ve hıfz şeklindedir. Bu gelenekten hareketle kıraât kitapları tetkik edildiğinde, bu ilmi öğrenmede iki usûl dikkat çeker: Bunlar kıraâtin temelini oluşturan sema' ve arz usulüdür.

Sema':İşitmek demektir. Bu kavram tarîkleri almanın ve kıraati uzmanından öğrenmenin çeşitlerinden birini ifade eder.¹⁰⁵ Öğrencinin dersini hocasından dinleyerek öğrenmesinin adıdır.¹⁰⁶ Sahâbe, Kur'an öğrenimini bizzat Peygamberimizden işiterek öğrenmiş ve bu sünneti kendilerinden sonraki nesillere aynı şekilde aktarmışlardır.¹⁰⁷ Peygamberimizde Kur'an'ı aynı şekilde hocası konumunda olan Cebrâil'den işiterek öğrenmiştir. Alak sûresinin ilk ayetleri, kendisinden okunması istendiğinde okuma bilmediği birkaç defa ifade ettikten sonra

¹⁰³ Dağ - Tetik, *Nüzûl Dönemi Kur'an Tarihi*, 239-240.

¹⁰⁴ Tetik, *Ta'lim*, 31.

¹⁰⁵ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 130.

¹⁰⁶ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 204-205.

¹⁰⁷ Mustafa Atilla Akdemir, *Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları* (İstanbul: İFAV, 2021), 97.

Cebraîl (as) okumuş, peygamberimizde ondan işittiği gibi okumuştur.

Arz: Öğrencinin dersini şeyhe dinletmesidir.¹⁰⁸ Öğrencinin dersini öğrendikten sonra hazır olan dersini hocasının huzurunda okumasıdır. Bu usulde öğrenci dersine iyi çalışmalı, hocasının emeğini boşa çıkarmamalıdır. Öğrenci okurken hata yaparsa da hoca, hemen müdahale etmemeli, düzeltmesine fırsat vermelidir.¹⁰⁹ Bu uygulamanın kaynağında yine Rasûlullah (s.a.s.) vardır. Bu uygulama tabaka tabaka devam etmiştir. Yâni Sahâbe Rasûlullah'a, Tâbiîn Sahâbeye, Etbâu't-Tâbiîn Tâbiîne arz etmişler ve İslam ümmetinde bu usûl, varlığını günümüze kadar sürdürülmüştür. Günümüzde de kıraât öğrencisi, icazet almış hocasından aynı şekilde arz metodu ile bu ilmi öğrenip, kendisinden sonraki nesillere aktarma görevini yerini getirmektedir.

Kıraât eğitim-öğretiminde eskiden beri kıraâtlerin okutulması bakımından infirad ve indirac olmak üzere iki tarik (yöntem) takip edilmiştir.

İnfirâd Tarîki: Kıraat vecihlerinden birinin imamlardan birine veya onların râvîlerinden birine râvîlerin tarîklerinden birine isnad edilmesine denir.¹¹⁰ Her kıraatın ayrı ayrı hatimle okutulması yöntemine denir. Bu metod hicri beşinci asra kadar uygulanmıştır.¹¹¹ Selef kurrâsının uyguladığı usul, her hatmin bir rivayetle okunmasıdır.¹¹² “Her kıraâtın ve rivayetin müstakil olarak sistematiğinin öğrenilmesinden sonra, bu kıraât ve rivayetleri birbirine karıştırmadan her bir rivayet için ayrı hatim yapmak” şeklinde tanımlanır.¹¹³ Her kıraât ve rivayet için ayrı ayrı bir hatimle okunmasına denir. Bu tarihin uygulamasının zor oluşu, uzunca bir zamana

¹⁰⁸ Recep Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü* (Konya: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı, 2018), 159.

¹⁰⁹ Akdemir, *Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*, 98.

¹¹⁰ İbrâhim b. Saîd ed-Devserî, *Muhtasarü'l-İbarat li mu'cemi mustalahâti'l kırâ'ât* (Riyad: Dâru'l-Hadare, 2008), 32.

¹¹¹ Necati Tetik, *Kıraat İlminin Talimi* (İstanbul: İşaret Yayınları, 1990), 99.

¹¹² Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 242.

¹¹³ Tetik, *Ta'lim*, 99.; Nihat Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları* (İstanbul: İFAV, 2020), 75.

ihtiyaç duyulması gibi durumlar sebebiyle terk edilmiştir.¹¹⁴

İndirâc / Cem’ Tarîki: “Kıraâtleri ya da rivayetleri birleştirerek tertip edilmiş sıralarına riayet etmek sûretiyle bir hatimde okumak” demektir.¹¹⁵ Bu usulü, kıraâtî münferiden okuyan, kıraât şekillerini çok iyi bilen, her kıraât imamının kıratını müstakil bir hatimde tamamlayan kimselere izin verirlerdi. Hicri beşinci asırda ortaya çıkan¹¹⁶ ve kısa zamanda kabul gören bu metod, kıraât tedrisatında uygulanan en yaygın yöntemdir.¹¹⁷ Okunması ve öğrenilmesi hedeflenen kıraât ve rivayetlerin, pratik bir şekilde bir hatimde toplanmasıdır.¹¹⁸ İbnü’l Cezerî bu konuda dört şartla uygulamanın yapılabileceğini ifade ediyor. Bunlar: Vakfa riayet etmek, ibtidaya riayet etmek, vecihlerin edasını doğru ve güzel bir şekilde yaparak hakkını vermek ve terkpten kaçınmak.¹¹⁹ Son şart olan terkpten kaçmaya bir örnek verilirse: Bakara sûresi 37.ayetteki “ فَتَلَقَّى آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ” şeklindeki okuyuşu kurrânın geneli bu şekilde okurken İbn Kesîr bu ayette geçen “ آدَمَ ” lafzını “mim “harfini fethalı” “آدَمَ” olarakve “ كَلِمَاتٍ ” lafzındaki “te” harfinide zammeli “ كَلِمَاتٌ ” olarak okumaktadır. Eğer kâri “ آدَمَ ” şeklinde kurrânın genel okuyuşu ile “ كَلِمَاتٌ ” şeklindeki İbn Kesîr okuyuşunu beraber okuyarak cem’ ederse kusur işlemiş sayılır.¹²⁰

Senedi ve yapısının incelenmesi neticesinde bir araya getirilmiş olan kıratlar, nisbet edildikleri imamlara göre yedi kıraât, on kıraât ve on dört kıraât şeklinde sınıflandırılmışlardır.¹²¹

¹¹⁴ Akdemir, *Kıraat İlmî Eğitimi ve Öğretim Metodları*, 100-101.

¹¹⁵ es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi’l- Kur’ân*, 1/216.; Temel, *Kıraat ve Tecvid İstılahları*, 74.

¹¹⁶ es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi’l- Kur’ân*, 1/242.

¹¹⁷ Yaşar Akaslan, “Türkiye’de Kıraat İlmî Eğitimi-Öğretimi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/2 (2018), 1081-1107.

¹¹⁸ Çetin, *Kur’ an-ı Kerim’in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 223.

¹¹⁹ Süyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi’l- Kur’ân*, 243.

¹²⁰ Akdemir, *Kıraat İlmî Eğitimi ve Öğretim Metodları*, 101-102.

¹²¹ Akdemir, *Kıraat İlmî Eğitimi ve Öğretim Metodları*, 105.

1.8. Sahih Kıraâtlerde Aranan Şartlar

Nuzulünden şu ana kadar belli bir disiplin ve düzen içerisinde hâfızalarda ve kitabette muhafaza edilen Kur'an, kıraâtlarin, tarik ve senet zincirleriyle birlikte silsile şeklinde Peygamberimize varıncaya kadar, isim isim hocalar vasıtasıyla nakledile gelmiştir.¹²² Elbette bir sistematığı olan sahih kıraâtlar için de bir takım şartların olması gerekmektedir.

Kıraât konusunda uzman olan kişiler, sahih kıraâtlarda üç önemli şarta işaret etmişlerdir. Öncelikle kıraâtın senedinin sağlam olması gerekmektedir. Senedi sağlam olan kıraâtta Kur'an'ın dili olan Arapça'ya ve özelde Arapça gramer yapısına uygun olmalıdır. Bu iki şarttan sonra üçüncü olarak; Hz. Osman zamanında çoğaltılıp bazı merkezlere gönderilen Hz. Osman Mushaflarından birinin resmi hattına yani yazısına uygun olmalıdır ki sahih kıraât olarak değerlendirilsin.¹²³ İbnü'l-Cezerî'ye göre yukarıda saydığımız bu üç şartı sağlayan kıraât, Kur'an'ın indirildiği yedi harften olması sebebiyle red olunamaz ve de inkâr edilemez.¹²⁴ Şayet bu üç şarttan biri olmazsa, o kıraât zayıf, şâz veya bâtil kıraâttir.¹²⁵

Kıraât âlimleri, sahih kıraatlar için birtakım şartlar ve ilkeler ortaya koymuşlardır. İbnü'l-Cezerî bunları bir araya getirmiş, yazıya dökmüş ve konu hakkındaki son sözü "en-Neşr" isimli meşhur eserinde şu şekilde ifade eder "Bütün kıraâtlar bir vecihle de olsa Arapçaya uygundur. Takdiren de olsa Hz. Osman'a nispet edilen Mushaflardan birinin resm-i hattına uygundur. Senedi de uygundur. İşte bu reddedilmesi caiz olmayan ve inkârı kabul edilemeyen sahih kıraâttir. Hatta Kur'an'ın inmiş olduğu yedi harften biridir. İster yedi imamdan, ister on imamdan, ister görüşleri kabul edilen diğer imamlardan geliyor olsun, insanların onu kabul

¹²² Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 226.

¹²³ İsmail Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri* (İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 2012), 65-66.

¹²⁴ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 256.

¹²⁵ es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi'l- Kur'ân*, 1/210.; Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 1/263-264.

etmesi gerekir. Bu üç şarttan herhangi biri olmadığında, ister yedi ya da daha çok kimseden geliyor olsun, o kıraâte zayıf, şâz ya da batıl kıraât adı verilir.¹²⁶ Selef ve haleften önde gelen âlimler nezdinde sahih işte budur. İmam Ebû Amr ed-Dani, bunu açıklamış, Mekki b. Ebû Talip, Ebû'l-Abbas el-Mehdevi, Ebû Şame ifade etmişlerdir. Bu, seleften hiç kimsenin karşı çıkmadığı selefin yoludur.¹²⁷

Böylelikle sahih kıraâtlerin şartlarının veya temellerinin üç olduğu ortaya çıkıyor:

1- Bir vecihle de olsa, Arapça gramerine uygun olmalıdır.

Kıraâtin kesinlikle Arapçaya uygun olması gerekir. Dilde yaygın olana uyması gerekmez. Tam aksine, dil vecihlerinden herhangi birine uygun olması yeterlidir. İbnu'l Cezerî şöyle der:“ Şartlar arasında, ‘bir vecihle de olsa’ sözümüzle, gramer vecihlerinden herhangi bir veche uygunluğu kastediyoruz. Bu vechin, fasih veya çok fasih olması, üzerinde fikir birliği edilen veya ihtilaf edilen bir kaide olması, kıraâte zarar vermez. Yeter ki, bu kıraât, yaygın ve imamlar tarafından sahih bir senedle alınmış olsun. Çünkü şartlar içerisinde en büyük ve en kuvvetli esas budur. Arapçaya uygunluk şartında önde gelen âlimlerin tercih ettiği görüş budur. Arap gramercilerinin bir kısmının, hatta büyük bir bölümünün reddettiği birçok kıraât vardır. Ancak onların bu kıraâtleri reddetmelerinin hiçbir değeri yoktur.¹²⁸

Ebû Amr ed-Dani “ Camiu'l Beyan “ adlı kitabında şunları söyler: Kıraât imamları, Kuran kıraâtlerinden herhangi birisinde dilin yaygınlığına ve Arapçadaki kıyaslara uygunluğuna itimat etmemişlerdir. Tam aksine hadisin sübutuna, naklin sıhhatine önem vermişlerdir. Onlara göre rivayet sabit olunca, Arapçanın kıyası ve

¹²⁶ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 264.

¹²⁷ es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi'l- Kur'ân*, 1/179.

¹²⁸ es-Süyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi'l- Kur'ân*, 180.

lugatın yaygınlığı onu ortadan kaldırmaz. Çünkü kıraât, uyulması gereken bir sünnettir, onu kabul etmek lazımdır ve müracaat da onadır.¹²⁹

2- Takdiren de olsa, Hz. Osman'a ait Mushaflardan birinin resm-i hattına uygun olmalıdır.

Sahâbe, Hz. Osman'ın halifeliği döneminde Kur'an'ı yazdıklarında, onun yazımında Rasulullah'tan (sav) açık ya da takdiri olarak rivayet edilen sabit kıraâtlerin tümünü kapsayan bir yol izlemeyi hedeflemişlerdi. Mushafın yazımına uygun olmayan kıraâtleri sahâbe tanımamıştır. Aksi halde o şekilde yazarlardı. Sahâbenin kabul etmediği bir kıraât de, sahih kıraât değildir. Sahâbenin bilmediği bir kıraâti bildiğini kim iddia edebilir!

Sahâbe, Hz. Osman Mushafına, Kur'an olduğunu tahkik ettikleri; "Arza-i Ahira'da" Kur'an olarak kararlaştırdığını bildikleri ve Peygamber'den doğruluğunu araştırdıkları, mensuh olmayan vecihleri yazmışlardır. Bu sebepten dolayı Mushaflarda bazı farklılıklar arz etmektedir. Burada sadece son arza'yı dikkate alıp diğerleri terk edilmiş olsaydı, Mushaflarda eksik, fazla ve benzer farklılıklar olmayacaktı.¹³⁰

Mushaflardan birisine uygun olması; ifadesiyle bir bölümü olmasa da sabit olan kıraâtleri kastediyoruz. İbn-i Amir'in kıraâtinde Bakara sûresi 116.ayetin " وَ الرَّبِّ وَالْكِتَابِ " ve " قَالَوا اتَّخَذَ اللهُ وَلَدًا " vav'sız okunması, Al-i İmran sûresi 184. ayetinde " وَ بِالرَّبِّ وَالْكِتَابِ " şeklinde okumuştur. Kuşkusuz bu Şam mushafında sabittir. Yine İbn Kesîr'in kıraâtinde, Tevbe sûresi 100.ayette " مِنْ " ziyadesi vardır. Bu kıraât da Mekke Mushafı'nda yer almaktadır.¹³¹

¹²⁹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 22-23.

¹³⁰ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 95.

¹³¹ es-Süyûtî, *el- İtkân fi Ulûmi'l- Kur'ân*, 1/180.;ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/183.

Bundan sonra, “takdiren de olsa” ifadesiyle de yazıma, Mushaf imlası uygunluğu kastedilmiştir. Çünkü yazıma uygunluk bazen tahkiki olur ki, oda açık bir uyum demektir. Bazen de takdiri olur ki, oda ihtimali/takdiri bir uyum olur. Şüphesiz yazım, bazı yerlerde icmaen farklı olur. “السموات – والليل – والصلاة – الربا”, gibi. Bazı kıraâtler, tahkiki olarak yazıma uyum gösterir bazen de takdiren uyum gösterir.” ملك “ gibi. Bu kelime bütün Osmanî Mushaflarda " ملك " kelimesi elifsiz olarak " ملك " şeklinde yazılmıştır. Onu hafzederek okuma, tahkiki yaparken, elif ile okumak takdiri yapmaktır.¹³²

3- İsnadın sahih olması gerekir.

İbnü'l-Cezerî şöyle diyor:” Bununla bu kıraâtin başından sonuna adil hâfızası güçlü kimselerin kendi gibi olanlardan rivayet etmesini kastediyoruz.¹³³ Kıraât farklılıklarının sebebi; Kur’an-ı Kerim’in ilk dönemlerinde noktasız ve harekesiz olmasından kaynaklı değildir. Şayet bu şekilde olsaydı Hz. Osman Mushaf’larından resmi hattına uygun olan bütün kıraâtlerin aynı zamanda Arap nahvine de uygun olması durumunda sahih olması gerekiyordu. Hâlbuki böyle olmamıştır. Kıraâtlerin kaynağı olarak; mütevatir rivayetler ve sika ravilerin isnadları dikkate alınmıştır.¹³⁴

Bazı son dönem âlimleri, isnadın sıhhatine tevatürü de şart koşmuşlar, senedin sıhhati ile yetinmemişlerdir. Bu, onun senedinde açık olarak görülebilecek bir şeydir. Şüphesiz tevatür sabit olduğunda yazım ve diğer şeylerde diğer iki şarta bakılmaz. Çünkü Hz. Peygamber’den (sav) mütevatiren nakledilen kıraâtin kabul edilmesi gerekir. Yazıma uysun ya da uymasın, Kur’an olduğu kesindir. Her kıraâtte mütevatir olmayı şart koştüğümüzda, o takdirde bu yedi imamdan ve diğerlerinden sabit olarak gelen farklı kıraâtlerden birçoğu ortadan kalkar.

Sahih kıraâtlerde bulunması gereken şartları inceledikten kıraât çeşitleri hakkında kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır.

¹³² es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi’l- Kur’ân*, 1/181.

¹³³ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü’n-Neşr*, 258.

¹³⁴ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü’n-Neşr*, 263.

1.8.1. Kıraât Çeşitleri

1.8.1.1. Mütevâtir Kıraâtler

Rasulullah'a (sav) kadar kesintisiz bir senetle, yalan üzerine birleşmeleri mümkün olmayan, bir cemaatin yine kendileri gibi başka bir cemaatten rivâyet ettikleri kıraâtlere mütevâtir kıraâtler denir. Bu konuda âlimlerin ittifak ettiği kıraât-ı seb'a, mütevâtir kıraâta örnek olarak verilebilir. Kur'ân'ın sübûtu ancak mütevâtirle olur. Bazıları kıraâtların mütevâtir oluşuna; bir kıraât imamına dayandırılan kıraâtın mütevâtir olamayacağını ifade ederek buna şüpheyile yaklaşmaktadırlar.¹³⁵

1.8.1.2. Meşhur Kıraâtler

Sahîh kıraâtlerde sıralanan şartlara uymakla birlikte, ancak tevâtür derecesine ulaşamayan kıraâtlere verilen isimdir. Mesela; Kıraât-ı Aşera imamlarının naklinde ittifak değil, ihtilâf ettikleri birinin rivâyetini, diğer imamların da terk ettiği kıraâtler bu cinstendir. Bu nevi kıraâtlerin râvileri zapt ve adâlet yönünden güvenilir kimselerdir. Ancak gördüğü kabul ile kıraât âlimleri arasında şöhret bulmuş kıraâtlere denir. Kıraât-ı Seb'a'ya ilave edilip Kıraât-ı Aşere'ye dâhil olan Ebû Ca'fer, Ya'kub ve Halef'in kıraâtları meşhur olarak adlandırılır. Bu kıraâtlere inanmak vacip olup, inkârı câiz görülmemiştir.¹³⁶

1.8.1.3. Ahad Kıraâtler

İsnadında bir problem olmadığı halde, diğer iki şarttan; ya Hz. Osman (ra) Mushaflarından birinin nüshasına ya da Arapça dil kurallarına, gramerine ters düşen kıraâtlere "Ahad Kıraâtler" denir. Meselâ; meşhur derecesine ulaşmamış kıraâtler bu nevi kıraâtlere dendir.⁵³ Tevbe sûresi 129. ayetinde geçen bu kısmın yani "لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ" şeklindeki okunması bu türe misâl olarak

¹³⁵Çetin, *Kur' an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 230-231.

¹³⁶Demirci, *Kur'ân Tarihi*, 161-162.

verilir.¹³⁷

1.8.1.4. Şâzz Kırââtler

Senedi sahîh olmayan kırââtlerdir.¹³⁸ Şâzz kırâât “Senedin kesintisiz bir şekilde Peygamber’e ulaşamadığı bir yerinde kesintiye uğradığıveyahut ravi’nin güvenilirliğini tehlikeye düşürecek durumlardan dolayı senedi sahîh olmayan; kırâatın diğer iki şartından birine veyahut ikisine muvafakatı ihtimal dâhilinde olan kırâât, denilebilir.¹³⁹

Yunus sûresi 92. (قَالِيَوْمِ نَجِيكَ بَيْنَكَ لَتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةٌ) ayetinde geçen “ نَجِيكَ ” kelimesini “ نُنَجِّيكَ ” şeklinde; “ خَلْفَكَ ” kelimesini ise “ خَلْفُكَ ” şeklinde okuması örnek olarak verilebilir.¹⁴⁰

1.8.1.5. Müdrec Kırââtler

Hadis ilmindeki müdrece benzer. Müdrec kırâât, kırââtlara tefsir kabilinden yapılan ilave açıklamalardır. Esasında bunlar kırâât değil, tefsîrî izahlardır. Meselâ, Sa’d b. Ebî Vakkâs’ın (ö. 55/675) Nisâ Sûresi “ مِنْ أُمَّ ” 12. Ayetinin “ وَ لَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ ” (anne bir) ziyadesiyle okuması buna örnektir.¹⁴¹

1.8.1.6. Mevzû Kırââtler

Bu çeşit kırââtler, hiçbir şartı, kuralı olmayan, rastgele, meşhur olmuş birisinin isminin zikredilip, güya ona isnadda bulunarak yapılan, aslı esası olmayankırââtlerdir. Bu hususa Muhammed b. Cafer el-Huzâî’nin (ö.408/1017) el-Münteha isimli eserindeki kırââtleri asılsız olarak imam Ebû Hanife’ye (ö.150/767)

¹³⁷ Çetin, *Kur’ an-ı Kerim’in İndirildiği Yedi Harf ve Kırâatlar*, 230-231.

¹³⁸ Karaçam, *Kırâat İlminin Kur’an Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kırâatlerin Yorum Farklılıklarına Etkisi*, 86.

¹³⁹ Mehmet Dağ, “Kırâât İlminde Şâz Kavramı”, *Marife 2* (2007), 57-110.

¹⁴⁰ Karaçam, *Kırâat İlminin Kur’an Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kırâatlerin Yorum Farklılıklarına Etkisi*, 89.

¹⁴¹ Çetin, *Kur’ an-ı Kerim’in İndirildiği Yedi Harf ve Kırâatlar*, 233.

isnad etmesi örnek olarak verilebilir. Bunları Ebû'l-Kâsım el-Hüzelî ve başkaları da rivâyet etmişlerdir. Bunlar içerisinde yer alan en açık örnek, Fâtır sûresi 28. ayette “إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ” “Kulları içinde ancak bilginler Allah’tan (gereğince) korkar” anlamına gelen âyetteki “الله” lafzının fail yapılarak merfu okunmasıdır. Bu durumda mana tersyüz olduğundan hâşâ Allah’ın âlimlerden korktuğu ifade edilmiş olmaktadır.¹⁴² İbn Cezerî, bu okuyuşun uydurma olduğunu ve Ebû Hanife’nin de bundan beri olduğunu söyler.¹⁴³ Kıraâtları, Mütevatir ve Şâz olan kıraâtlar diye iki ana grupta değerlendirebiliriz.¹⁴⁴ Mütevatir olan kıraâtlar; Peygamberimiz zamanından günümüze kadar kıraât kitaplarında ve de hocadan talebeye şifahi olarak aktarılacak bizlere kadar ulaşan Kıraât-ı Aşera bünyesinde olan kıraâtlardır. Şâz kıraâtlar ise Kur’an olarak okunmasında mahzur olmayan ancak; namazda okumanın caiz olmadığı Kıraât-ı Aşera dışında kalan kıraâtlardır, şeklinde özetleyebiliriz.

Bugün İslam beldelerinde on kıraât içerisinde, halk nezdinde okunan kıraâtlar üç tane olup aşağıda belirtilmiştir:

1- Verş (ö. 190/805) rivayetine göre İmam Nafi (ö. 169/785) in kıraâtı:

Bu kıraât Maliki mezhebinin çoğunlukta bulunduğu Kuzey Afrika’da yaygın durumdadır. Mushafları da bu kıraâta göre basılmaktadır.

2- İmam Ebû Amr (ö. 154 veya 155/770 veya 771) 'in kıraâtı: Bu kıraât Sudan'ın bir kısmında tutunmuş bulunmaktadır. Mushafları da bu kıraât üzere basılmaktadır.

3- Hafs rivayetine göre Âsım kıraâtı: Irak’ın bütün doğu bölgelerinde, Şam’da, Mısır’ın büyük bir bölümünde, Ceziretü'l Arab (Mekke ve Medine) da, Hindistan, Pakistan, Türkiye ve Afganistanda okunmakta ve Mushafları da bu kıraâte

¹⁴² Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 183.

¹⁴³ Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 63.

¹⁴⁴ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 233-234.

göre basılmaktadır.¹⁴⁵ Yukardaki izahdan anlaşıldığına göre İmam Âsım kıraâtı dünyanın büyük bir bölümünde okunmaktadır.

Hayatlarından yukarıda bahsettiğimiz kıraât imamlarının kıraât eğitimi konusunda usûl bakımından genelde birçok ortak yönleri olmakla beraber bazı yerlerde farklı yöntemler benimsemiş olduklarını görüyoruz. Kıraâtlerdeki usûl farklılıkları daha çok telaffuz/seslendirme ile alakalı farklılıklardır. Bu farklılıklar da genelde şu hususlarda öne çıkmaktadır:

1.9. Kıraât İmamlarının Usul Farklılıkları

1.9.1. Hemzenin Okunuş Şekilleri

Hemze harfinin kelime içerisinde aldığı pozisyona göre ya teshîl ile ya da tahkik ile okunması hususunda kıraât imamları arasında farklı okuma şekilleri vardır. Kıraât-ı Aşere imamlarından İmâm Âsım kelimenin ortasında gelen hemzeyi tahkikli okurken diğer kurra imamlar teshîl ile okumuşlardır.¹⁴⁶ Kıraât imamları yan yana gelen ve bir arada bulunan hemzelerin hareketlerinin farklılıklarına göre uygulamalarda bulunmuşlardır.

1.9.2. Medd

Kıraât imamlarının medd-i muttasıl ve medd-i lâzımın uzatılmasında ittifak etmekle beraber uzatma miktarında farklı uygulamaları vardır. Ayrıca kurra medd-i munfâsıl ile medd-i ârızın uzatma veya uzatmama konusunda ihtilaf etmişlerdir. Âsım meddi muttasılı tûl ölçüsüyle, İbn Kesîr ise kasr ölçüsüyle uzatmışlardır.

1.9.3. Harflerin Tefhîm ve Terkîk ile Okunuşları

Kurrâ arasında farklı okuyuşlara sebep olan harfler, râ (ر) ile lâm (ل) harfleridir. Tüm kıraât imamları sadece lafzatullah'daki makabli mazmûm ve meftûh

¹⁴⁵ Ramazan Pakdil, *Ta'lim Tecvid ve Kıraat* (İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 2015), 380.

¹⁴⁶ Küçük, "Mütevâtir Kıraat İmamlarının Kıraat Öğretimindeki Usulleri", 391.

olan lâm harfini kalın okumuşlardır. Meksûr olanları ise ince okumuşlardır. İmâle yapan kurrular râ harfinin imâle harfinden önce veya sonrasına göre kalın veya ince okumuşlardır.

1.9.4. İmâle

Fetha harekeyi kesre'ye, elifi 'yâ' harfine yaklaştırarak okumaktır.¹⁴⁷ Fetha ve imâle birbirine zıttır. Fetha asıl, imâle ise fer' kabul edilir.¹⁴⁸ İmâle, Yemen'den Irak ve Şam'a kadar uazanan Temim, Esed, Kays kabilelerinin lugatıdır. Kureyş lehçesinde imâle olmamasına rağmen yedi harf ruhsatından sonra imâle ile okunmaya izin verilmiştir. Nâfi', Ebû Amr, Hamza ve Kisâî kırâatlerinde imâle yapmakla beraber İbn Âmir ve Âsım az da olsa İmâle-i Suğra (taklil) yapmışlardır. İbn Kesîr, Ebû Ca'fer ve Yakub ise imâle yapmayanlar grubundadır. İmâle harfleri; elif, râ ve te'nis ha'sıdır. Faydası ise okuyuşta kolaylık sağlamaktır.¹⁴⁹

1.9.5. İzafet Yâ'sı

Mütakellim şahsa delalet eden zaid bir yâ (ی) harfidir." ا داعى ، الذاتى " kelimelerinde olduğu gibi.¹⁵⁰

İbn Kesîr izafet yâ'sını vâsıl halinde fethalı okurken bazı imamlar sakin okumuşlardır.

Kırâat imamları, Kur'ân-ı Kerîm'in edâsı hususunda, bazı konularda farklı olmakla birlikte, genelde uygulama birliği içindedirler. Kur'ân lafızlarının telaffuzunda okuyuş farklılığının geçtiği yerlerde her kırâat imamının uyguladığı kendilerine özgü okuyuş şekline kırâat ilminde o imamın kırâat usulü denir. Kırâat ilminde, daha sonra gelenler ve bu ilmin öğrenimini görenler, her imamın okuduğu

¹⁴⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l Kırâati'l-Aşr*, 2/30. İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab*, 14/159.

¹⁴⁸ Necdet Çağlı, *Kur'an'ın Belâgat ve Fonetik Yapısı* (Ankara: İFAV, 2005), 336.

¹⁴⁹ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 230.

¹⁵⁰ Temel, *Kırâat ve Tecvid İstilahları*, 179.

usûle göre okurlar ve bu geleneği aynı şekilde kendilerinden sonraki nesillere aktarırlar. Bu özet bilgilerden sonra Hz. Osman zamanında istinsah edilip, o günün önemli ilim merkezlerine bu Mushaflarla birlikte oranın halkına Kur'an'ı öğretecek hocalarda gönderilmişti. Daha sonraki zaman diliminde bu Mushaflar bağlamında kıraât ekolleri oluşturulmuş ve o beldede kıraât imamının adıyla kıraâtlar meşhur olmuştur.

1.10. Bazı Kıraât İstilahları ve Tarifleri

Kurrâ: Sözlükte, okuyucu manasına gelip “kâri” kelimesinin çoğuludur.¹⁵¹ Çok Kur'an okuyan anlamına gelen ve farklı bağlamlarda kullanılan bir terimdir. İmam Buhârî “Fezâ'ilü'l-Kur'ân”babında Kur'an'ın cem' edilme hadisesinden bahsederken buradaki “kurrâ “ kelimesinin; Kur'an kıraâti konusunda uzman kişiler, manasına geldiğini ifade etmiştir.¹⁵² Aynı zamanda kıraât ilminde yedi ve daha sonra on kıraâtın kendilerine nispet edildiği imamlara denir. Kur'an hâfızı olup ondaki kıraâtlara tam manasıyla vukufiyet gösteren kişiye'de kurra denilir.¹⁵³

Rivâyet ve râvi: Yedi, on veyahut ondört kıraât imamına nispet edilen kıratlerden birini kıraât imamından direkt veya vasıtalı bir şekilde alan kimdeye ravi denirken; bu raviye nispet edilen kıraâte rivayet denilmiştir. Her kıraât imamı için genelde iki raviye yer verilmiştir.¹⁵⁴

Tarik: Genellikle kıraât imamları tasnif edilirken her imam için bu ravileri arasından en meşhur ikisi o kıraâtın ravisi olarak isimlendirilmiştir. Kıraâtı raviden alana nisbet edildiğinde de buna tarik adı verilir. Eğer hilaf kıraât imamının ravilerinden sonra, aşağıya doğru daha sonrakilerden birine ait olursa, buradaki

¹⁵¹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*,”k.r.e” md.; Ragıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*,1/607.

¹⁵² Buhârî, *Fezâ'ilü'l-Kur'ân*,3; Mustafa Öz, “Kurra”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002).

¹⁵³ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 168.

¹⁵⁴ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 168-169.

hilafa “tarik” denir.¹⁵⁵ Yani ravilerden sonra gelen kişilerin ihtilafı denilebilir. Örneğin: Âsım kıraâtının Hafs rivayetinin Ubeyd b. es-Sabbah tariki veya İbn Kesîr kıraâtının Kunbül rivayetinin İbn Mücahid tariki gibi.¹⁵⁶

Vech: Kıraâtte, kıraât imamının, onun ravisinin ve tarikinın dışında okuyucunun tercihine bırakılmış olan okuyuş şekline denir.¹⁵⁷ Örnek olarak: Meddi lin’deki tul, tevassut, kasr şeklindeki okuyuşlardan birini okuyucunun tercih etmesinin adıdır. İsteyen mevcut okumalardan birini tercih edebilir. Aynı ayette kârinin biri kasr ile diğeri tevassut ile okuyabilir.¹⁵⁸

Infirâd Tarîki: Lügatte yalnız olma, yanında kimse bulunmama manalarına gelen infirâd, her bir imam için ayrı bir hatim yapmak suretiyle kıraat vecihlerini müstakil olarak tedris etmektir.¹⁵⁹ Kıraât ıstılahında rivayetleri birbirine karıştırmadan okuma, kıraâtleri ayrı ayrı her imamın kıraât özellikleriyle okuma ve her rivayet için ayrı bir hatim indirme şeklinde öğretilen ve eğitimi için uzun bir zamana ihtiyaç duyulan usule denir. Uygulamasının zorluğu ve fazla sabır gerektirmesi eğitim sürecinin uzun zaman alması dolayısıyla ile hicrî 5.asırdan itibaren yavaş yavaş terk edilmiştir.¹⁶⁰

Cem’ Tarîki: “Kıraatleri ya da rivayetleri birleştirerek tertip edilmiş sıralarına riâyet etmek suretiyle, bir hatim ile okumak” demektir.¹⁶¹ Kur’an’ın tamamını on kıraât imamının kıraâtını esas alarak okumaktır.¹⁶² Elbette bu okuyuşların belli kaideleri vardır. İbnü’l-Cezerî, “Cem’ tariki ile okuma meselesini değerlendirirken; “başkalarının yaptığı gibi ihtilafı kelimele değil, vakıf yerlerini

¹⁵⁵ Temel, *Kıraat ve Tecvid İstılahları*, 157.

¹⁵⁶ Abdülhamit Birışık, *Kıraat İlmi ve Tarihi*, 18-21.

¹⁵⁷ Karaçam, *Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 68.

¹⁵⁸ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 174.

¹⁵⁹ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 165.

¹⁶⁰ Akdemir, *Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*, 101.

¹⁶¹ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kıraati’l-Aşr*, 2/195.

¹⁶² Temel, *Kıraat ve Tecvid İstılahları*, 74es-Süyûtî, *el- İtkân fi Ulûmi’l- Kur’ân*, 1/216.

dikkate aldığını” ve terkiib ve telfik yapılmamasına yönelikte vakf ve ibtida'nın önemine değinmiştir.¹⁶³ Okuyucu, okuyacağı yeri belirler ve öncelikli rivayetle başlar. Manayı da dikkate alarak duracağı yeri nefesine göre ayarlar. Daha sonra da en son durduğu yerin yakınındaki ihtilafli kelimedeki vecihleri okuyup bitirir. Birbiriyle örtüşen rivayetlerin tekrarına gerek yoktur.¹⁶⁴

Edâ: Sözlükte, yerine getirme, borç ödeme anlamlarına gelmektedir. Kıraât istilahında ise tilavet esnasında harflerin hakkını vererek, gereği gibi okumak anlamlarına gelir.¹⁶⁵ Kıraâti hocanın ağzından çıkar çıkmaz, öğrendiği şekilde kıraâtı hocanın huzurunda tekrar okumaya denir¹⁶⁶ Hoca dersi anlatacak, öğrencide en kısa zamanda hocasından öğrendiği bu bilgiyi ona arz edecektir.

Kurranın çok kullandığı eda tabiri, “kıraâtın öncekilerden bize nakli” şeklinde ifade edilir.¹⁶⁷

Arz: Öğrencinin dersini şeyhe (mukrî) dinletmesidir.¹⁶⁸ Tarikleri almanın ve kıraat okuma vecihlerini uzman birinden öğrenmenin yollarından biridir.¹⁶⁹ Bu usulde öğrenci ezberlerini hocasına dinletir. Bu usulün kaynağı olarak; Peygamberimizin 610 yılından 632 yılına kadar her sene Kur'an'ı Ramazan ayında Cebrâil (as)'a okumasını gösterirler. Hz. Peygamberin vefat senesinde bu durum iki defa gerçekleşmiştir. Müttekaddimuna göre arz denilince ashâbın Hz. Peygambere dinletmesi, müteahhirun'a göre ise öğrencinin hocasına dinletmesidir.¹⁷⁰

¹⁶³ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 160.

¹⁶⁴ Akdemir, *Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*, 103.

¹⁶⁵ Seyyid Muhammed Murteza el-Hüseynî ez-Zebîdî, *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kamus* (Kuveyt, 1982), “Eda”mad.

¹⁶⁶ Ahmet Madazlı, “İmam Asım'ın Hayatı, Kıraatı ve Şahsiyeti”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Faculty of Theology (e-Dergi)* 4 (1987), 239-253.

¹⁶⁷ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 34.

¹⁶⁸ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 159.

¹⁶⁹ Ebu Bekir Ahmed b. Musa b. Abbas İbn Mücahid, *Kitabü's-Seb'a fi'l -Kırâât*, thk. Cemalettin Muhammed Şeref (Tanta: Darü's-Sahabe, 2007), 55.

¹⁷⁰ Temel, *Kıraat ve Tecvid Istilahları*, 45.

Sema':İşitmek, dinlemek manasına kullanılan bir terimdir. Bunda da arzın tersi durumu gerçekleşir. Yani, hocanın kuyup öğrencinin dinlemesiyle gerçekleşir. Peygamberimiz de ilk öğretmeni olan Kur'an'ı ilk öğretmeni olan Cebrâil'den bu şekilde öğrenmiştir. Daha sonra da sahâbe, Peygamberimizdendinlemiştir. Kıraât hocası okuyacak, kıraât öğrenciside dinleyecek, işte bu şekilde yapılan tadrise sema' denir.¹⁷¹

Riayetü't-Tertib: Cem usulü ile kıraât vecihleri okunduğu zaman kıraât imamlarının sıra tertibine riayet anlamında kullanılan bir tabirdir. Önceliği olan bir imamın vechinden önce, sonra gelen bir imamın vechi okunmaz.¹⁷²

Suhuf: “Sahife” kelimesinin çoğuludur. İstilahta Hz. Ebû Bekir (r.a.) döneminde Kur'ân-ı Kerim'in iki kapak arasına alınma esnasında üzerine yazıldığı sayfalardır.¹⁷³

Mushaf: Kur'ân'ın ismidir. Çoğulu Mesâhiftir. İki kapak arasındaki sahifelerden oluşan ilâhî kitaba verilen isimdir.¹⁷⁴

Resmü'l Hatt- Resmü'l Mushaf: Hz. Osman (r.a.)'ın yazılmasını ve şehirlere gönderilmesini emrettiği, mushafların yazılmasında esas ittihaz edilip, ashâbın ittifak ettiği beş mushafın hattı olup, kıraatte uyulması zaruri olan imlâ şeklidir.¹⁷⁵

Beyne beyne: Hemzenin kendisi ile harekesi cinsinden bir harf arasında okunmasına denir.¹⁷⁶Fetha harekeyi, fetha ile kesre arasında (fethaya daha yakınlaştırarak) meylederek okumanın adıdır. Beyne'ye aynı zamanda imâle-i

¹⁷¹ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 170.

¹⁷² Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 120.

¹⁷³ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 68.

¹⁷⁴ Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 128.

¹⁷⁵ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*.s.118

¹⁷⁶ ed-Devserî, *Muhtasaru'l-İbarat li mu'cemi mustalahâti'l kırâ'ât*, 38.

suğre'da denilmektedir.¹⁷⁷ Başka bir rivayete göre ise harfi, hemze ile med harfi arasında yaymak şeklinde ifade edilmiştir.¹⁷⁸

Bedel: Bir şeyi başka bir şeyin yerine koymaktır.¹⁷⁹ Med harflerini hemzeye bedel olarak, hemzenin yerine koymaktır.

Hazf: Bir harfi yazıda sûretini yazmaksızın yok etmeye denir. Sözlükte, ortadan kaldırmak, düşürmek manalarına gelir.¹⁸⁰ İstilahî olarak, bazı kelimelerdeki bir harfin tamamen ortadan kaldırılmasına denir.¹⁸¹

Teshîl: Sözlükte “kolaylık” anlamına gelmektedir.¹⁸² İstilahda ise, hemze harfini kendisi ile yine kendi harekesi cinsinden harfin mahreci arasına koymaktır.¹⁸³ Fethalı bir hemzenin, hemze ile elif arasında okunmasına (أَعْجَمِي) örnek gösterilebilir. Burada Verş, İbn Kesîr, İbn Zekvan, Hafs ve Ruveys teshîl ile okurlar.¹⁸⁴ Kesreli hemze, gerçek hemze ile uzatılan” ya” harfi arasında okunmasına (أُنْتَك) örnek olarak verilebilir. Ötre harekeli bir hemze ise hemze ile “vav” harfi arasında okumaya ise (أُوْتِكُمْ) okunuşu örnek olarak verilebilir. Bu örnekteki okuyuşu Verş, İbn Kesîr, Ruveys teshîl ile okurlar.¹⁸⁵ Teshîl ile okumaya aynı zamanda tahfif de denir.

Sıla: Lügatte ulaşmak, geçmek, yetişmek anlamlarına gelen sıla ıstılahta, öncelikle müfred müzekker gaib zamiri harekesine uygun bir harf i med ile uzatarak telaffuz etmeyi bildiren kavramdır.¹⁸⁶ Zamirin harekesi ötre ise “vav” harfiyle, kesre

¹⁷⁷ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 159.

¹⁷⁸ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 69.

¹⁷⁹ el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, "b-d-l" mad.

¹⁸⁰ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 9/39.

¹⁸¹ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 161.

¹⁸² İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 11/349.

¹⁸³ ed-Devserî, *Muhtasarü'l-İbarat li mu'cemi mustalahâti'l-kurâ'ât*, 47.

¹⁸⁴ Temel, *Kıraat ve Tecvîd İstilahları*, 164

¹⁸⁵ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 79-80; Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 173; Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 164.

¹⁸⁶ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 170.

ise “ya” harfî ile uzatılır. Örnek verecek olursak: (عِنْدَهُ < عِنْدَهُو) kelimesinde “vav” harfî ile, (عِلْمِهِ < عِلْمِهِى) kelimesinde “yâ” harfî ile uzatılır.

Buna ilave olarakta çoğul için kullanılan cemi mim’ini harfî med olan (و) “vav” harfî ile uzatarak okumayı ifade eden bir anlamıda vardır. Bu şekilde okumalarda “mim” harfî zamme ile uzatılır. Örnek verecek olursak: (وَ مِنْهُمْ) kelimesi (وَ مِنْهُمْو) şeklinde okunur. Vakıf halinde hiçbir imam sıla yapmamıştır. Sıla yapılabilmesi için vasıl halinde okunması lazımdır.¹⁸⁷

Nakl: Sözlükte, sözü nakletme, bir yerden başka bir yere taşıma manasına gelmektedir. İstilahtaki olarakta, harekeli hemzeyi hafzetmekle birlikte hafzettikimiz hemzenin harekesini kendisinden önce gelen sakin harfe vermektir. Örnek: (مَنْ أَمَّنَ) kelimesini (مَنْ أَمَّنَ), (قُلْ إِنْ كَانَتْ) kelimesini (قُلْ نُكَاثَتْ) ve (الْأَجْرَةُ) kelimesini (الْأَجْرَةُ) şeklinde okumak gibi.¹⁸⁸

İdğâm: Lugatte bir şeyi başka bir şeyin içine katma anlamına gelmektedir.¹⁸⁹ İstilahta ise mahreçleri aynı veya aynı cinsten harflerin yanyana gelmesiyle dildeki ve tilavetteki zorluğu giderme adına iki harfî şedde ile tek harf olarak okumaktır.¹⁹⁰ İdgama şedde ile bir harfî diğer bir harfin içine katmakta diyebiliriz. Mütemâsil, mütecanis veya mütekârib iki harf yanyana geldiğinde birinci harfî ikinci harfînin cinsine şeddeleyerek çevirmektir.¹⁹¹

Tahkîk: Sözlükte aslına hakikatine dönme, sabit kalma gibi anlamlara gelmektedir. İstilahta ise bir harfe mahreç ve sıfat yönleriyle okuyuş hassasiyetini en

¹⁸⁷ Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 147; Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmî Terimleri Sözlüğü*, 143; Koyuncu, *Kıraat İlmî ve Takrîb Usûlü*, 170; Sirâceddin Öztoprak, *Kur’ân Kıraatî Kıraat-ı Aşere* (İstanbul: Beyan, 2005), 63.

¹⁸⁸ Koyuncu, *Kıraat İlmî ve Takrîb Usûlü*, 168; Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 134; Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmî Terimleri Sözlüğü*, 218.

¹⁸⁹ Kamus Tercemesi, 4/282

¹⁹⁰ Koyuncu, *Kıraat İlmî ve Takrîb Usûlü*, 163; ed-Devserî, *Muhtasarü'l-İbarat li mu’cemi mustalahâti'l kırâ’ât*, 19.

¹⁹¹ Karaçam, *Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 281.

doğru şekilde kullanarak harfleri birbirine karıştırmadan tane tane okumaktır.¹⁹² Tahkik, teshîlin zıttıdır. Tahkik okuyuşu Verş, Âsım ve Hamza'nın mezhebidir.¹⁹³

İşmâm: Lugatte bir şeyi koklatma manasına gelir.¹⁹⁴ İstilahta ise sukundan sonra (ötre) harekeyi gösterebilmek için dudakları hafifçe öne doğru yummaya denilir. Buna aynı zamanda harf işmamı da denilir.¹⁹⁵

İşmamın ikinci çeşidi ise, harekeyi başka bir harekeye (esre harekeyi ötre harekeye) karıştırma işlemidir. Harekenin harekeye işmamıdır. Örnek: (قِيلَ) kelimesindeki hareke ne tam ötre dir ne de tam esredir. İmâlede olan ses karışıklığı burada da olmaktadır.

Üçüncü bir çeşidi ise, birinin sesini diğerine katmak şeklinde uygulanan harfte işmam etmektir. Örnek, (الصراط) kelimesindeki (ص) sad harfini keskin ze (ز) harfinin sesine katarak okumaktır.

Dördüncü çeşidi ise, idgam olan harfin sukununa işaret için dudakları yummaktır. Bu da harekenin ihfası oluyor. Harekenin bir kısmı okunuyor. Yusuf sûresi 11.ayette geçen (لا تَأْمَنَّا) kelimesi örnek olarak verilebilir.¹⁹⁶

İmâle: Sözlükte “bir şeyi bir şeye meylettirmek” demektir.¹⁹⁷ Kırâât istilâhında ise, “med harfi olan elifi, elif ile yâ arası bir sesle”, bir başka deyişle “üstün harekeyi esreye doğru meyilli okumaya” denir.¹⁹⁸

¹⁹² Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 170; Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 155.

¹⁹³ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 72.

¹⁹⁴ Kamus Tercemesi, 4/359.

¹⁹⁵ Temel, *Kırâat ve Tecvid İstilahları*, 97

¹⁹⁶ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 44; Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 166.

¹⁹⁷ Orhan Şaik Gökyay, “İmale”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 22/177.

¹⁹⁸ İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l - aşr*, 2/30.

Sekte: Sesi, nefes almaksızın, âdet olarak vakıf zamanından daha kısa bir müddet kesmekten ibarettir. Vakf zamanı, bir teneffüs (nefes alıp-verme) zamanıdır.

Vakf: Sözlük anlamı olarak vakf, “ kelimeyi kendinden sonraki kelimedden ayırmak, kelimeyi harekeden kesmek” anlamlarına gelmekte olup (وقف) kökünden masdardır.¹⁹⁹ Kelime üzerinde, kıraâte tekrar başlamak niyetiyle, âdet olduğu şekilde, nefes alacak kadar bir zaman sesi kesmeye denir. İlk dönem âlimlerine göre bu kelime ile sâkin okuma kastedilmektedir. Âlimler bununla sekte’yi de kastetmiştir.²⁰⁰

Revm: Lügatte isteme, talep etme gibi anlamlara vgeleyen revm ıstılahta, kelimenin sonunda yer alan harekeyi sesin üçte ikisini hafzederek üçte biriyle okumaktır.²⁰¹ Hafif bir sesle harekeyi okumaktan ibarettir. Göremeyenlere harekeyi duyurmak maksadına yönelik yapılan revm; vakıf halinde ötre ve esrede yapılır, üstünde yapılmaz.²⁰²

Hulf: Sözlükte hulf, arkadan gelmek, geçmişte olanı yalanlamak ve ahdi bozmak anlamlarına gelir.²⁰³ İmam veya ravinin kendi kıraâtinin veya rivayetinin dışında diğer ravilere muvafakat ettiği ikinci vecih anlamında kullanılmaktadır. Münferit olarak veya birkaç kişi ile muvafakat ettiği ilk ihtilaf onun ilk vechi, diğer kârilere muvafakat ettiği ikinci vechi ise o imamın veya ravinin hulfu olur.²⁰⁴

¹⁹⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab*, 15/373-374; Koyuncu, *Teoriden Pratiğe Vakf ve İbtidâ*, 55.

²⁰⁰ İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l - aşr*, 1/239.

²⁰¹ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 169.

²⁰² Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 137.

²⁰³ ez-Zebîdi, *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kamus*, 8/249.

²⁰⁴ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 108.

İKİNCİ BÖLÜM

İBN KESİR VE İMAM ÂSİM HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. İbn Kesîr

2.1.1. İbn Kesîr'in Hayatı

Kıraât ilminin 3. tabakasında yer alan meşhur kıraât âlimi İbn Kesîr'in adı Ebû Ma'bed Abdullah b.Kesîr b. Amr ed-Dari'dir. 7 sahih kıraât imamından biridir. Kıraât imamlarından Nâfi'den sonra ikinci sırada zikredilmiştir. İbn Kesîr'in kıraât ilmindeki rumzu () harfidir. Kendisi tâbiîn tabakasından olup Hicri 45 miladi 665 veya 48(688) yılında Ebû Süfyan döneminde Mekke'de doğmuştur. Koku sattığı için Attar lakabı ile bilinir. Daha sonraları bu mesleği bırakmış kendini tamamen ibadete vermiştir Araplar kendisine Hindistan civarında Bahreyn adalarından buraya misk ve parfüm ithal etmesi ile meşhur olan Darin limanına nispet ederek Hicaz bölgesindeki aktarlara Dari derlerdi. Bu sebepten dolayı "Dari" diye isimlendirildiğini söylerken;²⁰⁵ İbnü'l-Cezerî de onun için en uygun olan nisbenin bu olduğunu belirtir. Ayrıca Amr b. Alkame el-Kinani'nin mevlası olduğu için Kinani ve Mekki ismiyle zikredilmiştir. Ebû Ma'bed künyesi ile de bilinir.²⁰⁶

İbn Kesîr'in vefat tarihi ile ilgili çok çeşitli rivayetler vardır. İbn Kesîr 120(738) yılında Mekke'de vefat etti. Bu tarihte Abdullah b. Kesîr b. Abdülmüttalib es-Sehmi'nin ölüm tarihiyle karıştırıldığı için,122(740) öldüğü rivayetleri doğru değildir. İbnü'l-Cezerî ölüm tarihinin kesin olarak 120 olduğunu söyler.²⁰⁷ Mekke'de 75 yaşında vefat etmiştir.²⁰⁸

²⁰⁵ Tayyar Altıkulaç, "İbn Kesîr", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara, 1999), 20/131-132.

²⁰⁶ Zehebî, *Ma'rifetü'l-Kurrai'l-Kibar ale't-Tabakat ve'l-A'sar*, 2/200.

²⁰⁷ Altıkulaç, "İbn Kesîr", 20/131-132.

²⁰⁸ Ziya Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati* (İstanbul: Kitabı, 2021).

2.1.2. İbn Kesîr'in İlmi Şahsiyeti

Yaşadığı dönemde, âlimler arasında kıraât alanında adından bahsettirmiş, kıraâtı beğenilmiş ve Mekke'nin “Şeyh'ü-l Kurrası” namıyla anılmıştır. Arapça dil bilgisinde deiyi bir seviyeye ulaştığı rivayetler arasındadır. Cerir b. Azim tilavetinin düzgünlüğünden, İbn Muhaysın, Mekkelilerin kıraâtının onda birleştiğinden bahsetmiştir. Zehebiye göre İbn Kesîr aynı zamanda talebelerini Kur'an tilavetine manen hazırlamak için dersten önce vaaz eden, bir vaizdi. Az hadis rivayet ettiği ama bunun yanında sika bir ravi olduğu rivayetleri vardır. Çeşitli hocalardan fıkıh, hadis, tarih, kelim ve kıraât dersleri almıştır.²⁰⁹

2.1.3. İbn Kesîr'in Kıraât İlmindeki Yeri

İbn Kesîr, Übey b. Kab, Ebû Hureyre ve Abdullah b. Abbas gibi sahâbelerin yanı sıra tâbîinden yaklaşık yetmiş kişiden kıraât dersi almıştır.²¹⁰

Mekke kıraât ekolü içerisinde yer alan üç önemli kıraât âlimi vardır. Bunlar Abdullah b. Kesîr, İbn Muhaysın ve Humeyd b. Kays'dır. Bunlar arasında tercih edilen kıraât, İbn Kesîr kıraâtıdır. O, Mekke halkının kıraât imamıdır. Mekkelilerin çoğu, onun kıraâtını benimsemiş ve ona tabi olmuşlardır. Mekke'nin Şeyhu'l Kurra'sı ünvanına da sahip olmuştur. Abdullah İbni Kesîr Kur'an-ı Kerim'i hadr metoduyla okuduğu için Hadr Ashâbı'ndan²¹¹ sayılır. İbn Kesîr Kur'an'ı fasih bir şekilde okurdu. İsmail b. Kostantin: Bizim kıratımız, İbn Kesîr kıraâtıdır. Ben Mekke ahalisinin bu kıratı okuduğunu gördüm. Kur'an'ı güzel okumak isteyen İbn Kesîr kıraâtı ile okusun” demiştir.²¹²

²⁰⁹ Altıkulaç, “İbn Kesîr”, 20/131-132.

²¹⁰ Salih, *Kur'an İlimleri*, 256.

²¹¹ Medd-i Munfasılı asli med üzerine med ilave etmeden yalnız med miktarı uzatarak bir elif miktarı uzatanlara “Ashab-ı Kasr” adı verilir. Bkz;Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*.

²¹² Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 34.

Kıraâtında kendi rey'i ve kıyası değilde rivayet ve isnadı esas aldığı için Mekke'li'ler, İbn Muhaysın'ın kıraâtini rağbet etmeyip, İbn Kesîr'in kıraâtını tercih etmişlerdir.

İbn Kesîr kıraâtinin isnad zincirine baktığımızda, Rasulullah'a ulaşan isnad zinciri şu şekildedir:

Hiz. Peygamberden, Zeyd b. Sabit'e ve Übey b. Ka'b'a; Zeyd b. Sâbitve Übey b. Ka'b'tan, İbn Abbas'a; İbn Abbas, Derbas ve Mücahid b. Cebr'e; Derbas ve Mücahid de İbn Kesîr'e kıraât okutmuştur. En meşhur kıraât zinciri budur.²¹³

İbn Kesîr'in bir de Ömer b. Hattab kanalıyla isnad zinciri vardır: Hiz.Peygamber > Ömer b. Hattab > Abdullah b. Saib > İbn Kesîr.

İbn Kesîr'in kıraâtı muttasıl bir senedle Hiz. Peygambere ulaşmıştır.²¹⁴

İbn Kesîr kıraâtının özelliklerine kısaca bakacak olursak:

Mekke şehrinin kıraâta imamı olarak bilinir.

Kur'an'da 113 sûreyi besmele ile okur. Diğer kurralarda olduğu gibi Tevbe sûresine besmele ile başlamaz.²¹⁵

هم , كم gibi cemi' mimlerine, eğer ardından harekeli bir harf gelirse, bir vav ilave eder ve sıra yapar tek vecihle uzatarak okur.²¹⁶

Sakin bir harften sonra müfred müzekker gâib zamirlerini harekeleri doğrultusunda önlerine med harfi takdir ederek okur. فَيُهِى - مِنْهُو²¹⁷

Kur'an'da geçtikleri her yerde “هزوا” kelimesini “هزءا”, “الْقُدُس” kelimesini “الْقُدُس” kelimesini “أرنا” kelimesini “أرنا” kelimesini “ra” harfini sukunla , “dal” harfini sukunla “الْقُدُس”²¹⁸

²¹³ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 1/68.

²¹⁴ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 38-39.

²¹⁵ Abdülfettâh Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an* (İstanbul: Mektebet'ül-Hanefiyye, 1312), 6.

²¹⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 8-9.

²¹⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 41.

، أَكُلُّهَا ، أَكُلُّهُ ، أَكُلُّ ، أَكُلُّ ، أَكُلُّ “ kelimesini “ خُطَوَات ” şeklinde “ta” yı sukunla , “ أَكُلُّ ، أَكُلُّهُ ، أَكُلُّ ، أَكُلُّ ” şeklinde okur. “ أَكُلُّ ” harfini sukunla “ أَكُلُّهُ ، أَكُلُّهَا ، أَكُلُّهُ ” şeklinde okur.

“ أَكُلُّ ” kelimesindeki hemzeyi hazfederek “ أَكُلُّ ” bu şekilde okur.²¹⁹

“ صِرَاط ” kelimesini Kur’an’ı Kerim’de her geçtiği yerde Kunbül, rivayetlerinde “ سِرَاط - السِرَاط ” şeklinde okur.²²⁰

Medd-i munfâsılı kasr ile medd-i muttâsılı tevassut ile okur.²²¹

Aynı kelimedede yan yana gelen iki hemzeden ikincisini araya bir hemze koymadan teshîl ile okur.²²²

Aynı kelimedede art arda gelen ve harekeleri aynı olan hemzelerde râvilerinden Bezzî Kâlûn gibi okur. Kûnbul ise ikinci hemzeyi teshîl ile okur: “ مِنَ النَّسَاءِ إِلَّا ” veya harf-i medd yapar²²³

Açık tâ’ları (ت) yuvarlak tâ (ة) gibi durduğunda hâ (ه) okur. Örnek: يَا أَبْت < يَا
أَبْتَة²²⁴

Meşhur kıraât âlimleri Şibl b. Abbad (ö.160/776),²²⁵ Ma’ruf b.Müştak, Halil b. Ahmed, İsmail b. Abdullah el-Kıst ve Hammad b.Zeyd gibi şahıslar İbn Kesîr’in öğrencilerindendir.

²¹⁸ Altıkulaç, “İbn Kesîr”, 20/131-132.

²¹⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 71.

²²⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 39.; Altıkulaç, “İbn Kesîr”, 20/131-132.

²²¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 30.

²²² Öztoprak, *Kur'ân Kiraâti Kiraât-ı Aşere*, 62-63.

²²³ İbnü'l-Cezerî, 1972: 53).İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'âti'l-Aşr*.

²²⁴ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 80.

²²⁵ İbn Kesîr'in vefatından sonra onun yerini alan öğrencilerindendir.

Yaşadığı asrın “Şeyhu’l-Kurrâsi” olarak bilinen İbn Kesîr’in meşhur iki ravisi vardır. Bunlar: Bezzî ve Kunbül’dür. Bezzî ve Kunbül, kıraâtı doğrudan İbn Kesîr’den almamışlardır. İkisi de kıraâttaki otoriteleri ve güvenilirlikleri ile öne çıkmış ve İbn Kesîr kıraâtının ravisi olmuşlardır.

Ebü’l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. Avn en-Nebbâl el-Kavvâs (ö. 240/854):

İbn Kesîr kıraâtının meşhur iki ravisi Bezzî ve Kunbül’dür. 120/737 yılında Mekke’de vefat eden İbn Kesîr’in kıraâtını ve usûlünü meşhur iki ravisi Bezzî ve Kunbül sonraki nesillere ulaştırmışlardır.²²⁶

2.1.4. İbn Kesîr’in Ravileri

2.1.4.1. Bezzî

İbn Kesîr’in birinci ravisi olan Bezzî’nin tam adı Ebü’l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. Abdillâh el-Bezzî’dir. Buhârî, onun adının “Beşşar” olduğunu söyler. Aslen Fârisi (veya Hemedanlı) olup 170’te (786) Mekke’de doğdu. Dedelerinden dolayı Bezzî diye şöhret buldu.²²⁷ Güvenilir büyük bir kıraât âlimi idi. Beni Mahzum kabilesinin azatlı kölesidir. Müslüman olması da bu kabile üyeleri vesilesi ile olmuştur. Babasından ve devrinin tanınmış kıraât âlimlerinden ders almıştır.

İbn Kesîr kıraâtini İkrime >Şibl b. Abbâd ve İsmâil b. Abdullah el-Kıst >İbn Kesîr isnadıyla aldı.²²⁸ Zehebi onun hakkında “Bezzî, kıraâta Mekkelilerin önde gelen şahsiyetlerindendir ve bu konuda güvenilirdir” demiştir. İbn Kesîr kıraâtının diğer ravisi Kunbül ve başkaları kendisinden kıraât dersi almışlardır. İbn-i Kesîr’in yanında doğrudan doğruya okumayıp isnad ile onun kıraâtını alıp rivayet etmiştir. Remzi “” “ dir.²²⁹

²²⁶ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 85.

²²⁷ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 85.

²²⁸ Tayyar Altıkulaç, “Bezzî”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara, 1992), 6/114-115.

²²⁹ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 86.

Bezzî, kıraât dersleri yanısıra hadis dersleri de almıştır. Muttasıl olmayan rivayetleri muttasılmış gibi rivayet ettiği için, hadis konusundaki rivayetleri ihtiyatla karşılanmıştır.²³⁰ Bezzî 250/864 yılında Mekke’de vefat etti.²³¹ Çeşitli kaynaklarda vefat tarihinin 236, 240 ve 270 olduğu da ifade edilmiştir.²³² Duhâ sûresi ve daha sonraki sûrelerin sonunda tekbir getirilmesi âdeti Bezzî ile başlamıştır. Bezzî böyle bir uygulamanın mevcut olduğunu müselsel bir senedle Hz. Peygamber’e dayandırmış ve Hâkim bu rivayeti el-Müstedrek’ine almışsa da²³³ hadisi sadece onun nakletmiş olması, ayrıca hadis rivayetinde kendisine güvenilmemesi sebebiyle bu rivayeti kabul görmemiştir.²³⁴ Yaptığı bu rivayette kendisi tek kaldığı için tekbir hadisi garib seviyesinde kalmıştır.²³⁵ Ancak Mekke halkının uygulamasını esas alan kıraât âlimlerinin çoğunluğu Duhâ ve Nâs sûreleri arasındaki bütün sûrelerin arkasından tekbir okumanın sünnet olduğu görüşündedir. Zamanla bu yönde bir uygulamanın oluştuğu ve günümüze kadar geldiği bilinmektedir.

Mescid-i Harâm’da kırk yıl müezzinlik yapmıştır.²³⁶ Kıraât ilmini bizzat İbn Kesîr’den almadığı halde, gerek İbn-i Mücâhid’in (ö.324/936) Kitâbü’s-Seb’a’sından sonra aynı asırda telif edilen kıraât kitaplarında, gerekse daha sonra Kıraât-i Seb’a imamlarının râvi sayısını iki ile sınırlayarak yazılan kaynaklarda, İbn Kesîr kıraâtinin iki râvisinden biri olarak tercih edilmiştir. Tercih sebebi olarak; bu ilimdeki otoritesiyle, İbn Kesîr kıraâtini icra etmedeki üstün başarısı ve buna bağlı olarak Ebû Amr ed-Dânî’nin de belirttiği gibi rivayetinin güvenli ve yaygın bir şekilde okunması olsa gerektir.²³⁷

²³⁰ Altıkulaç, “Bezzî”, 6/115.

²³¹ Altıkulaç, “Bezzî”, 6/114-115.

²³² Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 42.

²³³ Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Nisaburi Hakim, *el- Müstedrek* (Beyrut, ts.), 3/304.

²³⁴ Altıkulaç, “Bezzî”, 6/114-115.

²³⁵ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 41.

²³⁶ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 86.

²³⁷ Altıkulaç, “Bezzî”, 6/114-115.

Bezzî çok değerli talebeler yetiştirmiştir. O'nun ölümü hakkında kaynaklarda genel olarak 250 tarihi zikredilmektedir ama farklı tarihlere de rastlamak mümkündür.²³⁸ İbn Kesîr'den kıraât rivayet eden ve onun birinci ravisi olan Bezzî'nin Ebû Rabia ve İbnü'l-Habbab yoluyla iki tariki vardır.²³⁹

2.1.4.2. Kunbül

Kunbül ismiyle meşhur olan Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. el-Mahzûmî el-Mekki, Kıraât-ı Seb'a imamlarından İbn Kesîr'in meşhur iki ravisinden ikincisidir. Kunbül, 195/811 yılında Mekke'de doğmuş, 291/904 yılında 96 yaşında Mekke'de vefat etmiştir. Remzi (ج) harfi olan Kunbül'ün künyesi, Ebû Ömer'dir.²⁴⁰ Kunbül lakabıyla meşhur olmuştur.²⁴¹ İnsanlar ondan kıraât dersi alabilmek için ona gelirlerdi.²⁴² Kıraât konusunda güvenilir olan Kunbül, Mekke'de birçok öğrenci yetiştirmiştir. Mekke'de üst düzey görevlerde bulunmuştur.²⁴³

Kunbül, İbn Kesîr kıraâtını doğrudan almamış, arz yoluyla Ebû'l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. Avn en-Nebbâl el-Kavvâs kanalıyla öğrenmiştir.²⁴⁴

İbn Kesîr Kıraâtı, Kunbül rivayeti ile yayılmıştır. Kıraâtını isnad yoluyla İbn Kesîr'den alan Kunbül, kıraât ilmindeki otorite ve güveni sayesinde iki raviden biri olmuştur.²⁴⁵ Bağdat kurrasından İbn Mücahid (ö.324/936) ve İbn Şenebûz (ö.328/939)²⁴⁶ gibi önemli âlimler kendisinden ders almıştır. Kunbül vefatından yedi yıl veya on yıl önce kıraât okumayı bıraktı. Ömrünün sonuna doğru zihni melekelerinin zayıflaması ve bozulması, kıraât derslerini kesmesine neden olduğu rivayet edilir. Kunbül her ne kadar İbn Kesîr'in meşhur iki ravisinden biri olsa da

²³⁸ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/309.

²³⁹ Karakılıç, *Tecvid İlmi*, 177.

²⁴⁰ Ebu Amr Osman b. Said Dani, *et-Teyisir fî Kıraati's-Seb'a* (Beyrut: Daru'l Kütübü'l-İlmiyye, 1996), 17.; Tayyar Altıkulaç, "Kunbül" (Ankara, 2002), 26/375.

²⁴¹ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 241.

²⁴² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fî'l-kırâ'âti'l-aşr*, 2/166.

²⁴³ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/172.

²⁴⁴ Altıkulaç, "Kunbül", 26/375.

²⁴⁵ Altıkulaç, "Kunbül", 26/375.

²⁴⁶ Şâz kıraatleriyle tanınan bir âlimdir.

kıraâtı bizzat İbn Kesîr'in kendisinden almamıştır. O kıraâtı, Ebû'l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. Avn en-Nebbâl el-Kavvâs'tan (ö.240/855) almıştır. İbn Kesîr'den Kunbül'e kadar uzanan rivayet zinciri şu şekildedir: Kunbül > Ahmed b. Muhammed b. Avn en-Nebbal > Ebü'l-İhrit Vehb b. Vadîh > İsmail b. Abdullah el-Kıst > Şibl b. Abbad > Ma'ruf b. Müşkan > İbn Kesîr'dir.²⁴⁷

Kunbül usûlde İbn Kesîr kıraâtını takip etmiştir. Bazı yerlerde ise İbn Kesîr'den ayrılır. Kunbül rivayeti klasik eserlerde, İbn Kesîr kıraâtının içerisinde değerlendirilmiştir.

2.1.5. İbn Kesîr'de Tekbir Konusu

Tekbir, luğatda, büyütmek, büyükgörmek, ululamak manalarına gelmektedir.²⁴⁸ Dinde ise, الله أكبر (Allah en büyüktür) demeye tekbir derler.²⁴⁹ İstılahta, Cenab-ı Hakk'ın azametini yâd e zikr ile "Allahu Ekber" demektir.²⁵⁰

Burada üzerinde duracağımız tekbir, Duhâ sûresinden başlayarak Nas sûresine kadar devam eden, kısa sûrelerin sonunda okunan tekbirlerdir.

Kaynağı Bezzî'ye dayanan ve İbn Kesîr kıratında önemli kabul edilen konulardan biri de tekbirdir. Tekbir bugün memleketimizde bir gelenek olarak hatim mer'âsımlerinde, bayram namazlarında, kurban kesimlerinde, sünnet, düğün, asker uğurlama şehit cenazeleri, yürüyüş, miting vb. pek çok ortamda okunmaktadır.²⁵¹

Kıraât kitaplarında bu konu şu başlıklar altında incelenmiştir:

- 1- Tekbirin Sebebi
- 2- Tekbirin Hükmü
- 3- Tekbirin Sigası

²⁴⁷ Altıkulaç, "Kunbül", 26/375.

²⁴⁸ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 5/127

²⁴⁹ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 360.

²⁵⁰ Şemsettin Sami, *Kamus'u Türkî* (İstanbul, 1317), 1/428.

²⁵¹ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraatı*, 74.

- 4- Tekbirin Başlama ve Bitme Yeri
- 5- Tekbir İle ilgili Vecihler
- 6- Sûre Sonları Tekbir ile İlgili Vasl Kaideleri
- 7- Herhangi Bir Sûreye Başlanıldığı Tekbir Vecihleri
- 8- Bir Sûre Diğer Bir Sûreye Vasledildiğindeki Vecihler

Bizde aynı sıraya göre açıklamalarımızı yapacağız.

2.1.5.1. Tekbirin Sebebi

Tekbirin sebebi, Hz. Peygamber'e vahyin kesilmesidir. Gerek müfessirlere ve gerekse kıraât âlimlerine göre, vahyin kesilmesine son derece üzülen Rasulullah'a birinin gelerek ona: "Ya Muhammed, şeytanın seni terk ettiğini görüyorum"²⁵² demesi üzerine Cenab-ı Hak, habibini terk etmediğini Duhâ sûresini inzal buyurdu. Hz. Peygamber de, Allah'a karşı şükürünü eda, müşrikleri de yalanlamak adına tekbir getirmiş, vahye tekrar kavuşmanın sevincini ortaya koymuştur.²⁵³

Tekbire sebep olarak gösterilen en önemli delil, el-Bezzî tarafından rivayet olunan şu hadistir: el-Bezzî demiştir ki:"İkrime b.Süleyman'ın şöyle dediğini duydum: Ben İsmail b. Abdillahel- Mekki'ye Kur'an okudum. Duhâ sûresine geldiğim zaman bana: "Hatmi bitirinceye kadar her sûre sonunda tekbir getir" dedi.²⁵⁴ Ona Mücahid'den okuduğu zaman, aynı şeyi Mücahid de emretmiş, Mücahid'e İbnü Abbas, ona Übey b. Ka'b, Übey b. Ka'b'a da Rasulullah'ın (sav) emretmiş olduğunu (İkrime) haber vermiştir".²⁵⁵ Tekbir, Mekke kurrası tarafından nakil ve rivayet olunmuştur. Bunun sebebi de, Duhâ sûresinin hicretten önce nazil olması ve Hz. Peygamberin bu uygulamayı sonradan terk etmiş olmasıdır. Fakat sonradan Hz. Peygamber'in bu fiili, diğer Müslümanlar tarafından Mekkelilerden alınmıştır.²⁵⁶

²⁵² es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi'l- Kur'ân*, 1/312.

²⁵³ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 361.

²⁵⁴ Hâkim en-Nişâbü'rî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, 3/304.

²⁵⁵ es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi'l- Kur'ân*, 1/263.

²⁵⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/508.

2.1.5.2. Tekbirin Hükümü

Tekbir lafzının Kuran-ı Kerim’de yer almadığı konusunda icma vardır. Tekbir, Mekkeli olan kıraât imamları ve âlimleri tarafından sahih olarak rivayet edilmiş, tevatür derecesine ulaşarak bütün İslam beldelerine yayılmış ve onunla amel edilmiştir. Genel olarak namaz haricinde ve tedrisatda, sünnet olarak kabul edilmiştir.²⁵⁷ Duhâ sûresinden Kur’an’ın sonuna kadar okumanın müstehab olduğu da rivayet edilmiştir.²⁵⁸

Kaynaklarda İmam-ı Şafii’den nakledilen bir rivayette tekbiri terk eden kimsenin, Rasulullah’ın sünnetlerinden bir sünneti terk ettiği şeklinde ifade edilmektedir. Mesela, Ebû’l-Feth el-Farisî(ö.410/1010) şöyle der: “Kur’an-ı Kerim’i hatmeden kimse hatim bitince tekbir getirirse iyi bir şey yapmış olur. Bunu yapmayana bir şey denmez. Tekbir, İslam geleneğinde sünnettir. Bezzî’nin Şafii’den nakline göre de me’sur bir sünnettir”.²⁵⁹

Tekbir, yalnızca İbn Kesîr kıraâtinde rivayet edilmiştir.²⁶⁰ İbn Kesîr’in birinci ravisi Bezzî şöyle der:

“İkrime b. Süleyman’dan kıraât okudum ve onun şöyle dediğini duydum: Ben İsmail b. Abdullah b. Kostantin el-Mekkî’ye Kur’an okudum. Duhâ sûresine vardığım zaman bana; her sûrenin sonunda, hatmi bitirinceye kadar, tekbir getir. Zira ben Abdullah b. Kesîr’den Kur’an okudum. “Duhâ sûresinden Nas sûresine kadar her sûre sonunda tekbir getirmemi söyledi”, dedi. Mücahid, İbn Abbas, Übey b. Ka’b, Rasulullah (s.a.v) senediyle, İkrime haber vermiştir.”²⁶¹

²⁵⁷ Karaçam, *Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 362.

²⁵⁸ Süyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi’l- Kur’ân*, 263.

²⁵⁹ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 75. ; Paluvî, *Zübdetü’l-İrfan fî Vucûhi’l- Kur’an*, 146.

²⁶⁰ Dimiyati Ahmed b. Muhammed b. Abdilgani, *İthafu Fudala’l Beşer fî’l Kıraati’l-Erbea Aşer* (Mısır, trs), 446.s.446.

²⁶¹ Ziya Şen, *Diyanet İlmî Dergi*, 2001, 99.; es-Süyûtî, *el- İtkân fî Ulûmi’l- Kur’ân*, 1/311.

Tekbir, Kur'an'dan olmamakla beraber, isti'azede olduğu gibi, şeriat tarafından meşru kılınmış, Mushafların hiç birine de yazılmamıştır.²⁶²

2.1.5.3. Tekbirin Sîgası

Kıraât âlimleri tekbir'in sîgası olan **الله اكبر** lafzında ihtilaf etmemişlerdir. Fakat Bezzî ile Kunbül'dan yapılan rivayetlerde ihtilaflar vardır. Cumhurun, Bezzî'den rivayeti ziyade ve noksansız, **الله اكبر** sîgasıdır. İbnü'l-Habbab (ö.301/913) tariki ile yine el-Bezzî'den yapılan diğer bir rivayette, tekbir lafzından evvel tehlil getirilmiştir. Buna göre tekbirin sîgası, **لا اله الا الله و الله اكبر** dir.²⁶³

Yine İbnü'l- Habbab tarikiyle gelen bir rivayete göre Bezzî, tehlilden sonra da tahmid (**و لله الحمد**) lafzını ilave etmiştir. Bu durumda sîga şöyledir²⁶⁴: **لا اله الا الله و الله اكبر و لله الحمد**

Kunbül, Ebû Rabia tarikiyle Bezzî'den şu sîgayı rivayet etmiştir: **لا اله الا الله و الله اكبر الله اكبر الله اكبر و لله الحمد**. Bugün halen memleketimizde tatbik edilen bu sîgadır. Bir taraftan sûrenin sonunda tekbir getirip, diğer taraftan tehlil ve tahmid ile tekbirin tekrar edilmesi kıraât kitaplarında rivayet edilmemiştir.²⁶⁵

Tekbir getirilirken tehlilin tekbirden sonra gelmesi veya tahmidin tekbirden evvel gelmesi caiz olmadığı gibi, tertibe riayette lazımdır.²⁶⁶

2.1.5.4. Tekbirin Başlama ve Bitiş Yeri

Tekbirin başlama ve biteceği yer konusunda ihtilaf vardır. Konu hakkında iki görüş vardır:

Çoğunluğun görüşüne göre tekbirin başlama yeri Duhâ sûresinin sonu ve İnşirah sûresinin evvelidir.²⁶⁷ Buna delil olarak şu hadis rivayetini esas almışlardır:

²⁶² Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 363.

²⁶³ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 363.

²⁶⁴ Şen, *Diyanet İlmî Dergi*, 99.

²⁶⁵ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 363.

²⁶⁶ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 363.

عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ خَتَمْتُ عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ تِسْعَ عَشْرَةَ خُتْمَةً كُلَّمَا أَمَرَنِي أَنْ أَكْبِرَ مِنْ آيَةٍ نَسَخْتُ لَكَ.

“ Mücahid’den şöyle dediği (rivayet edilmiştir): Ben İbn Abbas’tan on dokuz defa hatim indim. Her birinde bana İnşirâh sûresinden tekbir getirmemi emretti”²⁶⁸ demiştir.

Ed-Dânî” Câmiu’l- Beyân”da bu görüşün kuvvetli olduğuna işaret ederek şöyle demektedir: Çünkü hadislerde Duhâ’yı bitirdiğim zaman, İnşirâh sûresine vasil olduğum zaman “ kayıtları mevcuttur.”²⁶⁹

Hiç kimse tekbirin Leyl sûresinin sonunda olduğunu rivayet etmemiştir”. Ancak Cumhûrun dışında kalanlar, tekbirin başlama yerini Duhâ’nın evveli olarak kabul etmişlerdir.²⁷⁰ Ebû Şame ise, her sûre arasında tekbirin meşru olduğunu söylemiştir.²⁷¹

Bu ihtilafın sebebi şu hadise dayanmaktadır: Cebrâil (a.s) Rasulullah’a (s.a.v.) Duhâ sûresini okuyup bitirdiği zaman, Rasulullah tekbir getirdi ve aynı sûrenin kıratına girdi. İşte Rasulullah’ın (s.a.v.) bu tekbiri, Cebrâil’in (a.s.) kıraâtinin sonu içense tekbir Duhâ sûresinin sonunda, şayet bu tekbir kendi kıraâtü içinse aynı sûrenin evvelinde olur.²⁷²

Özellikle Duhâ sûresinden itibaren Kur’an hatmedilinceye kadar tekbir getirme âdeti öncelikle Mekke halkının uygulamalarında görülmüştür. Daha sonraki süreçte bu uygulamanın, bu sünnetin Müslümanlar arasında yaygınlaşarak günümüze

²⁶⁷ Karaçam, *Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 364.

²⁶⁸ ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fi’l Kıraati’s-Seb’a’l- Meşhûre*, 2/504.

²⁶⁹ Karaçam, *Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 364.

²⁷⁰ ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fi’l Kıraati’s-Seb’a’l- Meşhûre*, 2/507.

²⁷¹ İbnü’l- Cezerî, *en-Neşr fi’l kırâ’âti’l - aşr*, 421.

²⁷² Karaçam, *Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 364.

kadar geldiği bilinmektedir. Günümüzde tekbir genellikle sûrenin bitiminde getirilir.

273

2.1.5.5. Tekbir ile İlgili Vecihler

Bir sûre diğer bir sûreye tekbir ile vasl edilmek istenildiği zaman, sekiz vecih söz konusudur. Yedi vecihle okunması sahih ve caizdir. Sekizinci vecih ise caiz değildir.²⁷⁴ Bu vecihler şunlardır:

1- Tekbirin sûre evvelinde olması ihtimaline göre iki vech vardır:

a) Birinci sûrenin sonunda vakf, tekbiri besmeleye vasl ve besmeleyi de ikinci sûrenin evveline vasletmek. فَحَدَّثَ (وقف) اللهُ أَكْبَرُ بِسْمِ اللهِ

الرحمن الرحيم أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ

b) Tekbiri besmeleye vasl ve besmelede vakf yaparak ikinci sûrenin ilk ayetinden başlamak.

الله أَكْبَرُ بِسْمِ اللهِ الرحمن الرحيم (وقف) أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ

2- Tekbirin sûre sonunda olması ihtimaline göre iki vech vardır:

a) Sûrenin sonuna tekbiri vaslederek onda vakf yapmak, besmeleyi ikinci sûrenin evveline vasletmek. فَحَدَّثَ اللهُ أَكْبَرُ (وقف) بِسْمِ اللهِ الرحمن

الرحيم أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ

b) Tekbiri sûrenin sonuna vasletmek sûretiyle vakf yapmak, besmele de vakf yaparak ikinci sûrenin ilk ayetinden başlamak.

فَحَدَّثَ (وصل) اللهُ أَكْبَرُ(وقف) بِسْمِ اللهِ الرحمن الرحيم(وقف) أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ

3- Şu üç vecihte, tekbirin her iki haline göre caizdir:

a) Vasl-1 Kûl: Yani sûrenin sonunu tekbire, tekbiri besmeleye ve besmeleyi ikinci sûrenin evveline vasletmek. فَحَدَّثَ اللهُ أَكْبَرُ بِسْمِ اللهِ الرحمن الرحيم

أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ

²⁷³ Saffet Köse, "Tekbir", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011).

²⁷⁴ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 79.

b) Sûre sonunda ve tekbirde vakf yapmak, besmeleyi ikinci sûrenin evveline vasletmek.

فَحَدَّثْتُ (وقف) اللهُ أَكْبَرُ (وقف) بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ

c) Kat'1- Kül: Hepsinde vakf etmek. Sûre sonunda, tekbirde ve besmelede vakf yapmak.

فَحَدَّثْتُ (وقف) اللهُ أَكْبَرُ (وقف) بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (وقف) أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ

4- Caiz olmayan vecih:

a) Sûre sonunu tekbire, tekbiri de besmeleye vasledip ikinci sûrenin evvelinde yani besmelede vakfederek sûreyi okumak.²⁷⁵

فَحَدَّثْتُ اللهُ أَكْبَرُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (وقف) أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ

Sûre sonları tekbire vasledilerek okunacak olursa; vasl kaidelerine dikkat edilir. Örnek verecek olursak:

a) Sûrenin son kelimesi sakin ise; اللهُ أَكْبَرُ (وقف) فَحَدَّثْتُ olduğu gibi iki sakinin bir araya gelmesinden dolayı kesre ile harekelenir.

b) Sûrenin sonu tenvinli ise ; ، فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ (ن) اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ يَوْمَئِذٍ ; ، فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ (ن) اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ de olduğu gibi, tenvinler sakin nun hükmünde olduğu için, vasl kaidesi uygulanır.

c) Sûrenin sonu fetha, kesra veya zamme ile harekeliyse ، أَسْفَلَ ، سَافِلِينَ اللهُ أَكْبَرُ ، هُوَ الْأَبْتَرُ اللهُ أَكْبَرُ مَطَّلَعِ الْفَجْرِ اللهُ أَكْبَرُ gibi, hareke muhafaza edilir.

d) Sûrenin sonunda müfred, müzekker, ğaib zamiri (ة) varsa, gizli olan med harfi hazfolunur. شَرَّ يَرَهُ اللهُ أَكْبَرُ ، رَبَّهُ اللهُ أَكْبَرُ .

e) Sûre sonları tehlil لَأِ إِلَهَ إِلَّا اللهُ e vasl olunduğu zaman, tecvid kuralları uygulanır. Şayet sûrenin sonu tenvinli ise, idğam yapılır. تَوَابًا لَأِ إِلَهَ إِلَّا اللهُ ، مِنَ الْمَسَدِ لَأِ إِلَهَ إِلَّا اللهُ gibi.

²⁷⁵ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 428.

Tekbiri sûre sonuna getirenler; Duhâ sûresinden itibaren küçük sûrelerin sonunda kıratı bitirmek isteyen, yalnız tekbirle veya tehlil ile birlikte tekbirle veyahut tehlil, tekbir ve tehmid ile birlikte kıraâtı bitirir. Tekrar başlamak isterse besmele ile başlarlar.

Tekbiri sûre başında getirenlere göre ise, sûrenin sonunda tekbir getirilmez. Diğer sûreye başlamak istenirse, o zaman besmeleden evvel tekbir getirmek sûretiyle başlanır.²⁷⁶

Netice olarak şu söylenebilir. Hatim merasimlerinde okunan tekbir, Kur'an-ı Kerim'den bir ayet değildir.²⁷⁷ Hz. Peygamberden ve onun ashâbından bize intikal eden güzel bir adettir.

2.2. İmam-ı Âsım

2.2.1. İmam-ı Âsım'ın Hayatı

Kıraatta İmamımız olan Âsım'ın tam adı Ebû Bekir Âsım b. Ebi'n-Necûd Behdele el-Esedî el-Kûfi'dir. Kıraât-ı Seb'a imamları arasında 5.sırada gösterilir. Kıraât ilmindeki sembolü “ ٢ ” harfidir.²⁷⁸ Kûfe kıraât imamı olan Âsım b. Behdele 40/661 yılında Kûfe'de doğup yine burada 127/745 yılında vefat etmiştir. Babasının isminin Ebü'n-Necûd veya Behdele olduğu söylenmektedir. Abdullah diyen de olmuştur. Babasının künyesi ise Ebû'n-Necûd olup asıl adı Abdullah'tır. Her ne kadar babasının adının "Behdele" değil Abd veya Abdullah, "Behdele"nin ise annesinin adı olduğu söylenmişse de Zehebî (ö. 748/1348) bunun doğru olmadığını ifade etmektedir.²⁷⁹ Ona göre “Behdele” babasının adıdır. Başka bir rivayete göre ise Behdele annesinin ismidir. Künyesi Ebû Bekr nisbesi ise Esed kabilesine ait olduğu

²⁷⁶ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 366.

²⁷⁷ Devserî, *Muhtasar'ul-İbârâti li Mu'cemi Mustalehâti'l-Kırâât*, Riyâd 2008, 49

²⁷⁸ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı Kıraât-ı Aşere*, 134.

²⁷⁹ Mehmet Ali Sarı, “Asım b. Behdele”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/475-476.;Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı Kıraât-ı Aşere*, 134.

için el-Esedî ve Esed kabilesinin kollarından olan Cüzeyme oğullarının mevlası olduğu için de el-Kûfî denmiştir. Kûfelilerin bilginidir.²⁸⁰

Kıraât ilmine başlamadan önce buğday satarak ticaret yaptığı bilinmektedir. Gençlik yıllarında ölümlere ilaç ve güzel koku sürme işiyle meşgul olduğu için “hannat” olarak tanınmıştır. Âmâ olan Âsım’ın gözlerini ne zaman kaybettiği bilinmemekle beraber yapmış olduğu bu vazifeler nedeniyle doğuştan âmâ olmadığı yargısına varılabilir. Arap asıllı kurranın azlığı ve mevali kurranın çokluğu göz önüne alındığında İran asıllı olanlar çoktur. Mevaliden olduğu kaynaklara geçen başka bir bilgidir.²⁸¹

Muaviye döneminde Kûfe’de yaşamış ve Sahâbîden Haris b. Hassan el-Bekrî ve Ebû Rimse Rifaa b. Yesribî’ye küçük yaşta yetişip, görüşmesi sebebiyle tâbiîn neslinden kabul edilmiştir.²⁸²

Âsım 127(745) yılının sonlarına doğru Kûfe’de vefat etti. Şam’a giderken Semave’de vefat ettiği ve vefatının 120,128 ve 129 yıllarında olduğu da ileri sürülmüştür.²⁸³

2.2.2. İmam-ı Âsım’ın İlmi Şahsiyeti

İmam Âsım devrinin öncüsü idi, O fesahet ve itkan sahibi, mükemmel bir nahiv bilgini idi.

Kıraât ilminin yanında, hadis alanında eleştiriler yapılmış olsada meşhur hadis kitaplarında hadis rivayetleri vardır. Hadis âlimleri kadar hadis ezberleyemediği için eleştirilmiştir. Eleştirilen konu hakkında Kıraât hocasının hâfızasının zayıf olduğunu söylemek gerçeğe pek uygun düşmemektedir.²⁸⁴

²⁸⁰ Birışık, *Kıraat İlmi ve Tarihi*, 126.

²⁸¹ Salih, *Kur’an İlimleri*, 257.

²⁸² Sarı, “Asım b. Behdele”, 3/475-476.; Öztoprak, *Kur’ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 134.

²⁸³ Karakılıç, *Tecvid İlmi*, 184.s.184; Sarı, “Asım b. Behdele”, 3/475-476.

²⁸⁴ Sarı, “Asım b. Behdele”, 3/475-476.

İlim, ahlak ve fazilet bakımından da hürmet ve saygıyı hak etmiş bir şahsiyet olan Âsım, ibadet ve taate düşkünlüğü ile de bilinirdi. Kendisinden büyük ve hatta bir dönem hocalığını yapmış olan Ebû Vail'in, her sefer dönüşünde Âsım'ın elinin içini öpmesi, O'nun çevresi, öğrencileri tarafından ne kadar sevilip saygı duyulduğuna bir örnektir.²⁸⁵

Kuvvetli zekâsı ve Kıraât ilmine düşkünlüğü ölüm döşeğindeki hâli ile de çevresindekilere aşikâr olmuştur.

2.2.3. İmam-ı Âsım'ın Kıraât İlmindeki Yeri

Kûfe'de Hamza ile Âsım'ın kıraâtı şöhret bulmuştur.²⁸⁶ Âsım b. Behdele, Kûfe'de Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den sonra kendisine müracaat edilecek noktaya yükselmiş ve kıraât ilmindeki gayreti ile mütevatir kıraât imamları arasında yerini almıştır.²⁸⁷ Ebû Bekr b. Ayyaş, Hafs b. Süleyman, Süleyman el-A'meş, Halil b. Ahmed, Kıraât imamlarından Ebû Amr ve Hamza ez-Zeyyât kıraât ilminde Âsım'dan ders almışlardır.²⁸⁸ Ebû Hanife'de kıraâtı İmam Âsım'dan öğrenmiştir.²⁸⁹ Âsım kıraâtı'nın Hafs rivayeti, 20.yüzyıl Müslümanlarının yaklaşık yüzde doksanın tercih etmesiyle en çok okunan kıraât olmuştur. Bunun sebebi ise Âsım kıraâtının hem senedindeki sağlamlık hemde Hafs rivayetindeki sadeliktir. Kur'ân'da birkaç kelime istisna edilecek olursa kaide dışı okuyuşların bulunmayışı, gerek buna bağlı olarak gerekse beyne beyne, ihtilas ve sadece birer istisnaları olan imâle, işmam ve teshîl gibi bazı mahallî şive ve lehçelerden kaynaklanan, özellikle Arap olmayanların uygulamada zorluk çekecekleri vecihlerin yer almayışıdır.²⁹⁰

²⁸⁵ Zehebî, *Ma'rîfetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/74; Madazlı, "İmam Asım'ın Hayatı, Kıraatı ve Şahsiyeti", 251.

²⁸⁶ Salih, *Kur'an İlimleri*, 256.

²⁸⁷ Sarı, "Asım b. Behdele", 3/475-476.

²⁸⁸ Sarı, "Asım b. Behdele", 3/475-476.

²⁸⁹ Çetin, *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*, 245.

²⁹⁰ Sarı, "Asım b. Behdele", 3/475-476.; Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 136..

Âsım b. Behdele'nin sesi güzel ve tecvid sahasında da bir otorite idi. Talebesi Ebû Bekr Şu'be, hocasının sesinin güzelliğini anlatırken " Âsım'dan daha güzel okuyan kimseyi görmedim. Sanki ğırtlâğında zil var" der.²⁹¹ Kur'ân'ı en güzel şekilde okurdu.²⁹² Bu konuda bir mecliste şöyle denilmiştir: "Aramızda iki kişi vardır, biri Abdullah b. Mes'ûd'un kıraâtını en güzel bir şekilde okuyan Âsım, diğeri de Zeyd b. Sabit'in kıraâtını en güzel şekilde tilavet eden Ameş'tir."²⁹³

Ders konusunda çok titiz davranan Âsım, derse gelemeyen öğrencilerinin evine kadar giderek derslerini dinlerdi. Muhammed b. Ya'la b. Amir bu hususta "Üstazım Âsım'a gider Kur'an okurdum, gidemediğim zaman o evime kadar gelir ve beni dinlerdi."²⁹⁴ Âmâ olmasına rağmen kıraât ilmini öğretmedeki azmi ve hassasiyeti dikkatimizi celbetmiş ve ne kadar vazife-i şinas biri olduğunu göstermektedir. Peygamberizin torunları Hz. Hasan ve Hüseyin'in de kıraât hocasıdır.²⁹⁵

Mütevatir kıraâtlerden biri de İmam Âsım'ın kıratıdır. Diğer kıraâtlerle eşdeğerdir. Tâbiûndan ileri gelenler Âsım kıraâtini övmüşlerdir.

Mesela İmam Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) oğlu Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (213-290/828-902) şöyle demektedir: "Babama Âsım'ı sordum. Bana salih, hayırlı ve sika bir kişi olduğunu söyledi. Yine kendisine hangi kıraâtın daha muhabbetli olduğunu sordum. Bana Medine ehlinin kıraâtı (Nafi kıraâtı) dedi. Eğer bu kıraât olmasaydı Âsım kıraâtının kendisine muhabbetli olacağını söyledi."²⁹⁶

2.2.4. Âsım Kıraâtinin İsnadı

Hız. Peygamber'le (s.a.v.) görüştükleri bilinen, Haris b. Hassan el Bekrî ve Ebû Rimse Rifâa b. Yesribî'ye yetiştigi için tâbiûndan sayılan Âsım, Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den (ö. 73/692), Hız. Ali'nin kıraâtini aldı. Zir b. Hubeyş el-

²⁹¹ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 136.

²⁹² Çetin, *Kur' an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*.

²⁹³ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/74.

²⁹⁴ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye*, 1/307

²⁹⁵ Madazlı, "İmam Asım'ın Hayatı, Kıraatı ve Şahsiyeti", 250-253.

²⁹⁶ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 136.

Esedî'den de (ö. 83/702) , İbn Mes'ûd'un kırâatini öğrendi. Etrafında da her zaman kalabalık talebe topluluğu bulunmaktaydı. Âsım, Hz. Osman'ın Kûfe'ye gönderdiği resmî mushafa göre Kur'ân öğretmekle görevlendirilen Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den Ali b. Ebî Tâlib'in kırâatını, Zir b. Hubeyş'den de İbn Mes'ûd'un kırâatını öğrenmiştir. Meşhur hocası Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin vefatından sonra onun yerine geçmiş ve Kur'ân okutma işi, kendisine intikal etmiştir.²⁹⁷

➤ Ebû Abdurrahmân es- Sülemî'den, o da Osman b. Affân'dan, Ali b. Ebi Talib'den, Abdullah b. Mes'ud'dan, Übeyy b. Kâ'b'dan ve Zeyd b. Sâbit'ten, bunlar da Hz. Peygamber'den okumuşlardır.

➤ Zirr b. Hubeyş'den o da Osman b. Affân'dan, Ali b. Ebi Talib'den ve Abdullah b. Mes'ud'dan bunlar da Hz. Peygamber'den okumuşlardır.

➤ Ebû Amr eş-Şeybânî'den (ö. 213/ 828) o da Abdullah b. Mes'ud'dan, o da Hz. Peygamber'den öğrenmiştir.

Kırâatı ikişer sened ve ikişer vasıta ile Hz. Peygambere dayanmaktadır. Kırâatını mütevatir kırâat imamlarından olan Ebû Amr ve Hamza ez-Zeyyât'ta okumuş ve rivayet etmiştir. Kırâatı sahih kırâatların belirlenmesinde aranan şartların üçüne de uygunluk arz ettiği için hiçbir âlim tarafından tenkide uğramamıştır.²⁹⁸ Kendisi birçok öğrenci yetiştirmiş, ondan pek çok kırâat rivayet eden olmuştur. Ancak en öne çıkmış iki ravisi; Ebû Bekr Şu'be b. Ayyaş b. Salim el- Esedi el- Kûfi (ö. 193/ 809), remzi sâd (ص) ve Ebû Ömer Hafs b. Süleyman b. el- Muğire el- Esedi (ö. 180/ 796), remzi ayn (ع)'dır.

Bu talebeleri arasında üvey oğlu Hafs ile Ebû Bekir Şu'be, 'Âsım'ın kırâatinin ebedileşmesinde farklı bir mazhariyete erdiler. Daha sonra 'Âsım'ın

²⁹⁷ Madazlı, "İmam Asım'ın Hayatı, Kırâatı ve Şahsiyeti", 251-253.

²⁹⁸ Abdurrahman Çetin, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi* (İstanbul: Dergah, 2013), 171.

kırâatiyle ilgili tespitlerde, gerek kırâat-i Seb'a gerekse 'aşere konusunda telif edilen kaynaklarda, bu iki râvînin tercih edildiği görülecektir.²⁹⁹

2.2.5. İmam-ı Âsım'ın Hocaları

Salih güvenilir ve hadis rivayetinde sika olan Âsım'ın hocaları arasında birinci olarak Ebû Abdurrahman es-Sülemi gelir. Ebû Abdurrahman kırâati Ali b. Ebi Tâlib'ten (r.a.) almıştır. Hz. Ali de kırâat ilmini Rasûlüllah'dan öğrenmiştir. Yine Ebû Abdurrahman es Sülemi kırâat ilmini Hz. Osman, Übey b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit ve Abdullah b. Mesud'dan kırâat ilmini almıştır.³⁰⁰

Âsım'ın diğer bir hocası Zir b. Hubeyş el-Esedi'dir. Arz yoluyla kırâat ilmini Zir b. Hubeyş'ten tahsil etmiş, Zir b. Hubeyş'te kırâat ilmini, Hz. Ali, Übey b. Ka'b ve Abdullah b. Mesud'dan (r.a) tahsil etti. Onlarda kırâatlarını, Hz. Peygamber'den almıştır. Zir b. Hubeyş'ten ise Yahya b. Vessab, Âsım b. Behdele, Ebû İshak eş-Şeybani, A'meş ve başkaları ders almıştır.³⁰¹

Âsım'ın diğer bir hocası Ebû Amr eş-Şeybani'dir. Tâbiîn neslinden olan eş-Şeybani kırâat ilmini Abdullah b. Mesud'dan almıştır. Kırâat alanında yaşadığı döneme kıyasen, daha sonraları bir hayli şöhreti yayılan Âsım'ın kırâati/rivayeti günümüz dünya Müslümanlarının ekserisi tarafından okunmaktadır.³⁰²

2.2.5.1. Ebû Abdurrahman es-Sülemî

İmam-ı Âsım'ın hocalarından ilk akla gelen kişi olan Ebû Abdurrahman es Sülemî'nin adı, tam olarak Abdullah b. Habîb b. Rabîa ed-Darîr el-Kûfi'dir. Hz. Peygamber'in vefatından önce doğduğu zikredilmiştir. Babası sahâbîdir, Peygamberimizle sohbet etmiştir. Kırâati arz yolu ile Hz. Osman (ö. 36/656), Hz. Ali (ö. 40/660), Abdullah İbn Mes'ud (ö. 32/652), Zeyd b. Sâbit (ö. 48/665) ve Übey bin

²⁹⁹ Öztoprak, *Kur'ân Kırâati Kırâat-ı Aşere*, 137.

³⁰⁰ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kırâati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 81-82.

³⁰¹ Tayyar Altıkulaç, "Zir b. Hubeyş", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/449.

³⁰² Öztoprak, *Kur'ân Kırâati Kırâat-ı Aşere*, 139.

Ka'b gibi büyük ünlü sahâbelerden öğrenmiş, Kûfe'de, Kûfe Mescidinde kırk sene Kur'an okutmuştur.³⁰³ Aynı zamanda peygamberimizin sevgili torunları Hz. Hasan (ö. 50/670) ve Hz. Hüseyin (ö. 61/680) 'in kiraât hocasıdır. Silsile bakımından kiraât ilminde ikinci tabakada yer alır. Kûfe şehrinin mukri'idir. Tâbiînin ileri gelenlerindeindir.³⁰⁴

İmam Âsım kiraâtleri arz yolu ile Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den öğrenmiş³⁰⁵ ve rivayet etmiştir. Âsım şöyle demiştir: “Bana hiç bir kimse Kur'an okutmadı; ancak Ebû Abdurrahman es-Sülemî okuttu. Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin yanından ayrılınca dersimi Zir b.Hubeş'e (ö. 82/701) arz ederdim.³⁰⁶ Bu ifadeden es-Sülemî'nin Âsım'ın birinci derecede üstazı olduğu anlaşılmaktadır.

İmam Âsım, hocası Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den öğrenmiş olduğu kiraatte ona muhalefet etmediği gibi, es-Sülemî'de Hz.Ali'den öğrenmiş olduğu kiraatte de ona muhalefet etmemiştir.³⁰⁷ Hayatının sonlarına doğru gözlerini kaybettiği belirtilen Ebû Abdurrahman es-Sülemî 73(692) yılında Kûfe'de vefat etmiştir. Ölümü hakkında farklı tarihlerde verilmiştir.³⁰⁸

2.2.5.2. Zir b. Hubeş

İmam-ı Âsım'ın ikinci hocası konumunda olan, sahâbenin meşhur kâriflerinden ders alan ve birinci tabakada yer alan Ebû Meryem Zir b. Hubeş b. Hubâşe el-Esedî takriben hicretten 39 veya 40 yıl önce (Miladî 583 veya 584) Kûfe'de doğmuştur. Benî Esed b. Huzeyme kabilesine mensup Benî Gâdire oğullarından olan Zir'in künyesi “Ebû'l-Mutarri'f”tir. O hem cahiliye hem İslamiyet

³⁰³ Muhsin Demirci, “Abdurrahman es-Sülemî”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/87.

³⁰⁴ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/45-46.

³⁰⁵ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 268.

³⁰⁶ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/75.

³⁰⁷ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/75.

³⁰⁸ Demirci, “Abdurrahman es-Sülemî”, 10/87.

döneminde yaşamış ancak Hz. Peygamber'le görüşemediği için muhadram tâbîlerden sayılır.³⁰⁹

İmam Âsım Kur'an'ı arz yolu ile Zir b. Hubeyş'ten okuyarak rivayet etmiştir.³¹⁰ İmam Âsım'ın ikinci ravisi Hafs b. Süleyman'ın (ö. 180/796) ifadesine göre Âsım şöyle demiştir: “Sana okuttuğum kıraât, Ebû Abdurrahman es-Sülemi'den öğrendiğim kıraât olup, O da Hz. Ali'den öğrenip, almıştır. Ebû Bekr b. Ayyaş'a (ö. 193/809) okuttuğum ise; Zir b. Hubeyş'e arz edip, O'nun da Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet ettiğiidir. Bu iki ravinin okuyuşları Kıraât-ı Seb'a içerisinde yer alarak hem Ebû Abdurrahman es-Sülemi'nin hem de Zir b Hubeyş'in kıraâtları günümüze kadar okuna gelmiştir. Zir b. Hubeyş (ö. 82/701) , hicrî 82 yılında, 122 yaşında vefat etmiştir.³¹¹

2.2.5.3. Ebû Amr eş-Şeybânî

Kaynaklarda zikredildiğine göre Âsım'ın üç hocasından biri Ebû Amr eş Şeybânî'dir(ö.96/714). Tam adı Sa'd b. İyâs Ebû Abdurrahman eş-Şeybânî el-Kûfî olup Şeybân b. Sa'lebe b. Ukâbe oğullarındandır. İmam Âsım ondan arz yoluyla kıraât almıştır. Nitekim Âsım “Şeybânî büyük bir mescitte Kur'ân okuturdu. Ben de okudum. Ona bir ayet sordum beni hırslı olmakla itham etti.” demiştir. O, Hz. Ali, İbn Mes'ûd, Huzeyfe, vb. kişilerden hadis nakletmiş, ondan da A'meş, Süleyman b. et-Teymî, Velid b. Ayzar gibi kişiler rivâyet etmiştir. Hadiste sika olması sebebiyle Kütüb-ü Sitte râvîleri arasında zikredilmektedir.³¹²

³⁰⁹ Altıkulaç, “Zir b. Hubeyş”, 44/449.

³¹⁰ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/73.

³¹¹ Altıkulaç, “Zir b. Hubeyş”, 44/449.

³¹² Hasan Hüseyin Havuz, *Usuli ve Ferşi İhtilaflar Açısından Âsım Kıraatı (Şu'be ve Hafs Rivayeti)* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2022).

2.2.6. İmam-ı Âsım'ın Ravileri

2.2.6.1. Ebû Bekr b. Ayyaş

İmam Âsım'ın birinci ravidir. Tam adı, Ebû Bekr b. Ayyâş b. Sâlim el-Esedî en Nehşelî el-Kûfî olup, en bilinen ismi Ebû Bekr b. Ayyâş'tır. Nitekim kendisine ismi sorulduğunda böyle zikretmiş, adıyla künyesinin aynı olduğunu söylemiş ve isimlerin kendisine taksim edildiğini belirtmiştir.³¹³ Rivayete göre 95(713) tarihinde Kûfe'de doğmuştur. Esedoğulları'ndan Vasıl b.Hayyan'ın mevlası olduğu için Esedi denilmiştir. Buğday ticareti yapması sebebiyle de "Hannât" nisbesi almıştır.³¹⁴

Kıraât ilmini İmam Âsım'da öğrenen Şu'be, Kur'an'ı beşer ayetten oluşan bölümlere ayırmak sûretiyle üç defa hatmettiğini ve sadece Âsım'dan kıraât okuduğunu söylemiştir. Ebû Bekr b. Ayyaş'ın o dönemin yaygın anlayışına göre farklı hocalardan kıraât eğitimi almak yerine sadece Âsım'dan kıraât eğitimi alması pek çok talebesi arasında ön plana çıkmasına ve Kûfeliler'in Âsım kıraâtî konusunda en çok güvendikleri kişilerden biri olmasına olanak sağlamıştır. Bu şekilde Âsım'dan aldığı eğitimin süresi kaynaklarda üç yıl başka bir rivayete göre ise yedi yıl olarak kaydedilmiştir. Ebû Bekr b. Ayyaş'ın kıratını; Âsım b. Behdele > Zir b. Hubeyş > Abdullah b. Mes'ud > Hz. Peygamber kanalıyla aldığı bilinmektedir. Âsım, Sülemî'den aldığı kıraâtı Hafs'a, Zir b. Hubeyş'ten aldığı kıraâtı da Ebû Bekr b. Ayyaş'a öğretmiştir.³¹⁵ Kıraât ilmindeki remzi ise sâd (ص) harfidir.³¹⁶

Kıraât ilmini öğrettiği kimselerden bazıları ise; Yahya el- Uleymi, Ebû Yusuf el A'sha, Abdülhamid b. Salih el- Bürücümi, Hafs ed- Duri ve kıraâtı Seb'a imamlarından Kisâî'dir(ö.189/805). Ebû Bekir b. Ayyaş vefatından yirmi yıl

³¹³ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/281-282.

³¹⁴ Tayyar Altıkulaç, "Ebu Bekr b. Şu'be", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara, 1994), 10/109-110.

³¹⁵ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/92.; Altıkulaç, "Ebu Bekr b. Şu'be", 10/109-110.

³¹⁶ Öztoprak, *Kur'an Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 137.

öncesinde kiraât okutmayı bırakmış ve kiraât ihtilafları rivayet etmekle meşgul olmuştur. Bu ihtilafları Yahya b. Âdem (ö. 203/ 818) yazıya geçirerek Âsım kiraâtının yazılı kaynaklarından birini oluşturmuştur.³¹⁷

İbadete düşkünlüğü ile de bilinen âlimin, kırk yıl boyunca her gün bir hatim (başka bir rivayete göre ise hayatı boyunca 18.000 hatim) okuduğu rivayet edilmişse de burada hem abartı hem de sünnete uygun olmayan durum söz konusudur. Ebû Bekr b. Ayyaş doğru sözlü ve sözünü esirgemeyen, gösteriş ve riyadan uzak, sünnete bağlılığı ve helal- haram titizliğine sahip olduğuna dair karakterini ortaya koyan pek çok olay kaynaklarda anlatılmıştır.³¹⁸

Hadis alanında dönemin önde gelen muhaddislerinden okumuş, kendisinden de Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Mübarek, Ebû Davûd, Ebû Bekr b. Ebû Şeybe gibi meşhur zevat hadis almıştır. Hadis alanında Hafs b. Süleyman'dan daha fazla mutemet görülmüştür. Ölümü yaklaştığı zaman yanı başında ağlayan kızına hitaben: “Kızcağızım ağlama! Ben bu halimle Kur’an-ı Kerim’i yüz yirmi dört bin kere hatim etmişken Allah Azze ve Celle’nin bana azap edeceğinden mi korkuyorsun.”³¹⁹

İlk bakışta iddali gibi görünen bu sözünde Ebû Bekr Şu‘be b. Ayyaş yanı başında ağlayan kızını teselli etmek hem de son anına kadar Kur’an’a vermiş olduğu hizmeti hatırlatarak Allah’ın rahmetinden ümit var olduğunu kastetmiştir.

Kur’an-ı Kerim’in otuz cüze bölünmesiyle alakalı “Eczâ’ü Selâsîn” isimli bir eser telif ettiği rivayet edilmiştir.³²⁰ Ebû Bekr Şu‘be 193 (809) yılında Kûfe’de vefat etmiştir.³²¹

³¹⁷ Zehebi, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ* (Kahire: Dâru’l-Hadis, 2006), 505; Havuz, *Usuli ve Ferşi İhtilaflar Açısından Âsım Kiraatı (Şu‘be ve Hafs Rivayeti)*.

³¹⁸ Altıkulaç, “Ebu Bekr b. Şu‘be”, 10/109-110.

³¹⁹ Öztoprak, *Kur’ân Kiraâtî Kiraât-ı Aşere*, 138.

³²⁰ İbnü’n-Nedim, *el-Fihrist*, 39

³²¹ Altıkulaç, “Ebu Bekr b. Şu‘be”, 10/109-110.

2.2.6.2. Hafs b. Süleyman

Tam adı Ebû Ömer Hafs b. Süleyman b. el- Muğire el- Esemi olan âlim, İmam Âsım'ın üvey oğludur. 90(709) yılında doğduğu bilinen Hafs'ın Gadiri nisbesinden hareketle Kûfe'ye bağlı Gadiriye köyünde doğduğu söylenebilir. Kumaş ticareti ile uğraştığı için "Bezzaz" lakabıyla meşhur olmuş, İbn Ebû Davud ve Hufays diye de bilinirdi.³²²

Âsım'ın üvey oğlu olması hasebiyle onun yanında yetişmiş ve terbiyesini ondan almıştır. Âsım b. Behdele'nin, Sülemi'den almış olduğu kıraâtı Hafs b. Süleyman'a öğrettiği ve Hafs'ın defalarca Kur'ân'ı ona okuduğu bilinmektedir. İlk dönemlerde Ebû Bekr'in rivayeti Kûfe'de esas alındı. Kûfe'liler tarafından Hafs ve Âsım'ın diğer öğrencilerine nazaran daha çok güvenilmesine rağmen; zamanla Ebû Bekr'in rivayeti daha az ilgi görmeye başladı. Bir süre sonrada sadece kıraâtla ilgilenen kişilerin okuyup öğrendiği, kıraât kitaplarında yer alan rivayet konumuna geldi.³²³ Bir rivayette Ebû Bekr Şu'be'nin Kur'ân'ı okumaya başlaması konusunda Âsım'la bir konuşması şöyle nakledilmiştir: "Ben Âsım'a Kur'ân okudum. O bana kendisine her gün bir ayet okumamı istedi. Ben de bundan daha fazla okumadım. O da bana, senin böyle okuman daha sağlıklı dedi. Ancak ben şeyh (Âsım) ölmeden Kur'ân'ı hatim etmekten pek emin olamadım. Israrla ondan talepte bulundum ve nihayetinde bana her gün beş ayet okumama izin verdi."³²⁴

Hafs'ın kıraât ilmindeki senedi ise Âsım b. Behdele> Ebû Abdurrahman es-Sülemi> Ali b. Ebi Talib>Hz. Peygamber olarak ortaya çıkmaktadır. Hafs kıraât

³²²Tayyar Altıkulaç, "Hafs b. Süleyman", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/118-119.

³²³Altıkulaç, "Ebu Bekr b. Şu'be", 10/109-110.

³²⁴Ebu'l-Hasen Ebi Ya'la - Muhammed Hamid el-Faki, *Tabakati'l-Hanabile* (Beyrut: Dar'u'l Marife, ts.); Havuz, *Usuli ve Ferşi İhtilaflar Açısından Âsım Kıraatı (Şu'be ve Hafs Rivayeti)*, 95.

eğitimini arz ve telkin yolu ile Âsım'dan öğrenmiş ve Âsım'ın ikinci ravisi olmuştur. Kıraât ilmindeki remzi ise ayn (ع) harfidir.³²⁵

Hafs, Kur'ân kıraâtinde hüccet kabul edilmiş ve özellikle Âsım b. Behdele'nin kıraâtını rivayetteki güvenirliliği ve hıfzının sağlamlığı üzerinde kaynaklarda ittifak edilmiştir. Mütakaddimun Hafs'ın, Âsım'ın birinci ravisi olan Ebû Bekr b. Ayyaş'a (ö. 193/809) göre daha kuvvetli hâfız olduğunu ve kıraâtleri daha iyi zabtettiğini söylemişlerdir.³²⁶

Hafs'ın kıraâttaki sağlamlığı, güvenirliliği ve fasihliği konusunda âlimler arasında ittifak söz konudur. Hafs'ın, Âsım kıraâtını okutan, yayan ve öteden beri var olan şöhretini perçinleştiren kuvvetli bir râvî olduğunu vurgulamak gerekir.³²⁷ Bu ifadeden Hafs'ın, Âsım Kıraâtını yayan kuvvetli bir ravi olduğunu anlamış bulunuyoruz. Zaten birçok cerh ve ta'dilciler Âsım'dan gelen kıraât rivayetlerini sahih görmüşlerdir.

Hafs hocası Âsım'a tek bir yerde ihtilaf etmiştir. Hafs, Rûm sûresinin 54.ayetinde “ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ” geçen “ضعف” kelimesinde dad harfini fetha yerine dammeli okuyarak yapmış olduğu bu ihtilaftan başka bir ihtilafı yoktur. Âsım'ın Hafs rivayetine göre basılan Mushaflarda bu kelime Âsım'ın tercihi esas alınarak yazılmıştır.³²⁸

Bağdat ve Mekke'ye giderek buralarda Âsım'ın kıraâtını okutmuştur. Hafs'ın hocasından aldığı kıraâtı aynısıyla öğretmek ve nakletmek için kendini öğretime adanmış anlaşılmaktadır. Bunun semeresi mesabesinde tabakât kitaplarında, ondan sema ve arz yoluyla okuyup kıraât rivâyetleri nakleden bazı isimler zikredilmiştir.³²⁹

³²⁵ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 139.

³²⁶ Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 1/117.

³²⁷ Madazlı, “İmam Asım'ın Hayatı, Kıraatı ve Şahsiyeti”, 239-253.

³²⁸ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 139.

³²⁹ Altıkulaç, “Hafs b. Süleyman”, 15/118-119.

Hafs'ın hakkında ileri geri konuşanların var olduğu bilinmektedir. Bazı rivayetlere göre Hafs hadis rivayetinde, hadis yapraklarından almış olduğu hadisleri sanki ravinin kendisinden işitmiş gibi rivayet ettiği ve yine aldığı bir kitabı iade etmediği için hadis ilminde cerh ve ta'dil kurallarına uymayan bu davranışlarından dolayı ondan hadis rivayet edilmemesi gerektiği söylenmiştir. Ancak hadis ilminde onun sika kabul edilmemiş olması kıraât ilmi alanında da güvenilir olmadığı anlamına gelmez. Zira hadis ilminde de birinin sika dediği bir kişi için başka biri mecruh diyebilmiştir. Buradan da hareketle ve Zehebi'nin de (ö.748/1348) eserinde Hafs için hadis konusunda zayıf olmakla birlikte kıraât konusunda sağlam olduğunu dile getirmiş olması Hafs'ın hakkında hadis ilmi için söylenen sözlerin kıraât ilmi için muteber sayılamayacağı kanaatini oluşturmaktadır.³³⁰

Hafs'ın rivayetleri Tirmizi (ö.279/892) ve İbn Mâce'nin (ö.273/887) sünenlerinde yer almış, Nesâî (ö.303/915) ise Müsned'inde mütabaat yoluyla ondan nakilde bulunmuştur.³³¹

İbn Mücahid Hafs'a, Âsım b. Behdele'nin kıraâtını alırken Kitabü's-Seb'a'sında yer vermiş ve daha sonra Hafs, Kıraât-ı Seb'a imamlarının ravi sayısını iki ile sınırlayan kıraât kitaplarında da Âsım'ın iki ravisinden ikincisi olarak kaynaklarda yerini almıştır.

Günümüzde İslam âleminin çoğunluğunun okumuş olduğu kıraât Âsım'ın Hafs rivayeti olup, Hafs'ın Âsım'ın diğer ravisi olan Ebû Bekr b. Ayyaş'la aralarında 520 yerde farklı okuyuşları mevcuttur.³³² İki ravi arasındaki bu kadar farklı okuyuş, diğer kıratlardaki ravilerin rivayetlerinden; hatta Kıraât-ı Seb'a imamlarından Hamza ve Kisai arasındaki kıraât farklılığından daha fazla olduğu görülmektedir. Hafs, bu farklı okuyuş nedenini hocası İmam Âsım'a sorduğunda, hocası Âsım:" Sana Ebû

³³⁰ Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 38-39.; Öztoprak, *Kur'an Kıraati Kıraât-ı Aşere*, 140.

³³¹ Altıkulaç, "Hafs b. Süleyman", 15/118-119.

³³² Öztoprak, *Kur'an Kıraati Kıraât-ı Aşere*, 137.

Abdurrahman es-Sülemi'nin bana öğrettiğini; Şu'be'ye ise, Zir b.Hubeys'in bana öğrettiğini okuttum” demiştir.³³³

İbnü'l- Cezerî'nin kabulüne göre Hafs b. Süleyman'da 180(796) vefat etmiştir. Kaynaklarda Hafs'ın herhangi bir eserinden söz edilmemiştir. Ancak onun Âsım'dan rivayet ettiği kiraâtın yazıldığı bilinen eserlerin bazılarının nüshalarına el-Fihrisü's- şâmil'de yer verilmiştir.³³⁴

³³³ Öztoprak, *Kur'ân Kırâati Kırâât-ı Aşere*, 137.

³³⁴ Altıkulaç, “Hafs b. Süleyman”, 15/118-119.

|ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBN KESİR KIRAÂTİ VE ÂSİM KIRAÂTİNİN MUKAYESESİ

3.1. İbn KesİR Kiraâti Özellikleri

3.1.1. İstiâze

Kelime anlamı olarak, başkasına sığınmak, iltica etmek ve bağlanmaktır.³³⁵ İbn KesİR'in de içinde bulunduğu kurranın çoğunluğuna göre istiâze sünnettir. Kur'anı Kerimi sûre başından veya sûre ortasından okumaya başlarken kiraâtin durumuna göre istiâze sesli veya sessiz okunur. Kiraât sesliyse istiâze'de sesli, kiraât sessiz ise istiâze de sessiz okunur.

3.1.2. Besmele

Besmele, "بِسْمِ اللَّهِ" yani Allah'ın ismi ile manasındır³³⁶. Besmele, (لَا حَوْلَ وَلَا) (بِسْمِ اللَّهِ) cümlesindeki "havkale" ve (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ifadesindeki "hamdele" gibi (بِسْمِ اللَّهِ) ifadesinden masdardır.³³⁷ "Bismillah" demek, "besmele çekmek" deyimleri besmeleyi okumak anlamına gelir. "أعوذ بالله من الشيطان الرجيم" ise "kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım" anlamındaki "Euzü billahi mineşşeytanirracim" cümlesiyle besmelenin ortak adıdır. Besmele, Kur'an'dan bir ayettir. Sûrelerin başındaki besmelelerin müstakil birer ayet olup olmadığı meselesi âlimler arasında ihtilaflıdır. Kiraât imamları ise iki sûre arasındaki besmeleler hususunda ihtilaf etmişlerdir. İbn KesİR, Kâlûn, Âsım b. Behdele, Kisâi, Ebû Ca'fer ve Nâfi', Enfâl ile Tevbe sûresi hariç, Kur'an-ı Kerim'deki bütün sûrelerin başında yer alan besmeleyi okumuşlardır. Bundan dolayı bunlara "Ehl-i Besmele" denir³³⁸ Sûre sonları besmele ile birleştirildiğinde, besmele üzerinde vakf yapmak³³⁹ hiçbir imama göre caiz değildir.

³³⁵ el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, 594.

³³⁶ Asım Efendi, *Kamus Tercemesi* (İstanbul, 1305).

³³⁷ Nüveyrî, *Şerhu Tayyibeti'n-Neşr fi'l-Kıraâti'l-Aşr* (Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2002), 1/289; Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 76.

³³⁸ Mustafa Uzun, "Besmele", *DİA* (İstanbul, 1992), 529-540.

³³⁹ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 64.

Bir sûrenin herhangi bir bölümünden okumaya başlayan kimse ise besmeleyi okuma veya terk etme hususunda serbet bırakılmışlardır.³⁴⁰ Bezzî, evvelinde besmele bulunmayan Tevbe sûresi hariç, bütün sûrelere besmeleyle başlanmasının sünnet-i müekkede olduğuna kaidir. Bismelenin hükmü açısından sûrelere ibtidaen veya indiracen başlama arasında bir fark yoktur. Sûrelerin başından değil de herhangi bir yerinden okunmaya başlanacaksa besmele okumak ve okumamak caizdir. Bu durum Tevbe sûresi için de geçerlidir³⁴¹

Kıraât imamları, sûre başlarında bulunan besmelelerin okunması hususunda ittifak etmişlerdir. Kıraâta başlayan kimse, sûre evvelinden başlıyorsa, besmele ile başlamalıdır. Bu hüküm, Kur'an-ı Kerim sûreleri içerisinde, Tevbe sûresi hariç, hepsi hakkında geçerlidir.

Tevbe sûresine gelince: İmamlar arasında, Berae sûresinin evvelinde bismelenin okunmaması hususunda ittifak vardır.³⁴² Sûre başı olmayan yerlerde okumaya başlandığında: Kıraât imamlarına göre besmeleyi okumakta, terk etmekte caiz görülmüştür. İbn Kesîr, evvelinde besmele bulunmayan Tevbe sûresi hariç, bütün sûrelere besmele ile başlamanın sünnet olduğunu ifade eder.

Kıraât imamları iki sûre arasındaki besmeleler hususunda üç kısma ayrılmışlardır: Enfâl ile Tevbe sûresi hariç, iki sûre arasında besmele okuyanlar; bunlara ehl-i besmele de denir. Bunlar: Nâfi', İbn Kesîr, Âsım, el-Kisâî ve Ebû Ca'fer'dir. Bu gruba göre üç vecih caizdir:

- 1 قطع الكل
- 2 قطع الاول وصل الثانى
- 3 وصل الكل

³⁴⁰ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l - aşr*, 259-262.

³⁴¹ Molla Efendi Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan* (İstanbul: Mektebet'ül-Hanefiyye, 1967), 13.

³⁴² Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 61.

İbn Kesîr sûreden sûreye geçerken aşağıdaki şekillerde okur.

الم	بِسْمِ اللَّهِ	وَلَا الضَّالِّينَ
قطع الكل	قطع	قطع
قطع الاول وصل الثانى	وصل	قطع
وصل الكل	وصل	وصل

Hem sûre bitiminde, hem besmeleden sonra vakıf yaparak okur.

Kat'ül-kül: Birinci sûrenin sonunda ve besmelede vakf yaptıktan sonra ikinci sûreye geçmektir.

İlk sûrenin bitiminde durup, besmeleyi ikinci sûreye vaslederek okur. Kat'ül-evvel, vaslü's-sani: Birinci sûrenin sonunda vakf yapmak, sonra besmeleyi ikinci sûrenin başına bitiştirerek okumaktır.

İlk sûrenin sonunu besmeleye, besmeleyi de ikinci sûreye vaslederek okur. Vaslü'l-kül³⁴³: Birinci sûrenin sonunu besmeleye, besmeleyi de ikinci sûrenin başına vaslederek okumaktır.

Kur'an okumaya sûre başından başlayan bir kimse Eûzü Besmele çekerek okumaya başlar. Bu durumda istiaze üzerinde vakf yapmak veya onu besmeleye vasletmek hususunda dört vecih caizdir. Okuyan kişi bu dört vecihten birini seçip okuyabilir:

Vasl-1 kül: İstiazeyi besmeleye, besmeleyi de sûrenin başına vaslederek okumak.

Kat'1- kül: İstiaze ve besmelede vakıf yaparak okumaktır.

³⁴³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 6.

Kat'1- evvel vasl-1 sani: İstiaze üzerinde vakf yapıp besmeleyi sûrenin başına birleştirerek okumak.

Vasl -1 evvel kat-1 sani: İstiazeyi besmeleye birleştirmek ve besmelede vakf yaparak okumaktır³⁴⁴.

İbn Kesîr kıraâtinde de Enfâl sûresinden Tevbe sûresine geçerken tilavete üç usulle başlanır. Okuyan kişi bunlardan birini seçme konusunda serbest bırakılmıştır:

Vasl Bilâ besmele: Önceki sûrenin son ayeti ile peşinden gelen sûrenin ilk ayeti arasında besmele çekmeden bu iki ayeti bir birine bitiştirerek okumak.

Sekt bilâ besmele: Birinci sûrenin son ayeti ile ikinci sûrenin ilk ayeti arasında sekte yapıp okumak.

Kat' bilâ besmele: Önceki sûrenin son ayetini okuduktan sonra vakf yapıp besmele çekmeden diğer sûrenin ilk ayetini okumaktır³⁴⁵.

3.1.3. Medler

Med, lügatta:”Bir şeyi uzun süre çekmek ve bir şeyi başka bir şeyle uzunca birleştirmektir.³⁴⁶ Kıraât ıstılahında kastedilen manası ise: Tabî'i ve asli med üzerine yapılan ziyadelikten ibarettir. Buradaki “Kasr”dan maksat da yapılan bu ziyadeliğin hazfinden ibaret olan bir tecvid olayıdır.³⁴⁷ Ziyadelik, elif, vav ve yâ harflerinden oluşan med harflerinden birisi ile yapılır.³⁴⁸ Med sebebi olan hemze ve sukun bulunmadığında, sadece med harflerinden biriyle yapılan uzatmaya ise “medd-i tabîî denir. Bu tür medler kasr olarakda isimlendirilir.³⁴⁹ Med mertebelerinin³⁵⁰

³⁴⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 6.

³⁴⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 6.

³⁴⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab*, 3/396.

³⁴⁷ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 331.

³⁴⁸ İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l - aşr*, 313.

³⁴⁹ Ali Rıza Sağman, *Sağman Tecvidi* (İstanbul, 1955), 42.

³⁵⁰ Mertebe: Medd-i Munfasıl ile Meddi Muttasıl'da kıraât imamlarıyla ravilerinden gelen rivayetlere göre; medleri azaltarak veya çoğaltarak okuma anlamına gelir. Kıraât tedrisinde iki mertebeninyaygın olduğunu görmekteyiz: Meratib-i Erbea ve Mertebeteyn. Meratib-i

farklılaşmasına neden olan başlıca etkenler; fer'î medlerin karakteristik özellikleri, kuvvet ve zayıflık kriterleri ve aslî meddin ziyâde med miktarı ile birlikte hesaba dâhil edilip edilmemesi gibi hususlardır. Med mertebeleri hususunda kurra arasındaki farklı tutumun bir diğere etkeni olarak da müşâfehe kaynaklarının farklılığı olgusu yatmaktadır. Aslî med temelinde bir ihtilâf yaşanmazken, fer'î medlerde yapılan ilâvelerin miktarlarında ve bunları ifade etmede kullanılan ıstılahların farklılaştığı görülmektedir. Kaldı ki, uygulamalarda bazen aynı med miktarının farklı algılandığına dahi şahit olunabilmektedir.³⁵¹

Medd-i Muttasılın kelime manası, bitişik med demektir. Harfi med ile sebeb-i med olan hemze aynı kelimedeyan yana buldukları için bu isim verilmiştir.

Kıraât imamlarının muttasıl meddi, dört mertebede okuduklarını görüyoruz:

Medd-i muttasılı, asli medde bir elif ziyade ile 2 elif miktarı okuyanlar: Kalun, İbn Kesîr, Ebû Amr, Ebû Ca'fer ve Yakub.

Medd-i muttasılı, asli medde iki iki elif ziyade ederek 3 elif miktarı okuyanlar: İbn Amir, Kisai ve Halef.

Medd-i muttasılı, asli medde üç elif ziyade ederek 4 elif miktarı okuyan: Âsım.

Erbea usulünde, İbn Kesir'e göre Medd-i Muttasıl 2 Elif, Medd-i munfasıl ise 1 Elif; Asım'a göre her ikisi de 4 Elif uzatılır. Mertebeteyn usulünde, İbn Kesir'e göre Medd-i Muttasıl 3 Elif, Medd-i Munfasıl 1 Elif; Asım'a göre her ikisi de 3 Elif uzatılır. Bkz. Tetik, *Kıraat İlminin Talimi*, 136-139.

³⁵¹ M.Atilla Akdemir, "Kıraat İlmi Eğitim -Öğretiminde Med Mertebeleri ve Ölçüleri Bağlamında Oluşan Ekoller" 45 (2018), 15-50.

Medd-i muttasılı, asli med üzerine dört elif ziyade ederek 5 elif miktarı okuyanlar: Verş ve Hamza'dır.³⁵²

İbn Kesîr, Medd-i muttasılda tevassut mertebesinde okur. Diğer kâiler gibi İbn Kesîr de meddi muttasılda kasr seviyesi caiz olmadığı için kasr mertebesine inmez.

Medd-i munfasılın kelime manası, "ayrı med" demektir. Bu medde böyle bir isim verilmesinin sebebi, harf-i med ile sebab-i med olan hemzenin ayrı ayrı kelimelerde bulunmalarından dolayıdır.

Kıraât imamlarının munfasıl meddi beş mertebede okudukları görülür:

1. Medd-i munfasılı, asli medde ziyade etmeksizin 1 elif miktarı(kasr ile) okuyanlar: Kâlun, İbn Kesîr, Ebû Amr, Ebû Ca'fer ve Yakûb.

2. Medd-i munfasılı, asli medde bir elif ziyade ile 2 elif miktarı okuyanlar: Kâlun ve Dûrî.

3. Medd-i munfasılı, asli medde iki elif ziyade ile 3 elif miktarı okuyanlar: İbn Âmir, Kisâî ve Halef.

4. Medd-i munfasılı, asli medde üç elif ziyade ile 4 elif miktarı okuyanlar: Âsım.

5. Medd-i munfasılı, asli medde dört elif ziyade ile 5 elif miktarı okuyanlar: Verş ve Hamza.³⁵³

İbn Kesîr, Hadr usûlü ile okur. Yani; Meddd-i Munfasılları bir, Medd-i Muttasılları iki elif uzatır.³⁵⁴ Kıraât ilminde kasr kavramı, medd-i tabii'ye karşılık gelir. İbn Kesîr, Kelime-i Tevhid lafızlarında bu usûllerinin dışına çıkararak, Allah

³⁵² Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 257-258.

³⁵³ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 260.

³⁵⁴ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 88.

(cc)'ı (ta'zîm maksadıyla) "lâ" (ل) edatını kasrın üzerinde uzatır. Buradaki uzatma lâfzî değil, manevi bir sebebe binâendir.³⁵⁵

İbn Kesîr, Medd-i lâzım, medd-i ârız ve medd-i lîn'in ne kadar uzatılacağı konusunda ise diğer imamlarla ittifak halindedir.³⁵⁶

3.1.4. Hemze

Hemze, itmek, vurmak, bir şeyi dar bir yere sıkıştırmak, baskı yapmak uygulamak anlamlarına gelen bir masdardır.³⁵⁷ Kıraât literatüründeki tarifine gelince: Boğazın başlangıcı, göğse bitişik olan kısımdan çıkan, kendisine mahsus mahreci olan bir harftir. Hemze harf-i medden sonra gelmesi şartıyla ister harekeli, ister sakin olsun, sebab-i meddir.³⁵⁸ Hemzenin, önündeki harekesini sakin harfe naklederek düşürmek caizdir. Buna hazf denir. " قَدْ أَفْلَحَ < قَدْ فَلَحَ " örneğinde olduğu gibi. Arap dilinde ardı ardına gelen iki hemzenin telaffuzu, tek hemzeye nazaran daha ağır bulunmuştur. Bir kelime içinde değilse, iki ayrı kelimedede peşpeşe gelirse bu hemzelerden biri hafifletilerek telaffuz edilir. Bunların sayısı azdır.

Tahkik, ikincinin teshîl ile okunması veya uzatılması veyahut birincinin uzatılması şeklinde okuyuşlar vardır. Örnek: ³⁵⁹"أَعْجَمِيٌّ ، أَعْجَمِي ، أَعْجَمِي ، أَعْجَمِي"

Fiilin ilk harfi hemze ise ve bu fiil "iftial" kalıbında gelmişse asli hemze "te" harfine dönüştürülüp idgam edilir. Örnek: "أَخَذَ < اتَّخَذَ < اتَّخَذَ"

Vasl ve kat' olarak ikiye ayrılır. Hemze-i kat', okuyuşta önüyle sonunu kestiği için bu adı almıştır. Genellikle bitişik hemze şeklinde (ء) yazılır. Vasl

³⁵⁵ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 192; Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 95.

³⁵⁶ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 265.

³⁵⁷ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kamus*, 390.

³⁵⁸ Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 76.

³⁵⁹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 54.

hemzesi ise geçiş halinde söylenmeyip öncesini ve sonrasını bitişdirdiği için bu adı almıştır. Örnek: " ابن – اسم "

Kur'an'da çok geçen hemzelerden biri de istifham yani soru hemzesidir.³⁶⁰

İki hemze yan yana gelir ve her ikisi de üstün olursa, İbn Kesîr hemzelerden ikincisinin, önüne elif koymadan teshîl ile okur. (أ أنذرتهم ، أ أنتم ، أ أسجد ، أ اذكنا) gibi.³⁶¹

Teshîl: Sözlükte “kolaylık” anlamına gelir.³⁶² İstılahta ise, hemze harfini kendisi ile yine kendi harekesinden olan harfin mahreci arasına koymaktır.³⁶³ Sarf ilminde ise hemze-i muhaffefeye teshîl adı verilmektedir.³⁶⁴ Yine tecvid ıstılahında teshîle “ beyne beyne” de denir. Teshîlin zıddı tahkiktir. Teshîl, harekeyi fazla vurgulamadan geçmektir. Özellikle, bir araya gelen iki hemzenin telaffuzundaki güçlüğü gidermek için, ikinci hemzede teshîl yapılır. İbn Kesîr, Nafi, Ebû Amr ve Ebû Ca'fer (ء أنذرتهم) lafzını teshîl ile okurlar³⁶⁵. (لَاعْتَنُكُمْ) kelimesinde Bezzî hulf ile teshîl yapar³⁶⁶.

Birinci hemze fethalı, ikinci hemze kesralı olursa, İbn Kesîr ikinci hemzeyi teshîl ile okur. (أ اذكنا ، أ إله مع الله ، شهداء إذ ، أ إن لنا) gibi.³⁶⁷

Her iki kelimedeki hemzelerin harekeleri farklı farklı; birincisi mazmum ise ikinci hemze “vav” harfine ibdal³⁶⁸ edilir.”Vav” harfine ibdal edilmesinin nedeni, birinci hemzenin mazmum oluşu ve bu harekeye en yakın harfin de “vav” olmasıdır.

³⁶⁰ İsmail Durmuş, “Hemze”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/192-193.

³⁶¹ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 340.

³⁶² İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 11/349.

³⁶³ ed-Devserî, *Muhtasarü'l-İbarat li mu'cemi mustalahâti'l-kırâ'ât*, 47.

³⁶⁴ Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 164.

³⁶⁵ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 62.

³⁶⁶ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 57.

³⁶⁷ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 54-56.

³⁶⁸ İbdal: Terim olarak kelimedeki telaffuz kolaylığı ve akıcılık sağlamak amacıyla bir harfin yerine mahreç veya sıfatça ona yakın başka bir harfi getirmeyi ifade eder. Bkz. Mehmet Ali Sarı, “İbdal”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 19/263.

Şayet birinci hemze meksur ise, ikinci hemze “yâ” harfine ibdal edilir. Burada da kesreye en yakın harf “yâ” olduğu için tebdil edilmiştir. Örnek: “النساء أَوْ < النساءِ يَوُ”
Burada Kunbül, ikinci hemzeyi “vav” harfine ibdal ederek okumuştur.³⁶⁹

Birinci hemze mazmum ikincisi meksur ise bu durumda Kunbül’ün iki vecihle okuduğu bildirilmiştir. Birinci vecih; ikinci hemzeyi teshîl ile okudu. مَنْ يَشَاءُ
إِلَى صِرَاطٍ < مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ³⁷⁰

İkinci vecih ise; İkinci hemzeyi “vav” harfine ibdal ederek okumuştur.³⁷¹

مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ < مَنْ يَشَاءُ وَلَا سِرَاطٍ

İki hemzeden birincisi meftuh, ikincisi mazmum olursa, İbn Kesîr ikinci hemzeyi teshîl ile okur. Bu şekilde okuyuş Kur’an-ı Kerim’de üç yerde vardır:

³⁷² قُلْ أُوْنِبِكُمْ³⁷³ (أَأَلْقَى الذِّكْرُ) ve ³⁷⁴ (أَأَلْقَى الذِّكْرُ)³⁷⁵ .

(هؤلاء إن كنتم)³⁷⁶ , (على البغاء إن أردن)³⁷⁷ örneklerinde olduğu gibi hemzeler peşpeşe ama iki ayrı kelime de ve her ikisinde kesreli olursa, Bezzi birinci hemzeyi esreli “yâ” şeklinde;³⁷⁸ bir başka rivayette ise birinci hemzeyi ihtilâs ile, ikincisini aynen okur.³⁷⁹ İhtilâs: “الجلس” kelimesi bir şeyi elden kapmak, beyaz ile siyahı karıştırmak anlamlarına gelir. İstilah manası ise;

- Harfin harekesini hafif bir ses ile okumaya denir.
- Harekenin ekserisini telaffuz etmektir.

³⁶⁹ Öztoprak, *Kur’ân Kırâati Kırâat-ı Aşere*, 94.

³⁷⁰ Nûr, 24/46.

³⁷¹ Muhammed Fehd Haruf, *et-Teshil li Kırâati ’t-Tenzil* (Şam: Darü’l Beyrutî, 2008), 22.

³⁷² Al-i İmran, 3/15

³⁷³ Sa’d, 38/8

³⁷⁴ Kamer, 54/25.

³⁷⁵ ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fi’l Kırâati ’s-Seb’a’l- Meşhûre*, 236-240.

³⁷⁶ Bakara, 2/4

³⁷⁷ Nûr, 24/7

³⁷⁸ ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fi’l Kırâati ’s-Seb’a’l- Meşhûre*, 248.

³⁷⁹ İbn Galbûn Tahir b. Abdülmü’min, *Kitabu’t- Tezkira fi’l kırâ’at*, thk. Abdulfettah Buhayri İbrahim (Kahire, 1991), 158; İbnü’l Cezerî, *Takrîbü’n-Neşr fi’l-Kırâ’âti’l-Aşr*, 63.

c) Harekenin üçte ikisini söyleyip üçte birini terk etmeye denir.³⁸⁰

Kunbül ise ikinci hemzeyi sakin “yâ” şeklinde, başka bir rivayete göre ise teshîl ile okur.³⁸¹

Yan yana gelen iki hemze örneklerinde olduğu gibi hemzeler meftuh olursa, Bezzî, birinci hemzeyi iskat ederek (yani birinci hemzeyi düşürerek telaffuz etmeden) okur.³⁸² Kunbül ise birinci hemzeyi aynen okur, ikinci hemzeyi kesre ile fetha arasında ama fethaya daha yakın bir sesle okur.³⁸³

Hemzelerin ikiside mazmum olursa, Bezzî birinci hemzeyi ötreli hafif bir (vav) sesi ile ikincisini de aynen okur. Bir rivayete göre de ikinci hemzeyi sakin (vav) şeklinde okur.³⁸⁴

Her iki hemzenin harekesi aynı olduğunda Kunbül, ikinci hemzeyi teshîl ile birinci hemzeyi de tahkik ile okumuştur. Hemzelerin harekesi fetha ise ikinci hemze elif harfine, kesre ise ya harfine ve damme ise vav harfine tebdil edilerek okunmuştur.

İkinci hemzeden sonra gelen harf, sakin ise (أُولِيَاءُ أَوْلِيَاكَ)³⁸⁵ bu durumda ikinci hemze uzun bir medd ile iki sakinin arasını ayırmak için harf-i medde tebdil edilmiştir. Bu durumda ikinci hemze harelenmez, vav harfine tebdil edilerek harf-i medd görevi görür. (أُولِيَاءُ أَوْلِيَاكَ) şeklinde okunur.³⁸⁶

³⁸⁰ Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 90.

³⁸¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 249.

³⁸² İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kirâ'âti'l - aşr*, 283.

³⁸³ Tahir b. Abdülmü'min, *Kitabu't- Tezkira fi'l kirâ'at*, 157.

³⁸⁴ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 252.

³⁸⁵ Ahkâf, 46/32.

³⁸⁶ Haruf, *et-Teshil li Kıraati't-Tenzil*, 22.

3.1.5. İmâle

İmâle kelimesi bir şeye yönelmek, bir şeyi bir tarafa doğru eğmek anlamına gelir.³⁸⁷ İstılahta ise; Fethayı kesreye doğru “elif” harfinide “yâ” harfine doğru eğmektir. “Elif” harfini “yâ” harfine fethayı da kesreye yaklaştırmaktır.³⁸⁸ Fetha harekesini kesreye, elifi yâ’ya yaklaştırmak, adeta; fetha veya elif ile kesre arası okumaktır. Hamza, Kisaî ve Halef en çok imâle yapanlardır. Üç imamda Kûfe’lidir. Hicaz Kıraâti’nde imâle pek yoktur.³⁸⁹ İmâle iki kısma ayrılır:

İmâle-i Kübra: Buna “İmâle-i Şedide” de derler. Fetha harekeyi kesreye doğru ve kesreye yakın bir biçimde meylettirmek sûretiyle okuyuş şeklidir.³⁹⁰

İmâle-i Suğra: Fetha harekeyi halis fetha ile kesre arasında fethaya daha yakın bir tarzda okumaktır. Bütün kıraât alimlerininibn Kuran’da az veya çok imâle ile okuduğu bazı kelimeler vardır. Bunlar bu işin uzmanları tarafından ikiye ayrılmıştır:

- a. Kur’an’da çok az kelimedede imâle yapanlar: Kalun, İsbahani tariki ile Verş, İbn Amir ve Âsım.
- b. Kur’an’da pek çok kelimedede imâle yapanlar: Ezraki tariki ile Verş, Ebû Amr, Hamza, Kisaî ve Halef.

Yukarıda ismi geçen imamların dışında İbn Kesîr, Ebû Ca’fer ve Yakub’unda Kur’an’da yer yer okudukları imâleleri vardır. Özellikle hurûf-u mukattaalardaki (ح، ر، ط، يا، ها) hecelerinde olduğu gibi.³⁹¹

İbn Kesîr, sûre başlarında bulunan ve “Huruf-ı Mukattaa” diye bildiğimiz şu harflerde de imâle yaptığı rivayet edilmiştir.³⁹²

³⁸⁷ İbn Manzûr, *Lisânü’l -Arab*, 14/159.

³⁸⁸ Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 91; ed-Devserî, *Muhtasaru’l-İbarat li mu’cemi mustalahâti’l kırâ’ât*, 31.

³⁸⁹ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 62.

³⁹⁰ İbnü’l- Cezerî, *en-Neşr fi’l kırâ’âti’l - aşr*, 2/30.; Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 91.

³⁹¹ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 62.

(ر) : Yunus, Hud, Yusuf, Ra'd, İbrahim ve Hicr sûrelerinin başında yer alır.

(ة) : Meryem ve Tâhâ sûrelerinin başında yer alır.

(ي) : Meryem ve Yasin sûrelerinin başında yer alır.

(ط) : Tâhâ, Şuara, Neml ve Kasas sûrelerinin başında yer alır.

(ح) : Ğafir, Fussilet, Şura, Zuhruf, Duhân, Casiye ve Ahkaf sûrelerinin başında yer alır.

3.1.6. Yâ Harfinin Okunuşu

Birinci tekil şahıs kipine işaret eden zâid yâ harflerini³⁹³ İbn Kesîr, mütekellim; isme, fiile veya harfe bitişen zamir olan “yâ” harflerinden bazısını fetha hareke ilave ederek üstünlü okumuştur. Mütekellim “yâ” harfinden sonra meftuh hemze gelen bütün “yâ” harflerini fetha hareke ile okumuştur.³⁹⁴ (فاذكروني)³⁹⁴ (حَسْرَتِي أَعْمَى)³⁹⁵, (أَذْكَرْكُمْ)³⁹⁶ vb.

Kendinden sonra kesreli hemze bulunan, Kur'an-ı Kerim'de şu iki yerde geçen “yâ” harflerini fetha ile okumuştur.³⁹⁷ (أَبَايَ إِبرَاهِيمَ)³⁹⁸, (دَعَاءِي إِلاَّ)³⁹⁹

Kur'an-ı Kerim'de nerede gelirse gelsin, (لَعَلِي) deki “yâ” harfini fetha ile okumuştur.⁴⁰⁰

³⁹² Ebu'l Ala Hasan b. Ahmed Hemedani, *Gayetü'l İhtisar fi Kıraati'l-Aşereti Eimmeti'l-Emsar*, thk. Eşref Muhammed Fuad (Cidde, 1994), 1/272.; Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 62.

³⁹³ ed-Devserî, *Muhtasaru'l-İbarat li mu'cemi mustalahâti'l kirâ'ât*, 141.

³⁹⁴ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 63.

³⁹⁵ Bakara, 2/152.

³⁹⁶ Taha, 20/125.

³⁹⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l kirâ'âti'l - aşr*, 168.

³⁹⁸ Yunus, 12/38.

³⁹⁹ Nuh, 71/6.

Bezî, Kâfirûn sûresindeki bu lafzı (وَلِي دِينَ) hulf ile “yâ” harfinin fethasıyla okumuştur.⁴⁰¹

İbn Kesîr, mütekellim “yâ” harflerinden bazılarını da sukun ile okumuştur. Mütekellim “yâ”sından sonra gelen hemzeler fethalı ise buradaki “yâ”ları fetha ile okumuş ancak; şu on yerde “yâ” harflerini harekesiz olarak sakın okumuştur.⁴⁰²

حتى يأذن لي أبي ()⁴⁰³, اجعل لي آية ()⁴⁰⁴, في ضيفي أليس ()⁴⁰⁵, إني أراني ()⁴⁰⁶, يسر لي أمري ()⁴⁰⁷, اجعل لي آية ()⁴⁰⁸, من دوني أولياء ()⁴⁰⁹, سبيلي أدعوا ()⁴¹⁰, لييلوني أشكر ()⁴¹¹.

Kunbül ise bunlara yedi yer daha ilave etmiştir. Yani buralarda da “yâ” harfini sakın okumuştur.⁴¹²

Bu yerler şunlardır:

⁴⁰⁰ İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l - aşr*, 166.
⁴⁰¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 68.
⁴⁰² Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kiraati*, 64.
⁴⁰³ Ali İmran, 3/41.
⁴⁰⁴ Hud, 11/78.
⁴⁰⁵ Yusuf, 12/36. Aynı ayette bir defa daha geçiyor.
⁴⁰⁶ Yusuf, 12/80.
⁴⁰⁷ Yusuf, 12/108.
⁴⁰⁸ Kehf, 18/102.
⁴⁰⁹ Meryem, 19/10.
⁴¹⁰ Taha, 20/26.
⁴¹¹ Naml, 27/40
⁴¹² ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 63-64.

(⁴¹⁶ أوزعني أن أشكر) (⁴¹⁵ إني أريكم) (⁴¹⁴ فطرني أفلا) (⁴¹³ ولكني أريكم) (⁴¹⁷ أعندي أولم) (⁴¹⁸ من تحتي أفلا)

Kur'an hattından kaldırılmış olan “yâ” harflerini vasl ve vakf halinde yirmibir yerde bu “yâ” harflerini ispat ederek okumuştur.⁴¹⁹

Kıraât imamlarının bir kısmı bu şekilde olan “yâ” harflerini resm-i hatta olmadığı için okumazlar. İbn Kesîr'in ravisi Bezzî ise aslını dikkate alarak isbat ederek okumuştur.⁴²⁰

Bezzî ve Kunbül beş yerde İbn Kesîr'den farklı rivayetlerde bulunmuştur: (⁴²¹ و تقبل دعاء-دعاءى) (⁴²² يوم يدع الداع-الداعي) (⁴²³ أهانن - أهانني) (⁴²³ أكرمن - أكرمني)

Buradaki ayetlerde “yâ” harflerini vakf ve vasl halinde Bezzî isbat etmiş, Kunbül ise sadece Fecr sûresinin 9.ayetini vasl halinde isbat edip, diğer “yâ” harflerini vakf ve vasl halinde hazfetmiştir.⁴²⁴

3.1.7. Sıla

Çoğul için kullanılan , كُمْ - تُمْ , gibi mim harflerine cem'i mimleri denir. Cem'i mim'leri ile alakalı kavram sıladır. Sıla; müfred müzekker gâib zamiri harekesine uygun lafzî bir harfî med ile uzatarak telaffuz etmeyi bildiren bir

⁴¹³ Hud, 11/29 –Ahkaf, 49/23.

⁴¹⁴ Hud, 11/51.

⁴¹⁵ Hud, 11/84.

⁴¹⁶ Neml, 27/19.

⁴¹⁷ Kasas, 28/78.

⁴¹⁸ Zuhruf, 43/51.

⁴¹⁹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 64.

⁴²⁰ Ziya Şen, *İbn-i Kesir ve Kıraatı* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000), 40.

⁴²¹ İbrahim, 14/40.

⁴²² Kamer, 54/6.

⁴²³ Fecr, 89/9-15-16.

⁴²⁴ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 66.

kavramdır. Harekesi dammeli ise “vav” harfi ile kesre ise “yâ” harfi ile uzatılır.⁴²⁵

Sıla, sakin cemi’ mimlerini, vasıl halinde zammeli ve vav-ı mukaddere ile med ederek okumaktır. Bu çeşit okuyuş ancak vasıl halinde olur. هُمُو – كُمُو gibi. Vakıf halinde cemi’ mimi sakin okunur. Ayrıca makabli sakin, maba’ di harekeli “hâ” zamiri, bazen vav-ı mukaddere, bazen sıla tabir olunur.⁴²⁶

Cemi mimleri harekeli veya sakin bir harften önce gelirler. Bu durumda vasıl halinde sıla yapılırken; vakıf halinde sıla ile okunmaz, bu “mim” harfleri sakin okunur.⁴²⁷

İbn Kesîr ve sıla ile okuyan diğer imamlar⁴²⁸ kat‘ hemzesi veya başka bir harf ile birlikte vaki olan cemi mimlerine, bir “vav” ve “elif” harfi ilave ederek, bunları sıralı olarak ötre harekeyle okurlar.⁴²⁹

Bunlara, şu ayetleri örnek olarak gösterebiliriz.

(و منهم أميون)⁴³², (فاهدوهم إلى)⁴³¹, (عليهم أنذرتهم)⁴³⁰.

3.1.8. Kinaye Hâ’sı

Kıraât imamlarına göre: Müfred, müzekker, gaib zamirinden kinaye olunan “ha” zamirlerinden ibarettir. İsim, harf ve fiillere bitişir. Misal olarak (له ، فيه) kelimelerini göstermek mümkündür.⁴³³

⁴²⁵ ed-Devserî, *Muhtasaru’l-İbarat li mu’cemi mustalahâti’l kirâ’ât*, 78.

⁴²⁶ Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 147..

⁴²⁷ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 170.

⁴²⁸ Kalun, Verş ve Ebu Cafer’de sıla ile okurlar.;Bkz. Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü’n-Neşr*, 313.

⁴²⁹ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 67.

⁴³⁰ Bakara, 2/6.

⁴³¹ Saffat, 37/23.

⁴³² Enam, 6/1.

⁴³³ ed-Devserî, *Muhtasaru’l-İbarat li mu’cemi mustalahâti’l kirâ’ât*, 127.; Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 74.

Kıraât imamları, kinaye zamirini, gerek ötre harekeli gerek esre harekeli olsun iki harekeli harfin arasında bulunduğu zaman ittifakla işba⁴³⁴ etmek sûretiyle okumuşlardır.

Kinaye Hâ'sının dört durumu vardır:

1. İki hareke arasında bulunurlar. Örnek: (إِنَّهُ هُوَ قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ،)

2. İki sakin harf arasında bulunurlar. Örnek: (أَتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ، أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنُ)

3. Bir harekeli (makabli) ile bir sakin(maba'di) harf arasında bulunurlar.

Örnek: (عَلَى عِنْدِهِ الْكِتَابُ، لَهُ الْمُلْكُ)

4. Bir sakin(makabli) ile bir harekeli (maba'di) arasında bulunurlar.

Örnek: (فِيهِ هُدًى)⁴³⁵

İbn Kesîr, kinaye ha'sı ötreli ve makabli sakin olduğu zaman “vav” harfi ile esreli ve makabli sakin olduğu zaman “yâ” ile sıla yaparak okur. Vakf yaptığı zaman da bu sılayı kaldırır. Kinaye hâ'sından önceki sakinin sahih veya illetli harf olması fark etmez.⁴³⁶ Buna birkaç örnek verecek olursak:

منهُ < مِنْهُ - فَيَسِّرُهُ < فَيَسِّرُهُ - فَاجْتَبَاهُ < فَاجْتَبَاهُ - شَرُّهُ < شَرُّهُ - شَرُّهُ < شَرُّهُ . أَذَقْنَا هُوَ . أَذَقْنَا هُوَ .

Kinaye hâ'sı olan “هـ” zamiri, bazı kurrâ tarafından aslı üzere zammeli olarak bırakılırken; bazı kurrâ tarafından meksur olarak cümle içindeki durumuma göre farklı şekillerde okunmuştur. (يَعْلَمُهُ ، لَهُ ، بِهِ .gibi)

Ancak zamirin okunuşunda bir kısım kurrâ, bazı istisnalara da gitmiştir. Mesela Âsım, Hafs rivayeti ile “مَا أَنْسَانِيَهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ”⁴³⁷ ve “بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ”⁴³⁸ ayetlerinde zamirleri aslı üzerine okumuştur. Bazı kurrâ ise vakıf dışında da (•)

⁴³⁴ Arab nazmında vezin veya kafiye zaruretinden dolayı kelimeye bir harf katma olarak tarif edilir.; Bkz. Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 97.

⁴³⁵ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 329.

⁴³⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 1/202.

⁴³⁷ Kehf, 18/63. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 293.

⁴³⁸ Feth, 48/10.

zamirini illetli ve meczum bir fiile bitiştiği zaman sakin olarak okumuştur. Bunun bir örneği olarak Ebû Bekr rivayeti ile Âsım, Ebû Amr ve Hamza, ”يُؤَدِّهِ“⁴³⁹ kelimesini “يُؤَدِّهِ” şeklinde ; “نُؤْتِهِ“⁴⁴⁰ kelimesini “نُؤْتِهِ” şeklinde ; “نُؤْلِهِ“⁴⁴¹ kelimesini ise “نُؤْلِهِ” şeklinde okumuşlardır.⁴⁴²

3.1.9. Vakf

Vakf, sözlük anlamı olarak vakf, “hapsetmek, men etmek, durmak ve durdurmak, kaçınmak, kelimeyi kendinden sonraki kelimedenden ayırmak, kelimeyi harekeden kesmek anlamlarına gelir.⁴⁴³ İstilah manası ise, okumaya tekrar başlamak maksadıyla nefes alacak kadar sesi hapsetmeye denir.⁴⁴⁴ İbnü'l-Cezerî'nin tarifi maksadı daha açık bir şekilde belirtmektedir:”Vakf, kelime üzerinde, kıraâta tekrar başlamak niyetiyle, adet olduğu şekilde, nefes alacak kadar bir zaman sesi kesmekten ibarettir”.⁴⁴⁵ Kıraât imamları ayetler üzerinde benzeri vakf kaidelerini uygulamışlardır. İbn Kesîr kıraâtinde vakıf konusunda farklılıklar şunlardır: Sonu açık “ ت ” ile biten bu isimlerde vakf yaparak “ ت ” leri “ ه ” şeklinde okur.⁴⁴⁶

رحمت - فطرت - جنّت - سنّت - إمراّت - إئنّت - لعنّت - سجّرت - نعمت - بقّيت - فُرت -
نمّرت - كلمّت - غيّابت .

Bütün bu lafızlarda İbn Kesîr (ه) ile vakf yapar.⁴⁴⁷ Âsım tahkikli okur.

3.1.10. Sakin Harflerin İdgamı

İdgam terim olarak; bir şeyi başka bir şeyin içine katmak, ata gem vurmak gibi anlamlara gelmektedir.⁴⁴⁸ İstilahta ise; mahreçleri aynı veya yakın olan harflerin

⁴³⁹ Al-i İmran, 3/75

⁴⁴⁰ Al-i İmran, 3/145

⁴⁴¹ Nisa, 4/115.

⁴⁴² Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 111.

⁴⁴³ İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab*, 15/373-374; Koyuncu, *Teoriden Pratiğe Vakf ve İbtidâ*, 55.

⁴⁴⁴ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 173.

⁴⁴⁵ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 317; Koyuncu, *Teoriden Pratiğe Vakf ve İbtidâ*, 56.

⁴⁴⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 210.

⁴⁴⁷ İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l - aşr*, 130.

yanyana gelmesiyle dilde ve tilavette meydana gelen zorluğu gidermek için iki harfi şeddeli olarak tek harf şeklinde telaffuz etmektir.⁴⁴⁹

İbn Kesîr'in idğamla ilgili görüşleriyle, İmam Âsım'ın görüşleri arasında pek fark yoktur. İdğam'ı en fazla Ebû Amr'ın Susi rivayetinde görürüz.⁴⁵⁰

3.2. Âsım Kıraâtinin Özellikleri

3.2.1. İstiâze

İstiâze; أَعُوذُ kökünden türetilmiş istif'âl babından bir masdar olup "sığınmak" anlamındadır.⁴⁵¹ Terim olarak, "Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınmak" demektir. أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ demektir.⁴⁵²

Nahl sûresi 98.ayette : فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ " Kur'an okuduğun zaman derhal o kovulmuş şeytan'dan Allah'a sığın." buyrulduğu için, Kur'an okumaya başlarken euzu çekilir.⁴⁵³ Peygamberimiz (s.a.v.) de istiâzesiz tilavete başlamamıştır.

İstiâze, Allah'a sığınmak ve kendisinde meydana gelen veya gelecek olan hatalardan, kıraâtinde veya kıraât dışında meydana gelen hatalardan, günahlardan Allah'a sığınmak, O'nun yardımını istemektir.⁴⁵⁴

⁴⁴⁸ Ebu Nasr İsmail b. Hammâd Cevheri, *es-Sihâh tâcu'l-luğa ve shâhu'l-'Arabîyye*, thk. Ahmed Abdulğafur Addâr (Beyrut: Dar'ul İlmü'l Melâyin, 1987), 2/636.

⁴⁴⁹ İbnü'l- Cezerî, *en-Neşr fi'l kirâ'âti'l - aşr*, 1/274; Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 163.

⁴⁵⁰ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 61.

⁴⁵¹ İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab*, 4/3162.

⁴⁵² Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 94.

⁴⁵³ Koyuncu, *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*, 165-166.

⁴⁵⁴ Pakdil, *Ta'lim Tecvid ve Kıraat*, 330.

İstiâze, ağız ve dilde meydana gelen çeşitli hatalardan ve çirkin sözlerden ağzın temizlenmesiyle, temiz bir ağız ve dille Allah kelamını okumaya hazırlıktır.⁴⁵⁵

İstiâze kalıplarından en meşhur olanlarından ilk ikisi şu şekildedir:

“أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ve أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ .⁴⁵⁶”

“أَسْتَعِيذُ بِاللَّهِ ، نَسْتَعِيذُ بِاللَّهِ ، اِسْتَعِذْ تُث Cezerî “ Bunlarla kıraâte başlamak doğru değildir” der.⁴⁵⁷

Kur’an okumak isteyen bir kimse Tevbe Sresinden başka her hangi bir sûrenin evvelinden başlayacağı zaman, Eûzü’den sonra Besmele’yi de çekmesi gerekir. Bu durumda şu 4 vecihten birini kullanır:

- 1) Vakf-ı Kül: Eûzü ve Besmele’nin sonlarında sesi kesip en az bir nefes alarak vakıf yapıp durmak, sonra da istenen sûre veya ayeti okumaya devam etmektir.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ(وقف) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ (وقف) وَالْفَجْرُ

- 2) Vakf-ı Evvel Vasl-ı Sani: Euzü’nün sonunda durup bir nefes aldıktan sonra, Besmele’nin sonundaki harekeyi kullanarak Besmeleyi kendinden sonraki ayete vasl edip istenen ayei okumaya devam etmektir.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ(وقف) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ(وصل) وَالْفَجْرُ

- 3) Vasl-ı Evvel Vakf-ı Sani: Eûzü’nün sonunda durmayıp Besmele’ye geçmek ve besmele’nin sonunda vakf yapıp bir nefes aldıktan sonra, okunması istenen sûre veya ayete geçip okumaya devam etmek demektir.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ(وصل).بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ (وقف) وَالْفَجْرُ

⁴⁵⁵ İbnü’l- Cezerî, *en-Neşr fi’l kırâ’âti’l - aşr*, 256.,

⁴⁵⁶ “Rasulullah(s.a.v.) : Kim sabahleyin üç defa أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ dedikten sonra Haşr sûresinin son üç ayetini okursa, Allah ona, akşama kadar istiğfar edecek yetmiş bin melek görevlendirir. O kimse, o gün ölürse şehit olarak ölür. Akşamleyim okursa yine böyledir.(Tirmizi, Fedailü’l- Kur’an/22,Müsned,5/26) Bu hadisten dolayı bu siga, birinci sigadan sonra en yaygın kullanılan ikinci siğa olmuştur.

⁴⁵⁷ Yüksel,Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü’n-Neşr*, 303-306.Cezerî ve Tayyibetü’n-Neşr; ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fi’l Kiraati’s-Seb’a’l- Meşhûre*, 56.

- 4) Vasl-ı Kûl: Birincinin zıddıdır. Yani Eûzü'nün de Besmele'nin de sonlarında, sesi kesip en az bir nefes aldıktan sonra, okunması istenen sûre veya ayete geçip okumaya devam etmektir.⁴⁵⁸

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (وصل) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (وصل) وَالْفَجْرُ

3.2.2. Besmele

Lugatte besmele fiilinin masdarı olup, besmele çekmek mânâsına gelmektedir.⁴⁵⁹ Besmele'nin lafız (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) mânâsı da “Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlarım” demektir.

Sûrenin ilk ayeti olup olmaması ihtilafı olmakla birlikte, ayet olması hususunda ittifak vardır.

Tevbe sûresinin başında besmele yoktur. Bu sûre, besmelesiz nazil olmuştur.

Kıraâta başlayan kimse, sûre evvelinden başlıyorsa, besmele ile başlamalıdır. Kıraât imamları, sûre başlarında bulunan besmelelerin okunması hususunda ittifak etmişlerdir. Tevbe sûresinin başında besmele olmadığı için bu hüküm onda geçerli değildir. Buradan şunu anlıyoruz; Tevbe sûresini okuyacağımız zaman ister Enfâl sûresinden devam ederek veya okumaya ilk Tevbe sûresi ile başlayarakta olsa burada besmelesiz okumak sünnettir. Diğer 113 sûreyi okurken de besmele çekmek sünnettir. Ancak sûrenin başından değil de farklı bir yerinden kıraâte başlanacak olursa bu durumda okuyucu serbesttir. Bu konuda ittifak vardır. Bu durumda besmele çekmek evla da olsa; her iki uygulamayı yapmak sünnettir.⁴⁶⁰

İki sûre arasındaki besmeleler hususunda kıraât imamları üç kısma ayrılmışlardır. Bizim burada üzerinde duracağımız kıraât imamımız Âsım olduğu için sadece onun görüşünü aktaracağız:

⁴⁵⁸ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 306-307.

⁴⁵⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 1/286.

⁴⁶⁰ Pakdil, *Ta'lim Tecvid ve Kıraat*, 335.

Enfâl ile Tevbe sûresi hariç, iki sûre arasında besmele okuyanlar: Kalun, İsbahani'ye göre Verş, İbn Kesîr, Âsım, Kisai ve Ebû Ca'fer'dir. Bunlar Said b. Cübeyr'den rivayet edilen bir hadise dayanmaktadırlar. Hadisin meali şöyledir: "Peygamber (sav), besmele nazil oluncaya kadar, sûrenin ayrıldığı bilmezdi."⁴⁶¹

Adı geçen bu imamlara, "ehli besmele" denir. Kıraât imamımız Âsım'ın da dâhil olduğu bu gruba göre, üç vecih caizdir;

- 1- Kat'u'l-küll: Sûrenin sonunda ve besmelede vakf yapmak.
- 2- Kat'u'l-evvel vaslû's-sani: Birinci sûrenin sonunda vakıf yapmak, besmeleyi ikinci sûrenin ilk ayetine vasletmek.
- 3- Vaslû'l-kül: Birinci sûrenin son ayetini besmeleye, besmeleyi de ikinci sûrenin ilk ayetine vasletmek.⁴⁶²

Yukarıda sayılan bu üç vecih Berâe sûresi hariç bütün sûrelerin Evvel-i sûre vecihleridir. Berâe sûresi'nin evvelinden başlanacaksa eğer şu iki vecih caiz olur.

a) Vakıf bilâ besmele: İstiaze de durup besmele çekmeden sûrenin ilk ayetine geçiş yapmak

b) Vasıl bilâ besmele: İstiaze'de durmadan ve besmele de çekmeden direk sûrenin ilk ayetine geçiş yapmak.

3.2.3. Medler

Lügatte uzatmak, çekmek, yükseltmek, akımak anlamlarına gelir.⁴⁶³ Ayrıca ziyade etmek manasını ifade eder. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de "يُزِيدُكُمْ أَيُّ يَزِيدُكُمْ" buyurmaktadır. Buradaki "يُزِيدُكُمْ" kelimesi ziyade manası ifade eden "يَزِيدُكُمْ"

⁴⁶¹ Hakim, *el- Müstedrek*, 3/1.Ebu Davud, "Salât" 122,; Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 358.

⁴⁶² Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, 358.

⁴⁶³ İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab*, 3/396.

anlamındadır. İstilah mnası ise vav (و), ya (ي) ve elif (ا) olan med harflerinden biriyle sesi uzatmaktır.⁴⁶⁴ Tabî ve aslî med üzerine yapılan ziyadelikten ibarettir.⁴⁶⁵

İbn'ül Cezerî'nin tarifini verdiği bazı medlerin tariflerini vereceğiz:

- Medd-i Hacz veya Medd-i Müdğam: İki sakin arasındaki meddir. (الدَّائِبَةُ ،
أَلْحَاجَّةُ) örneklerinde olduğu gibi.⁴⁶⁶
- Medd-i Revm: Teshîl ile okunan hemzeden önce gelen med demektir. (هَاهُنْتُمْ)
) gibi.⁴⁶⁷
- Medd-i Munfasıl: Med harfini, kelimenin hemzesinden ayıran meddir. (حَتَّى إِذَا)
)
- Medd-i Mütevesşit: İki hemze arasına giren meddir. (أَنْذَرْتَهُمْ ، أَنْتُمْ) .
- Medd-i Fark: İstifham ile haber arasını ayıran meddir.⁴⁶⁸ (اللَّهُ ، الذَّكْرَيْنِ ، أَلَانَ)
- Medd-i Adl veya Medd-i Fasl: İki hemze arasında yapılan meddir. (أَنْذَرْتَهُمْ)
- Medd-i Ta'zim: Medd-i Munfasıl'ı, fazlaca uzatmaktır. Medd-i Munfasıl'ı,
bir elif miktarı medle okuyanlara mahsustur. (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)⁴⁶⁹
- Medd-i Müşebbea': Sakin eliften sonra gelen meftuh hemzelerin bulunduğu
kelimelerin medleridir. (جَاءَ)
- Medd-i Bedel: Hemzeden bedel olan medlere denir. (آمَنَ ، أَدَمَ)⁴⁷⁰

⁴⁶⁴ ed-Devserî, *Muhtasarü'l-İbarat li mu'cemi mustalahâti'l kırâ'ât*, 106.

⁴⁶⁵ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 331.

⁴⁶⁶ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 193.

⁴⁶⁷ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 194; Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 119.

⁴⁶⁸ İstifham hemzesinin, meftuh olan vasl hemzesinin üzerine dâhil olduğu Kur'an'daki altı yerde bulunan bu üç kelimenin اللَّهُ، أَلَانَ، الذَّكْرَيْنِ ikinci hemzesi olan vasl hemzesinin teshîl veya ibdal ile okunmasında bütün kıraât imamlarının ittifakı vardır. Bir de bunlara (أَعْجَمِي) (Fussilet,44) kelimesi eklenirse, İmam Âsım'ın Hafs rivayetinde yedi yerde, ikinci hemzeyi, teshîl ile okuduğu sabit olmuş olur.; Bkz.İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 27.

⁴⁶⁹ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 192.

⁴⁷⁰ Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*, 191.

- Medd-i Heca: Medd-i Lazım ve Medd-i Sabit isimleri de verilen bu med, infısalde ittisalde sebebi mevcut olan medlerdir. Bazı sûrelerin evvelinde yer almışlardır. (قَاف، سَيْن، مِيم)
- Medd-i Bunye: Med üzerine bina edilen kelimelerdeki medlerdir. (نِدَاء، دُعَاء، زَكْرِيَّا)
- Medd-i Kasri Mecazi: Sûre evvellerinde Medd-i Tabii olarak bilinen (طه) daki iki harf, (الر) 'nın "ra" harfî,(حم) 'in "ha" sı ve (يس) 'nin ilk harfî olan "ye" harfî gibi.

Kıraât ilmi, Kur'an ayetlerine uygulanırken, Medd-i Munfasıl'a iki'den, Medd-i Muttasıl'a üç'ten itibaren beş'e kadar ilave edilen bir elif miktarı med farklarına "Meratib-i Erbe'a" denir. Bu tatbikat genellikle Fatiha'dan Kehf sûresine kadar Kur'an'ın ilk yarısında Kıraât bilgilerinin iyice öğrenilmesi için titizlikle uygulanan bir azimet tarikidir. Buna İstanbul veya Teysir Tariki'de denir.

Meryem sûresinin evvelinden Nâs sûresinin sonuna kadar, Kur'an'ın ikinci yarısında yetişmiş talebeler için kullanılan bir öğretim metodu da "Mertebe'teyn"dir. Bu da bir ruhsat ve cevaz tarikidir. Munfasıl'ın da Muttasıl'ın da Tevassut (3 elif ve Tul (5 elif) olarakikişer vecih okunmalarıdır. Buna, "Mısır Târiki "de denir.⁴⁷¹

İmam Âsım, Meratib-i Erbe'a'ya göre, Medd-i Munfasıl ve Medd-i Muttasıl'ı 4 elif miktarı uzatır. Mertebe'teyn' e göre Hafız; Medd-i Munfasıl'ı 1 ve 3 elif miktarı okuyanlar arasındadır. Medd-i Muttasıl'da ise 3 elif miktarı uzatarak okuyanlar içerisindedir.

⁴⁷¹ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 331-333.

3.2.4. Hemze

Hemze; itmek, vurmak bir şeyi dar bir yere sıkıştırmak, baskı yapmak ve vurgulamak anlamlarına gelen bir masdardır.⁴⁷² “Hemze elife benzer bir harftir ki, sakin ve harekeli olabilir.”

Hemze bir sahîh harf olmakla beraber, değişip illet harfine de benzer. Kıraât terminolojisindeki tarifine gelince: Boğazın başlangıcı, göğse bitişik olan kısımdan çıkan, kendisine has mahreci olan bir harftir. Hemze harfi medden sonra gelmesi şartıyla ister harekeli, ister sakin olsun, med sebebidir.⁴⁷³

Hemzeler, vasl hemzesi ve kat’ hemzesi olarak iki kısma ayrılır:

- a) Vasl hemzesi: Hemze ile başlayan kelimelerin evvelinde bulunan, yazıda mevcut, kendisi ile başlanınca okunan fakat kendinden önce harekeli bir harf gelince okunmayan hemzelere denir.
- b) Kat’ hemzesi: Hem yazıda, hem de okunuşta bulunan, kelimenin gerek vasl ve gerekse vakf halinde değişmeyen ve sabit kalan hemzelere denir.⁴⁷⁴

Hemzenin vasl mı veya kat’ mı okunacağı konusunda kıraât âlimleri ihtilaf etmişlerdir. İbn Kesîr, Nâfî, İbn Âmir ve Âsım vasl ve başlangıç cümlelerinde de fethalı kat’ hemzesiyle okumuşlardır.⁴⁷⁵

Hemzenin Arap alfabesinde müstakil bir harf sayılıp sayılmayacağı, mahreçleri ve sıfatları konusunda âlimler arasında farklı görüşler vardır. Aynı şekilde kıraât âlimleri arasında da hemzenin okunuşu konusunda farklı vecihler vardır. Hemze ile ilgili bu vecihlerin bir kısmı hemzenin bulunduğu konum itibariyle oluşmaktadır. Hemze; aynı kelimedede iki hemzenin yan yana gelmesi, birinin sonunda

⁴⁷² ez-Zebîdi, *Tâcu’l-arûs min cevâhiri’l-kamus*, 15/390.

⁴⁷³ Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 76.

⁴⁷⁴ Karaçam, *Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*.s.251.

⁴⁷⁵ İbn Mücâhid, *Kitâbü’s-seb’a*, 556; İbnü’l-Cezerî, en-Neşr, 2: 361-362; Dimyâtî, İthâf, 478.

ikincisinin başında olmak üzere iki ayrı kelimedede mevcudiyeti ve kelimedede tek başına olması yönüyle üç kısma ayrılmaktadır:

Kur'ân'da on sekiz yerde on kelimedede geçen iki hemzenin aynı kelimedede yana gelmesi durumunda ikinci hemze teshîl ile elif ve hemze arasında elif'in olmasıyla, elif ve hemze arasında elif harfinin olmaması ve med ile beraber elif harfine dönüştürülmesiyle olmak üzere üç şekilde okunmuştur. Hemzenin birinin sonunda ikincisinin başında olmak üzere iki ayrı kelimedede mevcudiyeti durumunda harekesine göre hemze farklı vecihlerle okunmuştur.

Hemzenin kesreli olması halinde ittifak edilenler Kur'ân'da on beş yerde on üç kelimedede; ihtilaf edilenler ise üç yerde bulunmaktadır.

Hemzelerin fethalı olarak kullanılması Kur'ân'da on dokuz yerde on altı kelimedede mevcutken; hemzenin zammeli okunması ise sadece bir yerde bulunmaktadır. Kıraât âlimleri bu hemzeleri ikisinden birinin düşürülmesi (hazf), bu iki hemzenin okunması (tahkîk) ve tahfif edilmesi şeklinde farklı vecihlerle okumuşlardır. Hemzenin bulunduğu konum itibariyle üçüncüsü olan hemze-i müfrede yani hemzenin kelimedede tek başına bulunmasıdır.⁴⁷⁶ Bu konumdaki hemzeler sâkin ve harekeli olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır:

Kıraât âlimlerinin bir kısmı hemzenin sâkin gelmesi durumunda hemzeden önceki harfin harekesine göre hemzeyi ibdâl ederek öncesi zamme ise (و) “vav” harfine, kesre ise (ؤ) “yâ” harfine fetha ise (ا) “elif” harfine çevirerek okumuşlardır.

İkinci kısım ise hemzenin harekeli olarak gelmesidir. Bu durumda ise hemzenin tahkîki ve hazfi olmak üzere iki vecih uygulanmıştır.⁴⁷⁷

Hemze ve hemzenin çeşitleriyle ilgili kıraât vecihlerinde tahkîk, teshîl, ibdâl, hazf ve med gibi bazı terimler kullanılmıştır.

⁴⁷⁶ Nesrişah Saylan, “Kıraat İlminde Hemze İle İlgili Bazı Vecihlerin İncelenmesi”, *Ihya* 5 (2019), 285-286.

⁴⁷⁷ Saylan, “Kıraat İlminde Hemze İle İlgili Bazı Vecihlerin İncelenmesi”, 287.

3.2.5. İmâle

İmâle kelimesi bir şeye yönelmek, bir şeyi bir tarafa doğru eğmek anlamına gelir.⁴⁷⁸ İstılahta ise; fethayı kesreye doğru “elif” harfini de “ya” harfine doğru eğmektir. “Elif” harfini “ya” harfine fethayı da kesreye yaklaştırmaktır.⁴⁷⁹ Fetha harekesini kesreye, elifi ya’ya yaklaştırarak, adeta; fetha veya elif ile kesre arası okumaktır.⁴⁸⁰ Fethayı kesreye veya “elif’i” “ya” harfine çokça meylettirmek demektir. Buna "imâle-i kübrâ" denilir. Yani meylettirme kesreye daha yakın olursa imâle-i kübrâ olmaktadır. Zira “imâle” denilince "kübrâ" anlaşılmaktadır. Eğer meylettirme az olur, fethaya daha yakın olursa buna taklil, beyne beyne veya imâle-i suğrâ denilmektedir.

Bazı âlimler, “Kur’an tefhim(harfleri kalın okuyan Kureyş lehçesi) ile inmiştir” hadisi gereği imâleyi kerih görmüşler ise de buna karşı diğer âlimler, Kur’an’ın yedi harf ruhsatı gereği diğer kabile lehçelerine göre de okunabileceğini gerekçe göstererek imâlenin bu nedenle caiz olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Kureyş ve Hicaz ehli tahkik ile (yani kelimeler üzerinde imâle yapmadan)okurken Arap kabilelerinden Necdiyye, Temim, Esed ve Kays kabilelerinde imâle yaygın olarak kullanılmıştır.⁴⁸¹ İmam Hamza, Kisaî ve Halef en çok imâle yapanlardır. Üçü de Kûfe’lidir. İmâleyi çok yapan kıraat imamları arasında Kûfeli imamlar olmasına rağmen, Âsım imâleyi az yapan imamlardandır.

İmamı Âsım (ö.127/744) imâle yapanlar grubuna dâhil olmakla beraber onun ikinci ravisi Hafs (ö.180/796) yalnız Hud sûresinin 41.ayetindeki (مَجْرِيهَا) kelimesini rivayet etmiştir. Hafs rivayetinde başka imâle yoktur.⁴⁸² Hafs rivâyeti itibariyle Âsım

⁴⁷⁸ İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab*, 14/159.

⁴⁷⁹ Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 91.

⁴⁸⁰ Buna aynı zamanda Taklil veya beyne beyne denilmektedir.

⁴⁸¹ Ünal, *Kur’an’ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 110.

⁴⁸² Temel, *Kıraat ve Tecvid İstilahları*, 91.

kıraâtı aslında feth ehli bir kıraâttir. Ancak Şu‘be ise bazı kelimelerde Şefa (شفا)‘ya⁴⁸³ muvafakat ederken; bazı yerlerde hulf ile muvafakat eder.

İmâleyi çok yapan kıraât imamları arasında Kûfeli imamlar olmasına rağmen, Âsım'ın Kûfe'de yetiştiği göz önünde bulundurulduğunda imâleyi az yapmasını nasıl izah edebiliriz? Sorusunu Şelebî, Şu‘be rivâyetinde ‘A’şâ tarikinden (şâz) diğer Kurrânın imâle yaptığı vezinlerde (kelime türleri) imâle vechinin rivâyet edildiği şeklinde cevaplamıştır. Bu şekilde Âsım kıraâtında da diğer Kûfeli kurrâ gibi imâlenin çok olduğu görülmektedir. Bu sebeple Âsım kıraâtının hem feth hem imâle ekolünü temsil ettiği ifade edilmiştir. Ancak yaygın olan Âsım kıraâtının rivâyetlerinde bu imâleler tercih edilmemektedir.⁴⁸⁴

İmâleli okuyuş konusunda, Mekke kıraât imamı İbn Kesîr'den sonra en az imâlenin Hafs rivâyetinde olduğunu söyleyebiliriz.⁴⁸⁵

3.2.6. Teshîl

“السهل” kelimesi kolaylık anlamına gelir.⁴⁸⁶ İstilahta ise “الهمزة” harfini kendisi ile yine kendi harekesinden olan harfın mahreci arasına koymaktır.⁴⁸⁷ “سئل” kelimesinde olduğu gibi.

Hemzenin normal mahrecinden çıkarılarak okunmasına “tahkik”li okuyuş; yumuşatılarak okunuşuna ise “teshîl”li okuyuş denir. Buna göre şayet hemze, kelimenin başında bulunursa tahkikli olarak okunur. Kelimenin ortasında olduğunda ise dört ihtimal üzerinde durulmuştur. Bunlar tahkik, teshîl, taklil ve hazifle okumaktır. Kıraât imamlarından Âsım”يَأْجُوجُ“ ve “مَأْجُوجُ” kelimelerinde yer alan

⁴⁸³ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 42-48. beyitler arası.; Hamza, Kisai ve Halef, kelime remzinde; Şefa olarak bilinir.

⁴⁸⁴ Havuz, *Usuli ve Ferşi İhtilaflar Açısından Âsım Kıraatı (Şu‘be ve Hafs Rivayeti)*, 262.

⁴⁸⁵ Havuz, *Usuli ve Ferşi İhtilaflar Açısından Âsım Kıraatı (Şu‘be ve Hafs Rivayeti)*, 284.

⁴⁸⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l -Arab*, 11/349.

⁴⁸⁷ Koyuncu, *Kıraat İlmî ve Takrîb Usûlü*, 173.

hemzeleri yazıldığı gibi tahkikli olarak okurken,⁴⁸⁸ diğer kâriiler bu hemzeleri teshîlli olarak “يَا جُوجَ وَ مَا جُوجَ” diye okumuşlardır.⁴⁸⁹

Sarf ilminde ise hemze-i muhaffefeye teshîl adı verildiğini müşahede etmekteyiz. Hemze-i müsehhele üç kısma ayrılır:

1- “أعجمي” ayetinde olduğu gibi. “الألف” harfî ile “الهمزة” harfî arasında olur.” Burada teshîl yapanlar Verş, İbn Kesîr, İbn Zekvan, Hafs ve Ruveys'tir. Bu kelimedeki ikinci “الهمزة” harfîni hemze ile harekeli cinsi olan “الألف” harfî arasında “العاء” sesi olmayacak bir şekilde telaffuz etmelidir.

2- Hemze ile “ya” harfî arasında olur. (أأنكم) kelimesinde olduğu gibi.

3- Hemze ile vav arasında olur. “أؤنبنكم” kelimesinde olduğu gibi. Burada Verş, İbn Kesîr, Ruveys teshîl ile okur. Ebû Amr ise, önce tahkik, sonra teshîl ile okur.⁴⁹⁰

İki hemze bir arada olup ikinci hemzenin harekesi zamme ise bu hemze, hemze ile vav arası bir okuyuşla (mesela, . أؤنبنكم = eu(v)nebbiuküm” şeklinde): meftuh olduğunda “elife” yakın bir okuyuşla (أؤنبنكم mesela, “ = eanzartehüm” şeklinde) ve nihayet kesre olduğunda ise “yâ” harfine yakın bir okuyuşla (mesela, ” أؤنبنكم = ei(y)nnekum” şeklinde) okunur.⁴⁹¹

Bir yerde yan yana gelen iki hemzenin harekesinin meftuh-mazmum, mazmum-meftuh, mazmum-meksur ve meksur-meftuh olması durumunda kıraât imamları tarafından farklı okuyuşlar gerçekleşmiştir.⁴⁹²

3.3. İbn Kesîr ve Âsım Kıraâti Arasındaki Kıraât Farklılıkları

İbn Kesîr kıraâtı, hadr metodunu tercih eder. Medd-i Munfasılları bir, Medd-i Muttasılları iki elif miktarı uzatır.⁴⁹³

⁴⁸⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 266.

⁴⁸⁹ Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraât Farklılıklarının Rolü*, 106.

⁴⁹⁰ Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 164.

⁴⁹¹ Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 343.

⁴⁹² Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 107.

Âsım kıraâti, tahkik ile okur. Medd-i Munfasılları ve Muttasılları dört elif miktarı uzatır.⁴⁹⁴

İbn Kesîr kıraâtinde; Müzekker, kendisinden sonraki harf harekeli olmak şartıyla müfred gaib zamir, sakin harften sonra gelmişse sıla yaparak okur.⁴⁹⁵

İbn Kesîr, vasıl halinde Kur'an- ı Kerim'in tamamında cem'i mimlerinden هُمْ – أَنْتُمْ – كُمْ – sonra “و” takdir ederek كُمْو- أَنْتُمْو – هُمْو şeklinde sıla ile okur.⁴⁹⁶

“عُزْفَةٌ” lafzını , “عُزْفَةٌ” şeklinde okur.

“لِي – اِنِّي – مِنِّي – لَعَلِّي” lafızlarından sonra hemze gelirse “لِي – اِنِّي – مِنِّي – لَعَلِّي” şeklinde okur.⁴⁹⁷

“مَعِيَ” lafzını “مَعِيَ” şeklinde okur.

Âsım kıraâtinde Ebû Bekir Şu'be'de bu lafzın geçtiği yerlerde aynı şekilde okurken; “مَعِيَ” lafzından sonra hemze gelmemişse Hafs'ın dışındakilerin hepsi “مَعِيَ” şeklinde okurlar.⁴⁹⁸

İbn Kesîr , “يَحْسِبُ – تَحْسِبُ” fiillerini “sîn” harfinin kesresi ile “يَحْسِبُ – تَحْسِبُ” şeklinde okur . “جَبْرِيل” lafzını her geçtiği yerde “cîm” harfinin harekesini fethalı şekilde “جَبْرِيل” olarak okur.⁴⁹⁹ Bu okuyuş sadece İbn Kesîr kıraâtinde vardır.

⁴⁹³ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 88.

⁴⁹⁴ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 142.

⁴⁹⁵ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 202-203.

⁴⁹⁶ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 88.; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 170.

⁴⁹⁷ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 89.

⁴⁹⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 179. Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 89.

⁴⁹⁹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/21. Öztoprak, *Kur'ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 89.

“ زَكْرِيَّا ” lafzını Kur’an-ı Kerim’de her geçtiği yerde, med harfinden sonra ötreli bir hemze getirerek okur. (زَكْرِيَّاْ). Burada medd-i muttasıl yaparak iki elif miktarı uzatır.⁵⁰⁰

- Âsım kıraâtinde Ebû Bekr Şu‘be’de زَكْرِيَّاْ şeklinde hemzeyi isbat ederek okur.⁵⁰¹

“ وَ مِيكَالٍ ” lafzını “ وَ مِيكَائِيلِ ” şeklinde okur.⁵⁰²

- Âsım kıraâtinde Ebû Bekr Şu‘be’de “ وَ مِيكَائِيلِ ” şeklinde okur.
- İbn Kesîr, الْأَكْلُ - أَكَلَهَا - أَكَلَهُ ” lafızlarında “ ك ” harfini cezimli olarak okur.⁵⁰³ (أَكَلَهُ - أَكَلَهَا - الْأَكْلُ)

“ الْقُدُسُ ” lafzını sadece İbn Kesîr “ الْقُدُسُ ” şeklinde “dal” harfinin ötre harekesini, sukun ile okur. Bu Temimlilerin okuyuşudur. Hicazlılar ise bu harfi ötre ile okurlar.⁵⁰⁴

“ يَأْجُوجَ وَ مَأْجُوجَ ” lafızlarını “ يَأْجُوجَ وَ مَأْجُوجَ ” bu şekilde İbn Kesîr teshîlli okurken; İmam Âsım bu kelimelerin ortasında yer alan hemzeleri yazıldığı gibi tahkikli okumuştur.⁵⁰⁵

“ بِيُوتٍ - أَلْبِيُوتِ ” lafzını “ ب ” harflerinin esresi ile “ بِيُوتٍ - أَلْبِيُوتِ ” okur. ”

- Âsım kıraâtinde, Ebû Bekir Şu‘be’de “ بِيُوتٍ - أَلْبِيُوتِ ” şeklinde okur.

“ أَرْنَى - أَرْنَا ” fiillerini , “ أَرْنَى - أَرْنَا ” şeklinde “ر” harfini kesralı değil de cezimli şekilde okur.

“ قَدْرُهُ ” lafzını “ قَدْرُهُ ” şeklinde okur. Âsım kıraâtinde, Ebû Bekir Şu‘be’de “ قَدْرُهُ ” olarak olur.

⁵⁰⁰ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 85.

⁵⁰¹ ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fi’l Kıraati’s-Seb’a’l- Meşhûre*, 87.

⁵⁰² Öztoprak, *Kur’ân Kıraati Kıraât-ı Aşere*, 89.

⁵⁰³ Paluvî, *Zübdetü’l-İrfân fi Vucûhi’l- Kur’an*, 37.

⁵⁰⁴ İbnü’l- Cezerî, *en-Neşr fi’l kirâ’âti’l - aşr*, 2/216; ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fi’l Kıraati’s-Seb’a’l- Meşhûre*, 74.

⁵⁰⁵ Ünal, *Kur’an’ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 106.

“ أَجْرِي ” olarak yani “ ر ” harfinde med yaparak okur.

- Âsım kıraâtinde, Ebû Bekir Şu‘be’de , “ أَجْرِي ” şeklinde okur.

“ هُرُؤًا - كُفُؤًا ” lafızlarını “ هُرُؤًا - كُفُؤًا ” şeklinde, yani (و) harfini hemzeli olarak(و) okur.⁵⁰⁶

- Âsım kıraâtinde Hafs, bu yerleri tahkikli okurken; Ebû Bekir b.Şu‘be de (و) harfini hemzeli olarak(و) okur.

-

“ ضَيْقًا ” olarak “ ضَيْقًا ” lafzının da , “ ضَيْقًا ” şeklinde “ ضَيْقًا ” lafzını , “ ضَيْقًا ” okunması sadece İbn Kesîr kıraâtinde vardır.⁵⁰⁷

“ أَف ” lafzını , “ أَف ” okur⁵⁰⁸.,

“ رُبُوءًا ” lafzını , “ رُبُوءًا ” şeklinde “ ra ” harfini ötre hareke ile okur.⁵⁰⁹

Âsım kıraâtinde “ رُبُوءًا ” şeklinde tahkikli okunur.

“ غَسَاقًا - غَسَاقًا ” lafızlarını , “ غَسَاقًا - غَسَاقًا ” şeklinde teşdidsiz okur.⁵¹⁰

Âsım kıraâtinde ise Hafs teşdidli okurken, Ebû Bekir b.Şu‘be teşdidsiz okur.

“ الْمُخْلِصِينَ ” lafzını, kelimenin başında “ elif lam(ل) ” takısı olmak şartıyla “ الْمُخْلِصِينَ ” şeklinde “ okur.⁵¹¹

“ تَذَكَّرُونَ ” lafzını, “ تَذَكَّرُونَ ” “ zal ” harfini teşdidle okur.⁵¹²

Âsım Kıraâtinde ise Ebû Bekir b.Şu‘be’de “ zal ” harfini teşdidli okurken; Hafs, teşdidsiz “ zal ” harfini meftuh okur.

⁵⁰⁶ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 85.

⁵⁰⁷ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 91.

⁵⁰⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü’l-İtkân fî Vücûhi’l-Kur’ân*, 275.

⁵⁰⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü’l-İtkân fî Vücûhi’l-Kur’ân*, 333; Paluvî, *Zübdetü’l-İrfan fî Vücûhi’l-Kur’an*, 37.

⁵¹⁰ ed-Dânî, *Câmi’ul Beyân fî’l-Kıraati’s-Seb’a’l-Meşhûre*, 375.

⁵¹¹ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*, 91.

⁵¹² İbnü’l Cezerî, *Takrîbü’n-Neşr fî’l-Kirâ’ati’l-Aşr*, 232.

- "الْأَسْحَتُ" - lafzını, " الْأَسْحَتُ " , şeklinde "ha" harfini ötre hareke ile okur.⁵¹³

- "بُنَى" lafzını, " بُنَى " şeklinde "ya" harfini kesra hareke ile okur.

Âsım Kırââtinde Hafs diğer imamlardan farklı olarak bu kelimeyi "yâ" harfinin teşdidi ile fethalı okur. Ebû Bekr b. Şu'be ise Hud sûresinin 42.ayetinde Hafs gibi okur, başka yerlerde ise diğer imamlar gibi okur.⁵¹⁴

- "كَأَيِّنْ" lafzını, " كَأَيِّنْ " Kur'an'da her geçtiği yerde "ye" harfinin yerine hemze ile elifsiz ve şeddesiz olarak, İbn Kesîr bu şekilde okur.⁵¹⁵

- "أَنْ اَعْدُوا - وَلَكِنْ اَنْظُرْ - أَنْ اَعْدُوا - أَنْ اَحْكُمْ - أَنْ اَعْبُدُوا - فَمَنْ اَضْطُرَّ" lafızlarını "أَنْ اَعْدُوا - وَلَكِنْ اَنْظُرْ - أَنْ اَعْدُوا - أَنْ اَحْكُمْ - أَنْ اَعْبُدُوا - فَمَنْ اَضْطُرَّ" şeklinde⁵¹⁶ geçişleri "nun" harfinin kesrasıyla değil "nun" harfine zamme hareke vererek okur.⁵¹⁷

- "مَجْرِيهَا" lafzını, " مُجْرِيهَا " şeklinde "mim" harfini zammeli okuyarak ve de imâle yapmadan okur.⁵¹⁸

Âsım kırââtinde Hafs, burayı imâleli okurken; Ebû Bekr Şu'be İbn Kesîr kırââtine benzer şekilde okur.

- "فَسئَلِ الَّذِينَ - فَسئَلُهُ - فَسئَلُوا - وَسئَلُوا اللَّهَ" gibi, "veya" ile başlayan, "ف" ile başlayan, "س" den sonra harekeli hemze "ئ" şeklinde gelen emr-i hazır lafızlarında; hemzeyi

⁵¹³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 51.

⁵¹⁴ Öztoprak, *Kur'ân Kırââti Kırâât-ı Aşere*.

⁵¹⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 43.

⁵¹⁶ Öztoprak, *Kur'ân Kırââti Kırâât-ı Aşere*.

⁵¹⁷ İbn Kesîr kırââtinde, kesreden zammeye çıkmak lisana ağır geldiği için buradaki "nûn" harflerini mazmûm olarak okumuşlardır. Her ne kadar "nûn" ile mazmûm harf arasında bir harfte olsa bu harflerin sukunlu olması kesreden zammeye çıkma problemini ortadan kaldırmaz. Âsım kırââtinde ise buradaki "nûn" harfleri sukun üzerine mebnidir. Evvelinde vasıl hemzeleri olduğu için bu şekilde harekelenmiştir. Çünkü iki sakinin ictimai dil kuralları açısından caiz değildir. Sakinler harekeleniği zaman kesre ile harekelenir. Ebu Osman Sa'id b.Muhammed en-Neysaburi Behiri, *es-Sabi min feva'id Ebi Osman el-Behiri* (Şebketül-İslamiyye, 2004), 8.

⁵¹⁸ Öztoprak, *Kur'ân Kırââti Kırâât-ı Aşere*, 93.

kaldırıp harekesini “س” harfine vererek, “فَسَلِّ الَّذِينَ – فَسَلُّهُ – فَسَلُّوا – وَسَلُّوا الله” şeklinde okur.⁵¹⁹

“mim” şeklinde “مُتُّ- مُتُّمٌ - مُتُّنَا” lafızlarını her geçtiği yerde “مِثُّ - مِثُّمٌ - مِثُّنَا” harfini kesralı değil zammeli okur.

Âsım kıraâtinde Ebû Bekr Şu‘be’de aynı şekilde okurken; Hafs Kur’an’da geçtiği şekliyle okur.

-Yan yana gelen iki hemzeden birincisi üstün, ikincisi esre olursa İbn Kesîr ikinci hemzeyi (ى)‘ya yaklaştırarak teshîl ile okur. Örneklerde şu şekilde geçmiştir.
“⁵²⁰ أ إِنَّ لَنَا - شُهُدَاءَ إِذْ - أ إِلَهَ مَعَ اللَّهِ”

“أَيْمَةً” lafzının ikinci hemzesini hem teshîl ile hem de (ى)‘ya ibdal ederek okur.⁵²¹

“يَتَنَاءَ إِلَى” gibi, merfu hemzeden sonra meksur hemze geldiğinde; ikinci hemzeyi, hem (و)‘a, hem de (ى) ‘ya ibdal ederek okur.⁵²²

Âsım kıraâtinde bu yerler tahkikli okunmuştur.

“فُرَانٌ - فُرَانًا - الْقُرَانُ” lafzını vasl ederken, “فُرَانٌ - فُرَانًا - الْقُرَانُ” şeklinde okur. Vakfederken diğer imamlar gibi okur.⁵²³

“وَالٍ - وَاقٍ - بَاقٍ - هَادٍ” lafızlarını, vakfederken sadece İbn Kesîr kıraâtinde “وَالِي - وَاقِي - بَاقِي - هَادِي” şeklinde son harften sonra med harflerinden olan “ya” harfi getirir ve med yaparak vakfeder.

Âsım kıraâtinde ise sonu cezm edilerek vakfedilir.

⁵¹⁹ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 93.

⁵²⁰ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraati*, 58.

⁵²¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü’l-İtkân fî Vücûhi’l-Kur’ân*, 319. Öztoprak, *Kur’ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 93.

⁵²² Öztoprak, *Kur’ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*, 93.

⁵²³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü’l-İtkân fî Vücûhi’l-Kur’ân*, 71.

⁵²⁴ Öztoprak, *Kur’an Kıraâti Kıraât-ı Aşere*.

-“الْقِسْطَاسِ” lafzını, “الْقِسْطَاسِ”⁵²⁵ şeklinde “ ق ” harfinin harekesini zammeli olarak okur.

Âsım kıraâtinde Hafs, tahkikli okurken; EbûBekr Şu‘be ise İbn Kesîr kıraâtinde olduğu gibi “ ق ” harfinin harekesini zammeli olarak okur.

-“هَيْتُ لَكَ”⁵²⁶ lafzını, “هَيْتُ” şeklinde “ ت ” harfinin harekesini zammeli olarak okur. Bu okuyuş sadece İbn Kesîr kıraâtinde vardır.⁵²⁷

-Kaynağı Bezzî’ye dayanan ve İbn Kesîr kıraâtinde önemli kabul edilen⁵²⁸ Duhâ ile Nas sûreleri arasında tekbir getirmenin sünnet olduğu ve bu konuda pek çok hadis-i şerif bulunduğu nedenle; İbn Kesîr’in her iki ravisine (Bezzî ve Kunbül) göre de mezkûr sûrelerin bitimlerinde tekbir getirilir. Aynı ravilerin, Tekbir’in Tehlil ile beraber okunabileceği rivayeti de vardır. Hatta, bazı âlimlere göre, Bezzî kıraâtında; bu sûreler arasına Tekbir ile Tehlil’e ilaveten, Tahmid’de getirmek sünnettir.⁵²⁹

3.4. İbn Kesîr Kıraâtı ile Âsım Kıraâtı Arasındaki Okuyuş Farklılıklarını Gösteren Tablo

İbn Kesîr kıraâtı ve Âsım kıraâtının Kur’an’ın tamamında farklı okudukları yerleri, sûre sûre ravilerin kendi aralarında farklı okudukları yerlerin bir kısmını tabloda gösterdik. Farklı okuyan ravinin ismini dipnotta gösterdik. Ravilerin okuyuşlarında ki farklılıkların tamamı konumuzla tam manasıyla alakalı olmadığı için ve alanı genişleteceği için çok fazla yer vermemeye çalıştık. Bazı kavramları dipnotlarda açıkladık. İbn Kesîr kıraâtı ile Âsım kıraâtı arasındaki kıraât farklılıklarını tespit ederken, şu kaynaklardan faydalanılmıştır:

İbnü’l-Cezerî; en-Neşr, Takribü’n-Neşr fî’l-Kıraâtî’l-Aşr, Tayyibetü’n-Neşr

⁵²⁵ Öztoprak, *Kur’ân Kıraâtî Kıraât-ı Aşere*.

⁵²⁶ Yusuf, 12/23

⁵²⁷ Paluvî, *Zübdetü’l-İrfan fî Vucûhi’l- Kur’an*, 73.

⁵²⁸ Şen, *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraatı*, 75.

⁵²⁹ Paluvî, *Zübdetü’l-İrfan fî Vucûhi’l- Kur’an*, 146.

Ebû Amr ed-Dani, *Camîu'l-Beyân fi'l-Kıraâtî's-Seb'a'l-Meşhûre*

Paluvî: *Zübdetü'l-İrfan*

Molla Efendi Molla Muhammed Emin Efendi: *Umdetü'l Hallan*

Yusuf Efendizade: *El-İ'tilaf fi Vücuhi'l-İhtilaf*

Hamdullah b.Hayreddin Efendi: *Fuyuzü'l-İtkan Fi Vücuhi'l-Kur'an*

Siraceddin Öztoprak: *Kur'an Kıraâtı Kıraât-ı Aşere*

Fâtiha Sûresi (1)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
3 ⁵³⁰	مَلِكٍ	3	مَالِكٍ
6-7	سِرَاطٍ - ⁵³¹ سِرَاطٍ	6-7	صِرَاطٍ
7	عَلَيْهِمْ ⁵³²	7	عَلَيْهِمْ

⁵³⁰ Cezerî, isnadın sahihliği ile örnek verirken bu ayete işaret eder. Fatiha, Al-i İmran 26 ve Nas 2. ayetlerde geçen ve her 3 harfi de muttasıl olarak yazılmış (مَلِكٍ) kelimesi, Hz Osman Mushaflarının hepsinde böyle yazılmış olduğu halde, yalnız Fatiha sûresinde ki bu ayette, eda(telaffuz) yönünden ihtilaf edilmiş ve bu kalıp bozulmadan (مَلِكٍ) ve (مَالِكٍ) şeklinde iki vecih okunmasına rağmen, aynı kalıpla Al-i İmran'daki (مَالِكٍ) ve Nas'taki yine aynı kalıpla (مَلِكٍ) şeklinde okunmuştur. (Bkz; Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*, 259.

⁵³¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 168.; İbn Kesir'in ravisi Kunbul, Kur'an-ı Kerim'de صِرَاطٍ geçen yerlerde ص harfini س şeklinde okur. Kunbul dışındaki diğer bütün ravi ve imamlar ise, resm-i Osmanî'de olduğu gibi (ص) ile okurlar. (Bkz, Akdemir, *Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*, 146.

⁵³² ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 170.; İbn Kesir, Kur'an-ı Kerim'de bu şekilde geçen cem'i mimlerinin tamamını vasl halinde sıla yaparak okur. Bundan sonraki cem'i mimlerini yukarıdaki çizelgede göstermeyeceğiz.

Bakara Sûresi (2)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
1 ⁵³³	فِيهِ ⁵³⁴	1	فِيهِ
6	عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ ⁵³⁵	6	عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ
9	وَمَا يُخَادِعُونَ ⁵³⁶	9	وَمَا يُخَادِعُونَ
10	بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ⁵³⁷	10	بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ
31	هُؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ ⁵³⁸	31	هُؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ
37	أَدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ	37	أَدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ
48	وَلَا تُقْبَلُ ⁵³⁹	48	وَلَا يُقْبَلُ
67	هَزُؤًا	67	هَزُؤًا ⁵⁴⁰
74	يَعْلَمُونَ	74	تَعْلَمُونَ
83	لَا يَعْبُدُونَ	83	لَا تَعْبُدُونَ
85	تَطَاهَرْنَ	85	تَطَاهَرْنَ
85	تَقْدُوهُمْ	85	تُقَادُوهُمْ
85	يَعْلَمُونَ	85	تَعْلَمُونَ ⁵⁴¹

⁵³³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 10.; الم Huruf-u Mukatta olan bu harfler Âsım kıraâtinde ayet sayılırken, İbn Kesîr kıraâtinde müstakil bir ayet sayılmaz. Bu sebepten ayetlerin sayılarında farklılıklar olmaktadır.es-Süyûtî, *el- İtkân fi Ulûmi'l- Kur'ân*, 1/157.

⁵³⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 10.

⁵³⁵ İki hemze yan yana gelir ve her ikisi de fetha hareketli olursa, İbn Kesir hemzelerden ikincisini, önüne elif koymadan teshîl ile okur.

⁵³⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/3.

⁵³⁷ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/3.

⁵³⁸ İbn Kesir'in diğ er ravisi Kunbul, aynen bizim kıraâtemize göre هُؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ şeklinde okur.

⁵³⁹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/11.

⁵⁴⁰ Ebu Bekr Şu'be, hemzeleri tahkik ile yani asli şekliyle okumaktadır. Tahkik:"Bir harfe, mahreç ve sıfatları yönünden tam olarak hakkını vermek veya bir harfi başka bir harfle karıştırmadan okumaya denir". ibdal ederek okumaz. Hafs ise; bu kelimenin her geçtiği yerde ibdal ederek okur.

⁵⁴¹ Ebu Bekr Şu'be burada يَعْلَمُونَ şeklinde okur.

87	الْفُدْسِ	87	الْفُدْسِ
90	أَنْ يُنَزَّلَ	90	أَنْ يُنَزَّلَ
97	جَبْرِيلَ	97	جَبْرِيلَ ⁵⁴²
98	وَ جَبْرِيلَ وَ مِيكَائِيلَ	98	وَ جَبْرِيلَ وَ مِيكَالَ
104	أَنْ يُنَزَّلَ	104	أَنْ يُنَزَّلَ
106	أَوْ تُنَسِّئَهَا	106	أَوْ تُنَسِّئَهَا
140	أَمْ يَقُولُونَ	140	أَمْ يَقُولُونَ ⁵⁴³
140	قُلْ ءَأَنْتُمْ	140	قُلْ ءَأَنْتُمْ
168	خُطُوتِ	168	خُطُوتِ ⁵⁴⁴
173	فَمَنْ اضْطُرَّ	173	فَمَنْ اضْطُرَّ ⁵⁴⁵
177	لَيْسَ الْبِرُّ	177	لَيْسَ الْبِرُّ ⁵⁴⁶
185	الْقُرْآنِ	185	الْقُرْآنِ
189	الْبَيْوتِ	189	الْبَيْوتِ ⁵⁴⁷
197	فَلَا رَفَتْ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالٌ	197	فَلَا رَفَتْ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالٌ
208	فِي السَّلَامِ	208	فِي السَّلَامِ
	خُطُوتِ		خُطُوتِ

⁵⁴² Ebu Bekr Şu'be bu ifadenin geçtiği yerlerde "جَبْرِيلَ" şeklinde okur.

⁵⁴³ Ebu Bekr Şu'be burada "يَقُولُونَ" şeklinde okur.

⁵⁴⁴ Ebu Bekr Şu'be, burayı "خُطُوتِ" olarak okur.

⁵⁴⁵ İtba: "Bir kelimedeki harfin harekesini verirken yakınında bulunan diğer harf ve kelimelere uyumun ve fonetik insicamının gözetilmesi" şeklinde tanımlanır. Sakin olan bir kelime vasıl hemzesi ile karşılaştığında, sonu sakin olan kelime, kesre ile harekelenerek diğer kelimeye geçiş sağlar. Bu ayette de bu durum vardır. Burada "مَنْ" şart edatının sonu sakindir. Bu edattan fiile geçiş konusunda kıraât imamı tarafından iki alternatif kullanılmıştır. Asım, Hamza ve Ebu Amr bu geçişi "من" edatına kesre harekesi vererek yaparken, diğer kura "مَنْ" şart edatının sonuna zamme harekesi vermek sûretiyle ayeti "فَمَنْ" şeklinde okumuşlardır. Bkz. Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 110. Mehmet Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*,

⁵⁴⁶ Ebu Bekr Şu'be, burada İbn Kesir kıraâtı gibi okur.

⁵⁴⁷ Ebu Bekr Şu'be, burada İbn Kesir kıraâtı gibi okur. "الْبَيْوتِ".

220	لَا عَنَّاكُمْ - لَا عَنَّاكُمْ ⁵⁴⁸	220	لَا عَنَّاكُمْ
231	هُرُوا	231	هُرُوا ⁵⁴⁹ - هُرَاءُ ⁵⁵⁰
233	مَا أَنِّيئُمُو	233	مَا أَنِّيئُمُو
236	قَدْرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ	236	قَدْرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ ⁵⁵¹
240	وَصِيَّةٌ	240	وَصِيَّةٌ ⁵⁵²
245	فَيُضَاعَفُهُ	245	فَيُضَاعَفُهُ
245	وَيَبْسُطُ	245	وَيَبْسُطُ ⁵⁵³
249	عُرْفَةٌ	249	عُرْفَةٌ
254	لَا يَبِيعُ فِيهِ وَلَا خَلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ	254	لَا يَبِيعُ فِيهِ وَلَا خَلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ
259	نُنْشِرُهَا	259	نُنْشِرُهَا
260	أَرِنِي	260	أَرِنِي
261	يُضَاعَفُ	261	يُضَاعَفُ
265	بِرُبُوءٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أَكْلَهَا	265	بِرُبُوءٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أَكْلَهَا
271	فَنِعِمَّا ⁵⁵⁴	271	فَنِعِمَّا
271	وَنُكْفِرُ	271	وَيُكْفِرُ ⁵⁵⁵
273	يَحْسِبُهُمُو	273	يَحْسِبُهُمُو

⁵⁴⁸ Bezzi burayı teshîl ile okur.

⁵⁴⁹ Hafs bu şekilde okur.

⁵⁵⁰ Ebu Bekr Şu'be bu şekilde okur.

⁵⁵¹ Ebu Bekr Şu'be, burada İbn Kesir kıraâti gibi okur. "قَدْرُهُ"

⁵⁵² Ebu Bekr Şu'be "وَصِيَّةٌ" şeklinde okur.

⁵⁵³ Hafs burada "يَبْسُطُ" lafzını "يَبْسُطُ" şeklinde "ص" harfî yerine "س" harfiyle okur. Ebu Bekr Şu'be ise Kur'an'da yazıldığı şekliyle okur.

⁵⁵⁴ İbn Kesir, Kalun ve Ebu Bekr Şu'be burayı ihtilas ile okurlar.

İhtilas, Vasıl halinde hareketin sadece bir kısmını ifade etmektir. Bu, fetha, kesre ve damme gibi tüm hareke çeşitlerine uygulanabilir. Böylece hareketin üçte biri telaffuzdan gider ve sadece üçte ikisi telaffuz edilir. Bir başka deyişle ihtilas, harekeyi hızlıca ifade etmekten ibarettir. Böylece dinleyici hareketin gittiğine hükmeder. Bkz. Fırat, *Tecvid ve Kıraat İlmî Terimleri Sözlüğü*, 22.

⁵⁵⁵ Ebu Bekr Şu'be burayı "نُكْفِرُ" şeklinde okur.

280	وَأَنْ تَصَدَّقُوا	280	وَأَنْ تَصَدَّقُوا
282	فَتُذَكَّرَ	282	فَتُذَكَّرَ
282	تِجَارَةً حَاضِرَةً	283	تِجَارَةً حَاضِرَةً
283	فَرَهُنَّ	283	فَرَهُنَّ
284	فَيَعْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ	284	فَيَعْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ

Âl-i İmrân Sûresi (3)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
15	قُلْ أَوْ نَبِّئُكُمْ	15	قُلْ أَوْ نَبِّئُكُمْ
27	مِنَ الْمَيْتِ وَتُخْرِجُ الْمَيْتَ	27	مِنَ الْمَيْتِ وَتُخْرِجُ الْمَيْتَ
37	وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا	37	وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا
38	زَكَرِيَّا	38	زَكَرِيَّا ⁵⁵⁶
48	وَنُعَلِّمُهُ	48	وَيُعَلِّمُهُ
57	فَقُوِّفِيهِمْ ⁵⁵⁷	57	فَقِيؤْفِيهِمْ
66	هَآءُنْتُمْ ⁵⁵⁸	66	هَآءُنْتُمْ
73	أَأَنْ يُؤْتَى	73	أَنْ يُؤْتَى
78	لِنَحْسِبُوهُ	78	لِنَحْسِبُوهُ
79	تَعْلَمُونَ	79	تَعْلَمُونَ
80	وَلَا يَأْمُرُكُمْ	80	وَلَا يَأْمُرُكُمْ
83	تَبْغُونَ	83	يَبْغُونَ
83	تُرْجَعُونَ	83	يُرْجَعُونَ ⁵⁵⁹

⁵⁵⁶ Hafs, kelime sonlarındaki hemzeleri hafzedilmiş şekliyle okurken; Ebu Bekr Şu'be ise, asli şeklinde okumaktadır. زَكَرِيَّا şeklinde okur.

⁵⁵⁷ Öztoprak, *Kur'ân Kiraâtî Kiraât-ı Aşere*, 156.

⁵⁵⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 77.

93	أَنْ تُنَزَّلَ	93	أَنْ تُنَزَّلَ
97	حَجُّ الْبَيْتِ	97	حَجُّ الْبَيْتِ ⁵⁶⁰
115	وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ نُكَفِّرُوهُ	115	وَمَا يَفْعَلُوا ⁵⁶¹ مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكَفِّرُوهُ
119	هَآأَنُتْمُو ⁵⁶²	119	هَآ أَنُتْمُ
120	لَا يَضِرُّكُمْ	120	لَا يَضِرُّكُمْ
131	مُضَاعَفَةٌ	131	مُضَاعَفَةٌ
146	وَكَايِنُ مِنْ نَبِيٍّ قَاتِلٍ مَعَهُ	146	وَ كَايِنُ مِنْ نَبِيٍّ قَاتِلٍ مَعَهُ
151	مَا لَمْ يُنَزَّلْ	151	مَا لَمْ يُنَزَّلْ
154	فِي بُيُوتِكُمْ	154	فِي بُيُوتِكُمْ
156	يَعْمَلُونَ	156	تَعْمَلُونَ
157	تَجْمَعُونَ ⁵⁶³	157	يَجْمَعُونَ
169	وَلَا تَحْسِبَنَّ	169	وَلَا تَحْسِبَنَّ
178	وَلَا يَحْسِبَنَّ	178	وَلَا يَحْسِبَنَّ
180	وَلَا يَحْسِبَنَّ	180	وَلَا يَحْسِبَنَّ
180	يَعْمَلُونَ	180	تَعْمَلُونَ
187	لَتُبَيِّنَنَّهٗ لِلنَّاسِ وَلَا يُحْكُمُونَهُ ⁵⁶⁴	187	لَتُبَيِّنَنَّهٗ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ
188	لَا يَحْسِبَنَّ	188	لَا تَحْسِبَنَّ

⁵⁵⁹ Ebu Bekr Şu'be, bu ayetteki fiilleri” تَبْعُونَ - تُرْجَعُونَ “diğer imamlar gibi muhatab sigasıyla okur.”

⁵⁶⁰ Ebu Bekr Şu'be, “حَجُّ” şeklinde “ح” harfinin harekesini fethalı okur.

⁵⁶¹ Ebu Bekr Şu'be bu fiili, “تَفْعَلُوا” şeklinde okur.

⁵⁶² Bezzi, burayı Asım kıraâtı gibi okur.

⁵⁶³ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı Kıraât-ı Aşere*, 156.

⁵⁶⁴ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

188	فَلَا يَحْسِبَنَّهُمْ	188	فَلَا تَحْسِبَنَّهُمْ
195	وَقَتُلُوا	195	وَقَتُلُوا

Nisâ Sûresi (4)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
1	تَسْأَلُونَ	1	تَسْأَلُونَ
11	يُوصِي ⁵⁶⁵	11	يُوصِي
16	وَاللَّذَانَ	16	وَاللَّذَانَ
19	مُبَيَّنَةٍ ⁵⁶⁶	19	مُبَيَّنَةٍ
24	أَحَلَّ ⁵⁶⁷ لَكُمْ	24	أَجَلَ لَكُمْ
29	تِجَارَةً	29	تِجَارَةً
32	وَسَلُّوا اللَّهَ	32	وَسَلُّوا اللَّهَ
33	عَاقَبْتُ	33	عَاقَبْتُ
40	حَسَنَةً يُضَاعِفُهَا	40	حَسَنَةً يُضَاعِفُهَا
66	أَنْ أَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ أَخْرَجُوا	66	أَنْ أَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ أَخْرَجُوا.....
77	وَلَا يُظَلِّمُونَ	77	وَلَا تُظَلِّمُونَ
124	يَدْخُلُونَ ⁵⁶⁸	124	يَدْخُلُونَ
128	أَنْ يُصَالِحَها	128	أَنْ يُصَالِحَها
136	نُزِّلَ - أَنْزَلَ	136	نَزَّلَ - أَنْزَلَ
140	نُزِّلَ	140	نَزَّلَ
145	فِي الدَّرَكِ	145	فِي الدَّرَكِ

⁵⁶⁵ Ebu Bekr Şu'be'de bu şekilde okur.

⁵⁶⁶ Ebu Bekr Şu'be'de bu şekilde okur.

⁵⁶⁷ Ebu Bekr Şu'be'de bu şekilde okur.

⁵⁶⁸ Ebu Bekr Şu'be'de bu şekilde okur.

152	سَوَفَ يُؤْتِيهِمُو	152	سَوَفَ يُؤْتِيهِمُ ⁵⁶⁹
153	أَنْ تُنَزَّلَ	153	أَنْ تُنَزَّلَ
153	فَقَالُوا أَرْنَا اللَّهَ	153	فَقَالُوا أَرْنَا اللَّهَ

Mâide Sûresi (5)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
2	إِنْ صَدُّوكُمْ ⁵⁷⁰	2	أَنْ صَدُّوكُمْ
4	فَمَنْ اضْطُرَّ	4	فَمَنْ اضْطُرَّ
6	وَأَرْجُلِكُمْ	6	وَأَرْجُلِكُمْ ⁵⁷¹
28	يَدِي إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِلَيَّ ⁵⁷²	28	يَدِي إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِلَيَّ
42	لِلسُّحْتِ	42	لِلسُّحْتِ
45	وَالْجُرُوحِ	45	وَالْجُرُوحِ
49	وَأَنْ أَحْكُمَ	49	وَأَنْ أَحْكُمَ
53	يَقُولُ	53	وَيَقُولُ
58	هُزُؤًا	58	هُزُؤًا ⁵⁷³
63	السُّحْتِ	63	السُّحْتِ
95	فَجَزَاءٌ مِثْلُ	95	فَجَزَاءٌ مِثْلُ

⁵⁶⁹ Öztoprak, *Kur'ân Kiraâtî Kiraât-ı Aşere*, 157.

⁵⁷⁰ Maide sûresinin ikinci ayetinde geçen (أَنْ) lafzını (اِنْ) olarak okumasını, Ebu Ca'fer en-Nehhas tenkid etmiştir. En-Nehhas, tenkidinde der ki: “Bu ayet, Hicri 8.yılda Mekke fethi senesinde nazil olmuştur. Müşrikler Hicri 6.yılda gerçekleşen Hudeybiye antlaşmasıyla Müslümanları Mekke'ye sokmamışlardır. Yani; engelleme olayı, bu ayetin gelişinden öncedir. Eğer; ayetteki lafız (اِنْ) okunursa, Hudeybiye'deki engellemenin, ayetin nüzul tarihi olan Hicri 8.yıldan sonra olması gerekir. Çünkü (اِنْ) şart edatı olması nedeniyle gelecek zaman için, (اِنْ) ise, olmuş bir hadise için kullanılır. Bu tarihi gerçek sebebiyle; büyük nahiv âlimleri, muhaddis veeleştirmenler de, İbn Kesir ve İbn Kesir gibi okuyan Ebu Amr'ın bu okuyuşunu hoş karşılamamışlardır.”Bkz; Öztoprak, *Kur'ân Kiraâtî Kiraât-ı Aşere*, 84.

⁵⁷¹ Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kiraat Farklılıklarının Rolü*, 195.

⁵⁷² Öztoprak, *Kur'ân Kiraâtî Kiraât-ı Aşere*, 157.

⁵⁷³ Ebu Bekr Şu'be bu kelimeyi “ هُزُؤًا ” şeklinde okur.

101	يُنزِّلُ الْقُرْآنُ	101	يُنزِّلُ الْقُرْآنُ
107	مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ ⁵⁷⁴	107	مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ
110	بِرُوحِ الْقُدُسِ	110	بِرُوحِ الْقُدُسِ
112	أَنْ يُنزَّلَ	112	أَنْ يُنزَّلَ
115	إِلَيَّ مُنزَلَهَا	115	إِلَيَّ مُنزَلَهَا
116	مَرْيَمَ ءَ أَنْتَ . . . وَ أُمِّي الْهَيْئِ	116	مَرْيَمَ ءَ أَنْتَ . . . وَ أُمِّي الْهَيْئِ ⁵⁷⁵
116	مَا يَكُونُ لِي أَنْ	116	مَا يَكُونُ لِي أَنْ
117	أَنْ أَعْبُدُوا	117	أَنْ أَعْبُدُوا

En‘âm Sûresi (6)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
10	وَ لَقَدْ اسْتَهْزَيْ	10	وَ لَقَدْ اسْتَهْزَيْ
10	قُلْ إِيَّيَّي أَخَافُ	10	قُلْ إِيَّي أَخَافُ
27	وَ لَا تُكذِّبُ ⁵⁷⁶	27	وَ لَا تُكذِّبُ
27	وَ تَكُونُ ⁵⁷⁷	27	وَ تَكُونُ
32	أَفَلَا تَعْقِلُونَ ⁵⁷⁸	32	أَفَلَا تَعْقِلُونَ
37	أَنْ يُنزَّلَ	37	أَنْ يُنزَّلَ
54	إِنَّهُ مَنْ عَمِلَ ... فَإِنَّهُ	54	إِنَّهُ مَنْ عَمِلَ ... فَإِنَّهُ
61	إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ ⁵⁷⁹	61	إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ

⁵⁷⁴ Öztoprak, *Kur‘ân Kiraâti Kiraât-ı Aşere*, 157.

⁵⁷⁵ Ebu Bekr Şu‘be “mim” harfini uzatarak izafet ya’sını harelemeden okur.

⁵⁷⁶ Ebu Bekr Şu‘be’de aynı şekilde son harfin harekesini zammeli olarak okur.

⁵⁷⁷ Ebu Bekr Şu‘be’de aynı şekilde son harfin harekesini zammeli olarak okur.

⁵⁷⁸ Kunbul; burada أَفَلَا تَعْقِلُونَ şeklinde okur.

⁵⁷⁹ Bezzi; burada yan yana iki hemze fethalı geldiği zaman, iskat yaparak إِذَا جَا أَحَدَكُمْ şeklinde okur.

63	لَيْنُ أَنْجَانَا	63	لَيْنُ أَنْجَانَا
64	يُنَجِّكُمْ	64	يُنَجِّكُمْ
79	وَجْهِي لِلَّذِي ⁵⁸⁰	79	وَجْهِي لِلَّذِي
81	مَالَمْ يُنَزَّلْ بِهِ	81	مَالَمْ يُنَزَّلْ بِهِ
83	دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ	83	دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ
85	زَكَرِيَّا	85	زَكَرِيَّا
91	يَجْعَلُونَهُ قَرَأِطِينَ يُبَدُونَهَا وَيُخْفُونَ كَثِيرًا	91	تَجْعَلُونَهُ قَرَأِطِينَ يُبَدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا
94	بَيْنُكُمْ	94	بَيْنُكُمْ ⁵⁸¹
95	مِنَ الْمَيْتِ وَمُخْرَجِ الْمَيْتِ	95	مِنَ الْمَيْتِ وَمُخْرَجِ الْمَيْتِ
96	وَجَاعِلِ اللَّيْلِ	96	وَجَعَلَ اللَّيْلِ
98	فَمُسْتَقَرًّا	98	فَمُسْتَقَرًّا
109	إِنَّهَا	109	أَنَّهَا
114	مُنَزَّلًا ⁵⁸²	114	مُنَزَّلًا
115	كَلِمَاتٍ	115	كَلِمَةً
119	فَصَلِّ لَكُمْ مَا حَرَّمَ ⁵⁸³	119	فَصَلِّ لَكُمْ مَا حَرَّمَ
119	لَيُضِلُّونَ	119	لَيُضِلُّونَ
125	ضَيْقًا	125	ضَيْقًا
125	يَصْعَدُ	125	يَصْعَدُ ⁵⁸⁴
128	نَحْسُرُهُمْ ⁵⁸⁵	128	يَحْسُرُهُمْ
139	مَيْتَةً	139	مَيْتَةً

⁵⁸⁰ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

⁵⁸¹ Ebu Bekr Şu'be "بَيْنُكُمْ" olarak okur.

⁵⁸² Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

⁵⁸³ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

⁵⁸⁴ Bu lafzı yalnızca Ebu Bekr Şu'be "يَصَاعَدُ" şeklinde okur.

⁵⁸⁵ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde "ي" harfi yerine "ن" harfi ile okur.

140	فَقْتُلُوا	140	فَقْتُلُوا
141	أَكْلُهُ	141	أَكْلُهُ
141	حَصَادِهِ	141	حَصَادِهِ
143	وَمِنَ الْمَعَزِ	143	وَمِنَ الْمَعَزِ
145	إِلَّا أَنْ تَكُونَ	145	إِلَّا أَنْ يَكُونَ
145	فَمَنْ اضْطُرَّ	145	فَمَنْ اضْطُرَّ
152	تَذَكَّرُونَ ⁵⁸⁶	152	تَذَكَّرُونَ
161	دِينًا قِيَمًا	161	دِينًا قِيَمًا

Arâf Sûresi (7)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
3	تَذَكَّرُونَ ⁵⁸⁷	3	تَذَكَّرُونَ
30	يَحْسِبُونَ	30	يَحْسِبُونَ
44	أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ	44	أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ
57	نُشِرًا	57	بُشْرًا
81	أَتِنِّكُمْ	81	إِنِّكُمْ ⁵⁸⁸
98	أَوْ آمِنَ	98	أَوْ آمِنَ
101	مَعِيَ	101	مَعِيَ
111	قَالُوا أَرْجَاهُ	111	قَالُوا أَرْجَاهُ
117	تَلَقَّفُ	117	تَلَقَّفُ ⁵⁸⁹
123	ءَأَمَّنْتُمْ بِهِ ⁵⁹⁰	123	أَمَّنْتُمْ بِهِ ⁵⁹¹

⁵⁸⁶ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

⁵⁸⁷ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/150.

⁵⁸⁸ Öztoprak, *Kur'ân Kiraâtî Kiraât-ı Aşere*, 159.

⁵⁸⁹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 61.

⁵⁹⁰ Bezzi burada ikinci hemzeyi teshîl ile okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 61.

127	سَنَقُلُّ	127	سَنَقُلُّ
137	يَعْرُشُونَ	137	يَعْرُشُونَ
144	أَنِّي اصْطَفَيْتُكَ	144	أَنِّي اصْطَفَيْتُكَ
144	بِرِسَالَتِي	144	بِرِسَالَتِي
150	مِنْ بَعْدِي أَعْجَلْتُمُو	150	مِنْ بَعْدِي أَعْجَلْتُمُو
164	مَعْذِرَةً	164	مَعْذِرَةً
169	أَقْلًا يَعْقِلُونَ	169	أَقْلًا تَعْقِلُونَ
186	وَيَنْذِرُهُمْ	186	وَيَنْذِرُهُمْ
201	طَائِفٌ	201	طَائِفٌ

Enfâl Sûresi (8)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
11	إِذْ يُعَذِّبُكُمُ النَّعَاسُ	11	إِذْ يُعَذِّبُكُمُ النَّعَاسُ
11	وَ يُنَزِّلُ	11	وَ يُنَزِّلُ
18	مُوهِنٌ	18	مُوهِنٌ ⁵⁹²
19	وَإِنَّ اللَّهَ ⁵⁹³	19	وَإِنَّ اللَّهَ
42	بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى	42	بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى
42	حَيِّ	42	حَيِّ < ع -- حَيِّ < ص

⁵⁹¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 61.

⁵⁹² Ebu Bekr Şu'be "مُوهِنٌ كَيْدٌ" bu şekilde okur.

⁵⁹³ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

59	وَلَا تَحْسِبَنَّ	59	وَلَا يَحْسِبَنَّ <ع—وَلَا تَحْسِبَنَّ < ص
65	وَأَنْ تَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةً تَغْلِبُوا	65	وَأَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةً يَغْلِبُوا
66	ضُعْفًا	66	ضُعْفًا
66	فَإِنْ تَكُنْ	66	فَإِنْ يَكُنْ

Tevbe Sûresi (9)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
17	مَسْجِدَ اللَّهِ	17	مَسَاجِدَ اللَّهِ
30	عَزِيزًا	30	عَزِيزًا
30	يُضَاهُونَ	30	يُضَاهُونَ
37	يُضِلُّ بِهِ ⁵⁹⁴	37	يُضِلُّ بِهِ
66	إِنْ يُعْفَ	66	إِنْ نَعْفُ
66	تُعَدِّبُ	66	تُعَدِّبُ
66	طَائِفَةٌ	66	طَائِفَةٌ
83	مَعِيَ عَدُوًّا ⁵⁹⁵	83	مَعِيَ عَدُوًّا
98	دَائِرَةُ السُّوءِ	98	دَائِرَةُ السُّوءِ
100	تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا	100	تَجْرِي تَحْتِهَا
103	إِنَّ صَلَوَاتِكَ	103	إِنَّ صَلَوَاتِكَ
106	مُرْجُونَ	106	مُرْجُونَ
110	تَقَطَّعَ ⁵⁹⁶	110	تَقَطَّعَ

⁵⁹⁴ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

⁵⁹⁵ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

⁵⁹⁶ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

117	تَرْيِغٌ ⁵⁹⁷	117	يَرْيِغُ
-----	-------------------------	-----	----------

Yûnus Sûresi (10)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
3	تَذَكَّرُونَ ⁵⁹⁸	3	تَذَكَّرُونَ
5	ضِيَاءٌ ⁵⁹⁹	5	ضِيَاءٌ
16	وَلَا تَرَأَىٰكُمْ ⁶⁰⁰	16	وَلَا أَدْرَأَكُمُ ⁶⁰⁰
23	مَتَاعٌ	23	مَتَاعٌ
27	قِطْعًا	27	قِطْعًا
35	أَمَّنْ لَا يَهْدَىٰ	35	أَمَّنْ لَا يَهْدَىٰ
45	يَحْسُرُهُمْ	45	يَحْسُرُهُمْ
88	لِيُضِلُّوا	88	لِيُضِلُّوا
103	نُنَجِّ ⁶⁰¹	103	نُنَجِّ

Hûd Sûresi (11)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
20	يُضَعَّفُ ⁶⁰²	20	يُضَاعَفُ
25	أَنِّي لَكُمْ	25	أَنِّي لَكُمْ ⁶⁰³

⁵⁹⁷ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

⁵⁹⁸ Ebu Bekr Şu'be'de aynı şekilde okur.

⁵⁹⁹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/189.

⁶⁰⁰ Ebu Bekr Şu'be burayı imâle ile okur. Bkz. ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/190.

⁶⁰¹ Öztoprak, *Kur'ân Kiraâti Kiraât-ı Aşere*, 162.

⁶⁰² Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 69.

⁶⁰³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 60.

28	فَعَمِيَّتْ ⁶⁰⁴	28	فَعَمِيَّتْ
40	مِنْ كُلِّ رَوْحَيْنِ	40	مِنْ كُلِّ رَوْحَيْنِ ⁶⁰⁵
41	مُجْرِيهَا ⁶⁰⁶	41	مَجْرِيهَا ⁶⁰⁷
42	يَا بُنَيَّ	42	يَا بُنَيَّ ⁶⁰⁸
46	فَلَا تَسْتَلْنِ ⁶⁰⁹	46	فَلَا تَسْتَلْنِ
51	فَطَرَنِي إِلَّا	51	فَطَرَنِي إِلَّا
68	ثَمُودًا	68	ثَمُودَ ⁶¹⁰
71	يَعْقُوبَ ⁶¹¹	71	يَعْقُوبَ
81	إِلَّا أَمْرًا تَكُ	81	إِلَّا أَمْرًا تَكُ
87	أَصَلَوَاتُكَ	87	أَصَلَوَاتُكَ
105	يَوْمَ يَأْتِي	105	يَوْمَ يَأْتِ
108	سَعِدُوا	108	سُعِدُوا
111	وَ إِنْ كُنَّا لَمَّا	111	وَ إِنْ كُنَّا لَمَّا
123	يُرْجَعُ	123	يُرْجَعُ
123	يَعْمَلُونَ	123	تَعْمَلُونَ

Yusuf Sûresi (12)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
---------	-------------------	---------	--------------

⁶⁰⁴ Öztoprak, *Kur'an Kiraâti Kiraât-ı Aşere*, 162.

⁶⁰⁵ Öztoprak, *Kur'an Kiraâti Kiraât-ı Aşere*, 162.

⁶⁰⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 70.

⁶⁰⁷ Hafs burayı imâle ile okur. Bkz. İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 253.

⁶⁰⁸ Öztoprak, *Kur'an Kiraâti Kiraât-ı Aşere*, 92. (Ebu Bekir Şu'be; bu ayetin haricindeki yerlerde Hafs'tan farklı olarak diğer imamlar gibi okur.

⁶⁰⁹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 70.

⁶¹⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 255.

⁶¹¹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 255.

4	يَا أَبَتَ ⁶¹²	4	يَا أَبَتَ
5	يَا بُنَيَّ	5	يَا بُنَيَّ ⁶¹³
7	ءَايَاتُ ⁶¹⁴	7	آيَاتُ
12	نُرْتَعِ وَ نَلْعَبُ ⁶¹⁵	12	يُرْتَعِ وَ يَلْعَبُ
19	قَالَ يَا بُشْرَايَ	19	قَالَ يَا بُشْرَى ⁶¹⁶
23	هَيْتَ لَكَ ⁶¹⁷	23	هَيْتَ لَكَ
47	دَابَّأ ⁶¹⁸	47	دَابَّأ
53	بِالسُّوءِ	53	بِالسُّوءِ
56	نَشَاءُ	56	يَشَاءُ
62	وَ قَالَ لِفَتْيَانِهِ	62	وَ قَالَ لِفَتْيَانِهِ
64	حِفْظًا	64	حَافِظًا
76	دَرَجَاتٍ	76	دَرَجَاتٍ
80	فَلَمَّا اسْتَنَابَسُوا مِنْهُ ⁶¹⁹	80	فَلَمَّا اسْتَنَابَسُوا مِنْهُ
82	وَسَلِّ	82	وَسَلِّ
87	وَلَا تَأْيِسُوا ⁶²⁰	87	وَلَا تَيْسُوا

⁶¹² ed-Dânî, *Câmi 'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 2/210.(İbn Kesir (يَا أَبَتَ) lafzını, her geçtiği yerde (◌) ile vakf yaparak okur.

⁶¹³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 233.

⁶¹⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 233.

⁶¹⁵ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 260.

⁶¹⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 260.

⁶¹⁷ “Taberi'nin naklettiği bir habere göre İbn Mes'ud, kendi okuyuşu olan “ هَيْتَ لَكَ “ okuyuşu konusunda “Ben bana öğretildiği gibi okuyorum...”demektedir. İbn Mes'ud. bu sözü “ هَيْتَ لَكَ “ şeklinde başkaları tarafından okunduğu kendisine hatırlatıldığında söylemiştir. Gerçekten bu son okuyuş, Medine ahalisinin genel okuyuşudur. Ferra, bu kelime ile alakalı olarak” وَقَالَتْ “ şeklinde okumanın Havran ahalisinin kullandıkları bir deyim olduğunu ve daha sonra bunun Mekke'lilere geçtiğini, Medine ahalisinin ise bu kelimeyi “ هَيْتَ لَكَ “ şeklinde okudukları ve bu okuyuşun Hz.Ali'den ve İbn Abbas'tan nakledildiğini söyler. Ferra, aynı konuda Hz Ali'den ve İbn Abbas'tan naklen diğer bir okuyuşu bize nakletmektedir.(Bkz.Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kiraat Farklılıklarının Rolü*, 150.

⁶¹⁸ Ebu Bekr Şu'be'de bu şekilde okur.

⁶¹⁹ Bezzi bu şekilde okur.

90	قَالُوا إِنَّكَ	90	قَالُوا إِنَّكَ
105	وَكَانِينَ	105	وَكَانِينَ
109	يُوحِي إِلَيْهِمْ	109	يُوحِي إِلَيْهِمْ
109	أَفَلَا يَعْقِلُونَ	109	أَفَلَا يَعْقِلُونَ
110	إِذَا اسْتَأْيَسَ ⁶²¹	110	إِذَا اسْتَأْيَسَ
110	كُذِّبُوا ⁶²²	110	كُذِّبُوا ⁶²³
110	فَنُنَجِّي ⁶²⁴	110	فَنُنَجِّي ⁶²⁵

Ra'd Sûresi (13)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
4	نُتْسَفَى ⁶²⁶	4	يُسْفَى
4	فِي الْأَكْلِ ⁶²⁷	4	فِي الْأَكْلِ
17	تُوقِدُ	17	يُقِدُّ ⁶²⁸
31	أَقْلَمَ بَيِّنَسِ الَّذِينَ ⁶²⁹	31	أَقْلَمَ بَيِّنَسِ الَّذِينَ
33	وَصَدُّوا	33	وَصُدُّوا ⁶³⁰

⁶²⁰ Bezzi bu şekilde okur.

⁶²¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l-Kur'an*, 758.

⁶²² İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 262.

⁶²³ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 262.

⁶²⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 262.

⁶²⁵ Âsım, “nûn” harfini tek olarak okur. “cim” harfini şeddeli ve “ya” harfini de fethalı okur.

İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 262.

⁶²⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 264.

⁶²⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vucûhi'l-Kur'an*, 245.

⁶²⁸ Hafız gaib sigasıyla okur. İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 265.

⁶²⁹ Bezzi bu şekilde okumuştur.

⁶³⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 265.

42	وَسَيَعْلَمُ الْكَافِرُ	42	وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ ⁶³¹
----	-------------------------	----	---

İbrahim Sûresi (14)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
22	وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ	22	وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ ⁶³²
30	لِيُضِلُّوا ⁶³³	30	لِيُضِلُّوا
31	لَا يَبِيعُ فِيهِ وَلَا خِلَالَ ⁶³⁴	31	لَا يَبِيعُ فِيهِ وَلَا خِلَالَ
42	وَلَا تَحْسِبَنَّ	42	وَلَا تَحْسِبَنَّ

Hicr Sûresi (15)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
2	رُبَّمَا ⁶³⁵	2	رُبَّمَا ⁶³⁶
15	إِنَّمَا سُكِّرَتْ ⁶³⁷	15	إِنَّمَا سُكِّرَتْ
54	نُبْتِئِرُونَ ⁶³⁸	54	نُبْتِئِرُونَ

⁶³¹ Âsım “Kâfir” kelimesini çoğul olarak okur. İbn KesİR ise müfred okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 250; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 265.

⁶³² Hafs vasıl halinde “ya” harfini fethalı okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 253.

⁶³³ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 267; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 254.

⁶³⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 254.

⁶³⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 269.

⁶³⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 78; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 257; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 237.

⁶³⁷ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 269; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 258.

⁶³⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 238.

Nahl Sûresi (16)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
12	وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ	12	وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ
20	تَدْعُونَ ⁶³⁹	20	يَدْعُونَ ⁶⁴⁰
27	أَيْنَ شُرَكَائِي الَّذِينَ ⁶⁴¹	27	أَيْنَ شُرَكَائِي الَّذِينَ
37	لَا يَهْدِي ⁶⁴²	37	لَا يَهْدِي ⁶⁴³
80	طَعْنَكُمْ ⁶⁴⁴	80	طَعْنَكُمْ ⁶⁴⁵
127	فِي ضَيْقٍ ⁶⁴⁶	127	فِي ضَيْقٍ

İsrâ Sûresi (17)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
23	أَفَّ	23	أَفَّ ⁶⁴⁷
31	خَطَأً ⁶⁴⁸	31	خَطَأً
35	فُسْطَاسٍ	35	فُسْطَاسٍ ⁶⁴⁹
38	سَيِّئَةً	38	سَيِّئَةً ⁶⁵⁰
44	يُسَبِّحُ ⁶⁵¹	44	تُسَبِّحُ

⁶³⁹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 272.

⁶⁴⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 263.

⁶⁴¹ Bezzî bu şekilde hemzesiz okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 264.

⁶⁴² ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 243.

⁶⁴³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 265.

⁶⁴⁴ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 244.

⁶⁴⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 269.

⁶⁴⁶ İbn Kesîr "ض" harfini kesreli okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 272; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 246.

⁶⁴⁷ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 277.

⁶⁴⁸ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 277.

⁶⁴⁹ Hafs bu şekilde okur. İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 277.

⁶⁵⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 277.

⁶⁵¹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 278.

64	وَرَجَلِكْ	64	وَرَجَلِكْ ⁶⁵²
68	أَنْ نَحْصِفَ بِكُمْ ⁶⁵³	68	أَنْ يَحْصِفَ بِكُمْ
68	أَوْ نُرْسِلَ	68	أَوْ يُرْسِلَ
69	فَنُرْسِلَ	69	فَيُرْسِلَ
69	فَنُعْرِقْكُمْ	69	فَيُعْرِقْكُمْ
76	خَلَقَكَ ⁶⁵⁴	76	خَلَقَكَ
90	تَفْجَرُ ⁶⁵⁵	90	تَفْجَرُ ⁶⁵⁶
92	كِسْفًا	92	كِسْفًا ⁶⁵⁷
93	قَالَ ⁶⁵⁸	93	قُلْ

Kehf Sûresi (18)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
17	تَزَاوَرُ ⁶⁵⁹	17	تَزَاوَرُ
18	وَتَحْصِبُهُمْ ⁶⁶⁰	18	وَتَحْصِبُهُمْ ⁶⁶¹
18	وَأَلْمَلْنَتْ ⁶⁶²	18	وَأَلْمَلْنَتْ
34	تُمْرُ	34	تُمْرُ ⁶⁶³

⁶⁵² İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 278.

⁶⁵³ İbn Kesîr burada ki beş yerde “ya” harfî ile değil de “nûn” harfî ile mütekellim çoğul sigasıyla okur. “أَنْ يَحْصِفَ - أَوْ يُرْسِلَ - أَنْ يُعِيدَكُمْ - فَيُرْسِلَ - فَيُعْرِقْكُمْ” İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 278.

⁶⁵⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 83; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 279.

⁶⁵⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 83.

⁶⁵⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 279.

⁶⁵⁷ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 83.

⁶⁵⁸ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 279.

⁶⁵⁹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 84; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 405.

⁶⁶⁰ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 84.

⁶⁶¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vucûhi'l-Kur'an*, 286.

⁶⁶² Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 84; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 282; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vucûhi'l-Kur'an*, 287.

36	مِنْهُمَا ⁶⁶⁴	36	مِنْهَا
44	عُقْبًا	44	عُقْبًا ⁶⁶⁵
47	نُسَيْرِ الْجِبَالِ ⁶⁶⁶	47	نُسَيْرِ الْجِبَالِ
55	قِيْلًا	55	قُبْلًا ⁶⁶⁷
59	لِمُهْلِكِهِمْ	59	لِمُهْلِكِهِمْ ⁶⁶⁸
63	وَمَا أُنْسَانِيهِ	63	وَمَا أُنْسَانِيهِ ⁶⁶⁹
72	مَعِيَ صَبْرًا	72	مَعِيَ صَبْرًا
74	زَاكِيَّةً	74	زَكِيَّةً ⁶⁷⁰
75	مَعِيَ صَبْرًا	75	مَعِيَ صَبْرًا ⁶⁷¹
77	لَتَّخَذَتْ ⁶⁷²	77	لَتَّخَذَتْ
85	فَاتَّبَعَ سَبَبًا ⁶⁷³	85	فَاتَّبَعَ سَبَبًا ⁶⁷⁴

⁶⁶³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 84; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 279; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 205.

⁶⁶⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 84; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 283; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 289.

⁶⁶⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 85; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 290.

⁶⁶⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 85; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 291; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 406.

⁶⁶⁷ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 284; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 292.

⁶⁶⁸ Hafs bu şekilde "lâm" harfini kesreli okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 85.

⁶⁶⁹ Hafs bu şekilde okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 85.

⁶⁷⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 284; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 294.

⁶⁷¹ Hafs bu şekilde burada bu şekilde geçen üç kelimeyi de aynı şekilde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 294.

⁶⁷² İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 285; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 295.

⁶⁷³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 295.

⁶⁷⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 285.

88	جَزَاءُ الْحُسْنَى	88	جَزَاءُ نِ الْحُسْنَى
94	يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ ⁶⁷⁵	94	يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ ⁶⁷⁶
95	مَا مَكَّنَّنِي	95	مَا مَكَّنَّنِي
96	الْصُّدُقَيْنِ ⁶⁷⁷	96	الْصُّدُقَيْنِ
98	دَكَّاءُ	98	دَكَّاءُ ⁶⁷⁸
104	يَحْسِبُونَ	104	يَحْسِبُونَ

Meryem Sûresi (19)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
5	مِنْ وَرَائِي ⁶⁷⁹	5	مِنْ وَرَائِي
8	عَتَبِيًّا	8	عَتَبِيًّا ⁶⁸⁰
23	نَسِيًّا	23	نَسِيًّا ⁶⁸¹
24	مَنْ تَحْتِهَا ⁶⁸²	24	مَنْ تَحْتِهَا ⁶⁸³
25	نَسَاقِطُ ⁶⁸⁴	25	نَسَاقِطُ ⁶⁸⁵
34	قَوْلِ الْحَقِّ	34	قَوْلِ الْحَقِّ ⁶⁸⁶

⁶⁷⁵ Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 106.

⁶⁷⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 286; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 86; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 296.

⁶⁷⁷ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 87; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 286.

⁶⁷⁸ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 287; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 297.

⁶⁷⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 299.

⁶⁸⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 299.

⁶⁸¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 300; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 289.

⁶⁸² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 300.

⁶⁸³ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 289.

⁶⁸⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 88.

⁶⁸⁵ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 278; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallan*, 415.

⁶⁸⁶ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 301.

36	وَأَنَّ اللَّهَ ⁶⁸⁷	36	وَأَنَّ اللَّهَ ⁶⁸⁸
51	مُخْلِصًا	51	مُخْلِصًا ⁶⁸⁹
60	يَدْخُلُونَ ⁶⁹⁰	60	يَدْخُلُونَ
67	يَذْكُرُ ⁶⁹¹	67	يَذْكُرُ ⁶⁹²
68	جَنِّيًّا	68	جَنِّيًّا ⁶⁹³
69	عَتِيًّا	69	عَتِيًّا
70	صَلِيًّا	70	صَلِيًّا ⁶⁹⁴
72	جَنِّيًّا	72	جَنِّيًّا
73	مُقَامًا ⁶⁹⁵	73	مُقَامًا

Tâ-Hâ Sûresi (20)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
12	إِنِّي أَنَا رَبُّكَ ⁶⁹⁶	12	إِنِّي أَنَا رَبُّكَ
12	طَوَى	12	طَوَى ⁶⁹⁷
18	وَلِي فِيهَا	18	وَلِي فِيهَا ⁶⁹⁸

⁶⁸⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 302.

⁶⁸⁸ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 289.

⁶⁸⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 303; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 415.

⁶⁹⁰ İbn Kesîr meçhul sîgasıyla okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 303.

⁶⁹¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 303.

⁶⁹² Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 415.

⁶⁹³ Hafs bu şekilde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 304.

⁶⁹⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 89.

⁶⁹⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 304; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 290.

⁶⁹⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 284; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 306.

⁶⁹⁷ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 291; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 284; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 307.

⁶⁹⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 307.

30	أَخِي اشْتَدُّ ⁶⁹⁹	30	أَخِي اشْتَدُّ
31	أَخِي اشْتَدُّ	31	أَخِي اشْتَدُّ
41	لِنَفْسِي أَذْهَبُ ⁷⁰⁰	41	لِنَفْسِي أَذْهَبُ
42	لِنَفْسِي أَذْهَبُ	42	لِنَفْسِي أَذْهَبُ
43	فِي ذِكْرِي أَذْهَبُ	43	فِي ذِكْرِي أَذْهَبُ
53	مَهَادًا	53	مَهَادًا ⁷⁰¹
58	سَوَى	58	سَوَى ⁷⁰²
61	فَيَسْحَتُكُمْ	61	فَيَسْحَتُكُمْ ⁷⁰³
63	إِنْ هَذَا ⁷⁰⁴	63	إِنْ هَذَا
87	بِمَلِكِنَا	87	بِمَلِكِنَا ⁷⁰⁵
97	لَنْ نُخْلِفَهُ ⁷⁰⁶	97	لَنْ نُخْلِفَهُ
112	فَلَا يَخَفُ ⁷⁰⁷	112	فَلَا يَخَافُ
133	أَوْلَمْ يَأْتِهِمْ	133	أَوْلَمْ يَأْتِهِمْ ⁷⁰⁸

Enbiyâ Sûresi (21)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
---------	-------------------	---------	--------------

⁶⁹⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 307.

⁷⁰⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 308.

⁷⁰¹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 292; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 285.

⁷⁰² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 309.

⁷⁰³ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 286; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 292.

⁷⁰⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 292; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 309.

⁷⁰⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 312.

⁷⁰⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 294.

⁷⁰⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 313; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kıraati'l-Aşr*, 294.

⁷⁰⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 315; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kıraati'l-Aşr*, 295.

4	قُلْ ⁷⁰⁹	4	قَالَ ⁷¹⁰
7	يُوحَى	7	نُجِيَ ⁷¹¹
24	مَعِيَ	24	مَعِيَ ⁷¹²
25	يُوحَى	25	نُوحِيَ ⁷¹³
30	أَلَمْ ⁷¹⁴	30	أَوْلَمْ
48	ضِيَاءً ⁷¹⁵	48	ضِيَاءً
76	أَفَّ لَكُمْ ⁷¹⁶	76	أَفَّ لَكُمْ
80	لِيُحْصِنَكُمْ	80	لِيُحْصِنَكُمْ ⁷¹⁷
104	لِلْكِتَابِ	104	لِلْكِتَابِ ⁷¹⁸
112	قُلْ	112	قَالَ ⁷¹⁹

Hac Sûresi (22)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
9	لِيُضِلَّ ⁷²⁰	9	لِيُضِلَّ
15	ثُمَّ لِيَقْطَعْ ⁷²¹	15	ثُمَّ لِيَقْطَعْ

⁷⁰⁹ İbn Kesîr, emir kipiyle okur. İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâti'l-Aşr*, 296.

⁷¹⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 316.

⁷¹¹ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâti'l-Aşr*, 296; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkân fi Vucuhi'l-Kur'an*, 316.

⁷¹² Hafs, vasl halinde bu şekilde “yâ” harfini fetha hareke ile okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 317.

⁷¹³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 317.

⁷¹⁴ İbn Kesîr, “vav” harfi olmadan okur. İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâti'l-Aşr*, 296; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkân fi Vucuhi'l-Kur'an*, 317.

⁷¹⁵ Kunbül bu şekilde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 318.

⁷¹⁶ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 319.

⁷¹⁷ Hafs bu şekilde okur. İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 297.

⁷¹⁸ Hafs, cem'i sîgasıyla okur. İbn Kesîr ise müfred olarak okur. İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 297; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 321.

⁷¹⁹ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 298; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 321.

⁷²⁰ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 431; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 95.

19	هَذَا ⁷²²	19	هَذَا
23	وَأُولُو	23	وَأُولُو ⁷²³
25	سَوَاءَ	25	سَوَاءَ ⁷²⁴
26	بَيْتِي ⁷²⁵	26	بَيْتِي
29	ثُمَّ لِيَقْضُوا ⁷²⁶	29	ثُمَّ لِيَقْضُوا
38	يُدْفَعُ ⁷²⁷	38	يُدْفَعُ
39	أَذِنَ ⁷²⁸	39	أَذِنَ ⁷²⁹
39	يُقَاتِلُونَ ⁷³⁰	39	يُقَاتِلُونَ
40	لَهُدِمَتْ ⁷³¹	40	لَهُدِمَتْ
47	يَعُدُّونَ	47	تَعُدُّونَ ⁷³²
51	مُعْجِزِينَ ⁷³³	51	مُعْجِزِينَ
62	تَدْعُونَ	62	يَدْعُونَ ⁷³⁴

⁷²¹ Kunbül bu şekilde okur. ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 295.

⁷²² Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 95; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 431.

⁷²³ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 296.

⁷²⁴ Hafs bu şekilde okur. İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 297.

⁷²⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 95.

⁷²⁶ Kunbül bu şekilde okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 95.

⁷²⁷ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 432; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 96.

⁷²⁸ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 96.

⁷²⁹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 298.

⁷³⁰ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 298; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 96.

⁷³¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 298.

⁷³² ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhure*, 300.

⁷³³ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 432; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 300.

⁷³⁴ Hafs bu şekilde okur. ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 300.

Mü'minûn Sûresi (23)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
8	لَأْمَانَتِهِمْ ⁷³⁵	8	لَأْمَانَاتِهِمْ
20	مِنْ طُورٍ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ ⁷³⁶	20	مِنْ طُورٍ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ
27	مِنْ كُلِّ	27	مِنْ كُلِّ ⁷³⁷
44	تَنْزُرًا ⁷³⁸	44	تَنْزُرًا
50	رَبُوعٍ	50	رَبُوعٍ ⁷³⁹
52	وَ أِنَّ	52	وَ إِنَّ ⁷⁴⁰
55	أَيَّحْسِبُونَ	55	أَيَّحْسِبُونَ ⁷⁴¹
112	قُلْ ⁷⁴²	112	قَالَ

Nûr Sûresi (24)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
1	وَقَرَضْنَاهَا ⁷⁴³	1	وَقَرَضْنَاهَا
2	رَاقَةً ⁷⁴⁴	2	رَاقَةً
6	أَرْبَعٍ	6	أَرْبَعٍ ⁷⁴⁵

⁷³⁵ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 303; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 435; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 330.

⁷³⁶ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 436; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 303.

⁷³⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 332.

⁷³⁸ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 304; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 332.

⁷³⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 333.

⁷⁴⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 304.

⁷⁴¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 333.

⁷⁴² İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 305.

⁷⁴³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 98; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 337.

⁷⁴⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 98; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 337.

9	وَالْخَامِسَةَ	9	وَالْخَامِسَةَ ⁷⁴⁶
11	لَا تَحْسِبُوهُ	11	لَا تَحْسِبُوهُ ⁷⁴⁷
31	جِيُوبِهِنَّ ⁷⁴⁸	31	جِيُوبِهِنَّ
34	مُبَيِّنَاتٍ ⁷⁴⁹	34	مُبَيِّنَاتٍ
35	تَوْقَدًا ⁷⁵⁰	35	يُوقَدُ
39	يَحْسِبُهُ	39	يَحْسِبُهُ ⁷⁵¹
40	سَحَابٍ ظَلَمَاتٍ هـ سَحَابٍ ظَلَمَاتٍ- ز ⁷⁵²	40	سَحَابٍ ظَلَمَاتٍ
52	وَيَنْفِئُهُ	52	وَيَنْفِئُهُ ⁷⁵³
55	وَلِيُبَدِّلَنَّهُمْ ⁷⁵⁴	55	وَلِيُبَدِّلَنَّهُمْ
57	لَا تَحْسِبَنَّ	55	لَا تَحْسِبَنَّ ⁷⁵⁵

Furkân Sûresi (25)

AYET NO	İBN KEŞİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
---------	-------------------	---------	--------------

⁷⁴⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 337; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 98.

⁷⁴⁶ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 337; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 98.

⁷⁴⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 338.

⁷⁴⁸ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 99; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 339.

⁷⁴⁹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 99; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 340.

⁷⁵⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 341.

⁷⁵¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 341.

⁷⁵² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 341.

⁷⁵³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 343.

⁷⁵⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kur'âti'l-Aşr*, 309; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 343.

⁷⁵⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 344.

10	وَيَجْعَلُ لَكَ ⁷⁵⁶	10	وَيَجْعَلُ لَكَ
13	ضَيْقًا ⁷⁵⁷	13	ضَيْقًا
19	يَسْتَطِيعُونَ	19	تَسْتَطِيعُونَ ⁷⁵⁸
25	تَسْفُقُ ⁷⁵⁹	25	تَسْفُقُ
30	إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا ⁷⁶⁰	30	إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا
38	تَمُودًا	38	تَمُودًا ⁷⁶¹
48	بُسْرًا	48	بُسْرًا
67	وَلَمْ يَفْتَرُوا	67	وَلَمْ يَفْتَرُوا ⁷⁶²

Şuarâ Sûresi (26)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
36	قَالُوا أَرْجَاهُ ⁷⁶³	36	قَالُوا أَرْجَاهُ ⁷⁶⁴
56	حَازِرُنْ	56	حَازِرُنْ ⁷⁶⁵
62	مَعِيَ رَبِّي	62	مَعِيَ رَبِّي ⁷⁶⁶
137	خَلْقُ ⁷⁶⁷	137	خَلْقُ
149	فَرَاهِينَ ⁷⁶⁸	149	فَارَاهِينَ ⁷⁶⁹

⁷⁵⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 100; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 311.

⁷⁵⁷ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 100.

⁷⁵⁸ Hafs bu şekilde okur. ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 312; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 100.

⁷⁵⁹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 100.

⁷⁶⁰ Bezzî vasil halinde bu şekilde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 347.

⁷⁶¹ Hafs bu şekilde okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 101.

⁷⁶² ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 314.

⁷⁶³ İbn Kesîr teshîl ile okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 102; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 353.

⁷⁶⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 353.

⁷⁶⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 354.

⁷⁶⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l- Kur'an*, 102.

⁷⁶⁷ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 314.

176	أَصْحَابُ لَيْكَةِ ⁷⁷⁰	176	أَصْحَابُ لَنْكَةِ
182	بِالْفُصْطَاسِ	182	بِالْفُصْطَاسِ ⁷⁷¹
187	كِسْفًا ⁷⁷²	187	كِسْفًا

Neml Sûresi (27)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
7	بِشِهَابٍ	7	بِشِهَابٍ ⁷⁷³
21	أَوْ لِيَأْتِيَنَّيَّ ⁷⁷⁴	21	أَوْ يَأْتِيَنَّيَّ
22	فَمَكَتْ	22	فَمَكَتْ ⁷⁷⁵
22	ه < مِنْ سَبَأٍ - ز < مِنْ سَبَأٍ ⁷⁷⁶	22	مِنْ سَبَأٍ ⁷⁷⁷
25	مَا يُخْفُونَ وَمَا يُعْلِنُونَ	25	مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ
36	أَتُؤْمِنُونِي ⁷⁷⁸	36	أَتُؤْمِنُونَ
44	سَاقِيهَا ⁷⁷⁹	44	سَاقِيهَا

⁷⁶⁸ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 103.

⁷⁶⁹ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 314.

⁷⁷⁰ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 314; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 103.

⁷⁷¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 103.

⁷⁷² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 357.

⁷⁷³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 359; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 321.

⁷⁷⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 360; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 321.

⁷⁷⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 360; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 322.

⁷⁷⁶ Bezzî, vasıl halinde tenvinsiz ve hemzeyi fethalı okur. Kunbül ise yine tenvinsiz vakıf niyetiyle hemzeyi sakın okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 360; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 322.

⁷⁷⁷ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 322.

⁷⁷⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 362.

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
49	مُهَلِّكٌ ⁷⁸⁰	49	مَهَلِّكٌ
51	إِنَّا دَمَّرْنَا هُمُ	51	أَنَا دَمَّرْنَا هُمْ ⁷⁸¹
59	أَمَّا تُشْرِكُونَ	59	أَمَّا يُشْرِكُونَ ⁷⁸²
66	بَلْ أَدْرَاكَ ⁷⁸³	66	بَلِ ادْرَاكَ
70	ضَيْقٍ ⁷⁸⁴	70	ضَيْقٍ
80	وَلَا يَسْمَعُ الصَّمَّ ⁷⁸⁵	80	وَلَا تُسْمِعُ الصَّمَّ
82	إِنَّ النَّاسَ	82	أَنَّ النَّاسَ ⁷⁸⁶
87	وَكُلٌّ تَاتَوْهُ	87	وَكُلٌّ أَتَوْهُ ⁷⁸⁷
88	يَفْعَلُونَ ⁷⁸⁸	88	تَفْعَلُونَ
89	مِنْ فَرَعٍ يَوْمِنِي	89	مِنْ فَرَعٍ يَوْمِنِي ⁷⁸⁹
93	يَعْمَلُونَ	93	تَعْمَلُونَ ⁷⁹⁰

⁷⁷⁹ Kunbül bu şekilde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 363; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 325.

⁷⁸⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 363.

⁷⁸¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 364.

⁷⁸² ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 326; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 364.

⁷⁸³ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 326; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 365.

⁷⁸⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l- Kur'an*, 105; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 365.

⁷⁸⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l- Kur'an*, 105; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 366.

⁷⁸⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l- Kur'an*, 105; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 366.

⁷⁸⁷ Hafs bu şekilde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 366.

⁷⁸⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 367.

⁷⁸⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 367.

⁷⁹⁰ Hafs bu şekilde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 367.

Kasas Sûresi (28)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
27	هَاتَيْنِ ⁷⁹¹	27	هَاتَيْنِ
29	أَوْجِدُونَ	29	أَوْجِدُونَ ⁷⁹²
32	مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ ⁷⁹³	32	مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ
34	يُصَدِّقُنِي	34	يُصَدِّقُنِي ⁷⁹⁴
37	قَالَ مُوسَى ⁷⁹⁵	37	وَقَالَ مُوسَى
48	سَاجِرَانِ	48	سِجْرَانِ ⁷⁹⁶
71	ضِيَاءً ⁷⁹⁷	71	ضِيَاءً
82	لَخَسِيفٍ	82	لَخَسِيفٍ ⁷⁹⁸

Ankebût Sûresi (29)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
20	النَّشَاءِ ⁷⁹⁹	20	النَّشَاءِ

⁷⁹¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 106; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 461.

⁷⁹² İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 320; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 333; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 106.

⁷⁹³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 106; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 333.

⁷⁹⁴ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 461.

⁷⁹⁵ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 320; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 334.

⁷⁹⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 321; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 334.

⁷⁹⁷ Kunbül bu şekilde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 375.

⁷⁹⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 335; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 376.

⁷⁹⁹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 107; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 337.

25	مَوَدَّةٌ ⁸⁰⁰	25	مَوَدَّةٌ
33	إِنَّا مُنْجُونَ ⁸⁰¹	33	إِنَّا مُنْجُونَ
42	تَدْعُونَ	42	يَدْعُونَ ⁸⁰²
50	نَايَةٌ ⁸⁰³	50	آيَاتٌ
55	وَنَقُولُ	55	وَيَقُولُ ⁸⁰⁴
66	وَلِيَتَمَنَّوْا ⁸⁰⁵	66	وَلِيَتَمَنَّوْا

Rûm Sûresi (30)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
10	عَاقِبَةُ الَّذِينَ ⁸⁰⁶	10	عَاقِبَةُ الَّذِينَ
22	لِلْعَالَمِينَ	22	لِلْعَالَمِينَ ⁸⁰⁷
39	وَمَا أَنْتُمْ ⁸⁰⁸	39	وَمَا أَنْتُمْ
41	لِنُذِيقَهُمْ ⁸⁰⁹	41	لِنُذِيقَهُمْ
50	إِلَىٰ أُنثَرٍ ⁸¹⁰	50	إِلَىٰ أُنَارٍ
52	وَلَا يَسْمَعُ الصَّمَّةُ ⁸¹¹	52	وَلَا تَسْمَعُ الصَّمَّةُ
54	ضَعْفٍ	54	ضَعْفٍ ⁸¹²

⁸⁰⁰ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 107; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 337.

⁸⁰¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 107.

⁸⁰² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 380.

⁸⁰³ İbn Kesîr tekil olarak okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 380.

⁸⁰⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 380; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 338.

⁸⁰⁵ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 340.

⁸⁰⁶ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fî'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 326.

⁸⁰⁷ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fî'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 326.

⁸⁰⁸ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 108; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 342; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 385.

⁸⁰⁹ Kunbül bu şekilde okur. ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 342.

⁸¹⁰ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 109.

⁸¹¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 109.

⁸¹² Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 109.

57	لَا تَنْفَعُ	57	لَا يَنْفَعُ ⁸¹³
----	--------------	----	-----------------------------

Lokmân Sûresi (31)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
6	لِيُضِلَّ ⁸¹⁴	6	لِيُضِلَّ
6	وَيَنْجِذُهَا	6	وَيَنْجِذُهَا ⁸¹⁵
13	يَا بُنَيَّ	13	يَا بُنَيَّ ⁸¹⁶
16	يَا بُنَيَّ	16	يَا بُنَيَّ
17	يَا بُنَيَّ ⁸¹⁷	17	يَا بُنَيَّ
20	نِعْمَةٌ ظَاهِرَةٌ	20	نِعْمَةٌ ظَاهِرَةٌ ⁸¹⁸
30	تَدْعُونَ ⁸¹⁹	30	يَدْعُونَ ⁸²⁰

Secde Sûresi (32)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
7	خَلَقَهُ ⁸²¹	7	خَلَقَهُ

⁸¹³ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 343; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 109.

⁸¹⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 387; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 109.

⁸¹⁵ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 328; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 109; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 474.

⁸¹⁶ Hafs bu şekilde okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 109; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 388.

⁸¹⁷ Bezzî, Âsım kiraâtinin okuduğu gibi يَا بُنَيَّ şeklinde okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 109.

⁸¹⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 388.

⁸¹⁹ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 474.

⁸²⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 389.

⁸²¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 110; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 390.

Ahzâb Sûresi (33)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
4	تَظَاهَرُونَ ⁸²²	4	تَظَاهَرُونَ ⁸²³
13	لَا مَقَامَ لَكُمْ	13	لَا مَقَامَ لَكُمْ ⁸²⁴
14	لَا تَوْهَا ⁸²⁵	14	لَا تَوْهَا
21	إِسْوَةٌ	21	أَسْوَةٌ ⁸²⁶
30	مُبَيَّنَةٌ تُضَعَّفُ ⁸²⁷	30	مُبَيَّنَةٌ يُضَاعَفُ
33	وَقُرْنِ	33	وَقُرْنِ ⁸²⁸
36	أَنْ تَكُونُ	36	أَنْ يَكُونُ ⁸²⁹
40	وَحَاتِمِ	40	وَحَاتِمِ ⁸³⁰
51	تُرْجِي	51	تُرْجِي ⁸³¹
68	لَعْنًا كَثِيرًا	68	لَعْنًا كَبِيرًا ⁸³²

⁸²² ed-Dânî, *Câmi 'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 350; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 110.

⁸²³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 394.

⁸²⁴ ed-Dânî, *Câmi 'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 351; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 394.

⁸²⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 394.

⁸²⁶ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 395.

⁸²⁷ ed-Dânî, *Câmi 'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 352; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 395.

⁸²⁸ ed-Dânî, *Câmi 'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 352; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 396.

⁸²⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 396.

⁸³⁰ ed-Dânî, *Câmi 'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 352; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 397.

⁸³¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 397.

⁸³² ed-Dânî, *Câmi 'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 354; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 398.

Sebe' Sûresi (34)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
5	مُعْجِزِينَ ⁸³³	5	مُعْجِزِينَ
9	كِسْفًا	9	كِسْفًا ⁸³⁴
15	لِسَبَأٍ فِي مَسَاكِنِهِمْ> ه لِسَبَأٍ فِي مَسَاكِنِهِمْ>	15	لِسَبَأٍ فِي مَسْكِنِهِمْ ⁸³⁶
17	يُجَازِي إِلَّا الْكُفُورَ ⁸³⁷	17	نُجَازِي إِلَّا الْكُفُورَ ⁸³⁸
19	بَعْدَ ⁸³⁹	19	بَاعِدَ
20	صَدَقَ	20	صَدَّقَ ⁸⁴⁰
38	مُعْجِزِينَ ⁸⁴¹	38	مُعْجِزِينَ
40	وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ	40	وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ ⁸⁴²

Fâtır Sûresi (35)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
33	وَلَوْلُوا	33	وَلَوْلُوا ⁸⁴³

⁸³³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 399.

⁸³⁴ Hafs bu şekilde okur. İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 333; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 112.

⁸³⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 113.

⁸³⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 357.

⁸³⁷ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 113.

⁸³⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 357.

⁸³⁹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 334; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 357; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 113.

⁸⁴⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 334; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 358.

⁸⁴¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 403.

⁸⁴² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 408.

⁸⁴³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 408.

Yâsin Sûresi (36)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
5	تَنْزِيلٌ	5	تَنْزِيلٌ ⁸⁴⁴
9	سُدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سُدًّا	9	سُدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سُدًّا ⁸⁴⁵
32	لَمَّا جَمِيعٌ	32	لَمَّا جَمِيعٌ ⁸⁴⁶
34	مِنَ الْعُيُونِ ⁸⁴⁷	34	مِنَ الْعُيُونِ
39	وَالْقَمَرِ ⁸⁴⁸	39	وَالْقَمَرِ
49	يَخْصِمُونَ	49	يَخْصِمُونَ ⁸⁴⁹
55	فِي شَعْلٍ ⁸⁵⁰	55	فِي شَعْلٍ
61	وَأَنْ اعْبُدُونِي	61	وَأَنْ اعْبُدُونِي ⁸⁵¹
62	جِبَالًا ⁸⁵²	62	جِبَالًا
68	نُنَكِّسُهُو	68	نُنَكِّسُهُ ⁸⁵³

Sâffât Sûresi (37)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
6	بِرِزْقِ الْكَوَاكِبِ	6	بِرِزْقِ الْكَوَاكِبِ ⁸⁵⁴

⁸⁴⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 339; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 364.

⁸⁴⁵ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 364.

⁸⁴⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 365.

⁸⁴⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 412.

⁸⁴⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 412.

⁸⁴⁹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 340; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 412.

⁸⁵⁰ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 489; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 115.

⁸⁵¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 413.

⁸⁵² İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 341; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 489.

⁸⁵³ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 341.

8	لَا يَسْمَعُونَ	8	لَا يَسْمَعُونَ ⁸⁵⁵
102	يَا بُنَيَّ	102	يَا بُنَيَّ ⁸⁵⁶
126	رَبُّكُمْ وَرَبُّ	126	رَبُّكُمْ وَرَبُّ ⁸⁵⁷

Sâd Sûresi (38)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
13	وَ أَصْحَابُ أَيْكَةِ	13	وَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ ⁸⁵⁸
23	وَلِي نَعَجَةٍ	23	وَلِي نَعَجَةٍ ⁸⁵⁹
33	بِالسُّوقِ ⁸⁶⁰	33	بِالسُّوقِ
45	عِبَادِنَا ⁸⁶¹	45	عِبَادِنَا
53	يُوعِدُونَ ⁸⁶²	53	تُوعِدُونَ
57	وَ عَسَاقِ	57	وَ عَسَاقِ ⁸⁶³
84	فَالْحَقِّ	84	فَالْحَقِّ ⁸⁶⁴

⁸⁵⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 415; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 368.

⁸⁵⁵ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 343; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 369.

⁸⁵⁶ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 417; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 116.

⁸⁵⁷ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 344.

⁸⁵⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 421.

⁸⁵⁹ Hafs bu şekilde okur.Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 117.

⁸⁶⁰ Kunbül bu şekilde okur.Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 495; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 117.

⁸⁶¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 374; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 118.

⁸⁶² Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 495; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 118.

⁸⁶³ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 347; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 118; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 375.

Zümer Sûresi (39)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
7	يَرْضَهُو	7	يَرْضَهُ ⁸⁶⁵
8	لِيُضِلَّ ⁸⁶⁶	8	لِيُضِلَّ
9	أَمَّنْ ⁸⁶⁷	9	أَمَّنْ
29	سَالِمًا ⁸⁶⁸	29	سَلَمًا
71	فُقِّحَتْ	71	فُقِّحَتْ ⁸⁶⁹

Mü'min Sûresi (40)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
28	وَأَنْ يُظْهَرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادُ	28	أَوْ أَنْ يُظْهَرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادُ ⁸⁷⁰
37	فَأَطَّلِعْ	37	فَأَطَّلِعْ ⁸⁷¹
37	وَ صَدَّ	37	وَ صَدَّ ⁸⁷²

⁸⁶⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kurâ'âti'l-Aşr*, 347; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 324.

⁸⁶⁵ “و” harfini zammeli olarak ihtilas ile okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 425.

⁸⁶⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 118; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 426.

⁸⁶⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 426.

⁸⁶⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 380; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 119; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 427.

⁸⁶⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 431; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 381.

⁸⁷⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kurâ'âti'l-Aşr*, 352; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 386.

⁸⁷¹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kurâ'âti'l-Aşr*, 353; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 386.

⁸⁷² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 435.

40	يُدْخُلُونَ ⁸⁷³	40	يَدْخُلُونَ
46	أَدْخُلُوا ⁸⁷⁴	46	أَدْخُلُوا
52	لَا تَنْفَعُ ⁸⁷⁵	52	لَا يَنْفَعُ ⁸⁷⁶
58	يَتَذَكَّرُونَ	58	تَتَذَكَّرُونَ ⁸⁷⁷
60	سَيَدْخُلُونَ ⁸⁷⁸	60	سَيَدْخُلُونَ
62	شَبُوحًا ⁸⁷⁹	62	شَبُوحًا ⁸⁸⁰

Fussilet Sûresi (41)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
16	نَحْسَاتٍ ⁸⁸¹	16	نَحِسَاتٍ ⁸⁸²
29	أَرْنَا الَّذِينَ ⁸⁸³	29	أَرْنَا الَّذِينَ
47	تَمَّرَاتٍ ⁸⁸⁴	47	تَمَّرَاتٍ ⁸⁸⁵

⁸⁷³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 436.

⁸⁷⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 353; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 387.

⁸⁷⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 120; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 387.

⁸⁷⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 353.

⁸⁷⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 438.

⁸⁷⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 438.

⁸⁷⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 438; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 121.

⁸⁸⁰ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 388.

⁸⁸¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 161.

⁸⁸² İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 354; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 441.

⁸⁸³ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 506; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 354.

⁸⁸⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 356.

⁸⁸⁵ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 506; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 443.

Şûrâ Sûresi (42)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
3	⁸⁸⁶ يُوحَىٰ	3	يُوحَىٰ
23	يُنشَرُ	23	⁸⁸⁷ يُنشَرُ
25	يَفْعَلُونَ	25	⁸⁸⁸ تَفْعَلُونَ

Zuhruf Sûresi (43)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
10	⁸⁸⁹ مَهْدًا	10	مَهْدًا
18	يُنشَأُ	18	⁸⁹⁰ يُنشَأُ
19	⁸⁹¹ عِنْدَ الرَّحْمَنِ	19	عِنْدَ الرَّحْمَنِ
24	قُلْ أَوْلُو	24	⁸⁹² قَالَ أَوْلُو
33	⁸⁹³ سَفَقًا	33	سَفَقًا
35	لَمَّا مَتَاع	35	⁸⁹⁴ لَمَّا مَتَاع
38	⁸⁹⁵ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا	38	حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا
53	أَسَاوِرَةً	53	⁸⁹⁶ أَسْوِرَةً

⁸⁸⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 357; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 395.

⁸⁸⁷ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 396.

⁸⁸⁸ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 356; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 122; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 396.

⁸⁸⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 449.

⁸⁹⁰ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 123; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 450.

⁸⁹¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 398; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 511; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 123.

⁸⁹² Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 511; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 123.

⁸⁹³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 451; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 400.

⁸⁹⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 451; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 400.

⁸⁹⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 451.

⁸⁹⁶ Hafs, bu kelimeyi müfred olarak okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 452; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 401.

58	نَالِهْتُنَا	58	أَلِهْتُنَا ⁸⁹⁷
71	تَشْتَهِي	71	تَشْتَهِيهِ ⁸⁹⁸
85	يُرْجَعُونَ ⁸⁹⁹	85	تُرْجَعُونَ
88	وَقِيلَهُ	88	وَقِيلَهُ ⁹⁰⁰

Duhân Sûresi (44)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
7	رَبِّ السَّمَوَاتِ	7	رَبِّ السَّمَوَاتِ ⁹⁰¹
47	فَاعْتَلُوا ⁹⁰²	47	فَاعْتَلُوا

Câsiye Sûresi (45)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
21	سَوَاءٌ	21	سَوَاءٌ ⁹⁰³

Ahkaf Sûresi (46)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
---------	-------------------	---------	--------------

⁸⁹⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 452; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 402.

⁸⁹⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 403.

⁸⁹⁹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 361; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 403.

⁹⁰⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 361; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 454.

⁹⁰¹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 323; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 124; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 455.

⁹⁰² İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 323; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 457.

⁹⁰³ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 407; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 125.

12	لِيُنذِرَ ⁹⁰⁴	12	لِيُنذِرَ
15	حُسَانًا	15	إِحْسَانًا ⁹⁰⁵
15	كُرْهًا وَوَضَعْتَهُ كُرْهًا	15	كُرْهًا وَوَضَعْتَهُ كُرْهًا ⁹⁰⁶
16	يُنْقَبِلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَ يُتَجَاوَزُ	16	نَنْقَبِلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَ نَتَجَاوَزُ ⁹⁰⁷
17	أَفَّ ⁹⁰⁸	17	أَفَّ
20	أَذْهَبْتُمُو ⁹⁰⁹	20	أَذْهَبْتُمُ
25	لَا تَرَى إِلَّا مَسَاكِينَهُمْ	25	لَا يُرَى إِلَّا مَسَاكِينُهُمْ ⁹¹⁰

Muhammed Sûresi (47)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
4	وَالَّذِينَ قَاتَلُوا ⁹¹¹	4	وَالَّذِينَ ⁹¹² قَاتَلُوا
15	أَسِينِ ⁹¹³	15	أَسِينِ
16	أَنْفًا ⁹¹⁴	16	أَنْفًا
26	أَسْرَارَ هُمُو ⁹¹⁵	26	إِسْرَارَ هُمْ ⁹¹⁶

⁹⁰⁴ Bezzî bu şekilde okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 125; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 462.

⁹⁰⁵ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kırâ'ati'l-Aşr*, 367; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 408; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 125.

⁹⁰⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 408-409; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 462.

⁹⁰⁷ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 409; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 462.

⁹⁰⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 463.

⁹⁰⁹ İbn Kesîr, ikinci hemzeyi teshîl ile okur. ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 409; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 463.

⁹¹⁰ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kırâ'ati'l-Aşr*, 367; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 463.

⁹¹¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 126.

⁹¹² ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 411.

⁹¹³ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 411; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 126.

⁹¹⁴ Bezzî hulf ile okur. ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 411; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 126.

⁹¹⁵ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 520.

⁹¹⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 412.

Fetih Sûresi (48)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
6	دَائِرَةُ السُّوءِ ⁹¹⁷	6	دَائِرَةُ السُّوءِ
9	لِيُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَيُعَزِّرُوهُ وَيُوقِرُوهُ وَيَسْبِحوهُ ⁹¹⁸	9	لِيُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَيُعَزِّرُوهُ وَيُوقِرُوهُ وَيَسْبِحوهُ
10	عَلَيْهِ اللَّهُ فَسَنُؤْتِيهِ ⁹¹⁹	10	عَلَيْهِ اللَّهُ فَسَيُؤْتِيهِ ⁹²⁰
29	سَطَنَهُ ⁹²¹	29	سَطَنَهُ
29	سُنُوقِهِ ⁹²²	29	سُنُوقِهِ

Hucurât Sûresi (49)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
18	يَعْمَلُونَ ⁹²³	18	تَعْمَلُونَ

Kâf Sûresi (50)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
---------	-------------------	---------	--------------

⁹¹⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 469.

⁹¹⁸ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 371; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 469.

⁹¹⁹ ed-Dâni, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 413; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 469.

⁹²⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 371; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 469.

⁹²¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 471; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 372.

⁹²² Kunbül bu şekilde okur. Bezzî ise aynen Âsım kiraâtindeki gibi okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 471.

⁹²³ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 373; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 523.

32	يُعْدُونَ ⁹²⁴	32	تُعْدُونَ
40	وَأَدْبَارَ ⁹²⁵	40	وَأَدْبَارَ
44	تَسْفُقُ ⁹²⁶	44	تَسْفُقُ ⁹²⁷

Tûr Sûresi (52)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
21	وَمَا أَلْتَنَاهُمْ ⁹²⁸	21	وَمَا أَلْتَنَاهُمْ
23	لَا لَعُوَ فِيهَا وَلَا تَأْتِيْمٌ ⁹²⁹	23	لَا لَعُوَ فِيهَا وَلَا تَأْتِيْمٌ
24	لَوْلُو	24	لَوْلُو
45	يُصْعَقُونَ	45	يُصْعَقُونَ ⁹³⁰

Necm Sûresi (53)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
20	وَمَنَاءٌ ⁹³¹	20	وَمَنَاءٌ
22	ضِئْرَى ⁹³²	22	ضِئْرَى

⁹²⁴ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 374; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 128.

⁹²⁵ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 374; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 128; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 416.

⁹²⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 128; Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 475.

⁹²⁷ Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 475.

⁹²⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 478; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 421; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 129.

⁹²⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 478; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 129.

⁹³⁰ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 423; Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 479.

⁹³¹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 378; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 424.

47	الَّتِنَاءُ ⁹³³	47	الَّتِنَاءُ
51	وَتَمُودًا	51	وَتَمُودًا ⁹³⁴

Kamer Sûresi (54)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
6	نُكْرٍ ⁹³⁵	6	نُكْرٍ

Rahmân Sûresi (55)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
35	شِوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَ نُحَاسٍ ⁹³⁶	35	شِوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَ نُحَاسٍ

Vâkı'a Sûresi (56)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
19	يُنزِفُونَ ⁹³⁷	19	يُنزِفُونَ ⁹³⁸
55	شُرْبٍ ⁹³⁹	55	شُرْبٍ ⁹⁴⁰

⁹³² Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 481; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 425.

⁹³³ Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 482.

⁹³⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 482; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 427.

⁹³⁵ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 131.

⁹³⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kurâ'ati'l-Aşr*, 382; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 131; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 533.

⁹³⁷ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 132.

⁹³⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 433.

⁹³⁹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 132.

60	فَقَدَرْنَا ⁹⁴¹	60	فَقَدَرْنَا
62	النَّشْأَةَ ⁹⁴²	62	النَّشْأَةَ

Hadîd Sûresi (57)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
16	وَمَا نَزَّلَ	16	وَمَا نَزَّلَ ⁹⁴³
18	إِنَّ الْمُصَدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ ⁹⁴⁴	18	إِنَّ الْمُصَدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ
27	رَافَةَ ⁹⁴⁵	27	رَافَةَ

Mücâdele Sûresi (58)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
2	الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ ⁹⁴⁶	2	الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ ⁹⁴⁷
11	فِي الْمَجَالِسِ	11	فِي الْمَجَالِسِ ⁹⁴⁸
11	وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فانشُرُوا ⁹⁴⁹	11	وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فانشُرُوا

⁹⁴⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 491.

⁹⁴¹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 132; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 491; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 435.

⁹⁴² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 491.

⁹⁴³ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 386.

⁹⁴⁴ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 387.

⁹⁴⁵ Kunbül bu şekilde okur. İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 387; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 495.

⁹⁴⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 133.

⁹⁴⁷ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 437.

⁹⁴⁸ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 133; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l-Kıraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 438.

⁹⁴⁹ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 133.

18	وَيَحْسِبُونَ ⁹⁵⁰	18	وَيَحْسِبُونَ
----	------------------------------	----	---------------

Haşr Sûresi (59)

AYET NO	İBN KEŞİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
14	جِدَارٍ ⁹⁵¹	14	جُدْرٍ ⁹⁵²
14	تَحْسِبُهُمْ ⁹⁵³	14	تَحْسِبُهُمْ

Mümteherine Sûresi (60)

AYET NO	İBN KEŞİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
3	يُفْصِلُ ⁹⁵⁴	3	يُفْصِلُ ⁹⁵⁵
4	إِسْوَةٌ	4	أُسْوَةٌ ⁹⁵⁶

Saff Sûresi (61)

AYET NO	İBN KEŞİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
6	مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ ⁹⁵⁷	6	مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ
14	أَنْصَارًا لِلَّهِ ⁹⁵⁸	14	أَنْصَارَ اللَّهِ ⁹⁵⁹

⁹⁵⁰ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 498.

⁹⁵¹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 390; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 441; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 134.

⁹⁵² Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 502.

⁹⁵³ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 502.

⁹⁵⁴ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 441; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 134.

⁹⁵⁵ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 391; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 503.

⁹⁵⁶ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 442; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 503.

⁹⁵⁷ İbn Kesîr, vasl halinde “yâ” harfini fethalı okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 134; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 506.

⁹⁵⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 442; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l- Kur'an*, 135.

⁹⁵⁹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 392; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 507.

Münâfikûn Sûresi (63)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
4	حُسْبٌ ⁹⁶⁰	4	حُسْبٌ
4	يَحْسِبُونَ	4	يَحْسِبُونَ

Talâk Sûresi (65)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
3	بَالِغٌ أَمْرُهُ ⁹⁶¹	3	بَالِغٌ أَمْرُهُ ⁹⁶²
11	مُتَبَيِّنَاتٍ ⁹⁶³	11	مُتَبَيِّنَاتٍ

Tahrîm Sûresi (66)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
4	وَإِنْ تَطَاهَرَا ⁹⁶⁴	4	وَإِنْ تَطَاهَرَا
12	وَكَتَابِهِ ⁹⁶⁵	12	وَكَتَابِهِ ⁹⁶⁶

Mülk Sûresi (67)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
---------	-------------------	---------	--------------

⁹⁶⁰ Kunbül, “ش” harfini cezimli okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 135; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 509.

⁹⁶¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 445; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 135.

⁹⁶² Hafs, tenvinsiz okur. İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 393; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 513.

⁹⁶³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 136; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 514.

⁹⁶⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 515.

⁹⁶⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 136; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 545.

⁹⁶⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'ati'l-Aşr*, 394; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 446.

16	وَأَمِنْتُمْ ⁹⁶⁷	16	ءَأَمِنْتُمْ
----	-----------------------------	----	--------------

Hâkka Sûresi (69)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
41	يُؤْمِنُونَ ⁹⁶⁸	41	تُؤْمِنُونَ
42	يَذْكُرُونَ ⁹⁶⁹	42	تَذْكُرُونَ

Meâric Sûresi (70)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
16	نَزَّاعَةٌ ⁹⁷⁰	16	نَزَّاعَةٌ ⁹⁷¹
32	لِأَمَانَتِهِمْ ⁹⁷²	32	لِأَمَانَاتِهِمْ
33	بِشَهَادَتِهِمْ ⁹⁷³	33	بِشَهَادَاتِهِمْ ⁹⁷⁴
43	نُصِبِ ⁹⁷⁵	43	نُصِبِ ⁹⁷⁶

Nûh Sûresi (71)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
---------	-------------------	---------	--------------

⁹⁶⁷ İbn Kesîr, vasl halinde birinci hemzeyi “vav” harfine ibdal ederek okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 519.

⁹⁶⁸ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 453; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 523.

⁹⁶⁹ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 397; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 137; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 523.

⁹⁷⁰ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 137.

⁹⁷¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 524.

⁹⁷² İbn Kesîr, “nûn” harfinden sonra elifsiz okur. Yani tekil olarak okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 525; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 137.

⁹⁷³ “Dâl” harfinden sonra elifsiz olarak okur. Yani tekil olarak okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 137.

⁹⁷⁴ Kelimeyi çoğul olarak okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'an*, 525.

⁹⁷⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vücûhi'l-Kur'an*, 137.

⁹⁷⁶ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 397.

21	وَوُلْدُهُ	21	وَوُلْدُهُ ⁹⁷⁷
28	بَيْتِي	28	بَيْتِي ⁹⁷⁸

Cin Sûresi (72)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
3	وَأَنَّهُ ⁹⁷⁹	3	وَأَنَّهُ ⁹⁸⁰
17	نَسَلُكُهُ	17	يَسْلُكُهُ ⁹⁸¹
20	قَالَ ⁹⁸²	20	قُلْ ⁹⁸³
25	رَبِّي أَمَدًا ⁹⁸⁴	25	رَبِّي أَمَدًا

Müddessir Sûresi (74)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
5	وَالرَّجَزِ	5	وَالرُّجْزِ ⁹⁸⁵
33	إِذَا دَبَّرَ ⁹⁸⁶	33	إِذَا أَدْبَرَ ⁹⁸⁷

⁹⁷⁷ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 398; Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 527.

⁹⁷⁸ Hafs, vasl halinde “yâ” harfine fetha hareke vererek okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 527.

⁹⁷⁹ Cin sûresinde, Âsım kıraâtinin “أَنَّ” şeklinde okuduğu yerler; İbn Kesîr kıraâtinde “إِنَّ” şeklinde okunmuştur.

⁹⁸⁰ İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 399.

⁹⁸¹ Âsım kıraâtinde “yâ” harfi ile okunan bu fiili diğerleri “nûn” harfi ile okur. İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 399; ed-Dâni, *Câmi'ul Beyân fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhûre*, 460.

⁹⁸² Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 138.

⁹⁸³ Âsım kıraâtinde arada elif olmaksızın emir olarak okunur. ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraati's-Seb'a'l-Meşhure*, 461; İbnü'l Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr*, 399.

⁹⁸⁴ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 138.

⁹⁸⁵ Âsım kıraâtinde Hafs bu şekilde (ج) harfini ötreli okurken diğerleri (ج) harfini kesralı okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 532.

⁹⁸⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vücûhi'l-Kur'an*, 139.

⁹⁸⁷ Hafs, “zâl” harfini cezimli ve ondan sonra gelen fiili de “أَفْعَلْ” vezninde okur. İbn Kesîr ise “فَعْلٌ” vezninde okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 533.

Kiyame Sûresi (75)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
1	لَا أُقْسِمُ ⁹⁸⁸	1	لَا أُقْسِمُ
3	أَيَحْسَبُ	3	أَيَحْسَبُ ⁹⁸⁹
20	يُجِبُونَ ⁹⁹⁰	20	يُجِبُونَ ⁹⁹¹
21	وَيَذَرُونَ	21	وَيَذَرُونَ ⁹⁹²
37	ثُمَّ نَى	37	يُمْنَى ⁹⁹³

İnsan Sûresi (76)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
15	قَوَارِيرًا ⁹⁹⁴	15	قَوَارِيرًا ⁹⁹⁵
19	لَوْلُوا	19	لَوْلُوا
21	خُضِرٌ وَاسْتَبْرَقُ ⁹⁹⁶	21	خُضِرٌ وَاسْتَبْرَقُ ⁹⁹⁷
30	يَسْأُونَ ⁹⁹⁸	30	تَسْأُونَ

⁹⁸⁸ Kunbül, hemze ve lâm harfinin arasını elifsiz okur. Bezzî hulf ile okur. Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 139; ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtî's-Seb'a'l- Meşhure*, 464; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 535.

⁹⁸⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 535.

⁹⁹⁰ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 552; ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtî's-Seb'a'l- Meşhure*, 465.

⁹⁹¹ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâtî'l-Aşr*, 401; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 536.

⁹⁹² Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 536.

⁹⁹³ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâtî'l-Aşr*, 401; ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtî's-Seb'a'l- Meşhure*, 465; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 552.

⁹⁹⁴ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâtî'l-Aşr*, 401.

⁹⁹⁵ ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtî's-Seb'a'l- Meşhure*, 467.

⁹⁹⁶ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 140.

⁹⁹⁷ ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtî's-Seb'a'l- Meşhure*, 470.

⁹⁹⁸ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâtî'l-Aşr*, 402; ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtî's-Seb'a'l- Meşhure*, 470; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fi Vucûhi'l-Kur'an*, 140.

Mürselât Sûresi (77)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
6	نُذِرًا ⁹⁹⁹	6	نُذِرًا
33	جُمَالَاتُ	33	جَمَالَتْ ¹⁰⁰⁰

Nebe' Sûresi (78)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
19	فَتِيحَتْ	19	فَتِيحَتْ ¹⁰⁰¹
25	وَعَسَافًا	25	وَعَسَافًا ¹⁰⁰²
37	رَبِّ السَّمَوَاتِ ¹⁰⁰³	37	رَبِّ السَّمَوَاتِ ¹⁰⁰⁴
37	الرَّحْمَنُ	37	الرَّحْمَنُ ¹⁰⁰⁵

Nâziât Sûresi (79)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
16	طَوَى	16	طَوَى ¹⁰⁰⁶
18	تَرْكَى ¹⁰⁰⁷	18	تَرْكَى

⁹⁹⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 539.

¹⁰⁰⁰ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fî'l-Kıraâtî'l-Aşr*, 403; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkân fî Vucûhi'l-Kur'an*, 540.

¹⁰⁰¹ ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraâtî's-Seb'a'l- Meşhûre*, 473; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkân fî Vucûhi'l-Kur'an*, 541.

¹⁰⁰² ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 473; Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 541.

¹⁰⁰³ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 141.

¹⁰⁰⁴ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fî'l-Kirâ'âtî'l-Aşr*, 404; ed-Dânî, *Câmi'ul Beyân fî'l Kiraati's-Seb'a'l- Meşhûre*, 474; Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 541.

¹⁰⁰⁵ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 141; İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fî'l-Kirâ'âtî'l-Aşr*, 404; Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 541.

¹⁰⁰⁶ Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 542.

¹⁰⁰⁷ Paluvî, *Zübdetü'l-İrfan fî Vucûhi'l- Kur'an*, 141; Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, 542.

Abese Sûresi (80)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
4	¹⁰⁰⁸ فَتَنَّفَعَهُ	4	¹⁰⁰⁹ فَتَنَّفَعَهُ
6	¹⁰¹⁰ تَصَدَّى	6	تَصَدَّى
25	إِنَّا صَبَبْنَا	25	¹⁰¹¹ إِنَّا صَبَبْنَا

Tekvîr Sûresi (81)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
6	¹⁰¹² سُجِرَتْ	6	¹⁰¹³ سُجِرَتْ
10	¹⁰¹⁴ نُشِرَتْ	10	¹⁰¹⁵ نُشِرَتْ
12	¹⁰¹⁶ سُعِرَتْ	12	¹⁰¹⁷ سُعِرَتْ
24	بِظُنَيْنَ	24	¹⁰¹⁸ بِظُنَيْنَ

İnfitâr Sûresi (82)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
7	فَعَدَّكَ	7	¹⁰¹⁹ فَعَدَّكَ

¹⁰⁰⁸ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 405.

¹⁰⁰⁹ “ع” harfini nasb ile okur. Yani fetha hareke ile okur.ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtu's-Seb'a'l-Meşhure*, 475.

¹⁰¹⁰ “ص” harfini teşdîd ile (şeddeli) okur.Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 544.

¹⁰¹¹ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*, 405.

¹⁰¹² “ج” harfini tahfif ile (şeddesiz) okur.İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirââti'l-Aşr*, 405; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkan fi Vucuhi'l-Kur'an*, 545; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 557.

¹⁰¹³ ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtu's-Seb'a'l-Meşhure*, 476.

¹⁰¹⁴ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirââti'l-Aşr*, 405; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 557.

¹⁰¹⁵ “ش” harfini tahfif ile okur.İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kirââti'l-Aşr*, 405.

¹⁰¹⁶ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü'l Hallan*, 557.

¹⁰¹⁷ ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtu's-Seb'a'l-Meşhure*, 476.

¹⁰¹⁸ Âsım kiraâtinde “ض” harfi ile okunur. İbn Kesîr kiraâtinde ise “ظ” harfi ile okunur. Mushaflarda da Âsım kiraâtinin okuduğu şekilde yazılmıştır.ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâtu's-Seb'a'l-Meşhure*, 477.

¹⁰¹⁹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'an*, 547.

19	يَوْمٌ لَا تَمْلِكُ ¹⁰²⁰	19	يَوْمٌ لَا تَمْلِكُ
----	-------------------------------------	----	---------------------

Mutaffifin Sûresi (83)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
31	فَاكِهِينَ	31	فَاكِهِينَ ¹⁰²¹

İnşikâk Sûresi (84)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
12	وَيُصَلِّي ¹⁰²²	12	وَيُصَلِّي ¹⁰²³
19	لَتَرْكَبِنَّ	19	لَتَرْكَبِنَّ ¹⁰²⁴

Târık Sûresi (86)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
4	لَمَّا	4	لَمَّا ¹⁰²⁵

Ğâşiye Sûresi (88)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
11	لَا يُسْمَعُ فِيهَا لِأَغْيَةٍ ¹⁰²⁶	11	لَا تُسْمَعُ فِيهَا لِأَغْيَةٍ

¹⁰²⁰ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâti'l-Aşr*, 406; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkan fi Vucuhi'l-Kur'an*, 547.

¹⁰²¹ Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 549.

¹⁰²² Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 550.

¹⁰²³ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâti'l-Aşr*, 406.

¹⁰²⁴ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâti'l-Aşr*, 406.

¹⁰²⁵ Hayrettin Efendi, *Fuyüzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 552.

¹⁰²⁶ İbnü'l Cezerî, *Takribü'n-Neşr fi'l-Kiraâti'l-Aşr*, 407; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkan fi Vucuhi'l-Kur'an*, 554.

Fecr Sûresi (89)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
17	يُكْرِمُونَ	17	تُكْرِمُونَ
18	يَحْضُونَ	18	تَحَاضُونَ ¹⁰²⁷
19	يَأْكُلُونَ	19	تَأْكُلُونَ
20	يُجِبُونَ	20	تُجِبُونَ

Beled Sûresi (90)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
7	أَيْحَسِبُ	7	أَيْحَسِبُ ¹⁰²⁸
13	فَأَنْ رَقَبَةٍ ¹⁰²⁹	13	فَأَنْ رَقَبَةٍ
14	أَطْعَمَ ¹⁰³⁰	14	إِطْعَامَ
20	مَوْصِنَةً ¹⁰³¹	20	مُؤَصِّنَةً ¹⁰³²

Alak Sûresi (96)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
7	أَنْ رَأَهُ ¹⁰³³	7	أَنْ رَأَهُ

Hümeze Sûresi (104)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
3	يَحْسِبُ	3	يَحْسِبُ ¹⁰³⁴

¹⁰²⁷ “ح” harfinden sonra “elif” harfinin isbatı ve med yaparak okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 556.

¹⁰²⁸ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 557.

¹⁰²⁹ ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâti's-Seb'a'l- Meşhure*, 486; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkân fi Vucûhi'l-Kur'an*, 557.

¹⁰³⁰ ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâti's-Seb'a'l- Meşhure*, 486.

¹⁰³¹ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 557.

¹⁰³² ed-Dani, *Cami'ul Beyan fi'l Kiraâti's-Seb'a'l- Meşhure*, 486; Hayrettin Efendi, *Fuyuzü'l-İtkân fi Vucûhi'l-Kur'an*, 557.

¹⁰³³ Kunbül, hulf ile hemzeyi kasr ile yani uzatmadan okur. Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 562.

¹⁰³⁴ Hayrettin Efendi, *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*, 568.

8	مُوَصَّدَةٌ ¹⁰³⁵	8	مُوَصَّدَةٌ
9	فِي عُمْدٍ	9	فِي عَمْدٍ

Kâfirûn Sûresi (109)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
6	وَلِي دِينَ	6	وَلِي دِينَ ¹⁰³⁶

Tebbet Sûresi (111)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
1	أَبِي لَهَبٍ ¹⁰³⁷	1	أَبِي لَهَبٍ
4	حَمَّالَةٌ ¹⁰³⁸	4	حَمَّالَةٌ ¹⁰³⁹

İhlâs Sûresi (112)

AYET NO	İBN KESİR KIRAÂTİ	AYET NO	ÂSİM KIRAÂTİ
4	كُفُّوا	4	كُفُّوا ¹⁰⁴⁰

¹⁰³⁵ Hemzenin yerine “vâv” ile ve “vâv” harfini de uzatarak okur. Ebu Bekr Şu‘be’de aynı şekilde okur. Diğer imamlar hemze ile okur.

¹⁰³⁶ Hafs bu şekilde okur.

¹⁰³⁷ İbn Kesîr, “s” harfini sakin okur. Diğer imamlar ise fethalı okur. İbnü’l Cezerî, *Takribü’n-Neşr fi’l-Kıraâti’l-Aşr*, 411.

¹⁰³⁸ Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü’l Hallan*, 572.

¹⁰³⁹ İbnü’l Cezerî, *Takribü’n-Neşr fi’l-Kıraâti’l-Aşr*, 411.

¹⁰⁴⁰ Hafs, “fe” harfini zammeli, “vâv” harfini ise hemze olmaksızın fethalı okur. Yani ibdâl ederek okur. İbnü’l Cezerî, *Takribü’n-Neşr fi’l-Kıraâti’l-Aşr*, 411; Molla Mehmet Emin Efendi, *Umdetü’l Hallan*, 572.

SONUÇ

Kur'an'ı Kerim, Allah tarafından korunmuş muciz bir kelimedir. Kur'an, Arapça olarak inzal edilmiştir. Ancak İslam'a yeni giren, dili Arapça olan fakat farklı lehçelerde konuşan bu Müslümanların, Kur'an'ı okuyup anlamaları için verilen izin kıraât farklılıklarının temelini oluşturuyordu. Bundan da kıraât ilmi ortaya çıktı.

Tezimizde iki kıraât imamının kıraâtlarının mukayesesi olduğu için burada kıraât farklılıklarının kaynağını ortaya çıkarmaya çalıştık. Kıraât farklılıklarının kaynağı olarak da Peygamberimiz tarafından bir ruhsat olarak verilen yedi harf olgusundan kaynaklandığı genel olarak ifade edilmiştir. Yedi harfin hangi manaları içerdiği noktasında âlimlerimizin görüşlerini aktarıldı. Peygamberimizin ifade ettiği yedi harfin kesin olarak ne olduğu hususu tam olarak ifade edilemedi. Farklı ekollerin ve kıraâtların menşei; daha sonraki dönemde Hz. Osman zamanında çoğaltılıp yanlarında muallimleriyle birlikte belli bazı merkezlere gönderilen Mushaflardır.

İbn Kesîr Mekke kıraât ekolünün temsilcisi, İmam Âsım ise Kûfe ekolünün temsilcilerinden birisidir. İki kıraât imamı da Tâbiîn tabakasındandır. Aynı dönemde yaşadıklarını bilinmektedir. İbn Kesîr'in ravileri Bezzî ve Kunbül'dur. İki ravide İbn Kesîr'den birebir ders almamış, imamın vefatından sonraki dönemlerde, isnad yoluyla alarak ravileri olmuşlardır. İmam Âsım'ın ravileri ise Ebû Bekr Şu'be ve üvey oğlu Hafs'tır. Ancak iki ravi arasında 520 yerde kıraât farklılığı vardır. Bunun sebebi olarak da; İmam Âsım hocası Abdurrahman es-Sülemi'nin Hz. Ali kanalıyla aldığı vecihleri Hafs'a; diğer hocası Zir b. Hubeyş'in, Abdullah b. Mesud'dan aldığı vecihleri Ebû Bekr Şu'be'ye öğretmesindedir.

İbn Kesîr ve İmam Âsım kıraatlarını baktığımızda 88 sûrede farklı vecihleri varken, 26 sûrede kıraât farklılığı bulunmamaktadır. Bu sûrelerin çoğunluğu da Mekkî sûrelerdir. Bu sûreler şunlardır: Cum'a, Teğâbun, Beyyine, Zilzâl, Nasr, Felâk, Nâs, Zâriyât, Kalem, Müzzemmil. Bürûc, A'lâ, Şems, Leyl, Duhâ, İnşirâh, Tîn, Kadr, Âdiyât, Kâri'a, Tekâsür, Asr, Fil, Kureyş, Mâ'ûn, Kevser'dir.

İbn Kesîr Hadr ashâbındandır. İmam Âsım ise Tûl ashâbındandır. İbn Kesîr Kur'an-ı Kerim'de vasıl halinde bütün cem'i mimlerini sıla ile okur. Müfret,

müzekker gaib zamirlerini kendisinden sonraki harf harekeli ise her durumda med yaparak okur. İmam Âsım'ın birinci ravisi Ebû Bekr Şu'be'nin okuyuş vecihlerinin İbn Kesîr kıraâtî okuyuş vecihlerine uygun olduğunu gördük. Hafs ise, Rum sûresi 54.ayetinde geçen “ ضَعَف ” lafzını “ ضُعْف ” dışında hocasına muhalefet etmemiştir. Duhâ sûresinden Nâs sûresine kadar olan sûrelerde tekbir getirme geleneği, İbn Kesîr kıraâtinin özelliğidir.

Yukarıda bazı örneklerini gösterdiğimiz İbn Kesîr kıraâtinde aslında çok fazla kıraât farklılığının olmadığını gördük. Manaya etki eden fazla bir farklılık yoktur. Farklılıkların genellikle usul kaynaklı olduğunu ve bunun da anlama etkisi olmadığını ifade ettik. Bazı kuralları Kur'an'ın her geçtiği yerde aynı şekilde uygulandığı için okuyucu açısından zor bir kıraât değildir.

Yapılan çalışmada İbn Kesîr kıraâtî ile Âsım kıraâtini imamlarından ravilerine kadar kısa bilgiler vererek kıraât özelliklerine dikkat çekmek istedik. Bezzî ve Kunbül, İbn Kesîr'in vefatından sonra hoca-talebe ilişkisi olmadan; İbn Kesîr kıraâtini isnad yoluyla alarak, güvenilir olmaları nedeniyle İbn Kesîr'in ravisi olmuşlardır. Âsım kıraâtinin ravileri Ebû Bekir Şu'be ve Hafs arasında bazı kıraât imamlarının kendi aralarındaki okuyuş farklılığından daha fazla, farklı okuyuşları bulunmaktadır. Kıraât imamları, kıraât farklılıkları ile birçok çalışma yapılmış ve hala yapılmaya devam etmektedir. Bu çalışmalardan şunu gördük ki çalışmalar yapıldıkça; daha önceleri kıraâtleri hakkında okunuşları bilinmeyen bu kıraâtlerin gerek vakıflar, dernekler vasıtasıyla, gerek resmi kurumlar vasıtasıyla öğrenilerek namazlarda dahi okunduğu görülmektedir. Araştırmalarımız esnasında öğrendik ki bir zaman meşhur olup halkın rağbet gösterdiği kıraâtlar, okuyuşlar daha sonraki dönemlerde farklı sebeplerle sadece kıraât kitaplarında işin uzmanları tarafından okunan kıraât haline gelmiştir. Bunun yanında sonradan şöhret olan kıraâtlerde olmuştur. Bundan sonraki süreçte en azından hatim şeklinde okumalarla kıraât alanında adını duyurmuş üç kıratın dışında diğer kıraâtlarında halk nezdinde okunacağına kanaat getirmekteyiz.

Ümit ediyoruz ki önümüzdeki yıllarda bu çalışmalar neticesinde, okunan üç kıraâtın dışında diğer kıraâtlarda halk nezdinde okunur.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Muhammed b. Abdilgani, Dimiyati. *İthafu Fudalaî'l Beşer fi'l Kıraati'l- Erbea Aşer*. Mısır, trs.
- Akaslan, Yaşar. "Türkiye'de Kıraat İlmi Eğitim-Öğretimi". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/2 (2018), 1081-1107.
- Akdemir, M.Atilla. "Kıraat İlmi Eğitim -Öğretiminde Med Mertebeleri ve Ölçüleri Bağlamında Oluşan Ekoller" 45 (2018), 15-50.
- Akdemir, Mustafa Atilla. *Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*. İstanbul: İFAV, 3. Basım, 2021.
- Alemdar, Yusuf. "Kıraatlerin Ortaya Çıkışı Meselesine Yeni(den) Bir Bakış". *CÜİFD* 8/2 (2004), 143-170.
- Altıkulaç, Tayyar. "Bezzî". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 6/114-115. Ankara, 1992.
- Altıkulaç, Tayyar. "Ebu Bekr b. Şu'be". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10/109-110. Ankara, 1994.
- Altıkulaç, Tayyar. "Hafs b. Süleyman". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/118-119. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Altıkulaç, Tayyar. "İbn Kesîr". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 20/131-132. Ankara, 1999.
- Altıkulaç, Tayyar. "Kunbül". 26/375. Ankara, 2002.
- Altıkulaç, Tayyar. "Zir b. Hubeyş". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 44/449. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Asım Efendi. *Kamus Tercemesi*. İstanbul, 1305.
- Azami, Muhammed Mustafa. *Kur'ân Tarihi*. thk. Ömer Türker - Fatih Serenli. İstanbul: İz, 2011.
- Behiri, Ebu Osman Sa'id b.Muhammed en-Neysaburi. *es-Sabi min fevaid Ebi Osman el-Behiri*. Şebeketül-İslamiyye, 2004.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Büyük Tefsir Tarihi ve Tabakâtü'l-Müfessirîn*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 1960.

- Birişik, Abdülhamit. "Kıraat". *TDV İslam Ansiklopedisi* (1.baskı). 25/425-432.
Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2022.
- Birişik, Abdülhamit. *Kıraat İlmi ve Tarihi*. Bursa: Emin Yayınları, 1. Basım, 2004.
- Bûharî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*. çev.
Mehmed Sofuoğlu. 16 Cilt. İstanbul: Ötüken, 1988.
- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Ankara: TDV Yayınları, 9. Basım, 1993.
- Cevheri, Ebu Nasr İsmail b. Hammâd. *es-Sihâh tâcu'l-luğa ve sıhâhu'l-'Arabiyye*.
thk. Ahmed Abdulğafur Addâr. Beyrut: Dar'ul İlmü'l Melâyin, 4. Basım,
1987.
- Çağıl, Necdet. *Kur'an'ın Belâgat ve Fonetik Yapısı*. Ankara: İFAV, 2005.
- Çetin, Abdurrahman. *Kur'an-ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatlar*. İstanbul:
Ensar, 3. Basım, 2013.
- Çetin, Abdurrahman. *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*. İstanbul: Dergah,
2013.
- Dağ, Mehmet. *Geleneksel Kıraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*. İstanbul: İsam,
2011.
- Dağ, Mehmet. "Kıraat İlminde Şazz Kavramı". *Marife 2* (2007), 57-110.
- Dağ, Mehmet - Tetik, İbrahim. *Nüzûl Dönemi Kur'an Tarihi*. İstanbul: KURAMER,
1. Basım, 2023.
- Dağdeviren, Alican. "Kıraatlerin Kur'aniyeti ve Sayısına Yönelik Bir
Değerlendirme". *EKEV Akademi Dergisi* 68 (2016), 35-52.
- Dânî, Ebu Amr ed-. *Câmi'ul Beyân fî'l Kıraati's-Seb'a'l- Meşhûre*. çev. M Kemal
Atik. 2 Cilt. Kayseri: TDV Yayınları, 1. Basım, 1999.
- Dani, Ebu Amr Osman b. Said. *et-Teysir fî Kıraati's-Seb'a*. Beyrut: Daru'l
Kütübü'l-İlmiyye, 1. Basım, 1996.
- Demirci, Muhsin. "Abdurrahman es-Sülemi". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10/87.
İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

- Demirci, Muhsin. *Kur'ân Tarihi*. İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 4. Basım, 2011.
- Devserî, İbrâhim b. Saîd ed-. *Muhtasaru'l-İbarat li mu'cemi mustalahâti'l kırâ'ât*. Riyad: Dâru'l-Hadare, 1. Basım, 2008.
- Durmuş, İsmail. "Hemze". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 17/190-193. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Ebi Ya'la, Ebu'l-Hasen - Faki, Muhammed Hamid el-. *Tabakati'l-Hanabile*. Beyrut: Dar'u'l Marife, ts.
- Fırat, Yavuz. *Tecvid ve Kıraat İlmi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı, 2018.
- Gökyay, Orhan Şaik. "İmale". *DİA*. 22/177. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Hakim, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Nisaburi. *el- Müstedrek*. Beyrut, ts.
- Hamidullah, Muhammed. *Kur'an-ı Kerim Tarihi*. İstanbul: Beyan, 9. Basım, 2005.
- Hanbel, Ahmed b. *Müsned*. İstanbul: Çağrı, 1992.
- Haruf, Muhammed Fehd. *et-Teshil li Kıraati't-Tenzil*. Şam: Darü'l Beyruti, 1. Basım, 2008.
- Havuz, Hasan Hüseyin. *Usuli ve Ferşi İhtilaflar Açısından Âsım Kıraatı (Şu'be ve Hafs Rivayeti)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2022.
- Hayrettin Efendi, Hamdullah b. *Fuyûzü'l-İtkân fi Vücûhi'l-Kur'ân*. thk. Mehmet Çaba. İstanbul: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı, 1. Basım, 2019.
- Hemedani, Ebu'l Ala Hasan b. Ahmed. *Gayetü'l İhtisar fi Kıraatı'l-Aşeretü Eimmeti'l-Emsar*. thk. Eşref Muhammed Fuad. Cidde, 1994.
- Hindi, Ali el-Muttaki b. Hüsamüddin. *Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-akval ve'l-ef'al*. çev. Bekri Hayyani - Saffet es-Sekka. Beyrut: Müessesetü'r-risale, 1979.
- İsfahânî, Râgıb el-. *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Seyyid Kilânî. Beyrut: Dâru'l-Marife, ts.
- İbn Manzûr, Muhammed b.Mükerrem. *Lisânü'l -Arab*. 1-14 Cilt. Beyrut, ts.

- İbn Muhaysın, Muhammed Salim. *el-Muğnî fi Tercîhi'l-Kıraâti'l-Aşri'l-Mütevâtire*. Beyrut, 1993.
- İbn Mücahid, Ebu Bekir Ahmed b. Musa b. Abbas. *Kitabü's-Seb'a fi'l-Kirâât*. thk. Cemaleddin Muhammed Şeref. Tanta: Darü's-Sahabe, 2007.
- İbnü'l- Cezerî, Muhammed b. Muhammed. *en-Neşr fi'l kirâ'âti'l - aşr*. Beyrut: Mektebet'ül-Asriyye, 2010.
- İbnü'l Cezerî, Şemsaddin Muhammed b. Muhammed b. *Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kirâ'âti'l-Aşr*. thk. Mehmet Çaba. İstanbul: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı, 2024.
- Karaçam, İsmail. *Kıraat İlminin Kur'an Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kıraatlerin Yorum Farklılıklarına Etkisi*. İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 1996.
- Karaçam, İsmail. *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*. İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 23. Basım, 2012.
- Karakılıç, Celalettin. *Tecvid İlmi*. Ankara: Ayyıldız, 3. Basım, 1963.
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. 1-5 Cilt. Ankara: D.İ.B. Yayınları, 3. Basım, 2007.
- Kaysi, Mekki b. Ebi Talib el-. *el-İbane an meani'l-kıraat*. çev. Abdulfettah İsmail Şibli. Daru'n-Nahda, ts.
- Keskioğlu, Osman. *Kur'an Tarihi*. İstanbul: Nebioğlu, 1. Basım, 1953.
- Kettânî, Muhammed Abdülhay. *et-Teratibu'l-İdariye(Hz. Peygamberin Yönetimi)*. çev. Ahmet Özel. İstanbul: İz, 2003.
- Koyuncu, Recep. *Kıraat İlmi ve Takrîb Usûlü*. Konya: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı, 1. Basım, 2018.
- Koyuncu, Recep. *Teoriden Pratiğe Vakf ve İbtidâ*. İstanbul: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı, 2023.
- Köse, Saffet. "Tekbir". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 40/341-343. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

- Küçük, Cemil. “Kur’an ve Kıraatlerin Kaynağı”. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1 (2018), 207-228.
- Küçük, Cemil. “Mütevatir Kıraat İmamlarının Kıraat Öğretimindeki Usulleri”. *BEÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 11(2) (2022), 377-393.
- Küçük, Cemil. “Mütevatir Kıraat İmamlarının Kıraatleri Tercih Yöntemi”. *Van İlahiyat Dergisi* 10/17 (2022), 48-68.
- Madazlı, Ahmet. “İmam Asım’ın Hayatı, Kıraatı ve Şahsiyeti”. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Faculty of Theology (e-Dergi)* 4 (1987), 239-253.
- Maşalı, Mehmet Emin. *Tarihi ve Temel Meseleleriyle Kıraat İlmi*. Ankara: Otto Yayınları, 2016.
- Molla Mehmet Emin Efendi, Molla Efendi. *Umdetü’l Hallan*. İstanbul: Mektebet’ül-Hanefiyye, 1967.
- Müslim, Ebu’l-Huseyn Müslim b.Haccac - Davudoğlu, Ahmed. *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*. 1-10 Cilt. İstanbul: Şifa, 1983.
- Nüveyrî. *Şerhu Tayyibeti’n-Neşr fi’l-Kıraâti’l-Aşr*. Lübnan: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 2002.
- Öz, Mustafa. “Kurra”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 26/445-446. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Öztoprak, Sirâceddin. *Kur’ân Kıraâti Kıraât-ı Aşere*. İstanbul: Beyan, 2005.
- Pakdil, Ramazan. *Ta’lim Tecvid ve Kıraat*. İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 8. Basım, 2015.
- Paluvî, Abdülfettâh. *Zübdetü’l-İrfan fi Vucûhi’l- Kur’an*. İstanbul: Mektebet’ül-Hanefiyye, 1312.
- Rûmî, Fehd b. Abdurrahman er-. “Kıraatler ve Kurrâ”. çev. Ali Öge 2 (2010), 217-234.
- Sağman, Ali Rıza. *Sağman Tecvidi*. İstanbul, 1955.
- Salih, Subhi. *Kur’an İlimleri*. çev. M.Said Şimşek. Konya: Esra Yayınları, 1994.

- Sâlih, Subhî. *Mebâhis fî ulûmi 'l-Kur'ân*. Beyrut: Dar'ul İlmü'l Melayin, 5.baskı., 1968.
- Sami, Şemsettin. *Kamus'u Türkî*. İstanbul, 1317.
- Sarı, Mehmet Ali. "Asım b. Behdele". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 3/475-476. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Sarı, Mehmet Ali. "İbdal". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 19/263. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Saylan, Nesrişah. "Kıraat İlminde Hemze İle İlgili Bazı Vecihlerin İncelenmesi". *Ihya* 5 (2019), 285-298.
- Süyûtî, Celaleddin. *el-İtkân fî Ulûmi 'l- Kur'ân*. çev. Sakıp Yıldız - Hüseyin Avni Çelik. 2 Cilt. İstanbul: Madve, 1. Basım, 1983.
- Süyûtî, Celaleddin Abdurrahman es-. *el- İtkân fî Ulûmi 'l- Kur'ân*. çev. Sakıp Yıldız - Hüseyin Avni Çelik. İstanbul: Madve, 1983.
- Şen, Ziya. *Diyanet İlmi Dergi*. 37 Cilt, 2001.
- Şen, Ziya. *İbn Kesîr Hayatı ve Kıraatı*. İstanbul: Kitabı, 2021.
- Şen, Ziya. *İbn-i Kesir ve Kıraatı*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000.
- Tahir b. Abdülmü'min, İbn Galbûn. *Kitabu't- Tezkira fî'l kırâ'at*. thk. Abdulfettah Buhayri İbrahim. 1 Cilt. Kahire, 1991.
- Temel, Nihat. *Kıraat ve Tecvid İstılahları*. İstanbul: İFAV, 5. Basım, 2020.
- Tetik, Necati. *Başlangıçtan IX.Hicri Asra Kadar Kıraat İlminin Ta'limi*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1990.
- Tetik, Necati. *Kıraat İlminin Talimi*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1990.
- Uzun, Mustafa. "Besmele". *DİA*. 529-540. İstanbul, 1992.
- Ünal, Mehmet. *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*. Ankara: Fecr Yayınları, 1. Basım, 2005.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV, 4. Basım, 2024.

Yüksel, Yakup. “Kıraatlerin Mâhiyeti ve Tarihi”. *Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi* 5 (2020), 1-42. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.4322646>

Zebîdi, Seyyid Muhammed Murteza el-Hüseynî ez-. *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kamus*. Kuveyt, 1982.

Zehebi. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2006.

Zehebî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmet et-Türkmenî. *Ma'rifetü'l-kurrâ'i'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sâr*. thk. Tayyar Altıkulaç. İstanbul: İsam, 1995.

Zehebî, Muhammed Huseyn. *et-Tefsir ve'l-Müfessirun*. çev. Aydın Temizer. İstanbul: Beka, 3. Basım, 2018.

Zerkeşi, Bedreddin Muhammed b. Abdullah. *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*. thk. Ebu'l Fadl Dimyâtî. Kâhire: Dâru'l-Hadis, 2006.

Zürkânî, Muhammed Abdülazîm ez-. *Menâhi'lü'l-irfân fî ulûmi'l-Kurân*. thk. Ahmed b. Ali. Kahire, 2001.